

ECCLESIA IN GLACZ FREQUENCIUS
A CHRISTI FIDELIBUS VISITETUR

KAPITOLY Z DĚJIN
KLADSKÉ KANONIE
V DOBĚ
PŘEDHUSITSKÉ

Pavel Otmar Krafl

MASARYKOVA UNIVERZITA

Ecclesia in Glac̄z frequencius a Christi fidelibus visitetur.
Kapitoly z dějin kladské kanonie v době předhusitské

Všechna práva vyhrazena. Žádná část této elektronické knihy nesmí být reprodukována nebo šířena v papírové, elektronické či jiné podobě bez předchozího písemného souhlasu vykonavatele majetkových práv k dílu, kterého je možno kontaktovat na adrese – Nakladatelství Masarykovy univerzity, Žerotínovo náměstí 9, 601 77 Brno.

Pavel Otmar Krafl

*Ecclesia in Glacz frequencius
a Christi fidelibus visitetur.*

**Kapitoly z dějin kladské kanonie
v době předhusitské**

Masarykova univerzita
Brno 2015

Haně

Recenzenti:

prof. PhDr. Vladimír Wolf

PhDr. Marek Vařeka, Ph.D.

© 2015 Pavel Otmar Krafl

© 2015 Masarykova univerzita

ISBN 978-80-210-7987-8 (online : pdf)

ISBN 978-80-210-7891-8 (brožovaná vazba)

DOI: 10.5817/CZ.MUNI.M210-7987-2015

Obsah

Úvod.....	7
I. TERMINOLOGIE. PŘEHLEDY BĀDÁNĪ.....	11
I.1. Terminologie.....	13
I.2. Výzkumy klášterů CRSA v německých zemích.....	23
I.3. Výzkumy polských klášterů CRSA	31
I.4. Výzkumy českých a moravských klášterů CRSA.....	43
II. KAPITOLY Z DĚJIN KLADSKÉHO KLÁŠTERA	65
II.1. Počátky kladské kanonie	67
II.2. Farní kostely inkorporované kladskému klášteru. Porovnání s klášterem v Roudnici a v Lanškrouně	77
II.3. Písemnosti týkající se voleb a rezignací proboštů kladské kanonie doby předhusitské.....	88
II.4. K personálnímu složení kladského kláštera doby předhusitské	95
II.5. Kladský klášter a Kostomlaty pod Řípem v době předhusitské.....	111
II.6. Odpustkové listiny pro kladský klášter	131
II.7. Okolnosti přijetí Mikuláška Jindřichova z Kladska za člena kladského kláštera (1410).....	143
Závěr	147
Přehled pramenů a literatury.....	149
Použité zkratky.....	183
Jmenný a místní rejstřík.....	186
English summary.....	197

Úvod

Samostatnou skupinu řeholních společenství tvoří řeholní kanovníci. Řeholním kanovníkem se rozumí člen kanonické řeholní společnosti, zpravidla kanovnického řádu. Je to řeholník, do takovéto společnosti je inkorporován řeholními sliby. V podstatě se jedná o hybridní řády kněžských mnichů, kongregace duchovních žijících podle mnišské řehole. Zprvu označení augustiniánský řeholní kanovník zahrnovalo široké spektrum řeholních institucí včetně kapitul, které vykonávaly duchovní správu katedrálních kostelů. Apoštolskému životu dala autoritativní základ řehole sv. Augustina, která začala být uznávána od 12. století. Dochází k výraznějšímu odlišení společenství, které se mění v řehole, od katedrálních a kolegiálních kapitul. Augustiniánská řehole vytvořila formální základ pro řád řeholních kanovníků sv. Augustina a řád premonstrátů. Podstatou byl život kleriků odehrávající se v rámci společné komunity, která se zřekla soukromého majetku a přijala chudobu. Obecnost ovšem nenabízela vodítko k samotnému uspořádání kláštera a denního rozvrhu.¹

Specifickou roli při rozvoji spirituality hráli *řeholní kanovníci sv. Augustina, canonici regulares sancti Augustini (Canons Regular of St. Augustine, chanoines réguliers, Augustiner-Chorherren, kanonicy regularni)*. V první části publikace je podán přehled výzkumů dějin klášterů jmenovaného řádu, které ve středověku působily v rámci středoevropského prostoru, konkrétně v severním a středním Německu, v Bavorsku, v rakouských a alpských zemích, na území dnešního

¹ Hugh LAWRENCE, *Dějiny středověkého mnišství*, Brno–Praha 2001, s. 160, 162, 163, 165; Ignác Antonín HRDINA, *K pojmu „řeholní kanovník“*, RCP 3, 1996, 1, s. 11–15. Základní informace viz též *Lexikon für Theologie und Kirche*, I., Freiburg im Breisgau 1930, s. 812–816; *Lexikon des Mittelalters*, I., München–Zürich 1980, s. 1219–1220; *Theologische Realenzyklopädie*, IV., Berlin–New York 1979, s. 723–728; *Die Geschichte des Christentums. Religion – Politik – Kultur, V. Machtfülle des Papsttums (1054–1274)*, red. André VAUCHEZ, Freiburg–Basel–Wien 1994, s. 148–156.

Švýcarska a v Polsku, v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. V případě zahraničních (německých a polských) kanonií se soustředíme především na knižní publikace, monografie a sborníky. Text věnovaný českým a moravským klášterům reflektuje i dílčí studie, přičemž se zaměřuje na výzkumy za několik posledních desetiletí. Působení řádu v českých zemích je třeba podrobně studovat též vzhledem k tomu, že pronikal i do zemí sousedních a šířil zde hnutí devotio moderna.

Kladský klášter řeholních kanovníků sv. Augustina sehrál významnou roli ve východočeském prostoru. Založení probošství, kronikářem označené za „slavné“,² bylo význačným počinem prvního pražského arcibiskupa Arnošta z Pardubic. Představujeme zde jeho založení a vybavení, těžkosti provázející počátky působení. Pozornost je věnována vybraným otázkám ze života a fungování konventu a kláštera (inkorporované kostely, volby a rezignace proboštů, personální složení konventu, odpustkové listiny vydané ve prospěch kláštera). Texty se soustřeďují na období předhusitské. Některé kapitoly doplňuje ediční příloha, zpřístupňující listiny vesměs z archivu kladského kláštera.³

² Označení použil Beneš Krabice z Weitmile; FRB IV., ed. Josef EMLER, Praha 1884, s. 530.

³ Souborně jsou podány průpravné studie P. KRAFL, *Výzkumy středověkých dějin středoevropských klášterů řeholních kanovníků sv. Augustina*, AUR, FP – Humanistica 1, 2008, s. 171–182; TÝŽ, „*Debemus caritatis operibus ferventer intendere.*“ *Výzkumy dějin řeholních kanovníků sv. Augustina v Čechách a na Moravě období středověku za uplynulá desetiletí*, ČMM 128, 2009, s. 147–169; TÝŽ, „*Pro nostrorum ac parentum nostrorum redemptione.*“ *Založení kladského kláštera řeholních kanovníků*, in: *Klio viae et invia. Opuscula Marco Cetwiński dedicata*, red. Anna Odrzywolska-Kidawa, Warszawa 2010, s. 601–607; TÝŽ, *Inkorporacja kościołów do czeskich kanoników regularnych św. Augustyna w czasach przedbusyckich. Przykład Rudnicy, Lanckorony i Kłodzka*, in: *Klasztor w kościele średniowiecznym i nowożytnym*, red. Marek Derwich – Anna Pobóg-Lenartowicz, Warszawa–Wrocław–Opole 2010, s. 311–319; TÝŽ, *Pisemnosti týkající se voleb a rezignací proboštů kladského kláštera řeholních kanovníků v období předbusyckém*, in: *Pišmiennictwo sakralne w dziejach Polski do końca XVIII wieku na tle powszechnym*, red. Stanisław Bułajewski – Jan Gancewski – Andrzej Walkowski, Jozefów 2012, s. 251–257; TÝŽ, „*Obiit frater...*“ *Sonda do personálního složení*

Souhrnnou stať o řeholních kanovnících sv. Augustina nalezneme například v syntéze *Die Geschichte des Christentums*.⁴ Základní informaci poskytne *Lexikon für Theologie und Kirche*.⁵ Z prací týkajících se řeholních kanovníků na obecné úrovni je nutno uvést studii Horsta Fuhrmana o roli papeže Urbana II. při formování kanonického života a řeholních kanovníků.⁶

Základním zdrojem informací o kanonii jsou listiny archivu kladského konventu. Dnes je archiv uložen v klášteře jezuitů v Kladsku. Několik listin se nachází v Národním archivu v Praze. Listiny kladského archivu řeholních kanovníků byly vydány v edici *Geschichtsquellen der Grafschaft Glatz* jak v plném otisku,⁷ tak v podobě regestu.⁸ Listiny nalezneme v českomoravských regestech,⁹ případně v *Regestech*

východočeských konventů řeholních kanovníků sv. Augustina do busitské revoluce, in: Cestou dějin. K počtě prof. PhDr. Svatavy Rakové, CSc., II., red. Eva Semotanová, PHÚAVČR, řada C Miscellanea, sv. 16/2, Praha 2007, s. 199–225; TÝŽ, *Ves klášteru zaslíbená. Kostomlaty pod Řípem a řeholní kanovníci v Kladsku v období předbusitském*, in: Per saecula ad tempora nostra. Sborník k šedesátým narozeninám prof. Jaroslava Pánka, red. Jiří Mikulec – Miloslav Polívka, PHÚAVČR, řada C Miscellanea, sv. 18/1, Praha 2007, s. 79–81; TÝŽ, *Kostomlaty pod Řípem a klášter řeholních kanovníků v Kladsku. Edice listin z kladského archivu*, SPPFMU, ŘSV, 27, 2013, 1, s. 13–23; TÝŽ, *Odpustkové listiny Zbyňka Zajíce z Házmburka pro kladský klášter. Edice pramene*, KS 7, 2006, s. 201–206; TÝŽ, „*Inter ipsum et aliquos fratres fuit discordia magna...*“ *Spor kladského probošta Augustina Liebsteina*, in: Od knížat ke králům. Sborník u příležitosti 60. narozenin Josefa Žemličky, red. Eva Doležalová a Robert Šimůnek ve spolupráci s Danou Dvořáčkovou a Alešem Pořízkou, Praha 2007, s. 273–275.

⁴ *Die Geschichte des Christentums*, s. 148–156.

⁵ *Lexikon für Theologie und Kirche*, I., s. 812–816.

⁶ Horst FUHRMANN, *Papst Urban II. und der Stand der Regularkanoniker*, BAW, PhHK, Sitzungsberichte 1984, 2, München 1984.

⁷ *Geschichtsquellen der Grafschaft Glatz*, I., ed. VOLKMER und HOHAUS, Habelschwerdt 1883.

⁸ *Geschichtsquellen der Grafschaft Glatz*, VI/3 *Das Pfarreiarchiv in Glatz und das Koeglarsche Urkunden- u. Aktenarchiv in der Pfarrei Ullersdorf*, ed. Bertold BRETHERL, Glatz 1928.

⁹ *Regesta diplomatica nec non epistolaria Bohemiae et Moraviae*, V/3-4, ed. Jana ZACHOVÁ, Praeae 2000–2004.

Śląskich.¹⁰ Několik listin z komunikace s papežskou stolicí je ve výta-
hu vydáno nebo registováno ve vatikánských *Monumentech*.¹¹ O konfirmacích ke kostelům, jejichž patronátní právo měl klášter
v rukou, jsme informováni z konfirmačních knih pražského arcibis-
kupství.¹² Pestré spektrum skýtají prameny vyprávěcí. Jedná se
o kroniku kladského kláštera od Michaela Czacheritze z 15. století,
vydanou Wojciechem Mrozowiczem.¹³ Založení kláštera zaznamená-
vají životopisy Arnošta z Pardubic, fundátora. Předně se jedná o dílko
Viléma z Lestkova¹⁴ někdy z let 1364–1368,¹⁵ o životopis sepsaný
prvním proboštem nového kláštera Janem z Kladska (1350–1382)¹⁶
a o biografii z pera Valentina Krautwalda z počátku 16. století.¹⁷ Fun-
daci ve své kronice stručně zaznamenal Beneš Krabice z Weitmile.¹⁸
Pro studium personálního složení konventu lze užít nekrologia roud-
nického kláštera; údaje týkající se kladského kláštera jsou vydány.¹⁹
Je zpřístupněn i výtah z nekrologia kláštera řeholních kanovníků
v Kazimierzi u Krakova.²⁰

¹⁰ *Regesty Śląskie*, II., ed. Kazimierz BOBOWSKI – Marek CETWIŃSKI – Janina GILEWSKA-DUBIS – Anna SKOWRŃSKA – Bronisław TUROŃ, Wrocław–Warszawa–Kraków–Gdańsk–Łódź 1983.

¹¹ *Monumenta Vaticana res gestas Bohemicas illustrantia*, I.–II., V, ed. Ladislaus KLICMAN – Joannes Fridericus NOVÁK – Camillus KROFTA, Pragae 1903–1907.

¹² *Libri confirmationum ad beneficia ecclesiastica Pragensem per archidiocesim*, I.–V., VII., ed. Franciscus Antonius TINGL – Josef Emler, Pragae 1867–1886.

¹³ *Cronica monasterii canonicorum regularium (s. Augustini) in Glacַz*, ed. Wojciech MROZOWICZ, Wratislaviae 2003.

¹⁴ *Wilhelmi decani Wissegradensis vita Arnesti Archiepiscopi Pragensis*, in: FRA, I. Abt. Scriptores, VI. *Geschichtsschreiber der Husitischen Bewegung in Böhmen*, II., ed. K. HÖFLER, Wien 1865, s. 1–11.

¹⁵ Zdeňka HLEDÍKOVÁ – Jana ZACHOVÁ, *Život Arnošta z Pardubic podle Valentina Krautwalda*, Pardubice 1997, s. 41.

¹⁶ Národní knihovna Praha, sign. XIII D 20, f. 241r-245v (247r).

¹⁷ Z. HLEDÍKOVÁ – J. ZACHOVÁ, *Život Arnošta z Pardubic*, o.c.

¹⁸ FRB IV., s. 530.

¹⁹ P. KRAFL, *Obiit frater*, s. 221–224.

²⁰ P. KRAFL, *Pozdněstředověké konfraternity kazimierzských augustiniánů kanovníků s českými a moravskými konventy v praxi. Z nekrologia kláštera Božibo těla v Kazimierzi pod Krakovem*, VS 4, 2004, s. 37–46.

I.
TERMINOLOGIE.
PŘEHLEDY BĀDÁNÍ

Terminologie

Je nutno pozastavit se u terminologie užívané v české odborné literatuře. V české historické vědě není, mimo okruh monasteriologů, všeobecně rozšířeno povědomí o rozlišení řádů kanovníckých a žebravých, a to i přesto, že se jedná o kvalitativně výrazně odlišné entity. Při klasifikaci je často upřednostněno třídění podle řehole, v našem případě podle řehole sv. Augustina, která ovšem, jak bylo naznačeno, je poměrně obecná. Do jedné skupiny označované jako *augustiniáni* tak bývají zařazováni řeholní kanovníci sv. Augustina (CRSA) a augustiniáni eremité (OSA, žebravý řád).¹ Odlišování jsou pak jako *augustiniáni kanovníci* a *augustiniáni poustevníci*. Toto pojmání našlo výraz i v pojmenování fondů Moravského zemského archivu v Brně, vzniklých z archivů klášterů rušených za Josefa II.: E 1 Augustiniáni Fulnek (fond deponován do Zemského archivu v Opavě), E 3 Augustiniáni Olomouc, E 5 Augustiniáni Šternberk. Mezi ně jsou v rámci číselného pořadí církevních fondů vloženy fondy eremitů E 2 Augustiniáni Jevíčko, E 4 Augustiniáni Brno.² Autoři průvodce po Moravském zemském archivu pro kláštery řeholních kanovníků používají označení *řeholní kanovníci lateránské kongregace*, popř. *augustiniáni lateránské kongregace*.³ Snaha spojovat dva zcela odlišné řády, příbuzné toliko řeholí, vedla i ke vzniku společného inventáře *Augustiniánské kláštery* pro všechny řády řídící se řeholí sv. Augustina.⁴ Mojmír

¹ K počátkům augustinánů eremitů H. LAWRENCE, *Dějiny*, s. 272–273.

² A. KOČMAN – M. MUSILOVÁ – V. PLETKA – J. RADIMSKÝ – M. ŠVÁBENSKÝ – M. TRANTÍREK – L. URBÁNKOVÁ – M. WURMOVÁ, *Průvodce po Státním archivu v Brně*, Brno 1954, s. 340–344.

³ Tamtéž.

⁴ Mojmír ŠVÁBENSKÝ, *Augustiniánské kláštery*, I., Brno 1959 (tištěný inventář).

Švábenský, autor tištěného inventáře, připomenul členění na řády řeholních kanovníků, žebravé a jiné řády, vycházející z církevního práva, upřednostnil ovšem jako (dle něj) vhodnější klasifikaci Maxe Heimbuchera. Tato klasifikace mísí předchozí členění s členěním podle řeholí, vznikla tak samostatná skupina „řád augustiniánský“ („Der Augustinerorden“).⁵ M. Švábenský vedle termínu *řeholní kanovníci řádu sv. Augustina lateránské kongregace* používá pro řeholní kanovníky sv. Augustina označení *lateránští kanovníci*, *augustiniáni* a především *augustiniáni kanovníci*.⁶

Základní příručky akcentují začlenění řeholních kanovníků sv. Augustina do skupiny řádů řeholních kanovníků. *Encyklopedie českých klášterů* jako hlavní označení řádu používá pojem *augustiniáni kanovníci* (podle tohoto termínu je řád začleněn v abecedním pořádku, krom toho je uveden oficiální název), podobně *Encyklopedie moravských a slezských klášterů*. Obě práce dále hovoří o *řeholních kanovnících*,⁷ moravská encyklopedie o *augustiniánských kanovnících*, jen ojediněle je použit výraz *augustiniáni*.⁸ U J. Hobzka (přehled klášterů v českých zemích) nalezneme oficiální název a slovní spojení *augustiniáni kanovníci*.⁹ Milan Buben v *Encyklopedii řádů a kongregací v českých zemích* v titulu příslušné kapitoly věnované řádu užil oficiální název, vedle toho připouští pojem *augustiniánští kanovníci* a jinak neobvyklé označení *kanovníci-augustiniáni*, v textu lze rovněž nalézt slovní spojení *augustiniáni-kanovníci* a *řeholní kanovníci*.

⁵ Max HEIMBUCHER, *Die Orden und Kongregationen der katholischen Kirche*, I., Padeborn 1896, s. 386–539; M. ŠVÁBENSKÝ, *Augustiniánské kláštery*, I., s. 3–4.

⁶ M. ŠVÁBENSKÝ, *Augustiniánské kláštery*, I., např. s. 9, 17, 23, 186, 187, 291.

⁷ P. VLČEK – P. SOMMER – D. FOLTÝN, *Encyklopedie českých klášterů*, Praha 1997, s. 10, 103–105; D. FOLTÝN a kol., *Encyklopedie moravských a slezských klášterů*, Praha 2005, s. 54–55.

⁸ P. VLČEK – P. SOMMER – D. FOLTÝN, *Encyklopedie českých klášterů*, s. 674; D. FOLTÝN a kol.: *Encyklopedie moravských a slezských klášterů*, s. 54, 667.

⁹ Josef HOBZEK, *Kláštery v českých zemích z hlediska památkové hodnoty*, Praha 1987, s. 106–107.

Členy konventu označuje též jako *kapituláry* či *augustiniány*.¹⁰ Luděk Jirásko pracuje, vedle oficiálního názvu (*řeholní kanovníci sv. Augustina*), se zkráceným pojmem *řeholní kanovníci* a především *augustiniánští kanovníci*.¹¹ Ve studii Josefa Svátka nalezneme toliko oficiální název.¹²

Široké spektrum termínů využívají dílčí analytické studie a články. Jan Pavla použil v titulu své práce název *řeholní kanovníci sv. Augustina*.¹³ J. Vačkář pojal do své práce označení *řeholní kanonie svatého Augustina*.¹⁴ Josef Emler operuje s pojmem *řeholní kanovníci řádu sv. Augustina*.¹⁵ Augustin Neumann patrně jako jediný ze starších badatelů má ve své studii název *kanovníci-augustiniáni*,¹⁶ připomenutý následně Milanem Bubnem. František Michálek Bartoš v souvislosti s členem konventu v Roudnici nad Labem hovoří o *augustiniánovi*.¹⁷ František Václav Peřinka akceptuje slovní spojení *augustiniáni kanovníci*.¹⁸ Anežka Schmidtová volí výrazy *augustiniáni* a *augustiniánští kanovníci*.¹⁹ Též Ivan Hlaváček píše o *augu-*

¹⁰ Milan BUBEN, *Encyklopedie řádů a kongregací v českých zemích*, II/1 *Řeholní kanovníci*, Praha 2003, s. 11, 19–21, 41, 47.

¹¹ Luděk JIRÁSKO, *Církevní řády a kongregace v zemích českých*, Praha–Strahov 1991, s. 39.

¹² Josef SVÁTEK, *Organizace řeholních institucí v českých zemích a péče o jejich archivy*, SAP 20, 1970, s. 523.

¹³ Jan PAVLA, *Dějepis prvního kláštera řeholních kanovníků svatého Augustina v Čechách, v městě Roudnici nad Labem*, Praha 1850.

¹⁴ Josef VAČKÁŘ, *Dějiny někdejší slavné Řeholní kanonie svatého Augustina v Třeboni*, Praha 1867.

¹⁵ Josef EMLER, *Diplomatář kláštera blahoslavené Panny Marie řeholních kanovníků řádu sv. Augustina v Roudnici*, VKČSN, TFHF, roč. 1893, Praha 1894, s. 1.

¹⁶ Augustin NEUMANN, *Neznámá statuta moravská z 15. století*, IV. *Statuta kanovníků – augustiniánů v Olomouci*, Hlídkka 34, 1917, s. 13.

¹⁷ František Michálek BARTOŠ, *Matouš Beran, roudnický augustinián a spisovatel*, ČČM 101, 1927, s. 13.

¹⁸ František Václav PEŘINKA, *Augustiniáni kanovníci ve Fulneku do války třicetileté*, SHK 32, 1931, s. 28.

¹⁹ Anežka SCHMIDTOVÁ, *Husova collecta Ad te levavi jako pramen epistolní postily br. Václava Paška, řeholního kanovníka kláštera v Rokycanech*, LF 4 (79), 1956, s. 77, 78.

stiniánech-kanovnicích, současně se nevyhýbá pojmu *augustinián*.²⁰ Jaroslav Kadlec ve starší studii užil termín *augustiniáni kanovníci*.²¹ V novějších titulech pak označuje řád ponejvíce pojmem využívajícím adjektivní formu slova *augustinián*, tedy *augustiniánští kanovníci*.²² Výraz užil rovněž v názvu monografie o třeboňské kanonii a běžně v textu výkladu. Vedle toho uvádí oficiální název *řád řebolních kanovníků sv. Augustina* a jako zkrácenou verzi pro souborné označení osazenstva kanonie často též prosté *kanovníci* (většinou ve spojení s adjektivní podobou názvu lokality).²³ V Kadlecově knize se ovšem setkáme i s pojmem *augustinián*, byť ojediněle.²⁴ František Šmahel používá korektní termín *řebolní kanovníci*, popřípadě *augustiniánští řebolní kanovníci*.²⁵ Jiří Spěváček píše o *řebolních augustiniánech-kanovnicích* a o *augustiniánech-kanovnicích*,²⁶ druhý z těchto termínů užili Jaroslav Boubín a Jana Zachová.²⁷ Jaroslav Mezník hovoří o *augustiniánech kanovnicích*, se zdůrazněním jejich odlišnosti od poustevníků a příslušnosti do odlišné skupiny řádů.²⁸ Autor této statě ve starších studiích pracoval s pojmem *augustiniáni*

²⁰ Ivan HLAVÁČEK, *Poznámky k vnějším vztahům a knižní kultuře moravských augustiniánů-kanovníků do sklonku 15. století*, HO 3, 1980, s. 32, 35.

²¹ Jaroslav KADLEC, *Začátky kláštera augustiniánů kanovníků v Roudnici*, StR 21, 1981, s. 65.

²² J. KADLEC, *Literární činnost augustiniánských kanovníků kláštera roudnického*, MORST 10, 1993, 1, Praha 1994, s. 179.

²³ J. KADLEC, *Klášter augustiniánských kanovníků v Třeboni*, Praha 2004, např. s. 23, 38, 39, 45, 119, pozn. 78 aj.

²⁴ J. KADLEC, *Klášter*, s. 119, pozn. 71; s. 194, pozn. 2.

²⁵ František ŠMAHEL, *Husitská revoluce, I. Doba vymknutá z kloubů*, Praha 1993, s. 239, 240.

²⁶ Jiří SPĚVÁČEK, *Devotio moderna, Čechy a roudnická reforma (K úsilí o změnu mentalit v období rostoucí krize morálních hodnot)*, MHB 4, 1995, s. 176, 184.

²⁷ Jaroslav BOUBÍN – Jana ZACHOVÁ, *Žaloby katolíků na Mistra Jana z Rokycan*, Rokycany 1997, s. 9.

²⁸ Jaroslav MEZNÍK, *Lucemburská Morava 1310–1423*, Praha 1999, s. 382.

kanovníci,²⁹ nyní upřednostňuje jako vhodnější oficiální název a jeho zkrácenou verzi v podobě *řeholní kanovníci*.³⁰ O *augustiniánech-řeholních kanovnících* píše Pavel Zahradník, v textu studie užívá pojem *augustiniáni*.³¹ Jiří Uhlíř operuje s názvem *augustiniáni kanovníci*, používá ovšem také spojení *augustiniánští kanovníci*, často jen *kanovníci*,³² v jiném článku zase *řeholní augustiniáni kanovníci*.³³ Zdeněk Boháč mezi řeholními kanovníky v přehledu klášterů v Čechách a na Moravě rozlišil vedle premonstrátů *augustiniány*. Augustiniánský řád (OSA) ve výkladové části nezmiňuje. V legendě připojených map používá oficiální název *řeholní kanovníci sv. Augustina*.³⁴ Za *augustiniány* označuje řeholní kanovníky i Ondřej Bastl. V připojených tabulkách věnovaných situaci v Čechách je uveden termín *augustin[iáni?] kanovníci*, od nich odlišuje *augustin[iány]* bosé a *augustin[iány]* obuté. V další tabulce sumarizující situaci na Moravě

²⁹ Pavel KRAFL, *Kláster augustiniánů kanovníků v Lanškrouně 1371–[1421?]*, ČMM 119, 2000, s. 177n; TÝŽ, *Pozdněstředověké konfraternity kazimierzských augustiniánů kanovníků s českými a moravskými konventy v praxi. Z nekrologia kláštera Božího těla v Kazimierzi pod Krakovem*, VS 4, 2004, s. 37n.

³⁰ P. KRAFL, „Obiit frater...“ *Sonda do personálního složení východočeských konventů řeholních kanovníků sv. Augustina do husitské revoluce*, in: Cestou dějin. K počtě prof. PhDr. Svatavy Rakové, CSc., II., red. Eva Semotanová, PHÚAVČR, řada C Miscellanea, sv. 16/2, Praha 2007, s. 199; P. KRAFL, *Ves klášteru zaslíbená. Kostomlaty pod Řípem a řeholní kanovníci v Kladsku v období předhusitském*, in: Per saecula ad tempora nostra. Sborník k šedesátým narozeninám prof. Jaroslava Pánka, red. Jiří Mikulec – Miloslav Polívka, PHÚAVČR, řada C Miscellanea, sv. 18/1, Praha 2007, s. 79n; Pavel KRAFL – František MUSIL, *Kláster řeholních kanovníků sv. Augustina v Lanškrouně*, Lanškrounsko 7, 2008, s. 5n.

³¹ Pavel ZAHRADNÍK, *Kláster augustiniánů-řeholních kanovníků v Rokycanech a jeho knihovna*, BS 4–5, 2001, s. 115, 116, 121.

³² Jiří UHLÍŘ, *Kláster augustiniánů kanovníků v Jaroměři (1349–1421)*, SDN 7, 2001, s. 125–127.

³³ J. UHLÍŘ, *Význam kláštera řeholních augustiniánů kanovníků v Jaroměři*, JJZ 1999, září, č. 9, s. 9.

³⁴ Zdeněk BOHÁČ, *Středověké kláštery v Čechách a na Moravě v době předhusitské*, HG 28, 1995, s. 143, 152–153.

shrnuje kláštery řádu sv. Augustina spolu s kláštery řeholních kanovníků sv. Augustina nesourodě do společné položky *augustiniáni*, druhá tabulka již rozlišuje *augustiniány kanovníky* a *augustiniány bosé*.³⁵ Filip Hradil a Marián Marghold užili v názvu statě výraz *augustiniáni*, v textu posléze pojmy *lateránský kanovník* nebo prostě *kanovník*.³⁶ Je-li potřeba použít adjektiva, objevuje se ve spojení s kláštery řeholních kanovníků sv. Augustina označení *augustiniánský* (klášter, konvent, kanonie aj.),³⁷ které je vlastní též řádu sv. Augustina. Lze se setkat i s označením *augustiniánský řád* pro řád řeholních kanovníků sv. Augustina.³⁸ Ve starší literatuře, např. u Václava Chaloupeckého, nalezneme archaické přídavné jméno *augustinský* (klášter).³⁹ Příkladem záměny obou řádů, jako následku terminologické nejednoznačnosti, je omyl, kterého se dopustil Václav Flajšhans a patrně též Fridolin Macháček. V. Flajšhans připomíná horlivost pražských augustiniánů poustevníků u sv. Tomáše na Malé Straně v boji proti Husovi a odtud odvozuje zařazení rokycanského kláštera řeholních

³⁵ V případě kláštera v Praze Na Karlově; Ondřej BASTL, *Rušení klášterů v Čechách a na Moravě za Josefa II.*, HG 28, 1995, s. 159, 162, 165, 167–168, 172.

³⁶ Filip HRADIL – Marián MARGHOLD, *Odkaz šternberských augustiniánů*, in: Šternberk. Klášter řeholních lateránských kanovníků, red. Filip Hradil – Jiří Kroupa, Šternberk 2009, s. 151, 152. Srov. F. HRADIL, „*Salvator mundi salva nos omnes Lateranensis aulae servulos.*“ *Čtyři století existence lateránské kanonie ve Šternberku*, tamtéž, s. 11, 19 aj.

³⁷ Ludmila WRATISLAVOVÁ-MITROVICOVÁ, *Iluminované rukopisy augustiniánského kláštera v Třeboni*, PAM 39 (3), 1933, s. 1; Josef SALABA, *K dějinám někdejšího augustiniánského kláštera v Třeboni*, ČMKČ 73, 1899, s. 271; I. HLAVÁČEK, *Poznámky*, s. 35; Jan BISTRICKÝ – František SPURNÝ – Ludvík VÁCLAVEK – Metoděj ZEMEK, *Moravské a slezské listiny liechtenštejnského archivu ve Vaduzi*, I., Mikulov–Rajhrad–Hodonín–Znojmo–Brno 1991, s. 189; Z. BOHÁČ, *Středověké kláštery*, s. 143; J. KADLEC, *Klášter*, s. 81; Jana NECHUTOVÁ, *Latinská literatura českého středověku do roku 1400*, Praha 2000, s. 235 atd.

³⁸ P. ZAHRADNÍK, *Klášter*, s. 116.

³⁹ Václav CHALOUPECKÝ, *Materiál k dějinám umění v Čechách. Č. 1.–62. Zprávy v nekrologu kláštera roudnického*, ČSPSČ 15, 1907, 1, s. 101.

kanovníků („klášter augustiniánský“⁴⁰) do protihusitské fronty.⁴⁰ Na omyl spočívající v chybném spojení dvou klášterů odlišných řádů upozornila A. Schmidtová.⁴¹

Terminologická nepřesnost a tradicionalistická setrvačnost v užívání zažitých pojmů se projeví i v naučných a jazykových slovnících, kde jsou často příslušníci obou řádů, řeholních kanovníků a augustiniánů eremitů, míšeni či spojováni. Již Riegrův *Slovník naučný* definuje dvojí druh augustiniánů, na prvním místě řeholní kanovníky sv. Augustina a vedle nich jsou jmenováni „mniši poustevníci bosáci žebraví“.⁴² Podobně dvojí augustiniány rozlišuje i *Ottův slovník naučný*.⁴³ Kompaktněji oba rozdílné řády slučuje výklad *Masarykova slovníku naučného*, podle něhož se augustiniáni dělí na řeholní kanovníky a poustevníky.⁴⁴ Encyklopedická díla doby totality, která studium problematiky odsouvala na vedlejší kolej, nemohla přinést změnu ve znalostech ani zdůraznění terminologických nuancí; dál tak pokračuje předchozí vývoj. *Slovník spisovného jazyka českého* z roku 1960 jako jediný určuje augustiniána jako člena řádu sv. Augustina; není jasné, zda tak činí náhodou, či v důsledku jasného odlišení obou řádů.⁴⁵ *Ilustrovaný encyklopedický slovník* pojem augustiniáni vyhrazuje pro oba řády, na prvním místě pro augustiniány kanovníky a za druhé pro augustiniány poustevníky.⁴⁶ I podle *Malé českosloven-*

⁴⁰ *Mistra Jana Husi sebrané spisy*, II., ed. M. SVOBODA – V. FLAJŠHANS, Praha 1904, s. 335. F. Macháček píše obecně o „augustiniánech pražských“ a o „augustinském řádu“ jako o odpůrcích Husových; Fridolin MACHÁČEK, *Hus a Rokycany*, BK 6, 1913–1914, s. 147.

⁴¹ A. SCHMIDTOVÁ, *Husova collecta*, s. 78; srov. P. ZAHRADNÍK, *Klášter*, s. 150.

⁴² *Slovník naučný*, red. František Ladislav RIEGER, I., Praha 1885, s. 397.

⁴³ *Ottův slovník naučný. Ilustrované encyklopaedie obecných vědomostí*, II., Praha 1962, s. 1038–1039.

⁴⁴ *Masarykův slovník naučný. Lidová encyklopedie všeobecných vědomostí*, I., Praha 1925, s. 316.

⁴⁵ *Slovník spisovného jazyka českého*, I., Praha 1960, s. 60. Kanovníka slovník definuje toliko jako člena kapituly; tamtéž, s. 831.

⁴⁶ *Ilustrovaný encyklopedický slovník*, I., red. Jaroslav KOŽEŠNÍK – Miroslav ŠTĚPÁNEK, Praha 1980, s. 140.

ské encyklopedie pojem augustiniáni náleží několika církevním řádům. V první řadě jej přisuzuje opět, jak uvádí, augustiniánům-kanovníkům, posléze též augustiniánům-poustevníkům (obutým, bosým).⁴⁷ *Slovník cizích slov* Lumíra Klimeše obsahuje termín augustinián, který vysvětluje jako označení pro členy řádu řídicího se pravidly sv. Augustina, konkrétně pro řeholní kanovníky a pro augustiniány eremity.⁴⁸ Ve znamení setrvačnosti jsou znění hesel vzniklých v rámci encyklopedických a slovníkových aktivit přelomu 20. a 21. století. *Akademický slovník cizích slov* přisuzuje označení augustinián členovi „jednoho z katolických církevních řádů podle řehole sv. Augustina, a to řeholních kanovníků nebo poustevníků (eremitů)“.⁴⁹ Osmisvazková encyklopedie *Diderot* pojmem augustiniáni rozumí oba výše uvedené řády, jak kanovníký, tak žebravý, pro řeholní kanovníky užívá označení augustiniáni kanovníci.⁵⁰ Velká všeobecná encyklopedie *Diderot* jako jediná uvádí tři hesla: heslo augustiniáni, které slouží jako rozcestník poskytující základní informaci s definicí spojující odlišné řády pod jednotný pojem na základě společné řehole sv. Augustina, heslo augustiniáni eremité a nakonec heslo augustiniáni kanovníci.⁵¹ Encyklopedie *Universum* ve stručném heslu augustiniáni pod tímto pojmem rozumí augustiniánské kanovníky, augustiniánské chórové sestry, augustiniány-eremity, třetí řád augustiniánský a jim přidružené asumpcionisty.⁵²

⁴⁷ *Malá československá encyklopedie*, I., Praha 1984, s. 277.

⁴⁸ Lumír KLIMEŠ, *Slovník cizích slov*, Praha 19853, s. 42.

⁴⁹ Věra PETRÁČKOVÁ – Jiří KRAUS a kol., *Akademický slovník cizích slov*, I., Praha 1995, s. 80.

⁵⁰ *Všeobecná encyklopedie v osmi svazcích. Encyklopedie Diderot 1999*, I., Praha 1999, s. 254.

⁵¹ *Diderot. Velká všeobecná encyklopedie*, I., Praha 2000, s. 555–556.

⁵² *Universum. Všeobecná encyklopedie*, I., Praha 2000, s. 345; *Universum*, I., Praha 2006, s. 61.

Charakterizuje-li se historie jako vědní obor, potom potřebuje jasné pojmoslovné vymezení pojednávaného tématu. V rámci srozumitelnosti je nutné vyhnout se mnohovýznamovému využití termínů.⁵³ V našem případě je tato potřeba o to výraznější, že se pojmosloví prolíná se zcela odlišnou kvalitativní entitou (OSA). Pokusíme se tedy ve spleti dlouhé řady výrazů a slovních spojení vybrat ta nejvhodnější pro potřeby studia dějin řádu, který je předmětem našeho zájmu (tedy CRSA). Budeme nadále užívat označení *řeholní kanovníci sv. Augustina*, je-li z kontextu jasné, že se nejedná o jiný řád ze skupiny řeholních kanovníků, též zkrácenou verzi *řeholní kanovníci*. Za vhodné lze považovat i slovní spojení J. Kadlece, L. Jiráska a M. Bubna *augustiniánští kanovníci* a třeba i kombinaci obou posledně jmenovaných označení, tedy *augustiniánští řeholní kanovníci* (F. Šmahel). Prostým výrazem *kanovníci*, nspecifikovaným adjektivem „řeholní“, platné kanonické právo rozumí jednoznačně světské kanovníky, tedy členy kolegiálních a katedrálních kapitul.⁵⁴ Budeme se snažit vyhnout termínům obsahujícím substantivum „augustiniáni“, evokující řád svatého Augustina, tj. vlastní augustiniány (eremity). Pojem *augustiniáni* působí problémy při identifikaci řádu a vyvolává v badateli, který se problematikou přímo nezabývá, mylný dojem příbuznosti obou odlišných řádů, které jsou pak nevhodně spojovány, dávány do vzájemné souvislosti nebo zaměňovány. Bylo by namíste od užívání výrazu zcela upustit.⁵⁵ Jako méně vhodný lze rovněž ozna-

⁵³ Již sama potřeba a nutnost definovat, jaký význam má mnohovýznamové slovo augustinián v rámci konkrétního článku (vyhrazení pro řád řeholních kanovníků sv. Augustina) vypovídá o terminologické zmatečnosti uvedeného výrazu; srov. P. ZAHRADNÍK, *Kláster*, s. 115, pozn. 1; Wojciech MROZOWICZ, *Kanonicy regularni św. Augustyna (Augustianie) na Śląsku*, ŚKHS 53, 1998, 3–4, s. 401, pozn. 1.

⁵⁴ I. A. HRDINA, *K pojmu*, s. 13.

⁵⁵ S podobnými terminologickými problémy se musela vyrovnat polská badatelka v problematice řeholních kanovníků sv. Augustina Anna Pobóg-Lenartowicz. Zdůrazňuje označení kanonicy regularni, odmítavě se staví k užívání pojmu augustianie, který přináší v důsledku řadu nedorozumění;

čít poměrně rozšířený termín *augustiniáni kanovníci* (ať už se spojující pomlčkou nebo bez ní), jehož kořeny snad můžeme dát do souvislosti s německým Augustiner-Chorherren. Za nesprávný a zavádějící, jako označení pro řeholní kanovníky sv. Augustina, je nutné prohlásit termín *augustiniánský řád*, vyhrazený pouze pro řád svatého Augustina (OSA). Pro člena jakéhokoliv ze skupiny řádů řeholních kanovníků se používá název *kapitulár*,⁵⁶ naší historiografii, až na výjimky,⁵⁷ neznámý. Pojem *kanonie* se u řádů řeholních kanovníků užívá ve významu řádového domu a správního okrsku.⁵⁸ Rupert Berger připouští slovní spojení *konventní kapitula* v přeneseném významu též coby označení pro instituci.⁵⁹

Anna POBÓG-LENARTOWICZ, *Kanonicy regularni na Śląsku. Życie konwentów w śląskich klasztorach kanoników regularnych w średniowieczu*, Opole 1999, s. 24. Všeobecně lze říci, že v Polsku je v nejnovější odborné literatuře rozšířen výlučně pojem kanonicy regularni, užívání slova *augustianie* v souvislosti s řeholními kanovníky sv. Augustina, jak se s ním lze setkat ve starší literatuře, je kritizováno jako krajně nesprávné, zcela se od jeho užívání upouští (srov. diskuze na monasteriologických konferencích z posledních let, zejména na cyklu konferencí *Klasztor...etc.* či na konferenci v Mogilně a Strzelně z roku 2004).

⁵⁶ Josef ŠIMANDL – Oto MÁDR – Josef BARTOŇ – Jaroslava HLAISOVÁ, *Jak zacházet s náboženskými výrazy. Pravopis, výslovnost, twary, význam*, Praha 2004, s. 51.

⁵⁷ Viz výše citovaná encyklopedie M. Bubna (pozn. 12), dále J. BOUBÍN – J. ZACHOVÁ, *Žaloby katolíků*, s. 9.

⁵⁸ J. ŠIMANDL – O. MÁDR – J. BARTOŇ – J. HLAISOVÁ, *Jak zacházet*, s. 50.

⁵⁹ Rupert BERGER, *Liturgický slovník*, Praha 2008, s. 181.

Výzkumy klášterů CRSA v německých zemích

Mnoho příspěvků vzešlo z konference *Die Stiftskirche in Südwestdeutschland: Aufgaben und Perspektiven der Forschung*.¹ Z publikovaných statí stojí za zmínku například stať o instituci kolegiálních klášterů z historicko-antropologického hlediska od Guye P. Marchala, o kanovnících v církevní reformě 11. a 12. století od Stefana Weinfurtera či o spiritualitě u augustiniánských kanovníků sepsaná Ulrichem Köpfem.² Většina referátů přednesených na konferenci akademie ve Windesheimu s titulem *Reform – Sequestration – Säkularisation* se vztahuje k dějům klášterů z celého Německa v novověkém období.³ Další konference téhož organizátora byla dedikována normativním

¹ *Die Stiftskirche in Südwestdeutschland: Aufgaben und Perspektiven der Forschung. Erste wissenschaftliche Fachtagung zum Stiftkirchenprojekt des Instituts für Geschichtliche Landeskunde und Historische Hilfswissenschaften der Universität Tübingen (17.–19. März 2000, Weingarten)*, red. Sönke LORENZ – Oliver AUGÉ – Dieter R. BAUER – Stefanie ALBUS, SchSWDL 35, s. l. 2003.

² Guy P. MARCHAL, *Die Welt der Kanoniker. Das Institut des weltlichen Kollegiatstifts unter historisch-antropologischer Sicht*, in: *Die Stiftskirche in Südwestdeutschland*, s. 73–84; Stefan WEINFURTER, *Funktionalisierung und Gemeinschaftsmodell. Die Kanoniker in der Kirchenreform des 11. und 12. Jahrhunderts*, tamtéž, s. 107–121; Ulrich KÖPF, *Kann man von einer Spiritualität der Augustiner-Chorherren sprechen?*, tamtéž, s. 141–158.

³ *Reform – Sequestration – Säkularisation. Die Niederlassungen der Augustiner-Chorherren im Zeitalter der Reformation und am Ende des Alten Reiches*, red. Winfried MÜLLER, PAACHW 6, Paring 2005. Zmínit můžeme alespoň článek Horst MIEKISCH, *Das Augustiner-Chorherrenstift Neukirchen am Brand als Musterkonvent der Raudnitzer Reform in Franken und seine Auflösung in der Reformationszeit*, tamtéž, s. 25–38.

základům života řeholních kanovníků.⁴ Josef Bertrand Vollmann publikoval knihu o spiritualitě a mariologii Tomáše Kempenského.⁵

Severní a střední Německo

Kláštéry řeholních kanovníků sv. Augustina, které působily na území diecéze se sídlem v Münsteru, monograficky zpracoval Wilhelm Kohl. Kniha obsahuje dějiny dvou klášterů, a sice ve Frenswegenu a ve Schaeru. V obou případech je text strukturován na 1. prameny, literaturu a památky, 2. archiv a knihovnu, 3. historický přehled (jméno, patrocinium a poloha, vlastní dějiny), 4. popis ústavy (statuta, privilegia, úřady, vztahy k ordináři, windesheimské kongregaci, světským činitelům, laická bratrstva, pečet), 5. popis duchovního života (bohoslužby, procesy, hudba, relikvie, odpustky aj.), 6. popis majetků (nemovitý i movitý), 7. osob (představený, převor, podpřevor, prokurátor, kanovníci, laičtí bratři).⁶ O přeměně několika klášterů augustiniánských kanovníků, konkrétně v Porstendorfu, v Könizu, v Zschillenu, v Tridentu, a v Schiftenbergu, během 13. století a počátkem 14. století na komendy řádu německých rytířů pojednal Helmut Klezl. Knihu uvozuje souhrnná stať o řeholních kanovnících sv. Augustina.⁷

Bavorsko

Větší pozornosti se těší kláštéry augustiniánských kanovníků v Bavorsku. U příležitosti výstavy věnované řeholním kanovníkům sv. Augustina v Bavorsku vyšel katalog publikovaný Centrálním řezeňským biskupským archivem a knihovnou. Katalog obsahuje řadu

⁴ *Regula Sancti Augustini. Normative Grundlage differenter Verbände im Mittelalter*, red. Gert MELVILLE – Anne MÜLLER, PAACHW 3, Paring 2002.

⁵ Josef Bertrand VOLLMANN, *Eine Mariologie aus den Werken des Thomas von Kempen*, PAACHW 4, Paring 2002.

⁶ Wilhelm KOHL, *Das Bistum Münster*, II. *Die Klöster der Augustiner-Chorherren*, GS, NF 5 (Die Bistümer der Kirchenprovinz Köln), Berlin 1971.

⁷ Helmut KLEZL, *Die Übertragung von Augustiner-Chorherrenstiften an den Deutschen Orden zwischen 1220 und 1323. Ursachen, Verlauf, Entwicklungen*, DH 66, Darmstadt 1996.

statí několika badatelů, dále vlastní katalog výstavy, který sestavili Stephan Acht, Werner Chrobak, Johann Gruber, Paul Mai a Josef Mayerhofer. Skládá se z medailónků jednotlivých bavorských klášterů. Na konci knihy je připojena výběrová bibliografie.⁸ Z článků publikovaných v katalogu jmenujme studii Stephana Achta o vzniku augustiniánských kanovníků a o jejich uvedení do Bavorska jednotlivými diecézními biskupy. Ucelený soubor statí je věnován reformním snahám. Reformní okruh v Rottenbuchu představil J. Gruber, týž autor psal o reformě v diecézích se sídlem ve Freisingu, Augsburgu a Eichstättu ve 12. století. Reformní úsilí solnohradského arcibiskupa Konráda I. a řezenského biskupa Jindřicha I. rozebrali S. Acht a P. Mai. O roudnické a indersdorfské reformě pojednala Camilla Weber. S. Acht věnoval samostatný článek kongregaci ve Windesheimu. Literární a vědecké aktivity bavorských augustiniánských kanovníků popsal Franz Fuchs, o hudbě v bavorských kláštorech pojednal Raymond Dittich.⁹ Následovala knížka P. Maie o bavorských řeholních kanovnících.¹⁰ Z konference konané v listopadu 1998 v Mariendonku při

⁸ *Die Augustinerchorherren in Bayern. Zum 25-Jährigen wiederstehen des Ordens*, red. Paul MAI, BZR, KSch 16, Regensburg 1999.

⁹ Stephan ACHT, *Das Entstehen der Augustinerchorherrenbewegung*, in: *Die Augustinerchorherren in Bayern*, s. 11–16; TÝŽ, *Die Bischöfe Altmann von Passau, Adalbert von Würzburg und Erzbischof Gebhard von Salzburg als Wegbereiter des regulierten Kanonikertums in Bayern*, tamtéž, s. 19–24; Johann GRUBER, *Das Reformkreis von Rottenbuch*, tamtéž, s. 25–30; P. MAI, *Der Regensburger Reformkreis unter Bischof Heinrich I (1132–1155) von Regensburg*, tamtéž, s. 41–46; J. GRUBER, *Reformbestrebungen in den Bistümern Freising, Augsburg und Eichstätt im 12. Jahrhundert*, tamtéž, s. 47–50; Camilla WEBER, *Die Raudnitzer und Indersdorfer Reform*, tamtéž, s. 51–56; S. ACHT, *Die Windesheimer Augustinerchorherren-Kongregation gestern und heute*, tamtéž, s. 57–60; Franz FUCHS, *Die literarischen und wissenschaftlichen Leistungen der bayerischen Augustinerchorherren im Mittelalter*, tamtéž, s. 61–66; Raymond DITTRICH, „...zur Ebr des grossen Gottes, und zu deinem Ergötzen...“. *Über die Musikpflege in bayerischen Augustinerchorherrenstiften*, tamtéž, s. 77–96.

¹⁰ P. MAI, *Die Augustiner-Chorherren in Bayern. Einst und heute*, SchAW 4, Paring 1999.

Kempenu vzešel sborník *Kloster und Bibliothek*. Akci organizovala Akademie der Augustiner-Chorherren ve Windesheimu.¹¹ Většina příspěvků je o klášterech v Bavorsku.¹² Rozsáhlou monografii o klášteře Dietramszell z diecéze ve Freisingu sepsal Edgar Krausen. Kniha zahrnuje systematický popis hmotných památek (budova klášterního kostela, oltáře, náhrobky, varhany, zvony, rukopisy a knihy, kostely a kaple spravované klášteřem, klášterní budova), informuje o stavebních mistrech a umělcích podílejících se na stavbě a výzdobě kláštera. Autor popisuje archiv a knihovnu. Následují údaje o jménu, patrociniu a poloze, založení a vývoji kláštera od roku 1098 do roku 1803. Samostatný oddíl je věnován struktuře konventu, dignitám, úřadům, světskému personálu, vztahu k jiným klášterům téhož řádu, k církevním institucím (od papeže po kláštery) a ke světským institucím (od císaře po fojta). E. Krausen dále představuje různé aspekty reli-giózního života (liturgie, pastýřskou péči, ostatky, odpustky, bratrstva,

¹¹ *Kloster und Bibliothek. Zur Geschichte des Bibliothekswesens der Augustiner-Chorherren in der Frühen Neuzeit*, red. Rainer A. MÜLLER, PAACHW 2, Paring 2000.

¹² Nikolaus STAUBACH, *Von Deventer nach Windesheim – Buch und Bibliothek in der Frühzeit der Devotio moderna*, in: *Kloster und Bibliothek*, s. 1–22; Thomas KOCK, *Zur Produktion und Verbreitung von Handschriften im 15. Jahrhundert – Das Rechnungsbuch aus dem Augustiner-Chorherrenstift Kirschgarten*, tamtéž, s. 23–58; Franz FUCHS, *Die Bibliothek des Augustiner-Chorherrenstift St. Mang (Stadtambhof – Regensburg) im späten Mittelalter und in der frühen Neuzeit*, tamtéž, s. 59–78; Alois SCHMIDT, *Klosterhumanismus im Augustiner-Chorherrenstift Polling*, tamtéž, s. 79–107; Klaus Walter LITTGER, *Die Bibliothek des Augustiner-Chorherrenstifts Rebdorf*, tamtéž, s. 109–138; Walburga SCHERBAUM, *Studien zur Bibliotheksgeschichte des Augustiner-Chorherrenstifts Bernried*, tamtéž, s. 139–148; Stephan KELLNER, „...wir fanden einige der glänzendsten Ausgaben von berühmten Werken...“. *Die Bibliothek von St. Nikola bei Passau am Ende des 18. Jahrhunderts*, tamtéž, s. 149–170; Johann PÖRNBACHER, *Die Bibliothek des Augustiner-Chorherrenstifts Rottenbuch am Vorabend der Säkularisation*, tamtéž, s. 171–192; Reinhard HEYDENREUTER, *Die Bibliotheken der bayerischen Augustiner-Chorherrenstifte und die Bayerische Akademie der Wissenschaften im 18. Jahrhundert*, tamtéž, s. 193–216.

školy, hudbu, divadlo, apod.), majetky, hospodářské aktivity. Připojeny jsou soupisy dignitářů a držitelů konventních úřadů.¹³

Rakouské a alpské země

Kláštery augustinánských kanoníků, které působily na území dnešního Rakouska a jižního Tyrolska, nalezly své zpracování ve svazku ediční řady *Österreichischer Chorberrenbuch. Die Klöster der Augustiner-Chorberren in der ehemaligen Österreich-Ungarischen Monarchie*. Dějiny celkem dvaceti tří klášterů sepsalo osmnáct badatelů, vesměs klášterních archivářů a knihovníků; úvodní stat vzešla z pera redaktora Florida Röhringa. Každá kapitola popisující dějiny kláštera opakuje šablonu skládající se z údajů o historických názvech kláštera, o politické a církevní topografii (příslušnost), patriciniu, dějinách, hospodářských a právních vztazích, inkorporacích a duchovní péči, o knihovně, stavebních a kulturních dějinách. Součástí kapitol jsou soupisy proboštů, seznam pramenů a literatury. Uživatel ocení též údaje o uložení archiválií, o zobrazování kláštera v minulosti (plány, rytiny, obrazy apod.), o pečetích a znaku kláštera.¹⁴

Významnou roli pro řeholní kanovníky sehrály reformy solnohradského arcibiskupa Konráda I. (1106-1147); zpracování problematiky poskytl Stefan Weinfurter. První část jeho knihy představuje rozsah solnohradské kanovnícké reformy, vymezení, diferenciaci a jednotlivé kláštery reformního okruhu. Popisuje vztahy k dalším reformním okruhům, ke klášterům pasovské a freizingské diecéze. V druhé části autor čtenáře uvádí do problematiky začlenění solnohradského svazu řeholních kanovníků do organizace biskupství. Předmětem rozborů je například právní dimenze formování klášterní politiky solnohradských arcibiskupů, bourání vlastnictví kostelů ze

¹³ Edgar KRAUSEN, *Das Augustinerchorberrenstift Dietsamszell*, GS, NF 24 (Die Bistümer der Kirchenprovinz Salzburg, Das Bistum Freising, 1), Berlin–New York 1988.

¹⁴ *Die ehemaligen Stifte der Augustiner-Chorberren in Österreich und Südtirol*, red. Floridus RÖHRIG, Klosterneuburg 2005.

strany biskupa s ohledem na kláštery za Konráda I., základní linie reformy ve vztahu k pastýřské péči, špitálnictví. Autor se zaměřil též na hospodářské a teritoriálně-politické aspekty reformy. Následně S. Weinfurter rozebírá osudy reformy v druhé polovině 12. století. Třetí část knihy pojednává o vnitřních řádech klášterů solnohradského reformního okrsku.¹⁵

Roku 1983 byl vydán sborník u příležitosti 900. výročí kláštera v Reichenbergu na Innu.¹⁶ Sborník uvozený obecnou statí o řádu od Florida Röhringa obsahuje příspěvky deseti autorů týkající se založení kláštera a raných dějin, dějin kláštera ve vrcholném a pozdním středověku, v době reformace a protireformace, dějin v období od roku 1627 do roku 1900, dále středověkého knihařského umění, hudby v klášteře, hospodářství, far spravovaných klášterem.¹⁷ Z pramenných edicí stojí za pozornost edice statut kanonie sv. Doroty ve Vídni užívaných v rakouských kláštorech v 15. století. Edice Heinricha Faschinga je uvozena studií o roudnických statutech, následuje rozbor a popis rukopisů s opisy statut dochovaných v klášterních knihovnách v Klosterneuburgu, St. Florianu, Herzogenburgu, Neustiftu, diecézním archivu v St. Pölten, ve vídeňské a pražské Národní knihovně,

¹⁵ S. WEINFURTER, *Salzburger Bistumreform und Bischofpolitik im 12. Jahrhundert. Der Erzbischof Konrad I. von Salzburg (1106–1147) und die Regularkanoniker*, KHA 24, Köln–Wien 1975.

¹⁶ *900 Jahre Augustiner Chorberrenstift Reichenberg*, Linz 1983.

¹⁷ F. RÖHRING, *Die Augustiner Chorberren*, in: *900 Jahre Augustiner Chorberrenstift Reichenberg*, s. 15–21; Wilhelm STÖRMER, *Gründungs- und Frühgeschichte des Stifts Reichersberg am Inn*, tamtéž, s. 23–42; Wolfgang JUNGSCHAFFER, *Gerloch von Reichersberg und seine Zeit*, tamtéž, s. 43–68; Siegfried HAIDER, *Stift Reichersberg zwischen Blüte und Reform (1169 bis 1495)*, ibidem, s. 69–109; Benno ULM, *Zum Kunstschaffen im Stift Reichersberg*, tamtéž, s. 245–294; Kurt HOLTER, *Mittelalterliche Buchkunst in Reichersberg*, tamtéž, s. 295–312; Rudolf Wolfgang SMIDT, *Die Musik im Stift Reichersberg*, tamtéž, s. 317–347; Christian SCHLEICHER, *Wirtschaftsgeschichte der Augustiner Chorberrenstifts Reichersberg am Inn*, tamtéž, s. 349–377; Gregor SCHAUBER, *Die Pfarren des Stifts Reichersberg*, tamtéž, 379–401.

univerzitní knihovně ve Štýrském Hradci aj. Následuje precizní edice celkem pětasedmdesáti článků dvou knih statut. Připojena je též edice jedenácti písemností, sepsaných vesměs v souvislosti s vizitacemi.¹⁸

Švýcarsko

Solidního zpracování se dočkali řeholní kanovníci sv. Augustina z území dnešního Švýcarska; jejich monografie byla vydána v rámci ediční řady *Helvetia sacra*. Kniha, která je v podstatě rozsáhlým a podrobným katalogem všech klášterů na vymezeném území, může posloužit za vzor při zpracování dalších regionů. Přehledu klášterů je předsazena rozsáhlá studie, která pojednává o privilegiích a farách augustiniánských kanovníků, o situaci v jednotlivých diecézích (Sitten, Bazilej, Kostnice, Chur, Lausanne, Genf), o kongregaci sv. Bernarda a opatství sv. Mořice, o reformních aktivitách, o vybraných významných rukopisech s liturgickým obsahem a s nekrologii, o windesheimské kongregaci. Kapitoly dedikované klášterům jsou opět vypracovány podle jednotného dotazníku. Záhloví obsahuje údaje o umístění kláštera, zařazení do kantonu a diecéze, o názvu kláštera (zde jsou uvedeny přímo citace pramenů), o patrocinium, právním statusu, jurisdikčním zařazení (údaje o případné exempci apod.), založení, zániku. Následuje vylíčení dějin kláštera opatřené poznámkovým aparátem (s případnými údaji o skriptoriu, knihovně apod.), údaje o archivu, archivních pramenech, bibliografie (tištěné prameny, literatura), chronologický soupis představených kláštera s jejich biogramy.¹⁹ Vývoj společenství řeholních kanovníků a řeholních kanovnic v německojazyčné části dnešního Švýcarska od 6. století do roku 1160

¹⁸ *Die Wiener Konstitutionen für Regulierte Augustiner Chorherren in Österreich im 15. Jahrhundert. Edition und Kommentar*, ed. Heinrich FASCHING, BKNÖ 16, GBSPD 33, St. Pölten 2008.

¹⁹ *Helvetia sacra*, IV. *Die Orden mit Augustinerregel*, 2. *Die Augustiner-Chorherren und die Chorfrauen-Gemeinschaften in der Schweiz*, red. Elsanne GILOMEN-SCHENKEL – Bernard ANDENMATTEN – Brigitte DEGLER-SPRENGEL – Petra ZIMMER, Basel 2004.

zpracoval Josef Siegwart. Autor rozebírá vznik pojmu kanovník (Kanoniker, Chorherr). První díl knihy věnoval starověku, druhý díl merovejskému období, třetí část období karolinské říše, čtvrtou část éře od dělení karolinské říše po spory o investituru, samostatnou pátou část věnoval době sporů o investituru, poslední šestou část období po wormském konkordátu.²⁰

²⁰ Josef SIEGWART, *Die Chorberren- und Chorfrauengemeinschaften in der deutschsprachigen Schweiz vom 6. Jahrhundert bis 1160. Mit einem Überblick über die deutsche Kanonikerreform des 10. und 11. Jb.*, SF, NF 30, Freiburg 1962.

Výzkumy polských klášterů CRSA

Polsko

V Polsku nalezneme badatele, kteří se zabývají dějinami řeholních kanovníků sv. Augustina, zejména ve Vratislavi, v Opole, v Krakově a v Lublině. Produkci krakovského okruhu představují četné publikace věnované dějinám kláštera Božího těla v Kazimierzi pod Krakovem. Význam kláštera pro dějiny českých augustiniánských kanovníků je dán jeho českým původem – byl založen z Kladska. Několik monografických titulů vzešlo z pera polského člena řádu řeholních kanovníků sv. Augustina Kazimierze Łataka. Rozsáhlou publikací je jeho kniha o krakovské kongregaci augustiniánských kanovníků v širokém časovém úseku od 15. století do 20. století, rozdělená do tří částí. První z nich je věnována dějinám mateřského proboštství, vzniku kongregace a jednotlivým klášterům k ní příslušejícím (Kłobuck, Kraśnik, Kurozwęki, Krzemienica, Bychóm, Vilnius, Sucha, Wolbrom a Słonim). V druhé části je prezentován úřad probošta jako představeného kongregace a osoby jednotlivých proboštů od počátku 15. století do poloviny 19. století. Třetí část pak popisuje děje 19. století, zvláště v letech poté, co krakovský klášter ztratil status generálního konventu kongregace.¹ Knize o krakovské kongregaci předcházela monografie téhož autora o samotném klášteře augustiniánských kanovníků při kostele Božího těla v Kazimierzi pod Krakovem. Práce představuje první sepsání dějin kláštera. Člení se na šest kapitol, které poskytují obecný přehled dějin řádu v Evropě, v Polsku, pojed-

¹ Kazimierz ŁATAK, *Kongregacja krakowska kanoników regularnych laterańskich na przestrzeni dziejów*, Kraków 2002.

návají o klášterech roudnické reformy, popisují fundaci kláštera, architekturu kláštera a kostela, řádové zákonodárství, zásady každodenního života v klášteře, personální složení, duchovní kulturu, konfraternity, klášterní knihovnu a skriptorium, farnost a její duchovní správu, farní školu, infirmárium, lékárnu a Bratrstvo nejsvětější svátosti.² Konfrontace pramenů (několik listin z kazimierzského archivu CRSA) s textem Łatakovy monografie odhalila metodologické chyby autora, neznalost práce s prameny a nekritický přístup k nim.³ Kazimierz Łatak širěji rozpracoval biogramy všech proboštů kláštera Božího těla v Krakově-Kazimierzi od počátků kláštera až do současnosti. Připojeny jsou životopisy koadjutorů, administrátorů, generálních komisařů a provinciálních vizitátorů od 17. do 20. století.⁴ Rozebral dále život kláštera Božího těla z hlediska kanonického, teologického a asketického a spirituální aspekty řeholního života podle roudnických zvyklostí.⁵

Solidní prací je monografie o knihovně kazimierzského kláštera v 15. a 16. století. Autorka, krakovská historička Iwona Pietrzkiwicz, knihu rozdělila na pět oddílů, v kterých představuje řád řeholních kanovníků, klášter v Krakově, roli knihy v životě řádu, knihovnu kláštera Božího těla, konkrétně realizaci knihovných předpisů v klášterní knihovně, sbírky z období do konce 16. století, provenienci, obsah knih. V posledním oddíle autorka rozebrala místní intelektuální kulturu v kontextu klášterní knihovny. Knihu uzavírá úctyhodná bibliografie v rozsahu dvaceti sedmi stran a rejstříky jmenný a místní.⁶

² K. ŁATAK, *Kanonicy regularni laterańscy na Kazimierzu w Krakowie do końca XVI wieku*, Elk 1999.

³ Viz moji recenzi in: ČMM 122, 2003, s. 260–262.

⁴ K. ŁATAK, *Poczet rządców opactwa Bożego Ciała Kanoników Regularnych Laterańskich w Krakowie*, Kraków 2005. Autor nezná nové práce ke konfraternitám kláštera.

⁵ K. ŁATAK, *La vocazione e missione dei canonici regolari della prevostura del Corpus Christi di Cracovia nel periodo pretridentino alla luce delle consuetudines e die trattati di Pietro Clareta di Roudnice*, Roma 2005.

⁶ Iwona PIETRZKIEWICZ, *Biblioteka kanoników regularnych w Krakowie w XV i XVI wieku*, APKENK, PM 365, Kraków 2003.

Práci příbuzného charakteru, věnovanou tentokrát klášteru řeholních kanovníků v Krašniku, vydala Ewa Zielińska. Kniha skládající se z tří oddílů obsahuje výklad o dějinách kláštera založeného roku 1469 (I.), o klášterní knihovně (II.) a o intelektuálních zájmech tanních řeholních kanovníků (III.). Poslední položka je postavena, podobně jako u monografie I. Petrzkieviczové, na studiu knihovny. Připojeny jsou soupisy inkunábulí a starých tisků krašnické knihovny.⁷

Další práci sepsal Kazimierz Łatak dohromady se Stanisławem Nalbachem. Kniha je věnována duchovní kulturou probošství Božího Těla v Kazimierzi u Krakova v 15. a v 16. století. Obsahově tedy navazuje na předchozí autorovy monografie a opakuje jejich obsah v rozšířené verzi. Autoři knihu rozčlenili do čtyř oddílů, z nichž první se zabývá fundací kláštera v Kazimierzi, hospodářstvím, personálním složením, vnitřními záležitostmi a vztahy k okolnímu světu, a to až do konce 16. století. Druhý oddíl pojednává o vědě a výuce v klášteře, konkrétně o studiích v klášteře, o univerzitních studiích kapitulárů, kontaktech konventu s akademickým prostředím, o konfraternitách, farní škole, o kazatelství, zpovědích, vědeckém mecenátu. Třetí oddíl představuje klášterní knihovnu, a čtvrtý, poslední, klášterní písemnictví (skriptorium, významné písaře a kopisty).⁸

Knižního zpracování se dočkaly dějiny kláštera řeholních kanovníků v Czerwińsku, autorem je Marek Stawski. Kniha je rozdělena do sedmi oddílů, které se dále člení na kapitoly. V prvních dvou oddílech se autor zabývá založením kláštera, okolnostmi jeho vzniku, motivy fundátora, původem konventu. Třetí oddíl představuje majetkové zázemí fundace a pozdější dary kláštera. Ve čtvrtém oddílu se čtenář dočte o právním zázemí kláštera, totiž o soudních a daňových imunitách, jimiž byl obdarován, o purkrechtu uplatňovaném v majet-

⁷ Ewa ZIELIŃSKA, *Kultura intelektualna kanoników regularnych z klasztoru w Kraśniku w latach 1469–1563*, Lublin 2002.

⁸ Kazimierz ŁATAK – Stanisław NALBACH, *Ze studiów nad kulturą umysłową kanoników regularnych krakowskiej prepozytury Bożego Ciała w XV i XVI wieku*, Kraków 2009.

cích kláštera a o klášterním hospodářství. Pátý oddíl obsahuje údaje o konventu, o právních normách týkajících se organizace konventu, o opatovi, instituci kapituly a nakonec o skriptoriu a knihovně. Navazuje na něj oddíl šestý, který pojednává o chórových bratřích, úřednicích kláštera, konvrších a řeholním životě. V posledním šestém oddíle Stawski píše o postavení kláštera v strukturách diecéze, o duchovní péči a vztazích opatství k mazovským knížatům.⁹

Stefan Ryłko sepsal knižní monografii o Stanislawu Soltysovi zvaném Kazimierczyk, významné postavě duchovního života z prostředí řádu řeholních kanovníků sv. Augustina v Polsku: ten se dočkal blahoslovení, nedávno byl kanonizován. Jádrem knihy je tvořeno popisem kultu v jednotlivých dějinných údobích (do roku 1534, v letech 1534-1634, 1634-1767, 1767-1969), poslední dvě kapitoly pojednávají o kanonizačním procesu u Apoštolské stolice a o snahách o kanonizaci v minulosti.¹⁰

U příležitosti šestistého výročí založení kláštera Božího Těla v Kazimierzi u Krakova uspořádalo tamní opatství mezinárodní konferenci. Na čtyři desítky referátů věnovaných kazimierzské kanonii a augustiniánským kanovníkům v Polsku, Litvě a případně v Itálii, Zairu (dnes Kongo), Brazílii a v českých zemích byly otištěny ve sborníku. Statě mají ve své většině obecně historický, uměnovědný a kodikologický charakter.¹¹ K. Łatak následně editoval sborník s názvem

⁹ Marek STAWSKI, *Opactwo czerwińskie w średniowieczu. Opactwo kanoników regularnych w Czerwińsku w średniowieczu*, Warszawa 2007.

¹⁰ Stefan RYŁKO, *Droga do kanonizacji bł. Stanisława Soltysa zwanego Kazimierczykiem*, Kraków 1997.

¹¹ *Przemijanie i trwanie. Kanonicy Regularni Laterańscy w dawnej i współczesnej Polsce. Materiały z Międzynarodowej Konferencji zorganizowanej z okazji 600-lecia fundacji opactwa Bożego Ciała w Krakowie*, red. Kazimierz ŁATAK – Irena MAKARCZYK, Kraków b. d. – Obsah sborníku: K. ŁATAK, *Kanonicy regularni w dawnej i współczesnej Polsce*, s. 17–37; K. ŁATAK, *Augustianie czy kanonicy regularni. Głos w sprawie poprawnej denominacji*, s. 39–44; I. MAKARCZYK, *Refleksje wokół międzynarodowej konferencji naukowej na temat polskiego kanonikatu regularnego kongregacji laterańskiej z okazji 600-lecia fundacji opactwa Bożego Ciała w Krakowie*, s. 45–58;

Zbigniew BANIA, *Architektura kościołów kanoników regularnych laterańskich ze szczególnym uwzględnieniem kongregacji Bożego Ciała na Kazimierzu w Krakowie*, s. 59–66; Katarzyna BRZEZINA, *Dzieła rzeźbiarza Wojciecha Maciejowskiego w świątyniach kanoników regularnych*, s. 67–73; Aldona CHLEWICKA, *Dary dla bibliotek kanoników regularnych na ziemiach polskich*, s. 75–90; Guiseppe CIPOLLONI, I *Canonici Regolari Lateranensi italiani visitato e raccontano i confratelli polacchi*, s. 91–95; Anna SYLWIA, *Wątki kanonickie w dekoracji kościoła pw. św. Piotra i Pawła na Antokołu w Wilnie*, s. 97–119; Henryk GAPSKI, *Zakony kanonice w Europie Środkowo-Wschodniej w czasach nowożytnych (XVI–XVIII). Ciągłość i zmiana*, s. 121–127; Waldemar GRACZYK, *Opaci kanoników regularnych z Czerwińska w kapitule kolegiaty św. Michała w Płocku*, s. 129–136; Aleksander JANKOWSKI, *Geneza reguły zakonnej w nowożytnej katechezie obrazowej kanoników regularnych z Trzemeszna*, s. 137–152; Mieczysław KOGUT, *Dzieje kanoników regularnych w Sobótce – Górcie do połowy XV wieku*, s. 153–180; Lena KOMARYNSKA, *Kontakty kanoników regularnych z bonifratrami w Krakowie na przestrzeni dziejów*, s. 181–196; Andrzej KOPICZKO, *Zbiory archiwalne dotyczące kanoników regularnych laterańskich w Archiwum Archidiecezji Warmińskiej w Olsztynie*, s. 197–208; P. KRAFL, *Počátky konfraternit řeholních kanovníků sv. Augustina v Kazimierzi s konventy z Čech a Moravy. Edice konfraternitních listin kláštera Těla Páně z moravských archivů*, s. 209–215; K. ŁATAK, *Kult eucharystyczny w parafii i w klasztorze Bożego Ciała w Krakowie na przestrzeni wieków. (Zarys problematyki)*, s. 217–231; I. MAKARCZYK, *Procesy informacyjne biskopów polskich z zakonu kanoników regularnych laterańskich*, s. 233–263; Józef MANDZIUK, *Dzieje kanoników regularnych św. Augustyna na Śląsku*, s. 265–296; Jolanta MARSZAŁSKA, *Źródła do badań nad dziejami klasztoru kanoników regularnych Bożego Ciała w Krakowie w zbiorach Archiwum OO. Cystersów w Szczырzycu*, s. 297–307; Wiesław MARTUSZEWSKI, *Archiwalia dotyczące polskich kanoników regularnych laterańskich w Archiwum Generalnym w Rzymie*, s. 309–318; Michel MAURILLE, *Chanoines reguliers polonais en mission au Zaire Des berges de la vistule aux rives du Zaire*, s. 319–341; Mieczysław MEJOR, *Łaciński tekst Psalterza Florianieckiego. Wstępny rekonesans*, s. 343–353; Alfredo MICCINILLI, *Don Arcangelo Sysk CRL, un Polaco del sec. XX nel Nuovo Mondo*, s. 355–374; W. MROZOWICZ, *Kronika Stefana Ranatowicza o fundacji klasztoru Bożego Ciała na krakowskim Kazimierzu*, s. 375–384; Eugeniusz NIEBELSKI, *Kanonicy regularni laterańscy w powstaniu 1863 roku i ich późniejsze losy*, s. 385–402; Arvydas PACEVIČIUS, *Kanonickie marginalia i proveniencje w zbiorach bibliotecznych Litwy*, s. 403–410; Mindaugas PAKNYS, *Artyści w budowie kościoła św. Piotra i Pawła i klasztoru kanoników laterańskich w Wilnie*, s. 411–420; I. PIETRZKIEWICZ, *Biblioteki kanoników regularnych laterańskich na ziemiach Wielkiego Księstwa Litewskiego – zarys problematyki badawczej*,

Klasztor Bożego Ciała Kanoników Regularnych Laterańskich w Krakowie w okresie przedtrydenckim, s podtitulem charakterizujícím hlavní tematické okruhy příspěvků *Ludzie – wydarzenia – budowle – kultura*. Významná část příspěvků je dedikována sv. Stanislavu Kazimierczykovi.¹²

s. 421–431; A. POBÓG–LENARTOWICZ, *Próby reform w klasztorach kanoników regularnych w Polsce i na Śląsku w XV wieku*, s. 433–449; Ireneusz PODEDWORNY, *Nauczanie w klasztorze kanoników regularnych w Mstowie na przełomie średniowiecza i czasów nowożytnych*, s. 451–464; Aldona PRAŠMANTAITE, *Dzieje kanoników regularnych laterańskich w Kronice Antokolskiej*, s. 465–479; Jarosław RACZEK, *Organy w Bazylice Bożego Ciała w Krakowie na Kazimierzu u Kanoników Regularnych Laterańskich – AD 2008*, s. 481–489; Roman STELMACH, *Dokumenty do dziejów kanoników (i kanoniczek) regularnych na Śląsku zachowane w Archiwum Państwowym we Wrocławiu*, s. 491–514; Józef SWASTEK, *Kanonicy regularni we Wrocławiu na Piasku do 1810 roku*, s. 515–528; Waław W. SZETELNICKI, *Apokaliptyczny symbol węża – smoka w średniowiecznej twórczości śląskich kanoników regularnych*, s. 529–559; Rafał WITKOWSKI, *Kanonicy regularni i kartuzi: dwa zakony późnego średniowiecza i ruch devotio moderna*, s. 561–573; Stanisław WIĘZIK, *Kostytucje kanoników regularnych laterańskich kongregacji krakowskiej dawniej i dziś*, s. 575–583; Franciszek WOLNIK, *Liturgia w konwentach śląskich kanoników regularnych w średniowieczu. Wybrane zagadnienia*, s. 585–630; Janusz ZBUDNIEWEK, *Życie religijne między wzgórzem na Skalce a doliną kościoła Bożego Ciała do połowy XVII w.*, s. 631–649.

¹² *Klasztor Bożego Ciała Kanoników Regularnych Laterańskich w Krakowie w okresie przedtrydenckim. Ludzie – wydarzenia – budowle – kultura*, red. K. ŁATAK, Łomianki 2012. – Obsah (výčet příspěvků zaměřených přímo na CRSa): K. ŁATAK, *Wokół rodziny św. Stanisława Kazimierczyka. Studium prosopograficzne w świetle ksiąg miejskich kazimierzskich, ksiąg krakowskiego konsystorza biskupiego oraz innych dokumentów z lat 1407–1789*, s. 45–66; Szczepan T. PRASKIEWICZ, *Czy najstarsza elewacja i translacja ciała św. Stanisława Kazimierczyka była próbą kanonizacji?*, s. 67–73; J. MARSZAŁSKA, *Stanisław Kazimierczyk w przekazach hagiograficznych do połowy XVII wieku*, s. 75–81; Fryderyk ROZEN, *Pobożność mieszczan Kazimierza w świetle cudów św. Stanisława Kazimierczyka z lat 1489–1490*, s. 83–97; Jarosław KLIMCZYK, *Przygotowania do kanonizacji ks. Stanisława Kazimierczyka CRL*, s. 99–114; Andrzej SCABER, *Rzymskie uroczystości kanonizacji Stanisława Kazimierczyka CRL 16–18 października 2010 roku*, s. 115–123; Wojciech

ĆWIEKAŁA, *Echa kanonizacji Stanisława Kazimierczyka CRL w polskich środkach masowej komunikacji*, s. 125–133; G. CIPOLLONI, *Provocati da un Santo... Stanislao Casimiritano*, s. 135–137; Stanisław DZIEDZIC, *Restauracja ołtarza relikwii św. Stanisława Kazimierczyka*, s. 139–147; Krystyn KOZIEŁ, *Problematyka konserwatorska ołtarza relikwii św. Stanisława Kazimierczyka*, s. 149–155; Tomasz GRAFF, *Ks. Dzierław Borzymowski CRL w służbie państwa polskiego i Kościoła*, s. 157–176; Wacław W. SZETELNICKI, *Brat Jan z Nysy CRL i jego malarstwo. Przyczynek do dziejów kultury artystycznej w krakowskim klasztorze Kanoników Regularnych Laterańskich*, s. 177–220; Elżbieta PIWOWARCZYK, *Klientela możnych w późnośredniowiecznym klasztorze Kanoników Regularnych Laterańskich na Kazimierzu w świetle poczynionych donacji*, s. 221–236; TAŹ, *Postrzeganie klasztoru i kościoła Bożego Ciała w późnośredniowiecznym Krakowie w świetle legatów mieszczańskich*, s. 237–268; Bogusław KRASNOWOLSKI, *Średniowieczne wnętrza kościoła Bożego Ciała w świetle kroniki ks. Stefana Ranatowicza CRL*, s. 269–284; Jerzy ŻMUDZIŃSKI, *Monstrancja tzw. gotycka ze skarbcza kościoła Bożego Ciała w Krakowie*, s. 285–292; Jakub KUBIENIEC, *Średniowieczny zespół antyfonarzy z archiwum krakowskiego klasztoru Kanoników Regularnych Laterańskich*, s. 293–303; K. ŁATAK, *Łaskami słynące obrazy Matki Bożej z okresu przedtrydenckiego w kościele Bożego Ciała*, s. 305–328; Magdalena MAROSZ, *Kodeks klasztorny kanoników regularnych laterańskich prepozytury Bożego Ciała w Krakowie na Kazimierzu (nekrolog, kalendarz) w zbiorach Archiwum Państwowego w Krakowie*, s. 329–332; Wiktor SZYMBORSKI, *Średniowieczne dokumenty odpustowe ze zbiorów Archiwum Klasztoru Bożego Ciała*, s. 333–353; S. NALBACH, *Spór klasztoru Bożego Ciała Kanoników Regularnych Laterańskich z radą miasta Kazimierza o szkołę farną*, s. 355–364; E. ZIELIŃSKA, *Filia Fidelis. Klasztor Kanoników Regularnych w Kraśniku a klasztor Kanoników Regularnych w Kazimierzu w drugiej połowie XV i pierwszej połowie XVI wieku*, s. 365–377; A. POBÓG-LENARTOWICZ, *Kontakty klasztoru krakowskiego Kanoników Regularnych Laterańskich z Opactwem NMP na Piasku we Wrocławiu*, s. 379–387; W. MROZOWICZ, *Kontakty krakowskiego klasztoru Kanoników Regularnych Laterańskich z ośrodkiem macierzystym w Kłodzku*, s. 389–399; Waldemar GRACZYK, *Kontakty klasztoru Kanoników Regularnych Laterańskich z opactwem w Czerwińsku nad Wisłą*, s. 401–406; Stanisław WIĘZIK, *Najstarsze statuty (konstytucje) kanoników regularnych laterańskich obediencji krakowskiej*, s. 407–414; K. ŁATAK, *Traktaty Collectio super statuta oraz Formula novitiorum ks. Piotra Clarety, kanonika regularnego prepozytury roudnickiej, jako źródła do poznania ruchu devotionis modernae*, s. 415–430; TYŹ, *Notaty historyczne ks. Krzysztofa Łoniewskiego CRL (1576–1656) na temat początków kościoła i klasztoru Bożego Ciała Kanoników Regularnych Laterańskich na Kazimierzu w Krakowie*, s. 431–450.

V návaznosti na rekonstrukci klášterního kostela Nanebevzetí Panny Marie v Krašniku vznikl reprezentativní katalog.¹³ Obrazová publikace je doplněna výkladem Renaty Karpińské, Stanisława Gołuba, Ewy Zielińské, Moniky Rogowské a Dominika Szulce, kteří čtenáře uvádějí do dějin klášterního kostela a mariánské úcty a představují nálezy uskutečněné během rekonstrukce (písemné památky, nálezy stavebně-architektonického charakteru).¹⁴

Publikační základnou monasteriologických studií se v Polsku staly zejména sborníky z pravidelně konaných konferencí v cyklu *Klasztor... etc.*, organizovaných univerzitami v Opole a ve Vratislavi (zde *Officina Studiorum Historiam Ordinum et Congregationum Religiosarum Illustrantium*).¹⁵ Své místo v jednotlivých svazcích našly i příspěvky věnované polským řeholním kanovníkům sv. Augustina. Jejich autory jsou Anna Pobóg-Lenartowicz, Wojciech Mrozowicz,¹⁶

¹³ *Kościół Wniebowzięcia Najświętszej Marii Panny w Krašniku*, red. Jerzy ZAMORSKI, Krašnik 2013.

¹⁴ Renata KARPIŃSKA, *Z kart historii místa i kościoła*, in: *Kościół Wniebowzięcia Najświętszej Marii Panny w Krašniku*, s. 11–23; TAŽ, *Domina nostra*, tamtéž, s. 25–31; Stanisław GOŁUB, *Z notatnika archeologa*, tamtéž, s. 33–59; Ewa ZIELIŃSKA – Monika ROGOWSKA – Dominik SZULC, *Odkrycia poczynione podczas remontu*, tamtéž, s. 61–75.

¹⁵ *Klasztor w kulturze średniowiecznej Polski*, red. Anna POBÓG-LENARTOWICZ – Marek DERWICH, Opole 1995; *Klasztor w społeczeństwie średniowiecznym i nowożytnym. Materiały z międzynarodowej konferencji naukowej zorganizowanej w Turawie w dniach 8–11 V 1996 przez Instytut Historii Uniwersytetu Opolskiego i Instytut Historyczny Uniwersytetu Wrocławskiego*, red. M. DERWICH – A. POBÓG-LENARTOWICZ, Opole-Wrocław 1996; *Klasztor w mieście średniowiecznym i nowożytnym*, red. M. DERWICH – A. POBÓG-LENARTOWICZ, Wrocław–Opole 2000; *Klasztor w państwie średniowiecznym i nowożytnym*, red. M. DERWICH – A. POBÓG-LENARTOWICZ, Wrocław–Opole-Warszawa 2005; *Klasztor w gospodarce średniowiecznej i nowożytnej*, red. M. DERWICH, Wrocław 2013.

¹⁶ Stať A. Pobóg-Lenartowicz a Wojciecha Mrozowicze viz níže u výkladu o literatuře ke slezským augustiniánským kanovníkům. Neuvádím citace příspěvků věnovaných českým řeholním kanovníkům (tedy včetně článků o kladském klášteře), o kterých bude pojednáno jinde, a příspěvků věnovaných západoevropským řeholním kanovníkům.

Iwona Pietrzkiwicz,¹⁷ Ewa Zielińska,¹⁸ Marek Stawski¹⁹ a Kazimierz Łatak.²⁰ E. Zielińska krom toho pojednala o pečetiích krašnického kláštera,²¹ o klášterním nekrologiu,²² některých rukopisech²³ a o nálezu depozitu v oltáři krašnického klášterního kostela.²⁴ W. Mrozowicz napsal studii o přenesení kláštera do Zaháně.²⁵ Na paměť šestistého výročí fundace kláštera v Kazimierzi byla vydána též popularizační

¹⁷ I. PIETRZKIEWICZ, *Konwent kanoniků regularnych w Krakowie i jego kontakty intelektualne w XV i XVI wieku w świetle biblioteki klasztornej*, in: *Klasztor w mieście*, s. 407–418; TÁŽ, *Księgozbiory prepozytów generalnych kanoników regularnych w Krakowie (XV–XVIII wiek)*, in: *Klasztor w państwie*, s. 363–373.

¹⁸ E. ZIELIŃSKA, *Biblioteka klasztoru kanoników regularnych w Kraśniku w drugiej połowie XV wieku*, in: *Klasztor w kulturze*, s. 105–112; TÁŽ, *Kontakty konwentu kanoników regularnych w Kraśniku z jego otoczeniem społecznym w drugiej połowie XV i XVII wieku w świetle księgozbioru klasztorneho*, in: *Klasztor w społeczeństwie*, s. 233–238.

¹⁹ Marek STAWSKI, *Prepozytura czerwińskiego opactwa kanoników regularnych P. W. św. Jerzego w Warszawie*, in: *Klasztor w mieście*, s. 401–406.

²⁰ K. ŁATAK, *Dwór królewski wobec klasztoru kanoników regularnych Bożego Ciała w Krakowie w XV i XVI wieku*, in: *Klasztor w państwie*, s. 118–123.

²¹ E. ZIELIŃSKA, *Siedemastowieczna pieczęć klasztoru kanoników regularnych laterańskich w Kraśniku*, in: *Pieczęć w Polsce średniowiecznej i nowożytnej. Zbór studiów*, red. Piotr Dymmel, Lublin 1998, s. 63–71.

²² E. ZIELIŃSKA, *Nekrolog klasztoru kanoników regularnych św. Augustyna w Kraśniku*, *RLTG* 2, 2010, s. 79–125.

²³ E. ZIELIŃSKA, *Rękopis średniowiecznych statutów klasztoru kanoników regularnych św. Augustyna w Kraśniku*, *RHist* 13, 2002, s. 87–104.

²⁴ Ewa ZIELIŃSKA – Dominik SZULC, *Depozyt znaleziony w ołtarzu kościoła Wniebowzięcia Najświętszej Marii Panny w Kraśniku*, in: *Między tekstem a znakiem. Prace ofiarowane Profesor Barbarze Trelińskiej w siedemdziesiątą rocznicę urodzin*, red. Aleksandra Jaworska – Sławomir Górczyński, Warszawa 2013, s. 231–249.

²⁵ W. MROZOWICZ, *Wokół przeniesienia klasztoru kanoników regularnych św. Augustyna z Nowogrodu Bobrzańskiego do Żagania (w świetle nieznanego dokumentu z 20 IX 1284 r.)*, in: *Memoriae amici et magistri. Studia historyczne poświęcone pamięci Prof. Wacława Korty (1919–1999)*, red. Marek Derwich – Wojciech Mrozowicz – Rościśław Żerelik, Wrocław 2001, s. 101–108.

brožura s přehledem dějin a památek.²⁶ Pavel Krafl otiskl kritickou edici dosud nepublikovaných konfraternitních listin z archivu kláštera v Krakově-Kazimierzi. Listiny vydané českými, moravskými a slezskými kláštery ve prospěch kláštera kazimierzského nebyly do té doby české historiografii známy.²⁷ Následovala edice též nepublikované konfraternitní listiny spišského kláštera vydané ve prospěch kazimierzských řeholních kanovníků.²⁸

Slezsko²⁹

Slezští augustiniánští kanovníci našli svou zpracovatelku v osobě opolské badatelky A. Pobóg-Lenartowicz. Souhrnné podání dějin řádu ve Slezsku je reprezentováno její monografií z roku 1999. Autorka rozčlenila knihu na pět oddílů. První z nich je věnován vzniku a rozvoji klášterů řeholních kanovníků ve Slezsku, tedy ve Vratislavi a v Zaháni. Přibližuje původní fundace ve Ślęzi a v Nowogrodě Bobrzańském. Představuje expozitury vratislavského kláštera na Pršku (špitály sv. Ducha ve Vratislavi a sv. Jiří v Olešnici, prepozitury

²⁶ K. ŁATAK, *Bazylika i klasztor Bożego Ciała Kanoników Regularnych Laterańskich na Kazimierzu w Krakowie*. Przewodnik, Kraków 2005.

²⁷ Pavel KRAFL, *Dokumenty konfraterni czeskich, morawskich i śląskich klasztorów z pierwszej połowy XV wieku. Z archiwum klasztoru kanoników regularnych laterańskich w Krakowie-Kazimierzu*, RBNK 48, 2003, s. 9–29.

²⁸ P. KRAFL, *Dokument konfraterni klasztoru kartuzów Lapis Refugii na Spiszu dla kanoników regularnych w Kazimierzu pod Krakowem z 1495 roku*, RBNK 49, 2004, s. 9–13; TÝŽ, *Konfraternita kartuziánů ze spišského Lapis Refugii s řeholními kanovníky z Kazimierze u Krakova z roku 1495*, SHT 14–15, 2012, s. 96–100.

²⁹ O bádáních v tématu slezských řeholních kanovníků sv. Augustina od šedesátých do poloviny devadesátých let 20. století psali Marek DERWICH – Lesław SPYCHAŁA – Marek L. WÓJCIK – Agata TARNAS-TOMCZYK – Adam ŽUREK, *State of reseach on a daily life of monks and canons regular in East-Central Europe during Middle and Modern Ages*, in: *La vie quotidienne des moines et chanoines réguliers au Moyen Age et Temps modernes*. Actes du Premier Colloque International du L.A.R.H.C.O.R., Wrocław–Książ, 30 novembre – 4 decembre 1994, red. M. Derwich, Wrocław 1995, s. 75.

v Górcce, ve Velké Krzydlině a Olešně) a zaháňského kláštera (prepozitury v Bytomi nad Odrou, ve Wawrzyně a v Zieloné Górcce, špitál sv. Ducha v Zaháni). V druhém oddíle autorka popisuje organizaci života kláštera, podrobně rozebírá úkoly osazenstva (opat, probošt, převor, podpřevor, kantor, kustod, provizor, servitoři, vestář, infirmář, bibliotékař, senioři, novicové, konvrši). Třetí oddíl obsahuje popis každodenního života v klášteře: pořadu liturgických hodin, mší, kazatelských aktivit, podoby svátků, kapitul, společného stolování, práce, mlčení, uspořádání dormitoria. Čtvrtý oddíl knihy A. Pobóg-Lenartowicz věnovala duchovnímu životu konventu, jeho formování, vzdělání kanovníků, klášternímu skriptoriu, knihovně. Proměny, které provázely kláštery v 15. století, jsou zachyceny v samostatné kapitole o fungování konventů v tomto období. Popsány jsou symptomy krize, aktivity opata na Písku Jošta z Glucholaz a jiných představených, statuta z roku 1440. Podkapitolu věnovala autorka též klášteru v Kladsku, ve středověku integrální součástí Čech.³⁰

Souhrnné práci o slezských řeholních kanovnících předcházela kniha A. Pobógové-Lenartowiczové věnovaná hospodářství vatislavského kláštera na Písku.³¹ Autorka posléze monograficky kompletně zpracovala dějiny tohoto kláštera. Novou knihu rozdělila do dvou částí. První část představuje vlastní monografie složená z oddílu o založení a organizačním vývoji kláštera na Písku (I.), o konventu a jeho vnitřní struktuře (II.) a o původu kapitulárů (III.). Kromě samotné fundace se autorka podrobně zabývá jednotlivými klášterními úřady, zásadami a kritérii výběru opata, početnímu stavu konventu, vzdělání jeho členů, konvrši, novici, zásadám rekrutace kapitulárů, jejich teritoriálnímu a společenskému původu. Druhá část knihy (tvůřící celou polovinu publikace) obsahuje biogramy opatů a jednotlivých bratrů.³²

³⁰ A. POBÓG-LENARTOWICZ, *Kanonicy regularni na Śląsku. Życie konwentów w śląskich klasztorach kanoników regularnych w średniowieczu*, Opole 1999.

³¹ A. POBÓG-LENARTOWICZ, *Uposażenie i działalność gospodarza klasztoru kanoników regularnych NMP na Piasku we Wrocławiu do początku XVI wieku*, Opole 1994.

A. Pobóg-Lenartowicz publikovala též řadu článků a studií k problematice řeholních kanovníků sv. Augustina ve Slezsku: předmětem jejího zájmu byl například kult svatých ve slezských kláštorech,³³ vzájemné vazby mezi kláštery ve Slezsku a v Polsku,³⁴ péče o nemocné v slezských kláštorech řeholních kanovníků.³⁵ W. Mrozowicz psal o rozšíření hnutí *Devotio moderna* ve Slezsku.³⁶ Ve sbornících z konferencí *Klasztor... etc.* byly zveřejněny příspěvky A. Pobógové-Lenartowiczové a W. Mrozowicze o narativních pramenech k dějinám řádu a o vztahu světské moci ke klášterům.³⁷

³² A. POBÓG-LENARTOWICZ, *A czyny ich były liczne i godne pamięci. Konwent klasztoru kanoników regularnych NMP na Piasku we Wrocławiu do początku XVI wieku*, ZDKChŚ 40, Opole 2007.

³³ A. POBÓG-LENARTOWICZ, *Kult świętych w śląskich klasztorach kanoników regularnych w średniowieczu*, in: *Ecclesia et civitas. Kościół i życie religijne w mieście średniowiecznym*, red. Halina Manikowska – Hanna Zaremska, CMV 3, Warszawa 2002, s. 439–452.

³⁴ A. POBÓG-LENARTOWICZ, *Wzajemne kontakty polskich i śląskich klasztorów kanoników regularnych w średniowieczu*, in: *XVI powszechny zjazd historyków polskich. Wrocław 15–18 września 1999 roku. Pamiętnik*, II/1, Wrocław 1999, s. 97–108.

³⁵ A. POBÓG-LENARTOWICZ, *Attending the sick in Augustinian monasteries in Silesia in the Middle Ages*, in: *La vie quotidienne*, s. 203–214.

³⁶ W. MROZOWICZ, *Schlesien und die „Devotio moderna“. Die Wege der Durchdringung und Verbreitung der „neuen Frömmigkeit“*, in: *Die „neue Frömmigkeit“ in Europa im Spätmittelalter*, red. Marek Derwich – Martial Staub, VMPIG 205, Göttingen 2004, s. 133–150.

³⁷ A. POBÓG-LENARTOWICZ, *„Chronica abbatum beate Marie Virginis in Arena“ jako źródło poznania życia wewnętrznego klasztoru Na Piasku we Wrocławiu*, in: *Klasztor w kulturze*, s. 181–193; TÁŽ, *Kanonicy regularni a miasto na przykładzie Żagania*, in: *Klasztor w mieście*, s. 383–392; TÁŽ, *Księżniczki śląskie wobec śląskich klasztorów kanoników regularnych*, in: *Klasztor w państwie*, s. 57–64; W. MROZOWICZ, *Konflikty między miastem Wrocław a klasztorem kanoników regularnych Na Piasku w późnym średniowieczu*, in: *Klasztor w mieście*, s. 393–400.

Výzkumy českých a moravských klášterů CRSA

Encyklopedie, syntetická shrnutí

Obratme nyní pozornost k pracím věnovaným českým a moravským řeholním kanovníkům sv. Augustina. Stručnou souhrnnou informaci o augustiniánských kanovnících v Čechách a na Moravě poskytuje příručka Ludka Jiráska,¹ krátké úvodní statě o řádu v našich zemích čtenář nalezne v *Encyklopedii českých klášterů* a v *Encyklopedii moravských a slezských klášterů*.² Encyklopedie obsahují s jednou výjimkou hesla věnovaná všem kanoniím fungujícím ve středověku v Čechách a na Moravě: v Roudnici nad Labem, na Novém Městě pražském, v Jaroměři, v Rokycanech, v Sadské, v Třeboni, v Lanškrouně (přestěhována posléze do Olomouce), v Borovanech, ve Šternberku, v Prostějově a ve Fulneku. Jejich autory jsou Dušan Foltýn, Štěpán Gilar, Ondřej Jakubec, Jiří Kroupa, Miroslav Richter, Petr Sommer, Tomáš Vítek, Pavel Vlček. Každé heslo obsahuje popis dějin od počátků do zániku, případně výklad o stavebně-historickém vývoji, připojen je odkaz na literaturu, v Encyklopedii moravských a slezských klášterů navíc přibyly údaje o archivních pramenech.³ S ohledem na vymezení encyklopedie pouze na lokality v hranicích České republiky nebylo do Encyklopedie českých klášterů pojata heslo, které by

¹ L. JIRÁSKO, *Církevní řády a kongregace v zemích českých*, s. 39–40.

² P. VLČEK – P. SOMMER – D. FOLTÝN, *Encyklopedie českých klášterů*, s. 103–105; D. FOLTÝN a kol., *Encyklopedie moravských a slezských klášterů*, s. 54–55.

³ P. VLČEK – P. SOMMER – D. FOLTÝN, *Encyklopedie českých klášterů*, s. 181–182, 267–268, 335–337, 565–569, 621–624, 632, 674–678; D. FOLTÝN a kol., *Encyklopedie moravských a slezských klášterů*, s. 292–297, 490–494, 604–607, 662–668.

shrnovalo dějiny kladské kanonie. K heslu věnovanému Roudnici nad Labem a do soupisu literatury je potřeba doplnit dva tituly Jaroslava Kadlece o počátcích kláštera a o literární činnosti jeho členů⁴ a článek Ivana Hlaváčka o roudnickém nekrologiu.⁵ U hesel moravských kanonů chybí údaj o stati téhož autora o jejich kontaktech a knižní kultuře.⁶

Jeden svazek z knižní řady Milana Bubna nazvané *Encyklopedie řádů a kongregací v českých zemích* pojednává o skupině řádů řeholních kanovníků. Třetinu knihy tvoří výklad o řádu řeholních kanovníků sv. Augustina: o patronu řádu sv. Augustinovi, o spiritualitě a zaměření řádu, popsán je znak Kongregace sv. Salvátora Lateránského a Konfederace řádu z roku 1959, autor popisuje řádový oděv. Větší část podkapitoly o organizaci a struktuře řádu tvoří soupis kongregací, do kterých se sdružovaly, popř. sdružují kanonie, dále soupis hodnostářů a úředních funkcí. Následují podkapitoly o dějinách řádu, řádových světcích a blahoslavených, o dějinách řádu v českých zemích. Jádrem textu se skládá z medailónků jednotlivých kanonů (s výjimkou kladské), na konci každého je připojen soupis proboštů, popř. opatů (arciopatů). V závěru M. Buben zmínil významné členy řádu v českých zemích a jejich přínos (své místo ve výkladu by si též zasloužili Štěpán z Roudnice a Michal Czacheritz), shrnul kulturní a historický význam řádu, následuje soupis literatury.⁷ Autor encyklo-

⁴ Jaroslav KADLEC, *Začátky kláštera augustiniánů kanovníků v Roudnici*, StR 21, 1981, s. 65–86; J. KADLEC, *Literární činnost augustiniánských kanovníků kláštera roudnického*, MORST 10, 1993, 1. Praha 1994, s. 179–185.

⁵ Ivan HLAVÁČEK, *Zum Alltagsleben in böhmischen Klöstern des Spätmittelalters mit besonderer Berücksichtigung der Augustiner-Chorherren. Die Aussagen des Raudnitzer Nekrologs*, in: *Klösterliche Sachkultur des Spätmittelalters*, Wien 1980, s. 169–193.

⁶ I. HLAVÁČEK, *Poznámky k vnějším vztahům a knižní kultuře moravských augustiniánů-kanovníků do sklonku 15. století*, HO 3, 1980, s. 32–41.

⁷ Milan BUBEN, *Encyklopedie řádů a kongregací v českých zemích*, II/1 *Řeholní kanovníci*, Praha 2003, s. 11–58. Recenze: P. Krafl, in: ČMM 122, 2003, s. 550–551.

pedie neuvádí základní literaturu k problematice: necituje syntetickou studii Franze Machilka⁸ ani souhrnné knižní zpracování o českých a moravských kláštorech řádu vzniklé za redakce Florida Röhriga.⁹ Nezaregistroval existenci dvou již výše připomenutých studií Jaroslava Kadlece o roudnickém klášteře¹⁰ a dvou studií Ivana Hlaváčka,¹¹ kodikologický článek Kamila Boldana o roudnických a sadských řeholních kanovnících¹² či souhrnnou stat o dějinách kláštera Lanškrouně.¹³ Stručný biogram veřejně známějšího augustiniánského kanovníka Konráda Waldhausera poskytl slovník *Kdo byl kdo v našich dějinách do roku 1918*.¹⁴

První syntetickou stat o řeholních kanovnících sv. Augustina v českých zemích publikoval Franz Machilek. Po úvodu o vzniku řeholních kanovníků popisuje počátky a vývoj jednotlivých klášterů roudnického okruhu v chronologické řadě podle roku jejich založení, následují tematické odstavce pojednávající o správě, konfraternitách, materiálním zázemí, o raně humanistickém úsilí, zbožnosti, bohoslužbách, klášterních školách, knihovnách, rukopisech, kazatelské činnosti, uměleckých památkách, charitativních aktivitách, zániku klášterů za husitské revoluce a situaci po revoluci. Připojen je soupis kanonů, s názvy, údajem o době působení. Na konci studie je rozsáhlá bibliografie strukturovaná dle jednotlivých klášterů.¹⁵ Dějiny českých a moravských augustiniánských kanovníků byly vypsány dále v rám-

⁸ Viz níže pozn. 15.

⁹ *Die Stifte der Augustiner-Chorberren in Böhmen, Mähren und Ungarn*, red. Floridus RÖHRIG, Klosterneuburg-Wien 1994.

¹⁰ Viz výše pozn. 4.

¹¹ Viz výše pozn. 5, 6.

¹² Kamil BOLDAN, *Die Augustiner-Chorberren aus Raudnitz und Sadská im Exil in der Hussitenzeit als Schreiber der Handschriften*, StR 29, 1992, s. 79–93.

¹³ Pavel KRAFL, *Kláster augustiniánů kanovníků v Lanškrouně 1371–[1421?]*, ČMM 119, 2000, s. 177–216.

¹⁴ *Kdo byl kdo v našich dějinách do roku 1918*, Prachatice 1992, s. 163.

¹⁵ Franz MACHILEK, *Die Augustiner-Chorberren in Böhmen und Mähren*, AKBMS 4, Königstein-Taunus 1976, s. 107–144.

ci řady *Österreichisches Chorherrenbuch. Die Klöster der Augustiner-Chorherren in der ehemaligen Österreichisch-Ungarischen Monarchie*. Příslušný svazek je věnován klášterům, které působily v Čechách, na Moravě a v Uhrách. Popisování dějin klášterů ze středověkého a raně novověkého Království českého a Markrabství moravského jako součásti dějin rakouských (rakousko-uherských) řeholních kanovníků je nehistorické, samo pojetí monografie a hlavně její začlenění do jmenované ediční řady je ve své podstatě scestné. Větší část klášterů zanikla již ve středověku, některé v 16. století, poslední kláštery augustiniánských kanovníků zanikly v osmdesátých letech 18. století, v době, kdy státní útvar Rakousko-Uhersko ještě zdaleka neexistoval. Část knihy věnovaná Čechám a Moravě je uvozena syntetickou statí Metoděje Zemka, která je dále členěna na kapitoly týkající se středověku, období reformace 16. století, další kapitoly pojednávají o novém vzestupu v 17. století a zániku, o hospodářství, uměleckých dílech, knihovnách. Následuje část složená ze schematicky uspořádaných kapitol s výkladem o jednotlivých kanoniích. S drobnými obměnami, v závislosti na dochované materiálové základně, jsou tvořeny částmi s údaji o historických jménech lokalit, o politické a církevní topografii, následuje dějinný přehled, výklad o hospodářství, o inkorporovaných kostelech, o budovách příslušného kláštera, o knihovně a archivu, dále pak soupis proboštů, pramenů a literatury a nakonec popis znaku, popř. pečeti. Autory kapitol jsou Jaroslav Kadlec a Metoděj Zemek. Připojen je rejstřík osobní a místní.¹⁶ Nedostatkem knihy je řada faktografických chyb.¹⁷

¹⁶ *Die Stifte der Augustiner-Chorherren in Böhmen, Mähren und Ungarn*, red. Floridus RÖHRIG. Klosterneuburg-Wien 1994.

¹⁷ Srov. kritickou recenzi W. MROZOWICZ, in: *ŠKHS* 52, 1997, 3–4, s. 412–414.

Knižní edice pramenů, knižní monografie a sborníky studií

Donedávna byla jedinou knižní monografií dějin kláštera řeholních kanovníků sv. Augustina, která za poslední desetiletí byla v České republice vydána, kniha Jaroslava Kadlece věnovaná kanonii v Třeboni. Publikace byla připravena již v padesátých letech 20. století, po různých peripetiích táhnoucích se téměř pět desetiletí se dočkala svého zveřejnění v nakladatelství Karolinum (2004). Kniha je rozčleněna na dva díly, jejichž obsah je vymezen periodizačními mezníky 1367 (založení kláštera) – 1566 (první zrušení) a 1631 (obnovení) – 1785 (druhé zrušení). První díl se člení na další dvě části; předělem je husitská revoluce. Obsahují kapitoly o založení treboňské kanonie, jejím hmotném zabezpečení a právním postavení, o zřízení a společenských poměrech treboňské kanonie, o nábožensko-mravním životě, o pastorační, charitativní a osvětové činnosti, o myšlenkovém proudění v treboňské kanonii v zrcadle její knihovny, o uměleckých památkách, stycích s vnějším světem a klášterním hospodářstvím. Období od husitských válek do prvního zrušení kláštera je popsáno kapitolami o vnějším vývoji kanonie do doby Viléma z Rožmberka, o vnitřních poměrech, klášterním hospodářství a o úpadku kláštera v 16. století. Orientaci usnadňuje jmenný a místní rejstřík. V rukopise knihy byly citace průběžně doplňovány samotným autorem, nové doplňky byly připojeny před vydáním knihy; jsou označeny hranatými závorkami. Užívání jinak zajisté cenné knihy naopak ztěžuje absence obvyklého soupisu literatury.¹⁸

Značné pozornosti se v posledních deseti letech dočkaly kláštery ve východních Čechách. Wojciech Mrozowicz se zabýval kronikou kláštera řeholních kanovníků v Kladsku, kterou sepsal tamní probošt Michal Czacheritz (1456–1489). Plodem Mrozowiczovy práce jsou, vedle dílčích článků v podobě tematických sond, dvě knižní publikace: monografie z roku 2001, po níž následovala roku 2003 kritická edice. Monografie se člení na pět kapitol. První kapitola pojednává o rukopisné tradici kroniky. Největší prostor je věnován původnímu

¹⁸ Jaroslav KADLEC, *Klášter augustiniánských kanovníků v Třeboni*, Praha 2004.

rukopisu, jeho pohnutým osudům, způsobu redigování textu, písmu, glosám, nechybí náležitý kodikologický popis. Původní rukopis kroniky se až do konce 16. století nacházel v klášteře řeholních kanovníků v Kladsku, což autor dokládá pomocí marginálních glos posledního probošta kanonie, následně přešel spolu s majetkem kláštera do vlastnictví jezuitů. Přežil vyhnání jezuitů v době stavovského povstání, rušení klášterů v 18. století, v polovině 19. století do kontaktu s rukopisem vešel Gustav Adolf Stenzel, který pojal úmysl kroniku vydat. Předal ji Provinciálnímu archivu ve Vratislavi a tam byla uložena do druhé světové války. V době poválečné byl rukopis považován za ztracený, nalezen byl v tehdejší NDR, a ta jej roku 1980 předala do mateřského archivu. Vedle původního rukopisu existují opisy ze 17. a 18. století. Druhou kapitolu věnoval W. Mrozowicz Michalu Czacheritzovi a problematice autorství. V třetí kapitole podává pak rozbor kroniky. Zamýšlí se nad dobou vzniku, místem sepsání textu, uspořádáním kroniky, cílem sepsání, tendencí, dějepiseckou metodou. Rozebírá prameny kroniky a její jazyk, včetně stylistiky. Ve čtvrté kapitole monografie autor zavítal do dějin konventu a kláštera, tak jak je zobrazuje kronika. Obsahový materiál roztřídil do několika částí, zabývajících se: osobou fundátora kladského kláštera, dějinami proboštů a kanonie, problémy proboštsví, majetkem kláštera, vztahy konventu s církevními představiteli, s jinými kláštery, se světskou mocí, s městem Kladskem, poměrem kladského konventu k velkým politickým událostem, přírodními jevy aj. V příloze autor knihy připojil soupis proboštů kláštera a soupis listin v kronice citovaných. Pro studium deperdit bude užitečné, že autor do soupisu zahrnul i zmínky o listinách dnes nedochovaných. Následuje podrobný kodikologický popis rukopisu z druhé poloviny 15. století s textem kroniky. Publikaci uzavírá německé resumé a oddělené rejstříky místní a jmenný.¹⁹ Monografii lze vytknout skutečně jen drobnosti: nespráv-

¹⁹ Wojciech MROZOWICZ, *Kronika klasztoru kanoników regularnych w Kłodzku. Ze studiów nad średniowiecznym dziejopisarstwem klasztornym*, A UW 2234, Historia 143, Wrocław 2001. Recenze: Marie BLÁHOVÁ, in: ČČH 100, 2002, s. 947–948.

né identifikace a lokalizace některých českých lokalit (Lanškroun, Kostomlaty) či mylné označení návštěvy smírčího soudce (arbitra) v klášteře roku 1410 za vizitaci Petra Clarificatora autor omylem označuje za Klareta (přídomek Bartoloměje z Chlumce).²⁰

Edici kroniky je předsazena příslušná předmluva s popisem rukopisů, rozbohem problematiky autorství kroniky, její kompozice, pramenů a editorských pravidel. Následuje německý úvod, který současně slouží jako resumé publikace. Vlastní edice rozkládající se na 338 tiskových stranách je opatřena textovými a věcnými poznámkami umístěnými pod čarou. Jazykem poznámkového aparátu je polština. Na vnějším okraji je sledována paginace středověkého rukopisu, doplněny jsou převody dat, která se v editovaném pramenu nacházejí. Kronika podává výklad o založení kláštera a jeho dějinách až do roku 1524. Je členěna na kapitoly podle vlády jednotlivých proboštů, a právě charakteristika jejich působení se stala osou vyprávění Michaela Czacheritze. První kapitoly věnované proboštům 14. století jsou poměrně stručné, širší pramenný materiál a nepříliš velký časový odstup autorovi umožnil rozvinout výklad v partiích týkajících se 15. století. Czacheritz čteně užíval diplomatického materiálu (archiv kláštera), mnohé listiny uvádí v doslovném znění; dochovaly se díky tomu texty řady listin, které nemáme v originále či v jiném opise. Osoba Czacheritzova pokračovatele nebyla identifikována. Kronika se svým obsahem a charakterem dostává za hranici běžných klášterních kronik, poskytuje informace o dění v dalších klášterech řádu v Čechách a na Moravě, i v sousedním Slezsku a vzdálenějším Rakousku. Dílem probleskují didaktické a moralistní prvky.²¹

Knižního zpracování se dočkala kanonie v Lanškrouně. Monografie, jejímž autorem je P. Krafl, je složena z patnácti kapitol, pojednávajících o jednotlivých aspektech působení a existence konventu.

²⁰ W. MROZOWICZ, *Kronika klasztoru*, s. 55, 56, 135, 166, 230, 233, 235.

²¹ *Cronica monasterii canonicorum regularium (s. Augustini) in Glacze*, ed. W. MROZOWICZ, Wratislaviae 2003. Recenze: M. BLÁHOVÁ, in: ČČH 102, 2004, s. 665–666; J. NECHUTOVÁ, in: ČMM 124, 2005, s. 251–252.

Větší část knihy ovšem tvoří diplomatář kláštera, v kterém jsou editovány všechny dochované listiny související s jeho dějinami. Základ tvoří listiny fondu E 3 Moravského zemského archivu v Brně. Na edičním zpracování se kromě autora podílely Petra Mutlová a Dana Stehlíková, hledání v textech usnadňuje jmenný, místní a věcný rejstřík s odkazy na konkrétní řádky edice. V současné době se jedná u nás o jediný klášter řeholních kanovníků na území ČR, který má tímto způsobem zpřístupněn listinný materiál. Připojena je samostatná barevná obrazová příloha (s vyobrazeními pečetí, listin, rukopisů), text je protknut černobílými fotografiemi kláštera.²²

Okrajově zmíníme edici pastorálně-penitenciální příručky *Quaestiunculae*, která vznikla pro potřebu kléru diecéze a byla publikována Rostislavem Zeleným; vztah k naší problematice má druhotně prostřednictvím osoby autora, kterým byl kapitulár Štěpán z Roudnice.²³ Další edici připravil Stefan Ryłko, který vydal z rukopisu Národní knihovny v Praze text řehole sv. Augustina v podobě, kterou užíval konvent řeholních kanovníků v Roudnici nad Labem. Editor práci pojal jako srovnávací edici, čtenář nalezne vedle sebe roudnický text a text řehole podle edice A. Trapého. Přílohu tvoří fotoreprint folií z pražského rukopisu. Roudnici nad Labem (v polštině Roudnice nad Łabą) editor překřtil na Rudnik, patrně pod vlivem latinské verze názvu města.²⁴

Připomeneme monografii Stanisława Byliny o Konrádu Waldhauserovi, augustiniánském kanovníkovi (byť původem ze zahraničního kláštera), a jeho vlivu v Polsku.²⁵ Doktorskou práci o řeholním

²² Pavel KRAFL – Petra MUTLOVÁ – Dana STEHLÍKOVÁ, *Řeholní kanovníci sv. Augustina v Lanškrouně. Dějiny a diplomatář kláštera*, PHÚAVČR, řada B Editiones, sv. 7, Praha 2010.

²³ Rostislav ZELENÝ, *The Quaestiunculae of Stephan of Roudnice*, Roma 1966.

²⁴ Stefan RYŁKO, *Regiła św. Augustyna z klasztoru kanoników regularnych w czeskim Rudniku (pierusza połowa XIV w.)*, Kraków 1993.

²⁵ Stanisław BYLINA, *Wpływy Konrada Waldhausena na ziemiach polskich w drugiej połowie XIV i pieruszej połowie XV wieku*, Wrocław-Warszawa-Kraków 1966.

kanovníkovi Štěpánu z Roudnice a jeho traktátu *Quaestiunculae* obhájil v Římě Jiří Svoboda.²⁶ Jediný sborník věnovaný řeholním kanovníkům sv. Augustina představuje monografický soubor studií *Šternberk. Klášter řeholních lateránských kanovníků* editovaný Filipem Hradilem a Jiřím Kroupou. Obsahuje šest studií převážně z raně novověkých dějin šternberské kanonie s důrazem na uměnovědný aspekt.²⁷ V první stati F. Hradil podává souhrnný výklad o kanonii pro celé čtyřsetleté období existence. O barokní architektuře kláštera pojednal J. Kroupa. Na sochařskou výzdobu kláštera a klášterního konventu se zaměřil Martin Pavlíček, o malířských dílech píše Michal Togner a Michaela Šeferisová Loudová. Rezidence a fary kanonie z 18. století popsal F. Hradil, týž je spolu s Mariánem Margholdem autorem závěrečného shrnutí. Publikace obsahuje výběrovou bibliografii šternberské kanonie.²⁸

Studie, drobné články, časopisecké edice pramenů

Rovněž v produkci studií, článků a drobných edicí dominují východočeské kláštery. Vzhledem ke změnám státní příslušnosti Kladska během období novověku a dějinné přínalžitosti postupně ke třem státním útvarům je tamní klášter předmětem pozornosti badatelské

²⁶ Jiří SVOBODA, *Stefano di Roudnice. Studio storico-giuridico delle Quaestiunculae*, PUL, ThDIC, Roma 2000.

²⁷ *Šternberk. Klášter řeholních lateránských kanovníků*, red. Filip HRADIL – Jiří KROUPA, Šternberk 2009.

²⁸ F. HRADIL, „*Salvator mundi salva nos omnes Lateranensis aulae servulos.*“ *Čtyři století existence lateránské kanonie ve Šternberku*, in: Šternberk. Klášter řeholních lateránských kanovníků, s. 9–34; J. KROUPA, *Barokní architektura šternberského kláštera*, tamtéž, s. 37–67; Martin PAVLÍČEK, *Sochařská výzdoba lateránské kanonie a kostela Zvěstování Panny Marie ve Šternberku*, tamtéž, s. 69–87; Michal TOGNER, *Barokní malíři v areálu šternberské kanonie*, tamtéž, s. 89–99; Michaela ŠEFERISOVÁ LOUDOVÁ, *Nástěnné malby Jana Kryštofa Handkeho a Františka Antonína Šebesty-Sebastiniho ve Šternberském klášteře*, tamtéž, s. 101–132; F. HRADIL, *Rezidence a fary šternberské kanonie v 18. století*, tamtéž, s. 135–150; Filip HRADIL – Marián MARGHOLD, *Odkaz šternberských augustiniánů*, tamtéž, s. 151–155.

veřejnosti bez ohledu na státní hranice: především polské, na druhém místě české historické obce. Některé z titulů k dějinám augustiniánských kanovníků v Kladsku (dva články Leokardie Matusikové) registruje výběrová *Bibliografie dějin Kladska*. Není zde uvedena žádná ze statí věnovaných kladskému klášteru od W. Mrozowicze.²⁹ Bibliografie W. Mrozowicze byla zato otištěna v slovníku bohemistů.³⁰ L. Matusik publikovala přehled bádání o kladské kanonii.³¹ Text o klášteru v Kladsku byl zahrnut Annou Pobógovou-Lenartowiczovou do syntetického shrnutí středověkých dějin slezských řeholních kanovníků (vydáno pod názvem *Kanonicy regularni na Śląsku. Życie konwentów w śląskich klasztorach kanoników regularnych w średniowieczu*). Začlenění výkladu o kláštere na území Kladska, ve středověku integrální součástí Čech,³² do slezských dějin není logické; novověké začlenění Kladska (18.–20. stol.) se tak transponuje na středověk. Kapitola nazvaná *Powstanie i rozwój klasztoru w Kłodzku* obsahuje výklad o fundaci Arnošta z Pardubic a je dále členěna na podkapitoly věnované proboštovi Michalu Czacheritzovi, jeho reformám

²⁹ Jiří MALINA – Irena KLIMASZEWSKA, *Bibliografie dějin Kladska. Výběrová speciální bibliografie české a polské knižní a časopisecké literatury*, KS, supplementum 2, Hradec Králové–Wrocław 1999, s. 43.

³⁰ Jaroslav PÁNEK – Svatava RAKOVÁ – Václava HORČÁKOVÁ, *Scholars of Bohemian, Czech and Czechoslovak History Studies*, II., Prague 2005, s. 295–300.

³¹ Leokardia MATUSIK, *Stan badań nad klasztorem kłodzkim na tle klasztorów augustiańskich w Polsce*, A UW 23, Historia 8, 1964, s. 111–146.

³² K státoprávnímu postavení Kladska viz Ondřej FELCMAN – Ladislav HLADKÝ – Jaroslav ŠŮLA, *Právní postavení Kladska v českém státě do roku 1742 (K ústavněprávnímu, politickoprávnímu a církevněsprávnímu vývoji Kladska)*, I., KS 2, 1998, s. 3–32; Ondřej FELCMAN – Eva SEMOTANOVÁ, *Kladsko. Proměny středoevropského regionu. Historický atlas*, Hradec Králové–Praha 2005, s. 15–26, 33–40, 49–58.

³³ A. POBÓG-LENARTOWICZ, *Kanonicy regularni*, s. 213–223. Jinde již badatelka mezi slezské kláštery řeholních kanovníků počítá pouze kláštery ve Vratislavi a v Zahání; A. POBÓG-LENARTOWICZ, *Kult świętych w śląskich klasztorach kanoników regularnych w średniowieczu*, in: *Ecclesia et civitas. Kościół i życie religijne w mieście średniowiecznym*, red. Halina Manikowska – Hanna Zaremska, CMV 3, Warszawa 2002, s. 349.

a postavení kláštera ve Slezsku (*sic!*) v druhé polovině 15. století.³³ Uvedené knize předcházela souhrnná studie W. Mrozowicze o slezských augustiniánských kanovnících, která byla původně přednesena jako příspěvek na konferenci *Kościół na Śląsku w okresie średniowiecza* z roku 1997, i do ní byl zahrnut výklad o kladském klášteře.³⁴ Označování kladského kláštera za slezský je běžné i ve starší polské literatuře.³⁵

Sérii studií k dějinám kladské kanonie zanechala L. Matusik. Zabývala se mimo jiné kontakty kladského konventu s konventem sv. Doroty ve Vídni,³⁶ na základě kodikologického materiálu zhodnotila český vliv na slezské kláštery v pozdním středověku; sledovala přítomnost rukopisů prokazatelně českého původu ve slezských klášterech ve Vratislavi a v Zaháni a ve východočeském klášteře v Kladsku.³⁷ L. Matusik se též zamýšlela nad vznikem rukopisu cenného žaltáře ve skriptoriu kladského kláštera.³⁸ Personálnímu složení konventu v Kladsku věnoval krátkou stať Władysław Dziewulski.³⁹ Možnosti využití kroniky kladského kláštera jako pramene pro studium, zejména pro

³⁴ W. MROZOWICZ, *Kanonicy regularni św. Augustyna (Augustianie) na Śląsku*, ŚKHS 53, 1998, 3–4, s. 410–413.

³⁵ Viz např. A. POBÓG-LENARTOWICZ, *Attending the sick in Augustinian monasteries in Silesia in the Middle Ages*, in: *La vie quotidienne des moines et chanoines réguliers au Moyen Age et Temps modernes. Actes du Premier Colloque International du L.A.R.H.C.O.R Wrocław–Książ, 30 novembre – 4 decembre 1994*, red. M. Derwich, Wrocław 1995, s. 205, 207, 213–214. Leonardia Matusik kladský klášter zahrnuje do Slezska, současně připouští politickou přínaležitost Kladska k Čechám; L. MATUSIK, *Wpływy myśli czeskiej na Śląsku w świetle rękopisów kanoników regularnych św. Augustyna w XIV i XV wieku*, AUW 109, *Historia* 17, 1970, s. 46, 47.

³⁶ L. MATUSIK, *Kontakty kanoników regularnych w Kłodzku z klasztorem św. Doroty w Wiedniu w XV wieku*, ŚKHS 19, 1964, s. 66–77.

³⁷ L. MATUSIK, *Wpływy*, s. 45–66. Přehled její další publikační činnosti, zejména k dějinám dalších slezských klášterů řeholních kanovníků viz W. MROZOWICZ, *Kronika*, s. 215–216.

³⁸ L. MATUSIK, *Niektóre aspekty dziejów klasztoru kanoników regularnych w Kłodzku a zagadnienia „Psałterza Floriańskiego”*, ŚKHS 20, 1965, s. 277–317.

³⁹ Władysław DZIEWULSKI, *Skład osobowy klasztoru kanoników regularnych w Kłodzku w początku XV wieku*, PL 45, 1954, 1, s. 141–144.

prosopografii konventu, následně zhodnotil I. Hlaváček.⁴⁰ Německému prostředí Czacheritzovu kroniku jako pramen k dějinám kladského kláštera představil W. Mrozowicz.⁴¹ Výzkum kroniky poskytl W. Mrozowiczovi příležitost k řadě tematických sond. Jedna se týká okolností sebevraždy člena konventu, jak je popsal probošt-kronikář Michael Czacheritz,⁴² ten též popsal reformy, které v klášteře zaváděl.⁴³ Předtím se osobností M. Czacheritze krátce zabývala L. Matusik.⁴⁴ Na základě výkladu kroniky kladského kláštera a listin v ní opsaných vznikla drobná stať P. Krafla o kladském proboštovi Augustinu Liebsteinovi.⁴⁵ Postava kapitulára Jana Ulrichsdorffa zaujala W. Mrozowicze.⁴⁶ Na zasedání Kladské komise byl přednesen příspěvek o od-

⁴⁰ I. HLAVÁČEK, *O kronice Michala Czacheritze z Nisy a některých možnostech jejího využití*, ZMK 21, 1980, 1, s. 313–327.

⁴¹ W. MROZOWICZ, *Die Chronik der Augustiner-Chorberren von Glatz. Aspekte zur Gestaltung eines Geschichtswerkes im Rahmen einer Klosterreform am Ausgang des Mittelalters*, in: *De ordine vitae. Zu Normvorstellungen, Organisationformen und Schriftgebrauch im mittelalterlichen Ordenswesen*, red. Melville Gert, Münster 1996, s. 361–379. Rec.: P. KRAFL, in: MHB 5, 1998, s. 192–193. W. MROZOWICZ, *Michael Czacheritz aus Neisse und seine Chronik der Glatzer Augustiner-Chorberren*, in: *Die Anfänge des Schrifttums in Oberschlesien bis zum Frühhumanismus*, red. Gerhard Kosellek, TSHO 7, Frankfurt am Main 1997, s. 193–210.

⁴² W. MROZOWICZ, *Iam miserrime mortuus. O samobójczej śmierci brata Ernesta w klasztorze kanoników regularnych (augustinianów) w Kłodzku (1456)*, in: *Śmierć w dawnej Europie. Zbiór studiów*, AUW 1863, Historia 129, Wrocław 1997, s. 149–160. Rec.: P. KRAFL, in: ČČH 96, 1998, s. 436.

⁴³ W. MROZOWICZ, *Difficilis restitutio disciplinae. Die Reform des inneren Lebens im Kloster der regulierten Chorberren (Augustiner) in Glatz im 15. Jahrhundert*, in: *La vie quotidienne*, I., s. 287–298.

⁴⁴ L. MATUSIK, *Michał Czacheritz z Nisy na tle kultury kanoników regularnych XV wieku*, AUW 70, Historia 14, 1965, s. 83–127.

⁴⁵ P. KRAFL, *„Inter ipsum et aliquos fratres fuit discordia magna...“ Spor kladského probošta Augustina Liebsteina*, in: *Od knížat ke králům. Sborník u příležitosti 60. narozenin Josefa Žemličky*, red. Eva Doležalová a Robert Šimůnek ve spolupráci s Danou Dvořáčkovou a Alešem Pořízkou, Praha 2007, s. 273–275.

⁴⁶ W. MROZOWICZ, *Augustianina Jana Ulrichsdorffa z Kłodzka wędrówki po Europie*, ŚLK 7, 1995, s. 121–125.

pustkových listinách Zbyňka Zajíce z Házmburka vydaných pro kladský klášter, v tištěné podobě je připojena edice pramene.⁴⁷ Působení školy konventu augustiniánských kanovníků v Kladsku zdokumentoval W. Mrozowicz.⁴⁸ P. Kraflem byly popsány vazby vsi Kostomlaty pod Řípem ke kladskému klášteru, a to jak majetkové tak církevně správní.⁴⁹ O vazbách kláštera v Kazimierzi u Krakova k jeho mateřskému klášteru v Kladsku pojednal W. Mrozowicz.⁵⁰

Krátký článek o klášteru v Jaroměři publikoval Jiří Uhlíř. Text je v podstatě shrnutím popularizačních článků otištěných jmenovaným vlastivědným badatelem v Jaroměřském a josefovském zpravodaji.⁵¹ O lesu Mnichovci v majetku jaroměřského kláštera psal Vladimír Wolf.⁵² Osídlení Jaroměře mimo jiné v souvislosti s tamní kanonií analyzoval Miroslav Richter.⁵³ Dějiny kláštera řeholních kanovníků sídlícího před

⁴⁷ P. KRAFL, *Odpustkové listiny Zbyňka Zajíce z Házmburka pro kladský klášter. Edice pramene*, KS 7, 2006, s. 201–206.

⁴⁸ W. MROZOWICZ, *Szkoła klasztoru kanoników regularnych – augustinianów w Kłodzku w średniowieczu*, in: *Klasztor w kulturze średniowiecznej Polski*, red. A. Pobóg-Lenartowicz – M. Derwich, Opole 1995, s. 63–81.

⁴⁹ P. KRAFL, *Ves klášteru zaslibená. Kostomlaty pod Řípem a řeholní kanovníci v Kladsku v období předhusitském*, in: *Per saecula ad tempora nostra*. Sborník k šedesátým narozeninám prof. Jaroslava Pánka, red. Jiří Mikulec – Miloslav Polívka, PHÚAVČR, řada C Miscellanea, sv. 18/1, Praha 2007, s. 79–81. TÝŽ, *Kostomlaty pod Řípem a klášter řeholních kanovníků v Kladsku. Edice listin z kladského archivu*, SPPFMU, ŘSV, 27, 2013, 1, s. 13–23.

⁵⁰ W. MROZOWICZ, *Kontakty krakowskiego klasztoru Kanoników Regularnych Laterańskich z ośrodkiem macierzystym w Kłodzku*, in: *Klasztor Bożego Ciała Kanoników Regularnych Laterańskich w Krakowie w okresie przedtrydenckim. Ludzie – wydarzenia – budowle – kultura*, red. Kazimierz Łatak, Łomianki 2012, s. 389–399.

⁵¹ Jiří UHLÍŘ, *Klášter augustiniánů kanovníků v Jaroměři (1349–1421)*, SDN 7, 2001, s. 125–134.

⁵² Vladimír WOLF, *Jaroměřské lesy v Království*, AUPO, FPh, *Historica* 30, 2001, s. 153–155.

⁵³ Miroslav RICHTER, *Nové poznatky o osídlení podbradí v Jaroměři*, in: *Středověká archeologie a studium počátků měst*. Sborník příspěvků přednesených na celostátní konferenci středověkých archeologů v Hradci Králové, 22.–27. září 1975, red. M. Richter, Praha 1977, s. 49–61.

Lanškrounem a posléze v Lanškrouně popsal P. Krafl. Dochované prameny umožnily vyhranit tematické odstavce zaměřené na počátky kláštera, inkorporované kostely, události spojené s přenesením kláštera do města, na majetky, konfraternity, bohoslužby a spor o kostel v Nezamyslicích. Připojen je soupis rukopisných zpracování dějin kláštera z 18. a 19. století a především edice čtyř do té doby nevydaných listin z Moravského zemského archivu a z Národního archivu: dvou konfraternitních listin a dvou výroků papežských auditorů ve sporu konventu o nezamyslickou faru obsahujících rozsáhlý popis předcházejících stadií sporu.⁵⁴ Populárnější zpracování dějin kláštera, doplněné výkladem Františka Musila o stavebním vývoji a archeologických výzkumech konaných za druhé světové války v areálu kláštera s cílem doložit přítomnost tzv. nordické rasy, vyšlo ve sborníku Lanškrounsko.⁵⁵ Otištěna byla edice konfraternitní listiny lanškrounského probošta a konventu vydané ve prospěch konventu v Kladsku,⁵⁶ jinou konfraternitní listinu vyzkoumal a vyzkoumal Štěpán Gilar.⁵⁷ Klášter v Kazimierzi u Krakova byl založen z Kladska. P. Krafl edičně zpracoval a okomentoval konfraternitní listiny českých, moravských a slezských konventů řeholních kanovníků sv. Augustina, jejichž příjmcem byl konvent kazimierzský a které se dochovaly v jeho archivu (z Čech Kladsko, Lanškroun, Praha, Jaroměř, Sadská; z Moravy Šternberk; ze Slezska Vratislav). Uvedené listiny dosud české badatelské veřejnosti nebyly známy a do té doby nebyly edičně zpracovány.⁵⁸ S konfrater-

⁵⁴ P. KRAFL, *Klášter augustiniánů kanovníků v Lanškrouně 1371–[1421?]*, ČMM 119, 2000, s. 177–216. Recenze: I. HLAVÁČEK, in: DA 57, 2001, 1, s. 363; [Dana RŮŽIČKOVÁ], in: ML 24, 2003, s. 809; Dana STŘELICKÁ, in: ML 25, 2004, s. 902.

⁵⁵ Pavel KRAFL – František MUSIL, *Klášter řeholních kanovníků sv. Augustina v Lanškrouně*, Lanškrounsko 7, 2008, s. 5–10.

⁵⁶ P. KRAFL, *Konfraternita lanškrounského kláštera s kladským z roku 1382*, KS 6, 2005, s. 201–206.

⁵⁷ Štěpán GILAR, *Neznámá listina lanškrounského kláštera z roku 1436*, in: Slavme chvíli... Sborník k 70. narozeninám Jana Bistříckého, red. Marie Maczková – Jana Oppeltová, Ústí nad Orlicí 1999, s. 46–52.

nitními dohodami úzce souvisí problematika nekrologií, zaznamenaných jména zesnulých bratrů ze smluvních konventů. Zveřejněny byly výňatky z nekrologia kazimierzského kláštera, konkrétně nejstarší vrstvy s údaji o členech českých a moravských konventů.⁵⁹ P. Krafl učinil analýzu personálního složení východočeských konventů v Kladsku, Jaroměři a Lanškrouně v době do husitské revoluce. Hlavním pramenem byla kronika kladského kláštera, roudnické a kazimierzské nekrologium, listinný materiál, konfirmační knihy a jiné prameny. Přehled je uspořádán formou tabulek. Je poskytnuta edice záznamů z roudnického nekrologia, které se týkají členů uvedených třech konventů.⁶⁰

Menší, přesto ne zanedbatelnou pozornost upřeli badatelé na kanonie středočeské. Klášteru augustiniánských kanovníků v Rokycanech věnoval rozsáhlou studii P. Zahradník. Je členěna na dvě části, první z nich popisuje dějiny kláštera od počátků v letech 1361–1363 do roku 1546, kdy byl klášter zrušen, resp. do roku 1575, kdy císař Maxmilián II. prodal rokycanským tamější proboštvství. Autor popisuje donační aktivity, koupě majetku, papežské desátky placené klášterem (porovnává situaci s dalšími kláštery řeholních kanovníků v Čechách), osoby proboštů, konfraternity. Pro období pohusitské píše

⁵⁸ P. KRAFL, *Dokumenty konfraterní czeskich, morawskich i śląskich klasztorów z pierwszej połowy XV wieku. Z archiwum klasztoru kanoników regularnych laterańskich w Krakowie-Kazimierzu*, RBNK 48, 2003, s. 9–29. Textový vliv měly listiny konventů roudnického okruhu i na konfraternitní listinu spišského konventu kartuziánů vydanou konventu kazimierzskému; P. KRAFL, *Dokument konfraterní klasztoru kartuzów Lapis Refugii na Spiszu dla kanoników regularnych w Kazimierzu pod Krakowem z 1495 roku*, RBNK 49, 2004, s. 9–13; TÝŽ, *Konfraternita kartuziánů ze spišského Lapis Refugii s řeholními kanovníky z Kazimierze u Krakova z roku 1495*, SHT 14–15, 2012, s. 96–100.

⁵⁹ P. KRAFL, P.: *Pozdněstředověké konfraternity kazimierzských augustiniánů kanovníků s českými a moravskými konventy v praxi. Z nekrologia kláštera Božího těla v Kazimierzi pod Krakovem*, VS 4, 2004, s. 37–46.

⁶⁰ P. KRAFL, „Obiit frater...“ *Sonda do personálního složení východočeských konventů řeholních kanovníků sv. Augustina do husitské revoluce*, in: Cestou dějin. K počtě prof. PhDr. Svatavy Rakové, CSc., II., red. Eva Semotanová. PHÚAVČR, řada C Miscellanea, sv. 16/2, Praha 2007, s. 199–225.

o pokusech o obnovu kláštera ve čtyřicátých, šedesátých a devadesátých letech 15. století, o jeho hospodářské činnosti, snahách o navrácení majetku, zániku, ke kterému došlo zástavou kláštera městu Rokycany. Hlavní část studie tvoří popis klášterní knihovny. Naznačen je současný stav rokycanské klášterní knihovny, organizace knihovny a její rozsah, způsob získávání knih (písařská činnost členů kláštera, knihy přinesené řeholními kanovníky při vstupu do konventu, dary). P. Zahradník připojil kodikologický popis rukopisů a soupis zjištěných písařů rukopisů rokycanské kanonie. Skladba knihovny je podobná jako v jiných podobných institucích. Autor našel bible, komentáře k bibli, patristické texty, zde zejména Řehoře Velikého, spisy z oblasti dogmatiky, morální teologie, asketiky a mystiky, liturgiky, homioletiky, polemickou literaturu, hagiografické spisy. Nevelkou skupinu tvoří tituly z oblasti církevního práva, zastoupena je filozofie, encyklopedická, historiografická, krásná literatura a spisy o hospodářství. Nakonec autor rokycanskou klášterní knihovnu souhrnně charakterizuje. Samostatně také rozebral vztah konventu k viklefství a husitství.⁶¹ Okolnosti vzniku nejvýznamnějšího kláštera augustiniánských kanovníků v Roudnici přiblížil J. Kadlec.⁶² Tentýž autor představil literární tvorbu členů roudnického konventu Štěpána z Roudnice, Petra Clarificatora a Matouše Berana.⁶³ Závěry své doktorské práce o Štěpánovi z Roudnice, citované výše, shrnul v konferenčním příspěvku J. Svoboda.⁶⁴ Působení kapitulářů z Roudnice a Sadské ve skriptoriích v emigraci za husitské revoluce popsal Kamil Boldan.⁶⁵

⁶¹ P. ZAHRADNÍK, *Klášter augustiniánů-řeholních kanovníků v Rokycanech a jeho knihovna*, BS 4-5, 2001, s. 115–153.

⁶² J. KADLEC, *Začátky kláštera augustiniánů kanovníků v Roudnici*, StR 21, 1981, s. 65–86.

⁶³ J. KADLEC, *Literární činnost augustiniánských kanovníků kláštera roudnického*, MORST 10, 1993, 1, Praha 1994, s. 179.

⁶⁴ J. SVOBODA, *Štěpán z Roudnice a jeho Quaestiumculae*, in: *Sacri canones servandi sunt. Ius canonicum et status ecclesiae saeculis XIII–XV*, red. P. Krafl, PHÚAVČR, řada C Miscellanea, sv. 19, Praha 2008, s. 379–384.

⁶⁵ Kamil BOLDAN, *Die Augustiner-Chorherren aus Raudnitz und Sadská im Exil in der Hussitenzeit als Schreiber der Handschriften*, StR 29, 1992, s. 79–93.

Starší literatura týkající se třeboňského kláštera je dostatečně shrnuta ve výše popsané monografii J. Kadlece. Přetisku se dočkala studie I. Hlaváčka o knihovně třeboňského kláštera s edicemi katalogu a inventáře knihovny v příloze.⁶⁶ P. Krafl představil polské odborné veřejnosti úcty třeboňské kanonie jako cenný pramen k dějinám hospodaření konventu.⁶⁷ Jediný samostatný článek k tematice řeholních kanovníků sv. Augustina na Moravě otiskl Filip Hradil, zabývá se v něm volbami proboštů v raném novověku.⁶⁸ S řádem řeholních kanovníků sv. Augustina je úzce spjato hnutí *devotio moderna*. Zásadní studii k jejímu vlivu na společnost a mentalitu poskytl Jiří Spěváček.⁶⁹ K šíření hnutí ve středoevropské oblasti existuje studie László Mezezy.⁷⁰

Badatelské potřeby: Pramenné edice, analytické studie

Pramennou základnu k dějinám řádu a klášterů řeholních kanovníků sv. Augustina v Čechách a na Moravě tvoří poměrně široké spektrum materiálu. Prameny diplomatické povahy představuje především listinný materiál, dále např. konfirmační knihy, erekční knihy, řádová statuta. Narativní prameny zastupují zejména kroniky, dále dochovaná nekrologia, texty vzešlé z literární činnosti kapitulárů.

⁶⁶ Ivan HLAVÁČEK, *Studie k dějinám knihoven v českém státě v době předbusitské I. Knihovna kláštera třeboňského v rámci knihoven českých augustiniánských klášterů*, in: I. Hlaváček, *Knihy a knihovny v českém středověku*, Praha 2005, s. 156–207.

⁶⁷ P. KRAFL, *Kapitoly z hospodářských dějin třeboňské kanonie*, in: *Klasztor w gospodarce średniowiecznej i nowożytnej*, red. M. Derwich, Wrocław 2013, s. 379–384.

⁶⁸ Filip HRADIL, „*Congregatio Lateranensis in Moravia*“ a problematika voleb řeholních lateránských proboštů v 16.–18. století, in: *Miscellanea ze semináře starších dějin*, red. Radmila Pavlíčková – Martin Elbel, Olomouc 2005, s. 59–69.

⁶⁹ Jiří SPĚVÁČEK, *Devotio moderna, Čechy a roudnická reforma (K úsilí o změnu mentalit v období rostoucí krize morálních hodnot)*, MHB 4, 1995, s. 171–197.

⁷⁰ László MEZEZY, *Die Devotio moderna der Donauländer Böhmen, Österreich, Ungarn*, MB 3, 1970, s. 177–192. K devotio moderna viz též krátce Eduard WINTER, *Frühhumanismus. Seine Entwicklung in Böhmen und deren europäische Bedeutung für die Kirchenreformbestrebungen im 14. Jahrhundert*, Berlin 1964.

Roztříštěný je kodikologický materiál, tj. rukopisy vzešlé z klášterních skriptorií či rukopisy, které náležely do klášterních knihoven. Odlišná je skladba a kvantita pramenů v případě jednotlivých klášterů. Současně míra jejich zpracovanosti a ediční zpřístupněnosti je různá. Archivy klášterů zrušených v 18. století jsou dnes součástí státních archivů, jmenovitě Národního archivu v Praze, Moravského zemského archivu v Brně a Zemského archivu v Opavě. Národní archiv spravuje původní archivy klášterů v Praze Na Karlově a v Třeboni. Moravský zemský archiv uchovává archiv kláštera v Olomouci, původně sídlícího v Lanškrouně, a archiv kláštera ve Šternberku. V Zemském archivu v Opavě se nalézá archiv bývalého kláštera ve Fulneku.⁷¹

Ze středověkých materiálů jsou v uvedených archivech přítomny listiny. Bohatý je soubor listin z fondu E 3 Moravského zemského archivu (k dějinám lanškrounského konventu). Četně jsou listiny zastoupeny v bývalém archivu třeboňského kláštera, dnes v Národním archivu v Praze. Archiv bývalého kláštera augustiniánských kanovníků v Kladsku se nachází v dnešním jezuitském klášteře tamtéž, obsahuje rozsáhlý soubor listin v počtu přes sto kusů. Většina listin z doby do roku 1411 uložených v Moravském zemském archivu, včetně listin týkajících se východočeského Lanškrouna, je publikována v moravském kodexu,⁷² všechny listiny k dějinám lanškrounské kanonie z MZA a z dalších archivů pak byly otištěny ve výše zmíněném diplomataři.⁷³ Listinný materiál do roku 1363 nalezneme v českomoravských regestech,⁷⁴ listiny Národního archivu a Moravského zemské-

⁷¹ Stručný výčet fondů jednotlivých archivů viz J. SVÁTEK, *Organizace řebolních institucí*, s. 525.

⁷² *Codex diplomaticus et epistolaris Moraviae*, X.–XV., ed. Vincenz BRANDL, Brünn 1878–1903.

⁷³ Pavel KRAFL – Petra MUTLOVÁ – Dana STEHLÍKOVÁ, *Řebolní kanovníci sv. Augustina v Lanškrouně. Dějiny a diplomatař kláštera*, PHÚAVČR, řada B Editiones, sv. 7, Praha 2010.

⁷⁴ *Regesta diplomatica nec non epistolaria Bobemiae et Moraviae*, IV.–VII/5, ed. Josef EMLER – Bedřich MENDEL – Milena LINHARTOVÁ – Jiří SPĚVÁČEK – Jana ZACHOVÁ, Praha 1892–2005.

ho archivu pocházející z období Václava IV. jsou regestově zpřístupněny v rámci regestového katalogu RBMV.⁷⁵ Listiny kladského kláštera byly vydány v rámci ediční řady *Geschichtsquellen der Grafschaft Glatz*, zčásti in extenso, zčásti v podobě regestů.⁷⁶ Posledně jmenovaná edice je v celé České republice dostupná v jednom výtisku (sv. I.-II.), resp. není dostupná vůbec (sv. VI/3). V malých počtech se listiny k dějinám českých a moravských augustiniánských kanovníků dochovaly v archivu Kláštera Božího těla v Krakově-Kazimierzi (originály), ve Státním archivu ve Vratislavi (originály a opisy ve fondech 55 a 116), v archivu Kláštera řeholních kanovníků v Klosterneuburgu (originál z bývalého archivu kláštera sv. Doroty ve Vídni), v olomoucké pobožce Zemského archivu Opava (originály; karton s materiály šternberského kláštera), v dalších fondech pražského Národního archivu (originály; bývalý Archiv velkopřevorství maltézského). Jednotlivé listiny (originály, opisy) nalezneme v dalších fondech Moravského zemského archivu (B 3, G 1). Ve sbírce rukopisů Archivu Národního muzea se nachází kopiář kláštera ve Šternberku.⁷⁷ Kopiář roudnického kláštera vydal Josef Emler.⁷⁸ Edice jednotlivých listin či menších skupin listin z posledních let byly představeny výše.⁷⁹ Velké množství nevydaných listin nebo listin přístupných v nevyhovujících nebo nedostupných edicích skýtá možnost pro nové edice. Řešení v podobě diplomatářů jednotlivých klášterů, které by soustředily a jednotným

⁷⁵ *Regesta Bohemiae et Moraviae aetatis Venceslai IV. (1378 dec.–1419 aug. 16.)*, V. *Fontes Archivi nationalis, I. Litterae monasteriorum*, 1. (1378–1397), 2. (1398–1419), ed. Karel BERÁNEK – Věra BERÁNKOVÁ, Praeae 2006–2007; VII. *Fontes terrae Moraviae Brunae*, ed. Pavel KRAFL, Praha 2010.

⁷⁶ *Geschichtsquellen der Grafschaft Glatz*, I.–II., ed. Paul Albert VOLKMER – HOHAUS, Habelschwerdt 1883–1888; VI/3 *Das Pfarreiarchiv in Glatz und das Koeglersche Urkunden- u. Aktenarchiv in der Pfarrei Ullersdorf*, ed. Bertold BRETHER, Glatz 1928.

⁷⁷ Sign. IX A 6.

⁷⁸ Josef EMLER, *Diplomatář kláštera blaboslavené Panny Marie řeholních kanovníků řádu sv. Augustina v Roudnici*, VKČSN, TFHF, 1893, č. 17. Praha 1894.

⁷⁹ Viz pozn. 47, 49, 54, 56–58.

vědeckým aparátem popsaly editovaný materiál, by byly vhodnou a užitečnou pomůckou každého badatele. Lze případně uvažovat i o diplomatáři řádu na území Čech a Moravy. Některé listiny nejsou v RBM zachyceny.⁸⁰ V českém prostředí posledního půlstoletí se klášterní diplomatáři nestaly obvyklým prostředkem zpřístupňování listinného materiálu, k čemuž patrně přispěl oficiální nezájem o církevní dějiny, včetně dějin řeholí. A tak snad jediným výstupem je diplomatář kláštera sv. Tomáše řádu sv. Augustina (augustiniánů eremitů), připojený autorem k monografii. Kniha byla publikována v zahraničí.⁸¹

Nemnoho pozornosti bylo věnováno statutům řeholních kanovníků roudnického okruhu.⁸² K dispozici máme edici statut lanškrounského konventu od Augustina Neumanna.⁸³ Úplná edice by byla užitečná v případě roudnického nekrologia, dostupného jen prostřednictvím velmi stručného výtahu V. Chaloupeckého⁸⁴ a výběrové edice záznamů o kapitulárech východočeských konventů.⁸⁵ Zbytky třeboňského nekrologia byly vydány v 19. stol.,⁸⁶ výtah z kazimierzského nekrologia byl představen výše.⁸⁷ Postrádáme kritickou edici životopisu zakladatele kladského kláštera Arnošta z Pardubic z pera první

⁸⁰ Např. listina kladského hejtmana Vojtěcha z Krzanowicz z 5. února 1350 či listiny bratří z Glaubitz ze 7. a 18. února 1350; AJK, sign. A 1 e, sign. A 1 c.

⁸¹ Jaroslav KADLEC, *Das Augustinerkloster Sankt Thomas in Prag. Vom Gründungsja hr 1285 bis zu den Hussitenkriegen mit Edition seines Urkundenbuches*, Würzburg 1985.

⁸² Např. J. KADLEC, *Klášter*, s. 48.

⁸³ A. NEUMANN, *Neznámá statuta moravská z 15. století, IV. Statuta kanovníků-augustiniánů v Olomouci*, Hlídka 34, 1917, s. 13–19, 80–84, 157–161, 216–220, 281–285, 351–354, 396–399, 461–464, 533–536, 614–617, 686–693, 744–752; 35, 1918, s. 156–163, 240–244.

⁸⁴ Václav CHALOUPECKÝ, *Materiál ie k dějinám umění v Čechách. Č. 1.–62. Zprávy v nekrologu kláštera roudnického*, ČSPSČ 15, 1907, 1, s. 101–106.

⁸⁵ P. KRAFL, *Obiit frater*, s. 221–224.

⁸⁶ Johann LOSERTH, *Ein Necrolog des Augustinerklosters in Wittingau*. MVGDDB 17, 1878–1879, s. 220–222.

⁸⁷ Viz pozn. 59.

ho tamějšího probošta Jana z Kladska.⁸⁸ Potřebujeme kodikologický výzkum, který by rozšířil a shrnul dosavadní znalosti o knihovnách konventů a umožnil by sledovat vazby mezi konventy roudnického okruhu (rekonstrukce knihoven).⁸⁹ Klasickým filologům se naskýtá příležitost ediční práce v případě některých traktátů, jejichž původci byli kapituláři z českých a moravských kanonií řádu řeholních kanovníků sv. Augustina.⁹⁰

⁸⁸ Zdeňka HLEDÍKOVÁ – Jana ZACHOVÁ, *Život Arnošta z Pardubic podle Valentína Krautwalda*, Pardubice 1997, s. 41–51.

⁸⁹ J. KADLEC, *Kláster*, s. 57–68; P. ZAHRADNÍK, *Kláster*, s. 125–149; Iwona PIETRZKIEWICZ, *Biblioteka kanoników regularnych w Krakowie w XV i XVI wieku*, APKENK, PM 365, Kraków 2003.

⁹⁰ Srov. např. J. KADLEC, *Literární činnost*, o. c.; A. NEUMANN, *Výbor z předhusitských postil*, AL 2, 1921, Olomouc 1922, s. 184–189; František MAREŠ, *Literární působení kláštera třeboňského*, ČMKČ 70, 1896, s. 521–547.

II.
KAPITOLY Z DĚJIN
KLADSKÉHO KLÁŠTERA

Počátky kladské kanonie

Informace o založení kladského kláštera řeholních kanovníků sv. Augustina logicky očekáváme v monografiích jeho zakladatele, pražského arcibiskupa Arnošta z Pardubic. Václav Chaloupecký se ovšem ve své knize založení kláštera v Kladsku nevěnuje, odbývá je jenom stručnou zmínkou.¹ Oproti tomu podrobný životopis Jana Kapistrana Vyskočila obsahuje samostatnou kapitolu o Arnoštových založeních, včetně založení kladského kláštera řeholních kanovníků.² Zdeňka Hledíková v nové monografii o jmenovanému arcibiskupovi věnovala fundaci dvě a půl strany, logicky je zdůrazněna provázanost s osobními zájmy a duchovním směřováním Arnošta z Pardubic.³ O rukopisném dochování životopisů Arnošta z Pardubic psal W. Mrozowicz.⁴

Listinou z 23. října 1350 Arnošt z Pardubic a jeho bratři Smil a Vilém zakládají pro řeholní kanovníky kostel Panny Marie v městě Kladsku, jemuž věnují statky ve třech vesnicích a v Kladsku, které se tak staly základem hmotného vybavení kláštera (uveden výčet). Klášter založili pro své vykoupení a pro vykoupení svých rodičů.⁵ Kronika kladského kláštera od Michaela Czacheritze datuje založení

¹ Václav CHALOUPECKÝ, *Arnošt z Pardubic. První arcibiskup pražský (1346–1364)*, SV 14–15, Praha 1946², s. 20.

² Jan Kapistran VYSKOČIL, *Arnošt z Pardubic a jeho doba*, Praha 1947, s. 388–389.

³ Zdeňka HLEDÍKOVÁ, *Arnošt z Pardubic. Arcibiskup, zakladatel a rádce*, Praha 2008, s. 66–68.

⁴ Wojciech MROZOWICZ, *Ze studiów nad tradycją rękopiśmienną żywota Arcybiskupa praskiego Ernesta z Pardubic*, ŚKHS 53, 1998, 1–2, s. 19–32.

⁵ GG I., s. 116–118. Srov. RBM V/3, č. 981, s. 487–488.

k 25. březnu 1349. Tehdy měl Arnošt z Pardubic nový klášter vysvětit.⁶ S koupí majetků a jejich donací nově zakládanému klášteru řeholních kanovníků vyjádřil souhlas Karel IV. listinou z 23. října 1350, téhož dne, kdy byla vydána listina Arnošta z Pardubic (obě byly vydány v Praze). Panovník přidal rychty ve Štívnici a Starkově, zisky z lesů ve všech darovaných obcích a všechny platy, které přísluší královské komoře. Lány, louky, rybníkářství, dvorec na kladském hradě a rychtáře zbavil veškerých závazků vůči královské komoře.⁷

Předobrazem fundace je prodej statků, který uskutečnili bratři Renczo a Mikuláš z Glaubitz. Dokladem jsou tři listiny, z 5. února, ze 7. února a z 18. února 1350. Vydavatelem první listiny je kladský hejtmán Vojtěch z Krzanowic spolu s přísedícími, před nimiž bratři z Glaubitz veřejně oznámili prodej svých statků na území Kladska pražskému arcibiskupovi Arnoštovi z Pardubic a jeho bratrům Smilovi a Vilémovi z Pardubic.⁸ Vydavateli zbylých dvou jsou již Renczo a Mikuláš z Glaubitz.⁹ Jejich dvě listiny se liší především specifikací prodávaných statků, listina z 18. února obsahuje podrobnější popis konkrétních pertinencí,¹⁰ listina ze 7. února má rozsáhlejší obecně formulovanou část pertinenční formule.¹¹ Obě listiny jmenovitě uvá-

⁶ *Cronica*, s. 5.

⁷ GG I., s. 119–122. Srov. RBM V/3, č. 982, s. 488. Listinu Karla IV. stručně zmiňuje kronika kladského kláštera; *Cronica*, s. 5; srov. W. MROZOWICZ, *Kronika klasztoru*, s. 165, č. 2. Informace, podle které je originál této listiny ztracen, je mylná; *Cronica*, s. 5, pozn. 28. V archivu jezuitského kláštera se nachází pod sign. A 3 d též originál privilegia.

⁸ GG I., s. 103–104.

⁹ GG I., s. 104–109.

¹⁰ GG I., s. 107.

¹¹ GG I., s. 105: „cum rusticorum curiis, areis, cum agris cultis et incultis, silvis, nemoribus, rubetis, montibus, vallibus, venacionibus, aucupacionibus, pratis, pascuis, ortis, pomeriis, humuletis, aquis aquarumque decursibus, fluminibus, rivulis, piscacionibus, piscinis, piscatoribus, molendinis, censibus, fructibus, redditibus, obventionibus, honoribus, usibus, proventibus, iuribus, libertatibus, iudicibus, iudiciis nec non iure patronatus ecclesiarum ibidem et aliis omnibus utilitatibus, quocunque nomine vel vocabulo nuncupenter et in quibuscunque rebus consistant ad predicta bona et villas pertinentibus“.

dějí obvyklé ručitelem s jejich závazkem. Listina ze 7. února navíc zmiňuje souhlas Kateřiny, sestry vydavatelů, s právním aktem; slib ručitelů v této listině ji současně výslovně uvádí jako osobu, proti které případně měla být hájena práva kupujícího na prodávané statky.¹² Arnošt z Pardubic a jeho bratři za 718 hřiven pražských grošů koupili v Dolní Štívnici (Szalejów Dolny, Nieder Schwedeldorf) třicet sedm poplatných lánů s loukou a s dalšími nadbytečnými poli zvanými Ubirschar,¹³ přičemž roční příjem z oné louky a polí odpovídá dvěma lánům, v Horní Štívnici (Szalejów Górny, Ober Schwedeldorf) koupili jeden a půl poplužního lánu a jeden poplatný lán, ve Starkově (Batzdorf, Altbatzdorf) šest poplatných lánů bez dvou a půl prutu, v Želazně (Eisersdorfu) alodium o dvou a půl lánech a prostor před hradem Kladsko s dvorcem situovaným v onom hradě s příslušenstvím.¹⁴ Z důležitých příslušenství listina ze 7. února ještě uvádí patronátní právo kostelů uvedených vsí.¹⁵ Následně 15. května 1350 Otto, Renczo a Mikuláš z Glaubitz kvitují arcibiskupa Arnošta za zaplacení kupní sumy 718 hřiven.¹⁶ Řeholní kanovníci své působení pod hradem v Kladsku ještě rozšířili o prostor zvaný Hofstat; 13. prosince 1354 na něj před kladským hejtmanem Benešem z Chusniku rezignoval Ekhard ze Sulcz.¹⁷

Již 31. března 1350 král Karel IV. kladskému hejtmanovi oznamuje, že na základě žádosti arcibiskupa a řeholních kanovníků připojil k darovaným statkům rychty ve Štívnici a Starkově a užitky z lesů ve čtyřech jmenovaných lokalitách, a žádá jej o ochranu všech majetků kláštera.¹⁸ Téhož dne Karel IV. oznamuje rychtáři z Dolní Štívnice,

¹² GG I., s. 106, 108.

¹³ Později v listině Arnošta z Pardubic jsou pole označena názvem *Zbitkowe*; GG I., s. 118.

¹⁴ GG I., s. 103, 107. Uvedených pět lokalit jmenuje, s odkazem na výše zmíněné privilegium Karla IV., kronika kladského kláštera; *Cronica*, s. 5.

¹⁵ GG I., s. 105 (viz též citace výše).

¹⁶ GG I., s. 112–113.

¹⁷ GG I., s. 153.

¹⁸ GG I., s. 110–111; RBM V/3, č. 847, s. 443.

dosud poddanému královské komoře, že bude nadále přináležet k arcibiskupovi pražskému, a přikazuje mu respektovat jej.¹⁹ Předpokládaná analogická listina pro rychtáře ve Starkově se nedochovala. Vše ovšem neprobíhalo hladce: rychtáři z Dolní Štívnice a Starkova se odmítli arcibiskupovi poddat, a tak je král byl nucen vyzvat, aby se dostavili do Hradce Králové, kde právě pobýval; rychty znovu přivtěluje proboštovi, konventu a kostelu řeholních kanovníků v Kladsku (29. srpna 1350).²⁰ Rychtáři ze Štívnice a Starkova Cunczlin a Hennel byli poddáni proboštovi nového kláštera 30. srpna 1352 (arcibiskup Arnošt, Smil a Vilém z Pardubic je zprostili poddanství a předali klášteru).²¹ O půl roku později, 12. ledna 1353, Cunczlin a Petr, rychtáři z Dolní Štívnice, proboštovi a konventu kladského kláštera rychtu prodali. Učinili tak před provinciálním soudcem kladského distriktu na zahájeném soudu. Přijali současně spolu se svými ručiteli povinnost ručit za prodaný majetek a zbavit jej nároku jiné osoby.²² Můžeme spekulovat, zda prodej rychty, časově navazující na projevenou neochotu akceptovat změnu, nebyl snad důsledkem nesouladu mezi novým vlastníkem (proboštem a konventem) a nájemcem.

Od jistého Lévy (z Kostomlat) kladští řeholní kanovníci koupili Kostomlaty pod Řípem. Na žádost probošta a konventu vyjádřil 5. února 1352 král Karel IV. s transakcí souhlas. Převod majetku neproběhl bez problému. Ozvali se dědicové Juřaty z Mělníka, kteří si na základě zápisu v deskách mělnické cúdy činili nároky na dědictví v Kostomlatech. Na 30. října téhož roku pak, po prozkoumání desek, byli k soudu pozváni. Léva se u soudu proti jejich obvinění ohradil s tím, že ves měl v držbě po mnohá léta bez jakýchkoliv překážek. Dvorský soud rozhodl, že klášter v držbě obce nemá být rušen.²³

¹⁹ GG I., s. 111–112; RBM V/3, č. 849, s. 443–444.

²⁰ GG I., s. 113–114. Srov. RBM V/3, č. 950, s. 478.

²¹ GG I., s. 140. Srov. RBM V/4, č. 1367, s. 644,

²² GG I., s. 144–146. Srov. RBM V/4, č. 1433, č. 1434, s. 670–671.

²³ GG I., s. 130–132, 142–143; RBM V/4, č. 1419, s. 665. Srov. RBM V/3, č. 1227, s. 589. P. KRAFL, *Ves klášteru zaslíbená*, s. 79. Viz níže kapitola Kladský klášter a Kostomlaty pod Řípem v době předhusitské.

V Kostomlatech řeholní kanovníci rovněž získali patronátní právo tamního farního kostela. Tento zisk umožnil inkorporaci kostela klášteru, stalo se tak listinou pražského arcibiskupa Arnošta z Pardubic z 21. března 1352. Následně 13. června 1352 a znovu 22. ledna 1354 Arnošt požádal papeže, aby vtělení kostela klášteru odsouhlasil. Papežské potvrzení inkorporace bylo vydáno 27. ledna 1354.²⁴

Dne 22. března 1352 vydal Arnošt z Pardubic listinu, ve které podává souhrnný přehled vsí a příjmů, které za souhlasu katedrální kapituly zakoupil pro nový klášter v Kladsku ze svých prostředků a z prostředků arcibiskupství. Ve výčtu nacházíme statky v Horní Štívnici, Dolní Štívnici, Starkově, Želaznu, prostor před hradem v Kladsku a Kostomlaty pod Řípem. Arnošt připojil nařízení, podle kterého probošt a konvent z ročních úroků musí každoročně na anniversarium na jeho památku platit kanovníkům a služebníkům pražského kostela pět hřiven pražských grošů. Mají tak učinit po dva týdny před dnem jeho anniversaria. Z celkové sumy pěti hřiven má být vyčleněno půl hřivny a šestnáct grošů na svíčky a šestnáct grošů na ofěry. Nakonec arcibiskup zakazuje napadat statky kláštera a olupovat jej o příjmy z nich plynoucí či působit jiné nepříjemnosti.²⁵ Papež fundaci na žádost arcibiskupa Arnošta, probošta a konventu schválil 24. dubna 1352.²⁶ Roku 1361 císař Karel IV. purkrabímu v Kladsku, purkmistrovi a konšelům Kladska nařídil, aby dodržovali při vybírání daní privilegia konventu řeholních kanovníků a vrátili případné vybrané zálohy.²⁷

²⁴ GG I., s. 134–135, 149–150; RBM V/3, č. 1266, s. 600–601; *Cronica*, s. 6; MVB II., ed. J. B. NOVÁK, Pragae 1907, s. 43, č. 100; s. 84, č. 198; RBM V/4, č. 1537, s. 704; č. 1779, s. 784. Srov. RBM V/4, č. 1783, s. 785. P. KRAFL, *Ves klášteru zaslíbená*, s. 79. Viz níže kapitola Kladský klášter a Kostomlaty pod Řípem v době předhusitské. Z. Hledíková píše o kostele „v Kostomlotech“; Z. HLEDÍKOVÁ, *Arnošt*, s. 283, pozn. 82. Autorce uniklo, že se jedná o ves ve středních Čechách, nikoliv o polskou lokalitu.

²⁵ GG I., s. 135–138. Srov. RBM V/3, č. 1267, s. 601.

²⁶ GG I., s. 139–140; MVB I., ed. L. KLICMAN, Pragae 1903, č. 1475, s. 759. Srov. RBM V/3, č. 1298, s. 613.

²⁷ GG I., s. 175–176. Srov. RBM VII/4, č. 1067, s. 645.

Klášter byl vybaven soudními imunitami a jeho představenému byla posléze též rozšířena církevní jurisdikce. Karel IV. v listině z 23. října 1350 nově nabyté majetky kláštera osvobodil ode vší světské jurisdikce s tím, že následně mají spadat pod církevní právo; výslovně deroguje veškeré zákony a ustanovení městské i soukromé, které by v budoucnu byly vydány a byly v rozporu s udělenou imunitou.²⁸ Při confirmaci koupě Kostomlat 5. února 1352 panovník klášteru udělil soudní imunitu, poddané kláštera ve vsi vyňal z pravomoci všech úředníků a osvobodil od placení mýtného. Kladští augustiniánští kanovníci obdrželi soudní pravomoc, s výjimkou závažných zločinů.²⁹ Roku 1357 obdržel probošt kláštera řeholních kanovníků část biskupské jurisdikce. Arnošt z Pardubic mu udělil pravomoc „in dispensationibus seu absolutionibus minorum, mediorum et maiorum casuum“ nad řeholními kanovníky jeho konventu, nad konvrši a priorem. Proboštovi bylo umožněno exkomunikovat, suspendovat, vyhlásit interdikt, vsadit do vězení, dispenzovat, absolvovat od hříchů a od výroků exkomunikace, suspenze a interdiktu, které sám vyhlásil. Přitom si Arnošt pro sebe a své nástupce ponechává řádnou pravomoc nad osobami kláštera. Dispense, absoluce a řízení probošta nebo převora, které by nebylo v souladu s právem, prohlašuje za neplatné a má být trestáno.³⁰

Fundace kláštera řeholních kanovníků, která přinesla změnu do zaběhaných zvyklostí duchovní správy a náboženských aktivit ve městě Kladsku, se nesetkala s jednoznačně příznivým přijetím. Působení dalšího řeholního konventu znamenalo konkurenci pro klášter johanitů, který měl ve správě též kladský farní kostel.³¹ Již roku 1351 vypukl spor mezi johanitskou komendou v Kladsku a novým konven-

²⁸ GG I., s. 121.

²⁹ GG I., s. 130–131. Srov. P. KRAFL, *Ves klášteru zaslíbená*, s. 79.

³⁰ GG I., s. 157–159. Srov. RBM VI/3, č. 716, s. 408.

³¹ K johanitům v Kladsku Jiří MITÁČEK, *Johanitský řád v Kladsku za vlády Lucemburků. Příspěvek k roli kladských johanitů v životě české řádové provincie*, KS 7, 2006, s. 17–40.

tem řeholních kanovníků.³² Příčinou byly především ofěry. Listinou ze 4. listopadu johanitský převor Havel z Lemberka s komendátory několika domů, včetně kladského Jana, a probošt řeholních kanovníků Jan s konventem svěřují svůj spor do rukou arbitra, za kterého si vyvolili Arnošta z Pardubic, a slibují respektovat jeho výrok.³³ Výběr rozhodčího byl nepochybně oboustranně přijatelný, arcibiskup byl nakloněn oběma stranám sporu.³⁴ Rozhodčí výrok následoval 16. listopadu. Pražský arcibiskup augustiniánským kanovníkům zakázal zpovídat světské osoby bez svého zvláštního svolení případně bez svolení svých nástupců. Zapovězeno jim bylo rovněž pohřbívát kladské farníky, kteří mají být pohřbíváni na farním hřbitově. Třetím řešeným problémem byla existence školy pro chlapce–laiky v čele s rektorem, řeholním kanovníkům bylo znemožněno ji provozovat. Místo toho měli konat denní a noční bohoslužbu. Kázat v lidovém jazyku pro lid měli augustiniánští kanovníci až po snídani, nikoliv před ní. Škody na ofěrách johanitům Arnošt z Pardubic nahradil příjmem pěti kop grošů umenšených o pět grošů a čtyři parvy ve vsi Lhota u Vysokého Mýta. Řeholním kanovníkům Arnošt nařídil každý rok ve svátky Nanebevzetí, Narození, Očistování Panny Marie a Zvěstování Panně Marii darovat městu svíčku o hmotnosti šesti liber, která má hořet v chóru farního kostela před hlavním oltářem od prvních nešpor. Porušení arbitrážního výroku sankcionoval Arnošt exkomunikací a pokutou sto kop pražských grošů, z čehož polovina měla připadnout pražskému kostelu a druhá polovina straně dodržující dohodu.³⁵ Většina ustanovení smířčího soudu je v neprospěch nového

³² O sporu psali J. MITÁČEK, *Johanitský řád*, s. 23; Z. HLEDÍKOVÁ, *Arnošt*, s. 67–68 (necituje Mitáčkovu studii).

³³ RBM V/3, č. 174, s. 562–563.

³⁴ Srov. Z. HLEDÍKOVÁ, *Arnošt*, s. 67.

³⁵ GG I., s. 123–125; RBM V/3, č. 1181, s. 566–567. – Ke škole viz W. MROZOWICZ, *Szkoła klasztoru kanoników regularnych – augustinianów w Kłodzku w średniowieczu*, in: *Klasztor w kulturze średniowiecznej Polski*, red. Anna Pobóg-Lenartowicz – Marek Derwich, Opole 1995, s. 67.

kláštera augustiniánských kanovníků; iniciátorem sporu byla zřejmě johanitská komenda. Hodnocení Arnoštova výroku jako „přesného a spravedlivého“ ze strany Zdeňky Hledíkové³⁶ je spíše výrazem sympatií autorky vůči osobě prvního pražského arcibiskupa než odrazem skutečnosti. Vše působí spíše dojmem, že přitakáním johanitům Arnošt utišoval řevnivost z jejich strany. Komendátor johanitů Jakub se svým konventem slibuje listinou z 8. ledna 1352 arcibiskupův výrok dodržovat.³⁷

Jak jsme uvedli, bratři z Glaubitz majetky prodali rovněž s patronátním právem kostelů. Informace je bohužel dosti nekonkrétní, není uveden jmenovitý výčet kostelů. První prezentace je doložena k roku 1360, a to ke kostelu ve Štívnici. Z tohoto roku pocházejí dvě zmatečné informace. Podle konfirmačních knih pražského arcibiskupství dne 30. října byl po smrti plebána Erharda ustaven ke kostelu („Swendlersdorf“) na základě prezentace Oty z Glaubitz klerik Jan Žibřidův.³⁸ Měsíc a půl poté, dne 12. prosince, byl po smrti plebána Henlína confirmován na návrh probošta a konventu kláštera řeholních kanovníků v Kladsku ke kostelu ve Štívnici („Wedlersdorf“) Jan Sládek z Kladska.³⁹ Můžeme předpokládat, že ze strany příslušníka rodiny, která byla původně vlastníkem, došlo k neoprávněné prezentaci. Erhard a Henlín by pak byla jedna a táž osoba, jejíž jméno bylo písařem konfirmačních knih nesprávně zaznamenáno. Jiná možnost vysvětlení spočívá v tom, že se jednalo pokaždé o jiný kostel (Horní Štívnice, Dolní Štívnice) s odlišnými držiteli patronátního práva. Na sebe navazující smrt dvou plebánů sousedních kostelů by pak byla náhodou. Štívnice je ovšem ve všech uvedených případech v konfirmačních knihách uvedena bez specifikace na Horní a Dolní. Kněz Jan Sládek, který byl confirmován ke kostelu ve Štívnici, byl původně farářem v Starkově. K uvolněnému kostelu ve Starkově byl dne

³⁶ Z. HLEDÍKOVÁ, *Arnošt*, s. 67.

³⁷ GG I., s. 126–129; RBM V/3, č. 1208, s. 580–581.

³⁸ LC I., s. 133; GG I., s. 168.

³⁹ LC I., s. 139–140; GG I., s. 169–170.

17. února 1361 ustaven na návrh probošta Jana a konventu jistý kněz Jan.⁴⁰ Další confirmace je doložena k 13. prosinci 1361, ke kostelu v Kladsku byl proboštem a konventem prezentován Mikuláš z Jaworowa, kněz vratislavské diecéze.⁴¹

Je přirozené, že konvent mohl pastoračně působit v národním jazyce farníků jiné než české národnosti. Konkrétně v prostředí řeholních kanovníků sv. Augustina to umožnilo nařízení z roku 1349. Pražský arcibiskup Arnošt z Pardubic zrušil starší nařízení pražského biskupa Jana IV. z Dražic, podle kterého se členy konventů augustiniánských kanovníků mohli stát pouze klerici české národnosti.⁴² Realizoval tímto nařízením papeže Klimenta VI. z počátku téhož roku.⁴³ Jmenovitě je pro předhusitské období doloženo na sedmadvacet kapitulárů; kolik z nich působilo v konventu v počátcích kláštera, nevíme.⁴⁴ Dvanáct let po založení byla uzavřena první konfraternita. Mateřský roudnický konvent spolu s proboštem Mikulášem vydal listinu, v níž navazuje spolubratrství s konventy v Kladsku a Jaroměři. Jedná se patrně o jedinou listinu tohoto druhu, u které jsou příjemci současně konventy dvou klášterů.⁴⁵ Textově je totožná s ostatními konfraternitními listinami vydanými probošty a konventy klášterů řeholních kanovníků sv. Augustina roudnického okruhu.⁴⁶ Dokladem

⁴⁰ LC I., s. 146–147; GG I., s. 170.

⁴¹ LC I., s. 175; GG I., s. 175.

⁴² Josef EMLER, *Diplomatář kláštera blaboslavené Panny Marie řeholních kanovníků řádu sv. Augustina v Roudnici*, VKČSN, roč. 1893, Praha 1894, s. 15, č. 10. Srov. RBM V/2, č. 767, s. 391–392.

⁴³ MVB I., č. 1055, s. 590–591; J. EMLER, *Diplomatář*, s. 13, č. 9. Srov. RBM V/2, č. 563, s. 281. – Z. HLEDÍKOVÁ píše, že Arnošt ustanovení zrušil se souhlasem papeže; Z. HLEDÍKOVÁ, *Arnošt*, s. 66. Jedná se o nepřesnost, listina papeže Klimenta VI. obsahuje dispozitivní sloveso „mandamus“, pražský arcibiskup tedy realizoval nařízení vyšší právní síly.

⁴⁴ P. KRAFL, *Obiit frater*, s. 205–211.

⁴⁵ GG I., s. 177; RBM VII/4, č. 1237, s. 753.

⁴⁶ Srov. P. KRAFL, *Klášter augustiniánů kanovníků v Lanškrouně*, s. 186–187; P. KRAFL, *Dokumenty konfraterni českých, morawských i śląskich klasztorów*, s. 18.

uvedení konfraternity roudnického a kladského konventu do života je roudnické nekrologium.⁴⁷ Podle Jana z Kladska Arnošt z Pardubic klášter vybavil knihami, drahými ornáty, malbami. Dokonce údajně měl v klášteře svoji celu, do níž se tajně uchýloval.⁴⁸ Popis Jana z Kladska doslovně převzal do své kroniky Beneš Krabice z Weitmile,⁴⁹ podobný výklad nalezneme u Viléma z Lestkova.⁵⁰ Valentin Krautwald hovoří o knihách, kališích a zařízení užívaném kněžími, které Arnošt klášteru dal do výbavy. Kromě toho prý v klášteře uložil mnoho ostatků svatých, jmenovitě rámě Šimona a Judy.⁵¹

Nový klášter zaujímal mezi fundacemi pražského arcibiskupa Arnošta z Pardubic významné místo. Jeho vznik znamenal zásah do zaběhaných právních zvyklostí v Kladsku a jako takový budil nevoli. Konvent musel čelit nesouhlasem se změnami, které v souvislosti s jeho vznikem vzešly (rychtáři), potýkal se s rivalitou johanitské komendy, dosud zaujímající dominantní postavení v duchovní správě města Kladska. Ta s řeholními kanovníky o přízeň Arnošta z Pardubic v podstatě soupeřila.

⁴⁷ P. KRAFL, *Obiit frater*, s. 221–224.

⁴⁸ Národní knihovna, sign. XIII D 20, f. 243v–244r.

⁴⁹ FRB IV., s. 530.

⁵⁰ FRA I. Abt. *Scriptores*, VI. Bd. *Geschichtsschreiber der Husitischen Bewegung in Böhmen*, II., ed. K. HÖFLER, Wien 1865, s. 7.

⁵¹ Z. HLEDÍKOVÁ – J. ZACHOVÁ, *Život Arnošta*, s. 79.

Farní kostely inkorporované kladskému klášteru. Porovnání s klášterem v Roudnici a v Lanškrouně

Jako druhá sestra institutu vlastnických kostelů a mladší sestra patronátního práva bývá označována inkorporace. Inkorporace farního kostela klášteru znamenala posílení jeho majetkového zázemí, druhotně umocnila pastorační působení řeholní komunity. Upřeme pozornost na inkorporaci kostelů českým klášterům řeholních kanovníků sv. Augustina v době předhusitské. Rozsáhlé soubory listin, které nám umožní vytvořit plastický obraz situace, jsou dochovány pro kláštery v Roudnici, v Lanškrounu a v Kladsku. Bývalý archiv kláštera lanškrounských řeholních kanovníků je dnes fondem Moravského zemského archivu v Brně, listiny byly vydány v moravském *Codexu*,¹ nově v diplomatáři lanškrounského kláštera.² Listiny z archivu kladských řeholních kanovníků týkající se inkorporace kostelů jsou otištěny v *Geschichtsquellen der Grafschaft Glatz*.³ Listiny z kopíáře roudnického kláštera publikoval Josef Emler.⁴ Mnohé listiny jsou zahrnuty do vatikánských *Monument*.⁵

1 CDM XI.–XIII.

2 P. KRAFL – P. MUTLOVÁ – D. STEHLÍKOVÁ, *Řeholní kanovníci sv. Augustina v Lanškrouně. Dějiny a diplomatář kláštera*, Praha 2010, s. 103–397.

3 GG I.

4 Josef EMLER, *Diplomatář kláštera blaboslavené Panny Marie řeholních kanovníků řádu sv. Augustina v Roudnici*, VKČSN, TFHF, roč. 1893, Praha 1894, s. 1–60.

5 MVB II., V.

Inkorporace bývá definována jako trvalé spojení prostého nebo farního obročí s církevní korporací nebo jinou institucí, nejčastěji klášterem, kapitulou, univerzitou aj. za účelem použití obročí k hmotnému povznesení a k duchovnímu účelu. Kanonisté rozlišují 1. *incorporatio in usus proprios*, která znamená právo užívání kostela a obročí a právo prezentovat trvalého zástupce – vikáře, a 2. *incorporatio in usus proprios et pleno iure*, které oproti předchozí formě zahrnuje navíc právo bezprostředně ustanovit a odvolat vikáře nezávisle na biskupovi. U obou forem inkorporace přešla funkce faráře na instituci, které byl kostel inkorporován. Kněz, který vykonával správu farnosti, se označoval titulem vikář. Další formou je 3. *incorporatio plenissima*, které vznikalo na základě papežského privilegia a opravňovalo instituci konat v rozsahu, který příslušel biskupovi (tzv. výkon kvaziepiskopálního práva při současné exempci). Připomínáno je též 4. *incorporatio non pleno iure*, které se týkalo jen výnosů obročí.⁶ Zde se budeme zabývat prvními dvěma formami inkorporace.

U roudnického kláštera je prokázána inkorporace šesti kostelů, jednalo se o kostely v Roudnici nad Labem, ve Velkém Pálči, v Charvaticích, ve Vetlé, v Brlohu a v Dolině.⁷ Kladskému klášteru byl dvakrát inkorporován kostel v Kostomlatech pod Řípem.⁸ Lanškrounskému

⁶ K inkorporovaným kostelům Wilibald M. PLÖCHL, *Geschichte des Kirchenrecht*, II., Wien-München 1961, s. 419–422; Paul HINSCHIUS, *Zur Geschichte der Inkorporation und des Patronatrechtes*, in: Festgaben für A. W. Heffner, Berlin 1873, s. 1–28; Anton SCHARNAGL, *Die Inkorporation mit besonderer Berücksichtigung der Baupflicht*, Eichstätt 1936; Dominikus LINDNER, *Die Lehre von der Inkorporation in ihrer geschichtlichen Entwicklung*, München 1951; k inkorporaci v současném církevním právu např. Ignác Antonín HRDINA, *Inkorporace farnosti řeholnímu domu v kodexech kanonického práva 1917 a 1983*, DE 14, 2004, 1–4, s. 76–82; Miroslav ZEDNÍČEK, *Vztah mezi farností a řeholní společností*, DE 14, 2004, 1–4, s. 73–74; I. A. HRDINA, *Problém vlastnického práva k nemovitostem na tzv. inkorporovaných farách*, RCP 1, 1995, 1, s. 8–9.

⁷ J. EMLER, *Diplomatář*, s. 4, č. 2; s. 7, č. 6; s. 41, č. 27; s. 51, č. 33.

⁸ GG I., s. 134–135, 237–238. První inkorporaci kostela klášteru stručně zaznamenává kronika kladského kláštera; *Cronica*, s. 6.

klášteru byly inkorporovány dvě fary, v Lanškrouně a v Nezamyslicích.⁹ Často byly klášteru vtěleny kostely, ke kterým klášter již dříve získal patronátní právo. V případě roudnického kláštera se to týká kostelů ve Velkém Pálči, v Charvaticích, ve Vetlé,¹⁰ v Brlohu a v Dolině,¹¹ tedy pěti z šesti inkorporovaných kostelů. Těž klášteru v Kladsku náleželo patronátní právo kostela v Kostomlatech již před inkorporací.¹² Inkorporace kostela v Nezamyslicích lanškrounskému klášteru následovala dva roky (1385) poté, co klášter získal patronátní právo nad místním kostelem (1383).¹³

Inkorporaci prováděl diecézní biskup, od druhé poloviny 14. století se setkáváme častěji s inkorporací papežskou. Roudnickému klášteru inkorporoval kostely pražský biskup Jan IV. z Dražic (8. leden 1334, 30. listopad 1341),¹⁴ papež Bonifác IX. (15. září 1398)¹⁵ a pražský arcibiskup Zbyněk Zajíc z Házmburka (8. říjen 1410).¹⁶ Kladskému klášteru inkorporoval kostel pražský arcibiskup Arnošt z Pardubic (21. březen 1352)¹⁷ a posléze znovu papež Urban VI.¹⁸ Lanškrounskému klášteru kostely inkorporoval litomyšlský biskup Albrecht ze Šternberka (14. srpen 1377)¹⁹ a olomoucký biskup Petr Jelito (22. únor 1385).²⁰ Nepochopitelná je inkorporace kostela v Brlohu roudnickému klášteru ze strany arcibiskupa Zbyňka Zajíce (1410). Tento kostel dvanáct let

⁹ P. KRAFL – P. MUTLOVÁ – D. STEHLÍKOVÁ, *Řebolní kanovníci*, s. 123–127, č. 6; s. 146–151, č. 16. Srov. tamtéž, s. 43–47.

¹⁰ J. EMLER, *Diplomatář*, s. 7, č. 6.

¹¹ J. EMLER, *Diplomatář*, s. 41, č. 27; s. 51, č. 33.

¹² GG I., s. 135.

¹³ P. KRAFL – P. MUTLOVÁ – D. STEHLÍKOVÁ, *Řebolní kanovníci*, s. 142, č. 14. Srov. tamtéž, s. 46.

¹⁴ J. EMLER, *Diplomatář*, s. 3–4, č. 2; s. 6–8, č. 6.

¹⁵ J. EMLER, *Diplomatář*, s. 40–42, č. 27.

¹⁶ J. EMLER, *Diplomatář*, s. 50–52, č. 33.

¹⁷ GG I., s. 134–135.

¹⁸ GG I., s. 237–238.

¹⁹ P. KRAFL – P. MUTLOVÁ – D. STEHLÍKOVÁ, *Řebolní kanovníci*, s. 124, č. 6. Srov. tamtéž, s. 45.

²⁰ P. KRAFL – P. MUTLOVÁ – D. STEHLÍKOVÁ, *Řebolní kanovníci*, s. 147–148, č. 16. Srov. tamtéž, s. 46.

předtím klášteru inkorporoval papež Bonifác IX. (1398).²¹ V případě biskupské inkorporace je vždy výslovně vyjádřen souhlas katedrální kapituly. Listiny biskupů a arcibiskupů obsahují přímo vyjádření kapituly se jmenovitým výčtem držitelů důležitějších dignit k aktu. Kapitula většinou vyjádřila souhlas ve stejném termínu, kdy byla formulována inkorporační listina. Arnošt z Pardubic roku 1352 při inkorporaci kostela v Kostomlatech kladskému klášteru výslovně hovoří o jednání s kapitulou, které předcházelo jeho právnímu aktu. Listina neobsahuje přímo vyjádření konsenzu ze strany kapituly, kapitula přivěsila toliko svoji pečeť.²² V případě inkorporace lanškrounskému klášteru uskutečněné litomyšlským biskupem (1377) se katedrální kapitula vyslovila s odstupem jednoho měsíce po formulaci biskupovy inkorporační listiny.²³

První inkorporační listina, kterou Jan IV. z Dražic přivtělil nově zakládanému klášteru v Roudnici nad Labem tamní faru (1334), konkrétní zdůvodnění právního aktu neobsahuje. Inkorporovaný kostel byl součástí základního nadání nového kláštera.²⁴ Ovšem již druhá inkorporační listina Jana IV. z Dražic (1341) uvádí konkrétní problémy roudnického kláštera, které vyžadují navýšení jeho příjmů: je potřeba vystavět most přes Labe, který byl zničen, klášteru vzrostly též náklady na četné pocestné.²⁵ Narace inkorporační listiny Bonifáce IX. pro roudnické řeholní kanovníky (1398) zmiňuje obecně výdaje, které každodenně klášteru vznikají; výdaje na zajištění jak řeholních kanov-

²¹ J. Emler v záhlavním regestu edice papežské listiny hovoří o svolení k inkorporaci, v záhlavním regestu edice listiny arcibiskupa pak píše o vlastním inkorporaci. Papežská listina ovšem obsahuje dispozitivní slovesa v podobě „unimus, annectimus et incorporamus“, neobsahuje žádné sloveso typu „annuamus“. J. EMLER, *Diplomatář*, s. 40, 41, č. 27; s. 50, č. 33.

²² GG I., s. 134–135.

²³ P. KRAFL – P. MUTLOVÁ – D. STEHLÍKOVÁ, *Řeholní kanovníci*, s. 126–127, č. 6.

²⁴ J. EMLER, *Diplomatář*, s. 3–4, č. 2.

²⁵ J. EMLER, *Diplomatář*, s. 7, č. 6. O výstavbě mostu v Roudnici se zmiňuje František Pražský; FRB, Series nova, I., ed. Jana ZACHOVÁ, Praga 1997, s. 81.

níků, tak osob, které je obklopují.²⁶ Zbyněk Zajíc zdůvodňuje inkorporaci kostela klášteru v Roudnici nedostatečnou možností zotavení churavých a zesláblých bratrů, nepřízní dobových poměrů a drahotou, která toho času v českém království vládne. V důsledku toho roudnické kapitulám nemohou poskytovat povinné pohostinství a náležitě naplňovat doléhající úkoly.²⁷ V naraci inkorporační listiny Arnošta z Pardubic pro kladské řeholní kanovníky je zmíněna malá výše příjmů kláštera, která je příčinou mnohého nepohodlí, a současně břímě vysokých výdajů (1352).²⁸ Lanškrounské řeholní kanovníci se při zdůvodnění žádosti o inkorporaci kostela ve svém sídelním městě odvolávali na povinnost zajistit konání bohoslužeb, které jim stanovil fundátor Petr Jelito, arcibiskup magdeburský. Údajně se jim nedostávalo prostředků pro zajištění výživy a ošacení.²⁹ Petr Jelito, tentokrát v úřadě biskupa olomouckého, svoji inkorporaci kostela v Nezamyslicích lanškrounskému klášteru zdůvodnil obecně užitkem pro kostel a obyvatele a užitkem pro klášter.³⁰

V několika případech je po biskupské inkorporaci doložena confirmace tohoto právního kroku ze strany papeže. Jejím provedením je v některých případech pověřen domácí hodnostář. Inkorporace, které uskutečnil ve prospěch roudnického kláštera Jan IV. z Dražic, potvrdil z apoštolské moci pražský arcibiskup Arnošt z Pardubic (1349). Byl k tomu vyzván papežem Klimentem VI. (11. leden 1349), jehož o confirmaci požádal probošt a konvent roudnického kláštera.³¹ Inkorporaci lanškrounského farního kostela, kterou uskutečnil biskup Albrecht ze Šternberka ve prospěch místních řeholních kanovníků,

²⁶ J. EMLER, *Diplomatář*, s. 41, č. 27.

²⁷ J. EMLER, *Diplomatář*, s. 51, č. 33.

²⁸ GG I., s. 134. Inkorporací kostela v Kostomlatech získal kladský klášter roční příjem 120 hřiven stříbra; GG I., s. 238.

²⁹ P. KRAFL – P. MUTLOVÁ – D. STEHLÍKOVÁ, *Řeholní kanovníci*, s. 124, č. 6.

³⁰ P. KRAFL – P. MUTLOVÁ – D. STEHLÍKOVÁ, *Řeholní kanovníci*, s. 148, č. 16. Inkorporací tohoto kostela klášter získal roční příjem ve výši 140 hřiven grošů; tamtéž, s. 180, č. 29.

³¹ J. EMLER, *Diplomatář*, s. 12–16, č. 9–10.

potvrdil na pokyn papeže Urbana VI. (1378) olomoucký oficiál Sander Rambov (1380). Žádost ovšem nevzešla ze strany probošta a konventu, ale od fundátora kláštera, toho času magdeburského arcibiskupa Petra Jelita.³² O konfirmaci své inkorporace kostela v Kostomlatech kladskému klášteru požádal 13. června 1352 pražský arcibiskup papeže Inocence VI.³³ K potvrzení právního aktu zřejmě nedošlo, a tak Arnošt z Pardubic papeže znovu žádá o konfirmaci 22. ledna 1354.³⁴ Nakonec byla inkorporace potvrzena, a stalo se to velmi rychle, listinou Inocence VI. vydanou po pouhých pěti dnech, 27. ledna 1354.³⁵ Bez prostřednictví další osoby konfirmoval papež Bonifác IX. inkorporaci nezamyslického kostela klášteru v Lanškrouně (6. duben 1397), učinil tak na žádost probošta a konventu.³⁶ Tato konfirmace následovala v časovém sledu po uvolnění kostela dosavadním farářem.³⁷ Klášter se tedy snažil zamezit zpochybnění svých nároků v okamžiku, kdy se měl kostela bezprostředně ujmout. Došlo též k případu zrušení inkorporace ze strany papežské stolice: o kostel v Kostomlatech byl připraven klášter v Kladsku. Tuto informaci poskytuje listina papeže Urbana VI., v níž kostel klášteru znovu inkorporuje. Bližší specifikaci listina neobsahuje.³⁸

³² P. KRAFL – P. MUTLOVÁ – D. STEHLÍKOVÁ, *Řeholní kanovníci*, s. 127–129, č. 7; s. 131–135, č. 10. Srov. tamtéž, s. 45–46.

³³ MBV II., s. 43, č. 100.

³⁴ MBV II., s. 84, č. 198.

³⁵ GG I., s. 149–150.

³⁶ P. KRAFL – P. MUTLOVÁ – D. STEHLÍKOVÁ, *Řeholní kanovníci*, s. 180–181, č. 29. Srov. tamtéž, s. 46.

³⁷ Jak vyplývá z konfirmační listiny Bonifáce IX., v jejího době jejího vydání již klášter nezamyslický kostel držel („fructus, redditus et proventus ... in usus vestros tenuistis et possedistis, prout ad presens tenetis et possidetis“); P. KRAFL – P. MUTLOVÁ – D. STEHLÍKOVÁ, *Řeholní kanovníci*, s. 180, č. 29. Z listiny vydané v prosinci 1403 vyčteme, že lanškrounský klášter má kostel v rukou sedm let; tamtéž, s. 205, č. 39. K jeho převzetí muselo tedy dojít někdy v závěru roku 1396 nebo na počátku roku 1397. Srov. tamtéž, s. 47.

³⁸ GG I., s. 238.

Dosavadní faráři, které zastihla inkorporace, obvykle zůstávali nadále ve svém úřadě. Lze předpokládat, že byli pod tlakem konventu, kterému svým působením znemožňovali ujmout se bezprostředně kostela a jeho příjmů, respektive oddalovali okamžik, kdy k tomu došlo. Inkorporační listiny občas zmiňují postavení v té chvíli působícího faráře, případně ošetřují jeho práva. Bezprostředně je zmíněn farář z Roudnice nad Labem v listině Jana IV. z roku 1334, magistr Felquin. Biskup výslovně zmiňuje, že pokud bude Felquin kostel držet, náležejí mu jeho příjmy.³⁹ Podobně až po odchodu či odstoupení faráře Ondřeje se klášter měl fyzicky ujmout kostela v Lanškrouně.⁴⁰ I v papežských listinách je klášterům vlastní držba kostela i s příjmy přisouzena až po odchodu či odstoupení dosavadního správce fary. Příkladem je listina Bonifáce IX. pro roudnický klášter (1398).⁴¹ Toto schéma nalezneme též v listinách olomouckého biskupa Petra Jelita (inkorporace Nezamyslic 1385)⁴² a pražského arcibiskupa Zbyňka Zajíce z Házmburka (1410).⁴³ Lanškrounský klášter musel celých jedenáct let čekat, než mistr Heřman z Tlustomas, farář v Nezamyslicích, zdejší kostel uvolnil.⁴⁴

Inkorporační listina Jana IV. z Dražic z roku 1334 se k formě ustavení vikáře inkorporovaného kostela nevyjadřuje.⁴⁵ Jmenování vikáře nepopisuje ani inkorporační listina Albrechta ze Šternberka pro lanškrounský klášter (1377); obecně je pouze zmíněno převzetí duchovní péče ze strany probošta a konventu.⁴⁶ Nalezneme příklady

³⁹ J. EMLER, *Diplomatář*, s. 4, č. 2.

⁴⁰ P. KRAFL – P. MUTLOVÁ – D. STEHLÍKOVÁ, *Řebolní kanovníci*, s. 125, č. 6.

⁴¹ J. EMLER, *Diplomatář*, s. 41, č. 27.

⁴² P. KRAFL – P. MUTLOVÁ – D. STEHLÍKOVÁ, *Řebolní kanovníci*, s. 149, č. 16.

⁴³ J. EMLER, *Diplomatář*, s. 50, č. 33.

⁴⁴ Nezamyslický farář Heřman z Tlustomas se v pramenech zjevuje roku 1393, kdy byl jmenován papežským kaplanem; MBV V/1, č. 681, s. 387. Není známo, zda Heřman zemřel nebo zda se fary vzdal. Klášter kostel převzal někdy na počátku roku 1397 či v závěru roku předchozího; viz výše pozn. 41. Srov. P. KRAFL – P. MUTLOVÁ – D. STEHLÍKOVÁ, *Řebolní kanovníci*, s. 47.

⁴⁵ J. EMLER, *Diplomatář*, s. 3–4, č. 2.

⁴⁶ P. KRAFL – P. MUTLOVÁ – D. STEHLÍKOVÁ, *Řebolní kanovníci*, s. 126, č. 6.

inkorporací, kdy klášter nabyt plného práva ustavovat a odvolávat vikáře (*incorporatio in usus proprios et pleno iure*). Dražicova listina pro roudnický klášter z roku 1341 již obsahuje ustanovení o výběru vikáře inkorporovaného kostela (Velký Paleč, Charvatice, Vetlá). Probošt je oprávněn vybrat za souhlasu konventu vhodného kanovníka ze svého kláštera a svobodně jej ustavit za vikáře a též odvolat z této funkce.⁴⁷ Podobné formulace obsahují papežské inkorporační listiny: vikáře má stanovit probošt kláštera za souhlasu konventu. Není výslovně uvedeno, že vikářem má být člen konventu (1398 pro Roudnici).⁴⁸ Řada přivtělení kostelů spadá do kategorie *incorporatio in usus proprios*, tedy s povinností prezentovat vikáře biskupovi. V listině, kterou je lanškrounskému klášteru inkorporován kostel v Nezamyslicích, je formulována povinnost probošta a konventu prezentovat biskupovi ke confirmaci člena konventu.⁴⁹ Pražský arcibiskup Arnošt z Pardubic v případě kostomlatského kláštera inkorporovaného kláštera v Kladsku stanovil, že probošt mu má za souhlasu konventu vhodnou osobu prezentovat.⁵⁰ Probošt a konvent kladského kláštera požádali papeže Bonifáce IX., aby jim právo prezentovat kanovníka (člena konventu) ke kostelu v Kostomlatech potvrdil. Bonifác IX. jim vyhověl listinou ze dne 10. března 1400. Výslovně vyhlásil za neplatné jakékoliv apoštolské konstituce, statuta kláštera a řádu řeholních kanovníků sv. Augustina a nakonec papežské či legátské listiny s provizemi, které by byly v kontradikci s jeho confirmací.⁵¹ Novou formulaci vztahů si vyžádalo přenesení kláštera lanškrounských řeholních kanovníků od předměstského kostela sv. Mikuláše a sv. Kateřiny k inkorporovanému farnímu kostelu P. Marie v nitru města.⁵²

⁴⁷ J. EMLER, *Diplomatář*, s. 7–8, č. 6.

⁴⁸ J. EMLER, *Diplomatář*, s. 41, č. 27. Srov. též inkorporační listinu arcibiskupa Zbyňka Zajíce z r. 1410 pro roudnický klášter; J. EMLER, *Diplomatář*, s. 50, č. 33.

⁴⁹ P. KRAFL – P. MUTLOVÁ – D. STEHLÍKOVÁ, *Řeholní kanovníci*, s. 149, č. 16.

⁵⁰ GG I., s. 135.

⁵¹ GG I., s. 300–301. Prezentaci ke kostelu v Kostomlatech máme doloženu k roku 1414 a 1415; LC VII., s. 130, 168.

Dosavadní vikář, člen konventu Jan, rezignoval do rukou biskupa olomouckého a vrátil listinu, jíž byl ke kostelu confirmován.⁵³

Nevýhodnou pozici vikářů inkorporovaného kostela měla usnadnit jasná formulace jejich příjmů. Papež Urban VI. nařídil vymezit kongruu vikáře kostela v Lanškrouně, nebylo-li tak dosud učiněno.⁵⁴ Příkaz v září 1380 vyplnil olomoucký oficiál Sander Rambov. Správci lanškrounského farního kostela připadly v užívání dva lány, z nichž jeden byl u kostela a druhý při filiálním kostele v Žichlínku, včetně luk a mlýna, dále 124 strychů z desátek (z poloviny pšenice, z poloviny oves) a ofěry.⁵⁵ Vikáři kostela v Nezamyslicích, inkorporovaného lanškrounskému klášteru, mělo náležet k užívání jeden a půl lánu, ofěry, devět verduňků grošů z desátek z polí, které rolníci obdělávají, louky a les, daň z komínů, z které mělo dvanáct grošů připadnout olomouckému kostelu.⁵⁶ Papež Inocenc VI. v confirmaci inkorporace kostela v Kostomlatech z roku 1354 připojil dodatek, v kterém ordináři vyhradil právo rozhodnout o příjmech správce inkorporovaného kostela, tak aby byly dostatečné.⁵⁷

Konvent řeholních kanovníků v Lanškrouně se z držby kostela v Nezamyslicích dlouho netěšil. Již na počátku 15. století se dostal do těžkého konfliktu s knězem Mikulášem, synem Filipa z Čehovic.⁵⁸ Byl nucen vést vleklý a dlouhodobý spor o kostel před papežskou kurií. Zálžitostí se zabývalo celkem šest papežských auditorů: magistr Branda z Castellio, biskup v Piacenze, doktoři dekretů Jan z Gattica,

⁵² P. KRAFL, *Klášter augustiniánů kanovníků*, s. 181–182.

⁵³ P. KRAFL – P. MUTLOVÁ – D. STEHLÍKOVÁ, *Řeholní kanovníci*, s. 164–165, č. 24.

⁵⁴ P. KRAFL – P. MUTLOVÁ – D. STEHLÍKOVÁ, *Řeholní kanovníci*, s. 128–129, č. 7.

⁵⁵ P. KRAFL – P. MUTLOVÁ – D. STEHLÍKOVÁ, *Řeholní kanovníci*, s. 133–134, č. 10. Srov. tamtéž, s. 46.

⁵⁶ P. KRAFL – P. MUTLOVÁ – D. STEHLÍKOVÁ, *Řeholní kanovníci*, s. 149, č. 16. Srov. tamtéž, s. 46.

⁵⁷ GG I., s. 150.

⁵⁸ P. KRAFL – P. MUTLOVÁ – D. STEHLÍKOVÁ, *Řeholní kanovníci*, s. 83–86; P. KRAFL, *Klášter augustiniánů kanovníků*, s. 189–190.

probošt hamburský, Jeroným ze Seidenberka, Tomáš z Amelie, Montes z Campli a Jan de Thomariis z Bologně. První stopy sporu lze vysledovat v prosinci 1403.⁵⁹ Spor před papežskou stolicí započal v červnu 1404, konečný rozsudek byl vyhlášen po šesti letech, v červnu 1411. Bylo vyhlášeno několik kontumačních rozsudků ve prospěch probošta a konventu, byli zbaveni sankcí exkomunikace, suspenze a interdiktů, které na ně byly uvrženy. Klášter ovšem stále nebyl s to dosáhnout reálné držby nezamyslické fary, kauza byla projednávána znovu a znovu.⁶⁰ Je patrné, že takovýto dlouhodobý spor nemohl kněz Mikuláš vést sám, bez podpory vlivné osoby. Projednávání před papežskými auditory muselo předcházet soudní řízení před olomouckou konzistorií a před soudem pražského arcibiskupa. O těchto řízeních nejsme zpraveni. V prosinci 1403 ovšem probošt Jindřich a konvent zapřísáhli olomouckou kapitulou, aby nepodnikala nic proti jejich oprávněnému nároku.⁶¹ Papežský auditor Jan z Gattica zase roku 1405 vyzval biskupa olomouckého, kterým byl tehdy Lacek z Kravař (1403–1408), a kněze Mikuláše, aby nepodnikli nic ke zlehčení papežské jurisdikce.⁶² Hypoteticky můžeme uvažovat o nechuti olomouckého biskupa vůči inkorporaci uskutečněné jeho předchůdcem ve prospěch kláštera sídlícího v cizí diecézi.

Závěr. V pramenném materiálu se setkáváme s inkorporacemi jak papežskými, tak biskupskými. V případě biskupské inkorporace je zřejmý kladný vztah fundátora ke klášteru; biskup využívá své pozice k hmotnému zaopatření kláštera (Jan z Dražic, Arnošt z Pardubic, Petr Jelito). Nejlépe byl v tomto směru se šesti inkorporovanými kostely zajištěn klášter v Roudnici nad Labem. Předstupněm pro inkorporaci byla často držba patronátního práva k příslušnému kostelu. Konvent se mohl ujmout důchodů kostela až po odchodu nebo po

⁵⁹ P. KRAFL – P. MUTLOVÁ – D. STEHLÍKOVÁ, *Řeholní kanovníci*, s. 205, č. 39.

⁶⁰ P. KRAFL – P. MUTLOVÁ – D. STEHLÍKOVÁ, *Řeholní kanovníci*, s. 206–220, č. 40, 41; s. 221–229, č. 43; s. 234–242, č. 46; s. 244–284, č. 48–52.

⁶¹ P. KRAFL – P. MUTLOVÁ – D. STEHLÍKOVÁ, *Řeholní kanovníci*, s. 205, č. 39.

⁶² P. KRAFL – P. MUTLOVÁ – D. STEHLÍKOVÁ, *Řeholní kanovníci*, s. 218–219; č. 41.

smrti dosavadního faráře. Zvláště papežská kurie dbala na to, aby byla práva stávajících farářů dostatečně ošetřena. V některých případech jsou taxativně vymezeny též příjmy vikáře inkorporovaného kostela. Prameny dokládají dvojí formu inkorporace, která se liší ve způsobu dosazování vikáře; vikář byl buď confirmován biskupem, nebo přímo jmenován proboštem. Případy obnovování inkorporace a případy sporů o inkorporovaný kostel naznačují problémy, s nimiž konvent mohl být konfrontován.

Písemnosti týkající se voleb a rezignací proboštů kladské kanonie doby předhusitské

Představíme si prameny, které nás zpravují a informují o volbách proboštů kladského kláštera řeholních kanovníků sv. Augustina v době předhusitské a budeme je klasifikovat. V době předhusitské se představenými kláštera stali Jan I. (1350–1382), Jan II. (1382–1396), Petr (1396–1403), Augustin (1403–1413) a Lukáš (1413–1435). Využijeme jak prameny narativní, tak prameny charakteru diplomatického: kroniku Michala Czacheritze, konfirmační knihy pražského arcibiskupství a listiny z kladského archivu kláštera.¹

Řeholní kanovníci sv. Augustina podléhali jurisdikci diecézního biskupa, v tomto případě pražského arcibiskupa. Po volbě probošta tedy následovalo potvrzení volby ze strany ordináře či držitele příslušné kompetence, generálního vikáře. Nejvydatnějším zdrojem informací o volbách je klášterní kronika. V případě prvního probošta Jana I. autor kroniky zmiňuje jeho volbu do čela nového kláštera ze strany bratří, kteří přišli z Roudnice a byli uvedeni v jeho držbu (1350). Výjimečná okolnost vzniku nového konventu a kláštera se odrazila i ve formě prezentace zvoleného probošta: Jana prezentoval Arnoštovi z Pardubic probošt mateřského roudnického kláštera Mikuláš. Žádná bližší denní data autor kroniky neuvádí.² Ještě stručněji Michal Czacheritz popisuje volbu druhého probošta Jana II. z roku 1382: „anno Domini M^oCCC^oLXXXII^o, die XXIII° mensis Aprilis, electus et confir-

¹ Viz úvod.

² *Cronica*, s. 6.

matus est Johannes secundus, ut patet, Australis nacione“.³ Datum 24. dubna se bude patrně vztahovat k volbě, spíše než ke confirmaci. Z dalšího znění kroniky vyplývá, že existovala confirmační listina („littera confirmacionis“), která ovšem, jak poznamenává Czacheritz, neobsahovala soupis volitelů, jak je tomu u mladších confirmačních listin.⁴ Listina se v archivu kláštera nedochovala. Kronikář popisuje rezignaci Jana II. na proboštský úřad roku 1396. Pramenem mu byla listina pražského generálního vikariátu in spiritualibus, podle které dne 8. dubna Jan II. „preposituram libere resignavit“. Je uvedena citace krátkého úseku textu listiny.⁵

O volbě a confirmaci následujícího probošta Petra nás zpravují prameny dva: prvním je kronika, druhým je confirmační listina pražského generálního vikáře, která je dochována v opise v confirmační knize. Podle kroniky byl Petr confirmován dne 18. dubna 1396 („Et confirmatus XVIII die mensis Aprilis.“).⁶ Datum confirmace uvedené v kronice je ovšem vyvráceno zmíněným opisem confirmační listiny, která byla v Praze vydána až dne 4. května.⁷ Znění kroniky pokračuje: „Et fuerunt tunc fratres eligentes“, následuje výčet členů konventu. Můžeme jen spekulovat o tom, zda Czacheritzem uváděné datum 18. duben se správně vztahovalo k volbě probošta, nebo je zcela mylné. Confirmační listina dokládá dále existenci listiny, která dokumentovala samotnou volbu.⁸ Listina, označená jako „decretum electionis“, je deperditní. Opis confirmační listiny Adama z Nežetic, generálního vikáře pražského arcibiskupství,⁹ v confirmační knize uvádí z intitulace jen jméno vydavatele písemnosti bez titulů, chybějí jiné listinné formule úvodního protokolu. Za jménem generálního

³ *Cronica*, s. 8.

⁴ *Cronica*, s. 8.

⁵ *Cronica*, s. 9. Srov. W. MROZOWICZ, *Kronika klasztoru*, s. 165, č. 4.

⁶ *Cronica*, s. 10.

⁷ LC V., s. 254; GG I., s. 276.

⁸ GG I., s. 275.

⁹ Zdeňka HLEDÍKOVÁ, *Úřad generálních vikářů pražského arcibiskupa v době předbusitské. Ze správních dějin pražské arcidiecéze*, Praha 1971, s. 129–130.

vikáře je hned promulgace („tenore presencium notum facimus“). Následuje rozsáhlá narace informující o rezignaci probošta Jana II., je popsána volba nového probošta s výčtem členů konventu – volitelů, zdůrazněla je kanoničnost a legitimita volby („in suum et dicti monasterii prepositum canonice et legitime duxerunt eligendum et elegerunt“). Součástí narace je petiční formule: „Supplicaverunt [...] supradicti fratres [...], quatenus eleccionem [...] approbare et munus confirmationis eidem fratri Petro, [...], impendere dignaremur.“ Členové konventu zde plní roli petitorů. Text pokračuje dispozicí s jádrem ve znění „eleccionem [...] approbavimus et confirmavimus et presentibus confirmamus et approbamus, [...] fratrum electum in prepositum monasterii memorati prefecimus“, která vzápětí přechází v pertinenční formuli „pastorem, curam animarum et regimen ac administracionem plenam et liberam tam in spiritualibus quam in temporalibus eidem committentes“. Listina je uzavřena jednoduchou datovací formulí „datum“ s místem vydání, vročením, dnem a měsícem.¹⁰

Byla-li pramenná základna v případě probošta Petra širší, pak volbu jeho nástupce Augustina dokumentuje pouze klášterní kronika. První odstavec z kapitoly věnované volbě tohoto představitele kláštera je nadepsán podobně jako v jiných případech „De eius electione et confirmatione“. Kronikář informuje, že roku 1403 po smrti předchozího probošta byl zvolen Augustin; konfirmován byl 7. července. Následuje jmenný seznam členů konventu, kteří jej volili.¹¹ Tento probošt se dostal do konfliktů s členy konventu,¹² a tak není divu, že po čase na svůj úřad rezignoval. Rezignaci zmiňuje kronika v souvislosti s volbou jeho nástupce¹³ a dále narace listiny, kterou konvent žádá o konfirmaci nové volby.¹⁴ Posledním proboštem kláštera zvoleným

¹⁰ GG I., s. 275–276.

¹¹ *Cronica*, s. 13.

¹² P. KRAFL, *Inter ipsum*, s. 273–275. Srov. níže kapitola Okolnosti přijetí Mikuláška Jindřichova z Kladska za člena kladského kláštera (1410).

¹³ *Cronica*, s. 20.

¹⁴ Viz příloha.

v době před vypuknutím husitské revoluce byl Lukáš. Kronikář informuje, že byl zvolen 3. června 1413 o třetí hodině. Podává výčet členů konventu – voličů, uvádí specifickou podobu volby, totiž výběr kompromisníků („compromissarii“), kteří probošta vybrali se svého středu.¹⁵ Údaje potvrzuje již zmíněná prezentační listina konventu vydaná v den volby, lze předpokládat, že z ní autor kroniky čerpal. Listina uvádí i místo volby: „in refectorio hiemali“. Originál listiny je dochován v archivu kladského kláštera,¹⁶ je jediným originálním dokumentem, který se k našemu tématu dochoval. Listina začíná individuální inskripcí, kdy bez uvedení jména uvádí jako adresáta pražského arcibiskupa s jeho legátským titulem a jeho generální vikáře in spiritualibus. Bezprostředně následuje intitulace s výčtem jmen třinácti členů konventu, jménem konventu, místem působitě, řádu a diecéze, do níž příslušeli. Navazuje narace zdůvodňující potřebu volby nového probošta po Augustinově rezignaci („propter liberam resignacionem...“). Popsáno je předání vlastní volby do rukou tří volitelů, kteří nového představeného vybrali. Přitom se dozvídáme o existenci notářského instrumentu, který volbu podrobněji dokumentoval („prout in instrumento publico desuper conspecto plenius continetur“) a který se bohužel nedochoval. Děje jsou popsány v perfektu: „per viam seu formam compromissionis decernimus procedendum“, „dedimus potestatem [...] eligendi prepositum“, „Lucam [...] elegerunt“, „approbavimus“, „virum [...] suscepimus“ a nakonec „Lucam electum in prepositum presentibus presentare terminavimus“; text pokračuje: „supplicantes [...] eleccionem [...] approbare“. Koroborace ohlašuje pečeť konventu (sigillum capituli). Text končí datovací formulí, která obsahuje jen údaj o roku, ohledně dalších údajů (den, měsíc, hodina a místo) se odkazuje na svoji část vloženou výše do narace u popisu volby.

¹⁵ *Cronica*, s. 20.

¹⁶ Sign. A 7 a.

Závěr. Důležitým pramenem pro téma volby proboštů je klášterní kronika. Ve dvou případech jsme vybaveni rovněž listinami: prezentační listinou (v originále) a konfirmační listinou (v opise z konfirmační knihy). Z pramenů vysvítají též informace o nedochovaných listinách: v první řadě o listině a notářském instrumentu, které dokumentovaly volbu probošta, a dále o konfirmační listině. Při dvou volbách z pěti se jednalo o volbu následující po rezignaci předchůdce. V případě probošta Lukáše známe dokonce hodinu volby a místnost, kde k ní došlo. Lukáš byl zvolen specifickým způsobem – prostřednictvím kompromisníků, což může být spolu s rezignací jeho předchůdce výrazem doznívající konfliktní situace.

Tabulka: Přehled pramenů k volbám proboštů kladského kláštera CRSA v době předbusitské

probošt (rok volby)	popis kronikáře	listina doku- mentující volbu	listina – prezen- tace ordináři	listina – konfir- mace volby
Jan I. (1350)	+ (bez výčtu volitelů)			
Jan II. (1382)	+ (bez výčtu volitelů)			deperditum (bez výčtu volitelů)
Petr (1396)	+ (s výčtem volitelů)	„decretum electionis“ (deperditum)		opis v konfir- mační knize (s výčtem volitelů)
Augustin (1403)	+ (s výčtem volitelů)			
Lukáš (1413)	+ (s výčtem volitelů)	notářský instrument (deperditum)	originál (s výčtem volitelů)	

PŘÍLOHA

3. červen 1413

Konvent kláštera řebolních kanovníků v Kladsku prezentuje pražskému arcibiskupovi či jeho generálním vikářům nově zvoleného probošta.

Orig. perg. lat., AJK, sign. A 7 a.

Sig. Na pergamenovém proužku přivěšena kulatá pečeť konventu, pečetní obraz: trůnící madona s dítětem. Opis: + S. CANOICORV REGVLARIVM M[...]S S. MARIE IN GLACZ.

Ed. P. Krafl, Písemnosti, s. 256–257.

Reg. GG I., s. 63–64 (s chybným datem 4. červen).

Reverendissimo in Christo patri et domino domino Dei gracia archiepiscopo Pragensi et apostolice sedis legato aut eius vicariis in spiritualibus Vincencius prior, Lyphardus Augustinus, pridem prepositus, Iohannes Romanus, Wenceslaus cellerarius, Nicolaus pelfifex, Erhardus, Conradus procurator, Iohannes Lewpoldi sacristianus, Nicolaus Vogil, Andreas, Blasius, Sigismundus, presbyteri totusque conventus canonicorum regularium Montis sancte Marie in Glacz, ordinis sancti Augustini, Pragensis dyocesis, humillime subieccionis reverendam ad quevis beneplacita mandatorum sane propter liberam resignationem prepositure honorabilis et religiosi viri domini Augustini, ultimi prepositi nostri monasterii, alium eligendi nobis potestate tradita placuit omnibus et singulis electione de futuro preposito celebrande et aliis, que concernunt eleccionis negocium, diligenter intendere in refectorio hiemali tercio nonas mensis Iunii hora tercia vel quasi omnibus in eleccione ius habentibus capitulariter congregatis cepimus tractare, iuxta quam formam de futuro preloato comodius possit nostro monasterio provideri et quia prehabitis multis tractatibus et super hoc singulis requisitis candere per viam seu formam compromissionis decernimus procedendum unde confisi de consistencia et industria religiosorum fratrum et concanonicorum nostrorum, videlicet domini Luce, domini Nicolai Pellificis et domini Nicolai Vogil, presbyterorum, unamini consensu plenam et omnimodam eis dedimus potestatem secundum formam predictam eligendi prepositum unum

dumtaxat de conventu vel de se ipsis. Igitur predicti fratres et domini nostri compromissarii secundum iuris ordine et formam iam dictam procedentes et invitem diligenti deliberacione et collacione prehabita candere die sequenti unaminiter et concorditer in religiosum virum dominum Lucam unum de collegis ipsorum consencientis ipsum rationabiliter et canonice in prepositum nostri monasterii elegerunt cum effectu, prout in instrumento publico desuper conspecto plenius continetur, quaquidem eleccione, sicut premittitur, diviniter celebrata ipsam universaliter singuli et singulariter universi nullo penitus reclamante ratam et gratam habentes presentibus unaminiter ratificando approbavimus, ipsum utpote virum religiosum idoneum et approbatum vita et moribus digne commendandum suscepimus gratulando ipso huiusmodi eleccioni de se facte humiliter acquiescenti. Igitur vestre reverendissime prioritati ipsum dominum Lucam electum in prepositum presentibus presentare terminavimus, humili prece attempcimus supplicantes, quatenus eleccionem ipsam, sicut premittitur, canonice celebratam approbare ipsique eleccio, prout ad vestrum spectat officium, munus confirmacionis, dignemini graciosus impartiri. Ad evidenciam premissorum hoc canonicum decretum ad vestri presenciam transmittitur sigillo nostri capituli roboratum. Actum et datum anno Domini millesimo quadringentessimo tercio decimo, die, mense, hora et loco quibus supra.

K personálnímu složení kladského klášteřa doby předhusitské

Často zdůrazněný správní aspekt dějin církevních institucí mnohdy zastihuje jejich původní poslání. Měla-li církev fungovat jako instituce spásy, pak jednotlivé církevní instituce jako kamínek v mozaice tento koncept naplňovaly, případně měly naplňovat. Dělo se tak prostřednictvím konkrétních osob, členů daného společenství. Pokusíme se o identifikaci kanovníků, kteří byli členy konventu klášteřa v Kladsku do husitské revoluce. Hlavním pramenem je nekrologium roudnického klášteřa,¹ dosud publikované toliko ve výňatcích.² Jako další, pomocný pramen posloužilo nekrologium klášteřa v Kazimierzi u Krakova z konce 15. století, uložené ve Státním archivu města Krakova. Nejstarší písarské vrstvy nekrologia byly uveřejněny v edici, vydané P. Kraflm.³ Cenným zdrojem informací o životě konventu a osudech jeho členů je již zmíněná kronika kladského klášteřa od Michala Czacheritze.⁴ Nakonec je nutné vzpomenout listinný materiál, ve své většině vydaný,⁵ a konfirmační knihy pražského arcibiskupství.⁶ Personální složení klášteřa v Kladsku se na podkladě kroni-

¹ Národní knihovna Praha, ms. sign. XIX B 3, f. 66v-117r.

² Václav CHALOUPECKÝ, *Materiálie k dějinám umění v Čechách. Č. 1.–62. Zprávy v nekrologu klášteřa roudnického*, ČSPSČ 15, 1907, 1, s. 101–106. Rukopis popsal J. KADLEC, *Začátky klášteřa*, s. 66–72.

³ P. KRAFL, *Pozdněstředověké konfraternity*, VS 4, 2004, 37–46 (zde edice nejstarších vrstev nekrologia).

⁴ *Cronica*, o. c.

⁵ GG I.–II., VI/3.

⁶ *Libri confirmationum ad beneficia ecclesiastica Pragensem per archidiocesim*, I.–V., VII., ed. Franciscus Antoniu TINGL – Jos. EMLER, Pragae 1867–1886.

ky Michaela Czacheritze již pokusili rekonstruovat Władysław Dziewulski⁷ a Ivan Hlaváček.⁸ První jmenovaný tak učinil s důrazem na zjištění etnického složení konventu, druhý s přihlédnutím k jejich sociálnímu a teritoriálnímu zařazení.⁹ W. Mrozowicz se v monografii o kladské kronice k personálnímu složení tamního konventu vyjadřuje jen stručně.¹⁰ Podrobný rozbor personálního složení poskytl P. Krafl, připojena je výběrová edice se jmény východočeských kapitulárů z roudnického nekrologia, včetně kladských.¹¹

Nekrologium roudnického kláštera je začleněno do rukopisu, jehož vznik lze zařadit do poloviny 14. století. Záznamy se zápisy jmen kladských kapitulárů jsou rozptýleny po celém nekrologiu.¹² I v nekrologiu kazimierzského kláštera se nacházejí záznamy jmen řeholních kanovníků z Kladska.¹³ Kazimierzské nekrologium¹⁴ vykazuje specifika. Soupisy zemřelých řeholníků jednotlivých klášterů jsou soustředěny k jednomu číslu, odpovídajícímu dnu roku. Záznamy členů jednotlivých konventů do konce 15. století jsou psány jednou písařskou rukou, byly zřejmě opsány z nedochovaného původního nekrologia. Není tedy možné odlišit řeholní kanovníky z doby předhusitské od těch ze zbylého období do konce 15. století. S pomocí datovaných soupisů členů kladského kláštera z kladské kroniky, případně jiných zmínek z téhož pramene, a s pomocí diplomatického materiálu (listiny a konfirmační knihy) můžeme určit, kteří ze zaznamenaných bratrů spolehlivě působili v době předhusitské. Výjimečně tento údaj vyplyne přímo z nekrologia, což se ovšem netýká členů kladského

⁷ W. DZIEWULSKI, *Skład osobowy*, s. 141–144.

⁸ I. HLAVÁČEK, *O kronice Michala Czacheritze*, s. 313–327.

⁹ I. HLAVÁČEK, *Zum Alltagsleben*, s. 169–193.

¹⁰ W. MROZOWICZ, *Kronika klasztoru*, s. 130.

¹¹ P. KRAFL, *Obiit frater*, s. 199–215, 221–224.

¹² Do částečné edice Václav Chaloupecký nepojal žádné zmínky o řeholních kanovnících; V. CHALOUPECKÝ, *Materiálle*, s. 101–106.

¹³ P. KRAFL, *Pozdněstředověké konfraternity*, s. 43–44.

¹⁴ Marian FRIEDBERG, *Inwentarz Archiwum miasta Kazimierza pod Krakowem 1335–1802*, Warszawa 1966, s. 265–266; P. KRAFL, *Pozdněstředověké konfraternity*, s. 39–40.

konventu.¹⁵ Další skupinu tvoří jména, která u konkrétního dne kalendária v roudnickém nekrologiu předcházejí záznamu o osobě svým skonek bezpečně zařazené do předhusitského období. V nositelích těchto jmen můžeme též nalézt osoby žijící a zemřelé v předhusitské době, popřípadě před konkrétním rokem z doby do husitské revoluce. Tento postup není použitelný pro kazimierzské nekrologium, u kterého při přepisování koncem 15. století nemůžeme očekávat dodržení pořadí zápisů předpokládaného původního nekrologia.¹⁶

Datum založení kláštera 1350¹⁷ může za určitých okolností představovat možnou dolní hranici pro časové začlenění jednotlivých členů konventů. Právní základ pro konfraternitní vztah mezi konventy (a s ním související zápisy jmen v nekrologiích) ovšem vznikl až vydáním listiny.¹⁸ Datum uzavření konfraternity by mělo být počátkem, od kterého se konaly pobožnosti za zemřelé spolubratry. Těžko nalezneme odpověď na otázku, do jaké míry byly vztahy formální a zda mohlo docházet k zápisům i před právním uzavřením konfraternity (vydáním příslušných listin). Zajímat nás budou data uzavření konfraternit ze strany konventů, jejichž nekrologia se dochovala, tj. Roudnice nad Labem a Kazimierze u Krakova. Smluvními konventy byly mnohdy konfraternitní listiny vystaveny někdy s časovým rozpětím několika let (každý konvent vydal samostatně listinu pro druhý konvent).¹⁹ Jako výraz angažovanosti držitelů dochovaných nekrologií (konvent v Roudnici a Kazimierzi) tedy pro nás budou směrodatná data vydání listin ze strany roudnického a kazimierzského probošta

¹⁵ P. KRAFL, *Obiit frater*, s. 201–202.

¹⁶ Chronologicky nejsou uspořádání např. kladští probošti; P. KRAFL, *Pozdně středověké konfraternity*, s. 43.

¹⁷ F. MACHILEK, *Die Augustiner-Chorberren*, s. 112.

¹⁸ O konfraternitních listinách kladského konventu (případně jejich edice): P. KRAFL, *Kláster augustiniánů kanovníků v Lanškrouně*, s. 186–187, 193–196; GG I., s. 177–178; P. KRAFL, *Dokumenty konfraternit*, s. 14–18, 21–26; TÝŽ, *Konfraternita lanškrounského kláštera s kladským z roku 1382*, s. 201–206; P. KRAFL – P. MUTLOVÁ – D. STEHLÍKOVÁ, *Řebolní kanovníci*, s. 139–140, č. 13.

¹⁹ P. KRAFL, *Dokumenty konfraternit*, s. 19.

a konventu pro kladské řeholní kanovníky; vydání listin ze strany kladské kanonie pro roudnické a kazimierzské řeholní kanovníky dokladem této „angažovanosti“ nemůže být (nevzniká tím pro konventy v Roudnici a Kazimierzi právní závazek). Ve prospěch kladského konventu vydali probošt a konvent roudnického kláštera konfraternitní listinu roku 1362.²⁰ Listina kazimierzských pro kladské řeholní kanovníky se nedochovala, konfraternita ovšem uzavřena byla.²¹ Další otázka zní, zda při uzavření konfraternity si bratrský konvent zapsal zemřelé členy druhého konventu se zpětnou platností. V roudnickém nekrologiu jsme takové doklady nenašli (což neznamená, že tam nemohou být), nepodařilo se smrt žádného řeholního kanovníka datovat před uzavření konfraternity, tedy pro Kladsko do let 1350–1362. Pouze v případě nekrologia kazimierzského kláštera by se mohla datovat smrt osoby zde zapsané (toliko v jednom případě) do období před rokem 1405, kdy byl klášter v Kazimierzi založen,²² případně, vezmeme-li v úvahu datum uzavření konfraternity, do doby před rokem 1407.²³ Jedinou osobou, u které takovýto dodatečný zápis v kazimierzském nekrologiu můžeme zvažovat, je kladský probošt Jan.²⁴ Kladský konvent měl v čele dva probošty téhož jména: Jana I. (1350–1382) a Jana II. (1382–1396).²⁵ Jan II. na svůj úřad rezignoval a přešel do kláštera v Zaháni, kde působil až do své smrti jako professus.²⁶ Zcela

²⁰ GG I., s. 177–178.

²¹ Kladský probošt a konvent vydali listinu pro kazimierzské roku 1407, jaroměřský probošt a konvent zase roku 1412 (P. KRAFL, *Dokumenty konfraternity*, s. 21–22, č. 1; s. 25–26, č. 5). Absence dokladů o členech jaroměřského konventu v kazimierzském nekrologiu (viz výše) může být náznakem pro zvažování, zda kazimierzský probošt a konvent jaroměřským řeholním kanovníkům jejich iniciativu opětovali, tedy jestli vůbec někdy konfraternitní listinu pro ně vydali; v důsledku: zda šlo o oboustranně respektovanou dohodu.

²² K. ŁATAK, *Kanonicy regularni*, s. 60–62.

²³ Srov. tabulky.

²⁴ P. KRAFL, *Pozdněstředověké konfraternity*, s. 43.

²⁵ W. MROZOWICZ, *Kronika klasztoru kanoników regularnych*, s. 164.

logicky bychom předpokládali, že byl Jan II. v době své smrti považován již za člena zaháňského konventu, se kterým navíc kazimierzský konvent neměl konfraternitní vazbu.²⁷ V důsledku by se zápis kazimierzského nekrologia v položce č. 118 (pro 28. duben), u které se soustředily záznamy o kladských řeholních kanovnících, týkal Jana I., který zemřel roku 1382.²⁸ S absolutní jistotou to ovšem říci nemůžeme.

Provedená analýza umožnila zařadit, ať už pomocí přímých datovaných důkazů nebo pomocí nepřímé dedukce, circa dvacet sedm řeholních kanovníků kladského kláštera do období předhusitského. Pouze o třech z nich ovšem spolehlivě víme, že v době do husitské revoluce též zemřeli. Jedná se o prvního probošta Jana, kněze Vincence z Kladska a kněze Petra (II.). Za jisté podmínky by přibyli ještě další dva, a sice kněz Jan (II.) a kněz Pavel z Kostomlat.²⁹

²⁶ *Cronica*, s. 10.

²⁷ Srovnej přehled konfraternit kazimierzského konventu: P. KRAFL, *Pozdněštrédověké konfraternity*, s. 41–43.

²⁸ *Cronica*, s. 8.

²⁹ Platí to v případě, že lanškrounský probošt Jindřich, který v roudnickém nekrologiu po Janovi a Pavlovi následuje, zemřel před husitskou revolucí, třeba již roku 1408, kdy je naposled doložen.

Tabulka: Prokázání členové konventu v Kladsku

Soupis členů konventu v Kladsku v nekrologických roudnického a kazimierzského kláštera v konfrontaci s kronikou kladského kláštera a jinými prameny. Tučně vyznačení členové, u nichž se podařilo prokázat působení v klášteře v době do husitské revoluce. Členové z doby pohusitské (zaznamenání pouze v kronice) registrováni nejsou.

	<i>Nekrologia: Roudnice,¹ Kazimierz²</i>	<i>Kronika kláštera, soupisy členů: volba probošta 1396,³ 1403,⁴ 1413,⁵ 1435,⁶ listina o sporu v konventu 1410⁷</i>	<i>Kronika kláštera (dálší údaje)</i>	<i>Jiné doklady</i>
Andreas de Carinthia prior		1410, 1413	1410 prior (1413 již není převorem)	vydavatel listiny: 1415;⁸ spoluvydavatel listiny: 1413 (volba probošta),⁹ zmíněn v listinách: 1413 (volba probošta),¹⁰ 1415 (3ks);¹¹ vyžádán do kláštera v Dürensteinu
Arnestus accollitus, professus	NRoud, f. 89v; NKaz		viz pozn. 12	1456 jmenován v listině ¹²
Augustinus prepositus	NRoud, f. 84v; NKaz	1410, 1413	1403 probošt; 1413 „přidem prepositus“	vydavatel listin: 1406,¹³ 1407 (2ks),¹⁴ 1413 (jako bývalý probošt);¹⁵ zmíněn v listině („přidem prepositus“ po rezignaci): 1413¹⁶

Bartholomeus presbyter	NRoud, f. 68v	1396		1396 zmíněn v listině (účast na volbě probošta) ¹⁷
Blasius		1410, 1413		1413 volba probošta („presbyter“); spoluvýdavatel listiny, ¹⁸ zmíněn v listině ¹⁹
Conradus (de Frankensteyn [Ząbkowice Śląskie]) presbyter²⁰		1403, 1410, 1413, 1435	1413, 1435 procurator	1413 spoluvýdavatel listiny („procurator“, účast na volbě probošta); ²¹ zmíněn v listině: 1413 („procurator“, účast na volbě probošta), ²² 1419 nebo 1420 ²³ probošt v Kazimierzi (1405–1424) ²⁴
Conradus presbyter²⁰		1403		
Dytilinus presbyter	NRoud, f. 72v			
Erhardus presbyter	NKaz	1396, 1403, 1410, 1413, 1435	1396 dyaconus; 1403 presbyter	zmíněn v listině (účast na volbách probošta); 1396 („dyaconus“), ²⁵ 1413 („presbyter“, spoluvýdavatel listiny), ²⁶ 1413 ²⁷
Franciscus Balneatoris presbyter		1396		1396 zmíněn v listině (účast na volbě probošta) ²⁸
Henricus prepositus (1435–1453)	NRoud, f. 71r; NKaz	1410	převor za probošta Lukáše ²⁹ (konkrétně zmíněn k 1421), ³⁰ 1435 probošt, 1453 zemřel ³¹	
Iacobus conversus	NRoud, f. 91r			

Iacobus prepositus (1453–1455)	NRoud, f. 115r; NKaz	1435	1435 presbyter, 1435 cellerarius; 1453 probošt, 1455 zemřel, ³² „Israhelita“
Iacobus presbiter	NKaz		
Iohannes presbyter, primus prepositus	NRoud, f. 82v; NKaz		zvolen 1350, zemřel 1382³³
Iohannes (II.), Australis nacione, secundus prepositus Australis			probošt 1382, reznice 1396; pak professus v Zaháni, kde zemřel³³
Iohannes Australis		1396, 1403	1396 zmíněn v listině (účast na volbě probošta),⁴⁶ probošt v Kazimierz (1425–1428)⁴⁷ (zemřel po 1394: předchází mu záznam o apotekářovi Andělovi, kt. je toho roku ještě doložen)
Iacobus presbyter (I.)	NRoud, f. 69r ⁴⁸		
Hanko presbyter	NRoud, f. 105v ⁴⁸		

Iohannes presbyter (II.)	NRoud, f. 71r ⁴⁹			(žil v době do husit. revoluce: záznam v nekrol. předchází záznamu o prvním lanskr. proboštu Jindřichovi)
Iohannes presbyter (III.)	NRoud. f. 99r ⁴⁸			(zemřel po 1371: záznam následuje po jaroměřském proboštu Petrovi, kt. toho roku zemřel)
Iohannes presbyter (IV.)		1435 ⁴⁸		
Iohannes Lewpoldi (Leopoldi) (de Glac) presbyter	NKaz	1403, 1410, 1413	1403 diaconus; 1413 sacristianus	1413 jako sacristianus (při volbě probošta: spoluvydavatel listiny, ⁵⁰ zmíněn v listině ⁵¹)
Iohannes Pellificis presbyter	NKaz			
Iohannes Romanus presbyter		1396, 1403, 1413		zmíněn v listině (účast na volbách probošta): 1396, ⁵² 1413 (zde spoluvydavatel), ⁵³ 1413 ⁵⁴
Iohannes Werichsdorff prior	NKaz			nejstarší zmínka v listině 1455 ⁵⁵
Iohannes subdiaconus	NKaz			
Liphardus (Lippardus, Lyphardus) presbyter	NRoud, f. 89r; NKaz	1396, 1403, 1410, 1413		zmíněn v listině (účast na volbě probošta): 1396, ⁵⁶ 1413 (zde spoluvydavatel), ⁵⁷ 1413 ⁵⁸

Lucas (Romanus) prepositus	NKaz	1403, 1410	1403 presbyter; compromissarius 1413 při volbě probošta; 1413 probošt; 1435 rezignace	adresát listin: 1415, 1416, 1419 nebo 1420; ⁵⁹ zmíněn v listině: 1413 (zvolen proboštem); ⁶⁰ zmíněn v konfirmační knize 1414 (2ks); ⁶¹ 1415 ⁶²
Mathias presbyter	NRoud, f. 84v; NKaz	1396, 1403	1393, 1396, 1403 procurator	1396 zmíněn v listině („procurator“, účast na volbě probošta); ⁶³ (zemřel až po 1413; v roud. nekrol. je zapsán současně s prob. Augustínem a knězem Václavem, kteří toho roku ještě žili)
Michael prepositus (1456–1489)	NKaz			
Nicolaus conversus	NRoud, f. 72v („occisus“)	(1396) ⁶⁴		1396 zmíněn? v listině (účast na volbě probošta) ⁶⁵
Nicolaus conversus	NRoud, f. 84v	(1396) ⁶⁴		1396 zmíněn? v listině (účast na volbě probošta); ⁶⁵ (žil v době do husit. revoluce; záznam v nekrol. předchází záznamu o klad. proboštu Augustínovi)
Nicolaus magister, presbyter	NRoud, f. 78r, ⁶⁶ NKaz ⁶⁶			(zemřel po 1398; v roudnickém nekrol. předchází záznamu o Václavu Portulanovi, kt. je toho roku ještě doložen)
Nicolaus presbyter	NRoud, f. 113r ⁶⁶			(zemřel po 1396; v nekrol. je zaznamenán po inkvizitorovi Martinovi, kt. je toho roku ještě doložen)
Nicolaus Calvus presbyter	NKaz	1396, 1403		1396 zmíněn v listině (účast na volbě probošta) ⁶⁷

Nicolaus Hermannii presbyter	NKaz	1396, 1403, 1410, 1413	1479 vstup do konventu ⁶⁸ compromissarius při volbě probošta 1413	1488 zmíněn v listině ⁶⁹
Nicolaus dictus Wayner (alias Knyesch) presbyter	NRoud, f. 82v; NKaz		za probošta Jindřicha (1435– 1453) přijat do konventu; 1453 volí probošta; 1456, 1458, 1466 připomenut; k r. 1472 prior ⁷⁴	zmíněn v listinách (účast na volbách probošta): 1396, ⁷⁰ 1413 (zde spoluvydavatel), ⁷¹ 1413; ⁷² dále 1417 zmíněn v listině ⁷³ 1457 zmíněn v listině ⁷⁵
Nicolaus Vogil (Fogel, Wogil) presbyter	NKaz	1403, 1413	1403 diaconus; compromissarius při volbě probošta 1413	spoluvydavatel listiny: 1413 („presbyter“, volba probošta); ⁷⁶ zmíněn v listinách: 1413 („presbyter“, volba probošta), ⁷⁷ 1419 nebo 1420; ⁷⁸ do 1414 plebán v Kostomlatech (rezignoval) ⁷⁹
Nicolaus subdiaconus	NRoud, f. 108v			
Nicolaus Comisus	NKaz			
Paulus (Lipstain, Lipsteyn, Libstain) presbyter⁸⁰	NKaz	1396, 1403, 1410		1396 zmíněn v listině (účast na volbě probošta) ⁸¹

Paulus presbyter de Costomlath [Kostomlaty pod Řípem] ⁸⁰	NRoud, f. 71r			(mohl žít v době do husit. revoluce: záznam v nekrol. předchází záznamu o prvním lanškr. proboštu Jindřichovi)
Petrus conversus	NRoud, f. 105v			
Petrus, tertius prepositus	NRoud, f. 93r; NKaz		1396 prepositus, 1403 zemřel,⁸² před vstupem do řádu cancellarius Wratislaviensis⁸³	zmíněn v listině: 1396 („prior“ a nově zvolený „prepositus“; confirmace jeho volby),⁸⁴ 1398;⁸⁵ vydavatel listiny 1401;⁸⁶ zmíněn v konfirm. knize 1397⁸⁷
Petrus presbyter I.	NRoud, f. 84v			(mohl? žít v klášteře v době do husit. revoluce: záznam v nekrol. předchází záznamu o klad. proboštu Augustinovi)
Petrus presbyter II.	NRoud, f. 113r			(zemřel mezi 1378 a 1409; v nekrol. je zaznamenán po Karlu IV. a před inkvizitorem Martinem, kt. 1409 již byl po smrti)
Petrus presbyter III.	NRoud, f. 113r			(zemřel po 1396: v nekrol. je zaznamenán po inkvizitorovi Martinovi, kt. je toho roku ještě doložen)
Petrus Conradus presbyter	NKaz	1403, 1410		
Wenczesk subdyaconus	NRoud, s. 108v			

Wenceslaus (Teycher) presbyter	NRoud, f. 84v; NKaz	1396, 1403, 1410, 1413	1396, 1413 cellerarius	zmíněn jako cellerarius v listinách (účasť na volbách probošťa): 1396, ⁸⁸ 1413 (zde spoluvydavatel), ⁸⁹ 1413 ⁹⁰
Wenceslaus, plebanus de Costomlat [Kostomlaty pod Řípem]	NRoud, f. 107v			
Vincencius (de Glacz) presbyter	NKaz	1396, 1403, 1410, 1413	1396 sacristianus; 1413 prior	zmíněn v listinách (účasť na volbách probošťa): 1396 (sacristianus), ⁹¹ 1413 (prior); ⁹² vydavatel listiny 1413 (prior), ⁹³ plebán v Kostomlatech (1414 konfirmace); umírá 1415 ⁹⁴
Sigismundus		1413, 1435	1435 sacristianus	1413 účasť na volbě probošťa: spoluvydavatel listiny ⁹⁵ a zmíněn v další listině; ⁹⁶ plebán v Kostomlatech (1415 konfirmace) ⁹⁷

- ¹⁾ Edice s uvedením fol. viz P. Krafl, *Obit frater*, s. 221–224.
- ²⁾ Edice viz P. Krafl, *Pozdněstředověké konfraternity*, s. 43–44.
- ³⁾ *Cronica*, s. 10. Srov. I. Hlaváček, *O kronice Michala Czacheritze*, s. 317–318. Výčet členů konventu volících nového probošta je obsažen v listině z 4. května 1396, kterou Adam z Nežetic konfirmuje elekta; GG I., s. 275. Soupis členů v konfirmaci Adama z Nežetic je totožný se soupisem v kronice (včetně pořadí), autorovi kroniky pravděpodobně posloužil při psaní kroniky.
- ⁴⁾ *Cronica*, s. 13. Srov. W. Dziewulski, *Skład osobowy*, s. 142; I. Hlaváček, *O kronice Michala Czacheritze*, s. 318.
- ⁵⁾ *Cronica*, s. 20. Srov. I. Hlaváček, *O kronice Michala Czacheritze*, s. 318–319. Výčet členů konventu volících nového probošta je obsažen v listině probošta a konventu z 4. června 1413, kterou informuje arcibiskupa o volbě, a v listině pražského generálního vikáře Václava z Kouřimi z 9. června 1413 adresovaném plebánovi *in Ekhardi villa*; GG II., s. 63, 533.
- ⁶⁾ *Cronica*, s. 33. Srov. I. Hlaváček, *O kronice Michala Czacheritze*, s. 319.
- ⁷⁾ Opis v kronice kladského kláštera; *Cronica*, s. 14. Srov. I. Hlaváček, *O kronice Michala Czacheritze*, s. 318.
- ⁸⁾ Opis v kronice kladského kláštera; *Cronica*, s. 24.
- ⁹⁾ GG II., s. 63.
- ¹⁰⁾ GG II., s. 533.
- ¹¹⁾ Opisy v kronice kladského kláštera; *Cronica*, s. 21, 22, 25.
- ¹²⁾ Opis v kronice kladského kláštera; *Cronica*, s. 67. W. Mrozowicz jej v rejstříku k edici ztotožňuje s Arnoštem Grewlichem z Kladska, který byl přijat do konventu za probošta Jakuba (1453–1455) a roku 1456 spáchal sebevraždu, *tamtéž*, s. 57, 79–80, rejstřík s. 352. K sebevraždě Arnošta: W. Mrozowicz, *Iam miserrime mortuus*, s. 149–160.
- ¹³⁾ GG II., s. 20.
- ¹⁴⁾ P. Krafl, *Dokumenty konfraterni*, s. 21, č. 1; GG II., s. 23.
- ¹⁵⁾ GG II., s. 63.
- ¹⁶⁾ LC VII., s. 87; GG II., s. 533.
- ¹⁷⁾ GG I., s. 275.
- ¹⁸⁾ GG II., s. 63.
- ¹⁹⁾ GG II., s. 533.
- ²⁰⁾ K roku 1403 jsou v kladské kronice uvedeni dva Konrádové, jeden má přídomek Wusthuba a druhý Brand (*Cronica*, s. 13) – není možné určit, kterému Konrádovi jaký přídomek náleží.
- ²¹⁾ GG II., s. 63.
- ²²⁾ GG II., s. 533.
- ²³⁾ Opis v kronice kladského kláštera; *Cronica*, s. 29.
- ²⁴⁾ O jeho osudech v Kazimierzi psal K. Łatak, *Kanonicy regularni laterańscy na Kazimierzu w Krakowie do końca XVI wieku*, s. 170–172; Týž, *Poczet rządców*, s. 13–23.
- ²⁵⁾ GG I., s. 275.

- ²⁶⁾ GG II., s. 63.
- ²⁷⁾ GG II., s. 533.
- ²⁸⁾ GG I., s. 275.
- ²⁹⁾ *Cronica*, s. 32.
- ³⁰⁾ *Cronica*, s. 31.
- ³¹⁾ *Cronica*, s. 33, 56.
- ³²⁾ *Cronica*, s. 56, 66.
- ³³⁾ *Cronica*, s. 5, 8.
- ³⁴⁾ GG I., s. 190.
- ³⁵⁾ Národní archiv Praha, AZK, sign. 126.
- ³⁶⁾ GG I., s. 233.
- ³⁷⁾ GG I., s. 123, 124.
- ³⁸⁾ GG I., s. 146.
- ³⁹⁾ LC I., s. 140; GG I., s. 169.
- ⁴⁰⁾ LC I/2, s. 74; GG I., s. 194.
- ⁴¹⁾ LC I/2, s. 91; GG I., s. 205.
- ⁴²⁾ Nekrologium treboňského kláštera z druhé poloviny 14. století obsahuje záznam nejmenovaného kladského probošta: „Item prepositus de Glacz quarto die post Ambrosii“; J. Loserth, *Ein Necrolog des Augustinerklosters in Wittingau*, MVGDB 17, 1878–1879, s. 222. Sv. Ambrože je 4. dubna, nový probošt r. 1382 byl zvolen 24. dubna; *Cronica*, s. 8. Jan I. je současně jediným kladským proboštem z druhé poloviny 14. století, který zemřel v úřadě. S nejvyšší pravděpodobností se záznam týká jeho osoby. Konfraternitu kladský konvent s treboňským konventem uzavřel r. 1376; J. Kadlec, *Klášter augustiniánských kanovníků v Třeboni*, s. 82, 85, pozn. 3.
- ⁴³⁾ *Cronica*, s. 8, 10.
- ⁴⁴⁾ GG I., s. 256–257.
- ⁴⁵⁾ GG I., s. 275.
- ⁴⁶⁾ GG I., s. 275.
- ⁴⁷⁾ *Cronica*, s. 30. K jeho působení v Kazimierzi K. Łatak, *Kanonicy regularni*, s. 172–175; Týž, *Poczet rzędców*, s. 25–28.
- ⁴⁸⁾ Údaj snad bude možné ztotožnit s některým z níže uvedených Janů, nevíme ovšem se kterým.
- ⁴⁹⁾ Při zařazení do předhusitského období se nabízí ztotožnění s jedním z následujících kněží; přichází v úvahu Johannes Lewpoldi nebo Johannes Romanus.
- ⁵⁰⁾ GG II., s. 63.
- ⁵¹⁾ GG II., s. 533.
- ⁵²⁾ GG I., s. 275.
- ⁵³⁾ GG II., s. 63.
- ⁵⁴⁾ GG II., s. 533.
- ⁵⁵⁾ Opis v kronice kladského kláštera; *Cronica*, s. 58.
- ⁵⁶⁾ GG I., s. 275.
- ⁵⁷⁾ GG II., s. 63.
- ⁵⁸⁾ GG II., s. 533.

- ⁵⁹⁾ *Cronica*, s. 22, 24, 25, 28.
- ⁶⁰⁾ LC VII., s. 87; GG II., s. 63.
- ⁶¹⁾ LC VII., s. 127, 130; GG II., s. 534, 535.
- ⁶²⁾ LC VII., s.168.
- ⁶³⁾ GG I., s. 275.
- ⁶⁴⁾ Není jasné, kterého z obou konvršů Mikulášů se údaj kroniky týká.
- ⁶⁵⁾ GG I., s. 275. Není možné stanovit, kterého z obou Mikulášů konvršů se údaj listiny týká.
- ⁶⁶⁾ Není jasné, ke kterému z níže uvedených Mikulášů lze údaj nekrologia přiřadit.
- ⁶⁷⁾ GG I., s. 275.
- ⁶⁸⁾ *Cronica*, s. 247, 288.
- ⁶⁹⁾ Opis v kronice kladského kláštera; *Cronica*, s. 287.
- ⁷⁰⁾ GG I., s. 275.
- ⁷¹⁾ GG II., s. 63.
- ⁷²⁾ GG II., s. 533.
- ⁷³⁾ Opis v kronice kladského kláštera; *Cronica*, s. 27.
- ⁷⁴⁾ *Cronica*, s. 52, 56, 80, 115, 117, 129, 179, 232.
- ⁷⁵⁾ Opis v kronice kladského kláštera; *Cronica*, s. 106.
- ⁷⁶⁾ GG II., s. 63.
- ⁷⁷⁾ GG II., s. 533.
- ⁷⁸⁾ Opis v kronice kladského kláštera; *Cronica*, s. 29.
- ⁷⁹⁾ LC VII., s. 130; GG II., s. 535.
- ⁸⁰⁾ Při zařazení kostomlatského plebána do předhusitského období se nabízí ztotožnění obou Pavlů.
- ⁸¹⁾ GG I., s. 275.
- ⁸²⁾ *Cronica*, s. 10, 13.
- ⁸³⁾ *Cronica*, s. 10.
- ⁸⁴⁾ GG I., s. 275–276.
- ⁸⁵⁾ GG I., s. 289.
- ⁸⁶⁾ APW, Rep. 135, ms. sign. 419, p. 73.
- ⁸⁷⁾ LC V., ed. F. A. Tingl, Pragae 1865, s. 286.
- ⁸⁸⁾ GG I., s. 275.
- ⁸⁹⁾ GG II., s. 63.
- ⁹⁰⁾ GG II., s. 533.
- ⁹¹⁾ GG I., s. 275.
- ⁹²⁾ GG II., s. 533.
- ⁹³⁾ GG II., s. 63.
- ⁹⁴⁾ LC VII., s. 130, 168; GG II., s. 535, 536 (omylem uveden jako Laurentius; srov. P. Krafl, *Ves klášteru zaslíbená*, s. 80).
- ⁹⁵⁾ GG II., s. 63.
- ⁹⁶⁾ GG II., s. 533.
- ⁹⁷⁾ LC VII., s. 168; GG II., s. 536.

Kladský klášter a Kostomlaty pod Řípem v době předhusitské

Mezi listinami archivu bývalého kláštera řeholních kanovníků v Kladsku nalezneme řadu jednotlivin týkajících se vesnice Kostomlaty pod Řípem. Pokusíme se tedy představit vazby mezi středočeskou vsí a významným východočeským klášterem v období předhusitským. Stručný výklad o Kostomlatech poskytli v místopisných příručkách A. Sedláček¹ a A. Profous,² základní údaje o farním kostele sv. Petra a Pavla v Kostomlatech shrnul Z. Boháč v topografickém slovníku pražského arcijáhenství.³

Po svém založení obdržel klášter v Kladsku do vlastnictví mnohé obce ve středních Čechách, koncentrované do okolí Roudnice nad Labem. Jednou z nich jsou „Costomlat“, „Kostomlat“, „Costomlath“, „Costomlad“, „Costumblat“, „Kostomalt“ neboli „Costimlad“,⁴ tedy Kostomlaty pod Řípem, vesnice ležící přibližně sedm kilometrů jihovýchodně od Roudnice. Kostomlaty („cum omnibus censibus, solucionibus, redditibus, proventibus, obventionibus, iuribus, libertatibus et pertinentiis suis“) kladští řeholní kanovníci koupili od jistého Lévy (z Kostomlat), koupě byla zaznamenána v deskách zemských. Trans-

¹ August SEDLÁČEK, *Hrady, zámky a turze království českého*, VIII., Praha 1935, s. 203; TÝŽ, *Místopisný slovník historický království českého*, Praha 1998, s. 443.

² Antonín PROFOUS, *Místní jména v Čechách*, II., Praha 1949, s. 327.

³ Zdeněk BOHÁČ, *Topografický slovník k církevním dějinám předhusitských Čech. Pražský arcibiskupství*, Praha 2001, s. 175.

⁴ Viz níže citované listiny.

akci na žádost probošta a konventu potvrdil 5. února 1352 král Karel IV.⁵ K 22. březnu 1352 vydal Arnošt z Pardubic listinu, ve které podává přehled vsí a příjmů, které za souhlasu katedrální kapituly zakoupil pro nový klášter v Kladsku z prostředků arcibiskupství. Ve výčtu nacházíme Kostomlaty. Léva jako prodávající ovšem uveden není.⁶ Převod majetku neproběhl bez problému. Ozvali se dědicové Juřaty z Mělníka, kteří měli údajně podle desk mělnické cúdy v Kostomlatech zapsáno jakési dědictví. Probošta a konvent kláštera v Kladsku zastupoval arcibiskup Arnošt z Pardubic. Karel IV. předal spor k rozřešení děvíčskému purkrabímu Purchardovi. Na letnice byly prozkoumány desky mělnické cúdy. Dne 30. října byli k soudu pozváni na žádost Lévy z Kostomlat Juřatovi dědici. Léva se proti jejich obvinění ohradil s tím, že ves po mnohá léta bez jakýchkoliv právních překážek vlastnil. Dvorský soud rozhodl, že klášter nemá být v držbě vsi rušen.⁷ Probošt a konvent požádali krále Václava IV. o potvrzení privilegií, která klášteru udělil jeho otec Karel IV. Král Václav tak učinil na Křivoklátě 25. června 1384. Z listiny se dozvídáme, že klášter v Kostomlatech vlastnil rychtu s hostincem: „iudicium cum taberna et pleno iure ac eciam cum universis eorundem pertinenciis“.⁸

⁵ AJK, sign. A 3 g; GG I., s. 130; viz níže příloha 1. – RBM V/3, s. 589, č. 1227; GG VI/3, s. 8, č. 33; *Additamentum primum ad J. F. Böbmer, Regesta imperii*, VIII., ed. Alfons HUBER, Innsbruck 1889, s. 704, č. 6684.

⁶ Jako osoby, od níž uvedené majetky nakoupil, zmiňuje pouze bratry *Renczo* a *Mikuláš* z Glubocze. Ty ovšem jako původní majitele lze zřejmě vztahovat pouze ke vsím z Kladska. Údaje listiny tedy nejsou kompletní. GG I., s. 136–137. – RBM V/3, s. 601, č. 1267; RŠ II., s. 229, č. 648.

⁷ AJK, sign. A 3 h; GG I., s. 142–143; viz níže příloha 3. – RBM V/4, s. 665, č. 1419; GG VI/3, s. 9, č. 39. Částečně chybný regist je v RŠ II., s. 276, č. 775.

⁸ AJK, sign. A 4 a; GG I., s. 239–240; viz níže příloha 6. – GG VI/3, s. 15, č. 78. – A. Sedláček uvádí, že tvrz v Kostomlatech byla nadále vlastnictvím vladyckým. Odkazuje se na údaj z roku 1389 v erekční knize pražské arcidiecéze, z kterého vyplývá, že dva bratři, pražští měšťané, darovali oltář sv. Kříže v pražském kostele sv. Mikuláše plat jedné kopy grošů z dvorce v Kostomlatech. A. SEDLÁČEK, *Hrady*, s. 203; *Libri erectionum archidioecesis Pragensis saeculo XIV. et XV.*, III., ed. Clemens BOROVIČ, Praze 1879, s. 298, č. 440.

Karel IV. výše zmíněnou listinou z 5. února 1352 klášteru udělil soudní imunitu, poddané kláštera ve vsi vyňal z pravomoci všech úředníků („ab omni iugo, iurisdiccione, iudicio et gravamine capitaneorum, burgraviorum et quorumlibet officialium regni Boemie ... eximentes“) a osvobodil od placení mýtného („neque ... vectigalia, mutas, dacia seu thelonia solvere teneantur“). Kladští augustiniánští kanovníci obdrželi soudní pravomoc, s výjimkou závažných zločinů („que mortis vel sanguinis supplicium promerentur“), jejichž potrestání si Karel IV. vyhradil. Porušení imunity ze strany úřadů světské moci sankcionoval pokutou sta hřiven stříbra ve prospěch královské komory a zaplacením dvojnásobku škod, které by klášteru vznikly.⁹

Vlastnické právo ovšem nebylo jedinou vazbou, kterou byl klášter řeholních kanovníků z Kladska spjat s obcí. S osudy kláštera byl spjat i kostomlatský kostel sv. Petra a Pavla, jehož románská stavba pochází z druhé čtvrtiny 13. století,¹⁰ a potažmo celá farnost. Již k roku 1352 měl klášter v rukou patronátní právo kostomlatského farního kostela. Dne 21. března téhož roku pražský arcibiskup Arnošt z Pardubic klášteru farní kostel inkorporoval. Akt je zdůvodněn nedostatečnými příjmy kláštera. V případě odchodu správce kostela měl probošt za souhlasu konventu vybrat vhodného člena konventu a prezentovat jej ordináři.¹¹ Následně listinou z 13. června téhož roku pražský arcibiskup požádal papeže Inocence VI., aby spojení kostela s klášterem potvrdil.¹² K potvrzení právního aktu zřejmě nedošlo, a tak Arnošt z Pardubic papeže znovu žádá o confirmaci 22. ledna 1354.¹³ Nakonec byla inkorporace potvrzena, a stalo se to velmi rych-

⁹ GG I., s. 130–131.

¹⁰ Z. BOHÁČ, *Topografický slovník*, s. 175.

¹¹ AJK, sign. A 1 h; GG I., s. 134–135; RBM V/3, s. 600–601, č. 1266; viz níže příloha 2. – GG VI/3, s. 8, č. 34; RŠ II., s. 228–229, č. 647. Inkorporaci kostela klášteru stručně zaznamenává kronika kladského kláštera; *Cronica*, s. 6. Topografický slovník pražského arcijáhenství údaje o patronátním právu a inkorporaci neuvádí; srov. Z. BOHÁČ, *Topografický slovník*, s. 175.

¹² MVB II., s. 43, č. 100. – RBM V/4, s. 704, č. 1537.

¹³ MVB II., s. 84, č. 198. – RBM V/4, s. 784, č. 1779.

le, listinou vydanou po pouhých pěti dnech, dne 27. ledna 1354. Inocenc VI. připojil dodatek, v kterém ordináři vyhradil právo rozhodnout o příjmech správce inkorporovaného kostela, tak aby byly dostatečné.¹⁴ Inkorporaci na žádost probošta a konventu znovu provedl papež Urban VI. Stalo se tak listinou z 25. února 1384.¹⁵ Probošt a konvent požádali ještě papeže Bonifáce IX., aby jim potvrdil právo prezentovat kanovníka, člena konventu, ke kostelu sv. Petra a Pavla v Kostomlatech. Bonifác IX. jim vyhověl listinou ze dne 10. března 1400. Výslovně vyhlašuje za neplatné jakékoliv apoštolské konstituce, statuta kláštera a řádu řeholních kanovníků sv. Augustina a nakonec papežské či legátské listiny s provizemi, které by byly v kontradikci s jeho konfirmací.¹⁶ Posledně jmenovanou žádost o konfirmaci lze interpretovat jako snahu o zajištění práva v nejistých a chaotických podmínkách rozvinutého papežského fiskalismu.

Prezentaci ke kostelu v Kostomlatech máme doloženu k roku 1414 a 1415. Podle zápisu v konfirmační knize z 15. září 1414 byl po rezignaci plebána Mikuláše Fogela kladským proboštem Lukášem prezentován bratr Vincenc (Vincencius). Dne 13. srpna 1415 byl po smrti bratra Vavřince (Laurencius) proboštem prezentován bratr Zikmund.¹⁷ Fonetická podobnost latinských verzí jmen v roce 1414 prezentovaného Vincence a v roce 1415 zemřelého Vavřince naznačuje, že jsme zřejmě konfrontováni s písarským omylem a že se snad jednalo o jednu a tutéž osobu. Hypotézu by mohl podpořit záznam v nekrologiu kláštera Božího těla řeholních kanovníků sv. Augustina v Kazimierzi pod Krakovem, kde je informace o knězi Vincencovi

¹⁴ GG I., s. 149–150. – RBM V/4, s. 785, č. 1783; MVB II., s. 85, č. 199; GG VI/3, s. 10, č. 42.

¹⁵ AJK, sign. A 2 c; GG I., s. 237–238; viz níže příloha 5. – GG VI/3, s. 15, č. 77.

¹⁶ AJK, sign. A 2 d; GG I., s. 300–301; viz níže příloha 7. – MVB V., s. 872, č. 1570; GG VI/3, s. 21, č. 100. Listina obsahuje nejstarší doklad o patrociniu kostomlatského kostela; srov. Z. BOHÁČ, *Topografický slovník*, s. 175.

¹⁷ LC VII., s. 130, 168.

z kladského kláštera.¹⁸ Žádný kněz Vavřinec v něm naopak zapsán není, byť musíme připustit, že záznamy nekrologia nemusí být vyčerpávající.¹⁹ Správce kostomlatské fary by bylo možné odhalit a nalézt mezi mnohými dalšími členy kladského konventu. Z kazimierzského nekrologia ovšem nevyčteme, kteří ze zaznamenaných kněžích působili právě na faře v Kostomlatech. Při pátrání v roudnickém nekrologiu objevíme dva tamní kněze: „Item Wenczeslaus de Glacz, plebanus de Costomlat“, „Item Paulus presbyter Glaczensis de Costomlath“.²⁰ Nekrologium roudnického kláštera obsahuje dále jména několika řeholních kanovníků z Kladska – kněží, o kterých lze hypoteticky uvažovat jako o potenciálních, ovšem neprokazatelných kostomlatských kněžích.²¹ Z kroniky kladského kláštera se dozvídáme, že kladský probošt Petr (1396–1403), když onemocněl s bolestmi v nohou, zřejmě při blíže neučeném pobytu v Kostomlatech, napsal odtud konventu list.²²

Uvedená pramenná základna nám umožnila představit příklad obce, která byla mnoha vazbami spjata s církevní institucí, pojátkem bylo vlastnictví, patronátní právo a záhy inkorporovaný kostel. Kladský konvent se z příjmů z kostomlatské rychty a kostela mohl těšit až do příchodu husitské revoluce. Ztrátu statků v Kostomlatech za husitské revoluce lakonicky komentuje kronika kladského kláštera.²³

¹⁸ P. KRAFL, *Pozdněstředověké konfraternity kazimierzských augustiniánů kanovníků s českými a moravskými konventy v praxi. Z nekrologia kláštera Božího těla v Kazimierzi pod Krakovem*, VS 4, 2004, s. 44. Konfraternitu, na základě níž se konaly bohoslužby za zemřelé členy spřáteleného konventu a byly zapisovány údaje do nekrologia, kladský konvent s konventem kazimierzským uzavřel roku 1407; P. KRAFL, *Dokumenty konfraterní českých, morawskich i śląskich klasztorów z pierwszej połowy XV wieku. Z archiwum klasztoru kanoników regularnych laterańskich w Krakowie-Kazimierzu*, RBNK 48, 2003, s. 14; s. 21–22, č. 1.

¹⁹ Srov. P. KRAFL, *Pozdněstředověké konfraternity*, s. 43–44.

²⁰ Národní knihovna Praha, sign. XIX B 3, f. 107v, 71r.

²¹ Tamtéž, f. 78r, 84v, 89r, 98r, 98v, 99r, 113r, 115r.

²² *Cronica*, s. 11. W. Mrozowicz uvádí, že probošt psal z Kladska bratřím přebývajícím v Kostomlatech (W. MROZOWICZ, *Kronika klasztoru*, s. 166, č. 6); jeví se mi, že tomu bylo naopak (?).

²³ *Cronica*, s. 31.

PŘÍLOHA

**Edice listin týkajících se Kostomlat z archivu
kladského kláštera**

1.

5. únor 1352. Praha.

Karel, král římský a český, proboštu a konventu kláštera řebolních kanovníků sv. Augustina v Kladsku potvrzuje koupi obce Kostomlaty pod Řípem a uděluje jim soudní imunitu ve zmíněné obci.

Orig. perg. lat., AJK, sign. A 3 g (=A).

Na dorzu: Littera domini Karoli ... super Costomlath ... monte sita; jinou rukou: Super Kosto[mlat] confirmacio Karoli.

Sig. Na červených a žlutých nitích přivěšena pečeť krále Karla (dochována ve zlomku).

Insert v listině krále Václava IV. z 25. června 1384, orig. perg. lat., AJK, sign. A 4 a¹ (=B).

Ed. GG I., s. 130–132; P. Krafl, Kostomlaty pod Řípem a klášter řebolních kanovníků v Kladsku. Edice listin z kladského archivu, SPP-FMU, ŘSV, 27, 2013, 1, s. 14–15, č. 1.

Reg. GG VI/3, s. 8, č. 33.

Lit. P. Krafl, Ves klášteru zaslíbená, s. 79; Týž, Pro nostrorum ac parentum nostrorum redemptione, s. 604.

Karolus, Dei gracia Romanorum rex semper augustus et Boemie rex, notum facimus universis, quod quia religiosi prepositus, conventus et canonici regulares monasterii Montis sancte || Marie in Glacz villam Costumlat^a cum omnibus censibus, solucionibus, redditibus, proventibus, obventionibus, iuribus, libertatibus et pertinenciis suis, quibuscunque specialibus nominibus || exprimantur, pro suis et dicti monasterii sui usibus apud dilectum nobis Levam^b fidelem nostrum iusto precio compararunt, sicut idem empcionis contractus in terre tabulis annotatus dinoscitur || et de nostro consensu processit, qui super eo consumando de certa nostra sciencia dedimus licenciam specialem. Nos igitur ad laudem beate virginis et ad predictorum prepositi, canonicorum et conventus suplicationis instanciam dictum empcionis contractum animo deliberato et sano precedente consilio

approbamus, ratificamus et de solita benignitate regia confirmamus dantes et concedentes auctoritate regia preposito, conventui et canonicis supradictis et successoribus ipsorum imperpetuum plenam licenciam et facultatem omnimodam dictam villam cum suis pertinentiis, ut premittitur, vendendi, alienandi, commutandi, locandi et in usus utiles^c et beneplacitos dicti monasterii convertendi, prout ipsorum discrecioni melius videbitur expedire, homines ipsorum in bonis et iurisdiccione dicti monasterii morantes seu moraturos in antea ab omni iugo, iurisdiccione, iudicio et gravamine capitaneorum, burgraviorum et quorumlibet officialium regni Boemie, qui pro tempore fuerint, presentibus eximentes, ut eciam in nullo loco regni nostri Boemie prefati homines eorum arrestari valeant neque in aliquibus civitatibus, opidis, locis et transitibus regni nostri predicti vectigalia, mutas, dacia seu thelonia solvere teneantur. Damus eciam predictis preposito, conventui et canonicis auctoritatem plenariam in predictis bonis eorum omnes et singulas causas iudicandi, sentenciendi^d ac per^e eisdem penas iudiciarias exigendi, enormibus criminibus, que mortis vel sanguinis supplicium promerentur, dumtaxat exceptis, quorum animadversionem, iudicium et ulcionem nobis, heredibus et successoribus nostris regibus Boemie reservamus, decernentes, quodsi quemquam profugum, bannitum seu proscriptum aut alias malefactorem in bonis, prediis et possessionibus ipsorum per quoscunque apprehendi et capi contigerit, quod homines, possessiones et predia ipsorum predicta ex hoc in rebus mobilibus et immobilibus sive personis nullas penitus a nostris iusticiariis vel officiatis ceteris lesiones, dampna sive dispendia paciantur eciam si deprehensum reatu suo poscente exterminari contingat et mortis penas subire ac^f alias modo quocunque puniri pro criminis qualitate. Inhibemus igitur universis et singulis camerariis, subcamerariis, capitaneis, burgraviis, iusticiariis, zudariis^g et ceteris officiatis regni Boemie, qui pro tempore fuerint, fidelibus nostris, ne prefatos prepositum et conventum monasterii Montis sancte Marie in Glacz predicti successores ipsorum et monasterium prenotatum adversus presentis nostri consensus approbacionis, ratificacionis, confirmacionis, libertacionis, exempcionis et defectuum supplecionis indultum impediunt aut sinant quomodolibet impedi. Si quis vero ausu quocunque temerario contrafacere seu venire presumpserit, post

indignacionis nostre aculeos penam centum marcarum puri argenti pro camera sive fisco nostro regali et solucionem dupli dampnorum et iniuriarum, que et quas dicto monasterio bonis, hominibus et pertinenciis suis intulerit, eiusdem monasterii applicandam usibus ipso facto se noverit incurrisse, quas quidem penas pro nostra et dicti monasterii utilitate, sicut premittitur, ab omnibus nostris iusticiariis seu popravczonibus^h et eorum quolibet dum, et quociens per antedictos prepositum et canonicos aut procuratores, syndicos sive nuncios ipsorum requisiti fuerint, exigi et requiri volumus et sub pena nostre indignacionis supradictis usibus applicari, non obstantibus legibus, constitutionibus, usibus, observanciis, statutis communibus, municipalibus vel privatis editis sive factis, condendis sive faciendis imposterum, quibus omnibus, si et in quantum presentibus in toto vel in parte adversari censentur, eciam si de eis iure vel consuetudine in presentibus deberet fieri mencio specialis, de Romane regie potestatis plenitudine et de certa nostra sciencia derogamus, omnem defectum, si quis in premissis ex defectu sentenciarum aut verborum obscuritate aut quavis interpretacione dubia vel sinistra compertus fuerit, supplentes animo deliberato et prefate Romane regie plenitudine potestatis. Presencium sub nostre maiestatis sigillo testimonio litterarum. Datum Prage anno Domini millessimo trecentesimo quinquagesimo secundo, indiccione quinta, nonis Februarii, regnorum nostrorum anno sexto.

^{a)} Kostomlad B. – ^{b)} Lewam B. – ^{c)} utilos A. – ^{d)} sentenciandi B. – ^{e)} pro B. – ^{f)} aut B. – ^{g)} czudariis B. – ^{h)} popravczkonibus A.

¹⁾ Viz níže edice č. 6.

2.

21. březen 1352. Praba.

Arnošt z Pardubic, arcibiskup pražský, za soublasu katedrální kapituly inkorporuje klášteru řeholních kanovníků sv. Augustina v Kladsku farní kostel v Kostomlatech pod Řípem.

Orig. perg. lat., AJK, sign. A 1 b.

Na dorsu: Littera incorporacionis ecclesie in [Kostom]lath; jinou rukou: Super ecclesia in C[ols]tomlat.

Sigg. Na červených a zelených nitích přivěšeny: 1. Špičatě oválná pečeť Arnošta z Pardubic, červené barvy, v pečetním poli v gotické architektuře sedící biskup, po stranách dva znaky, po pravici biskupa rodový znak Arnošta z Pardubic, opis: ARNESTI DEI GRA ARCHI EPI : SCE : PRAGENSIS ECCLE. Kulatá rubní pečeť. – 2. Poškozená kulatá pečeť pražské kapituly žlutobnědé barvy, v pečetním poli pod dvěma románskými oblouky dvě stojící postavy.

Insert v listině papeže Inocence VI. z 27. ledna 1354 (původně v AJK, sign. A 2 b, dnes listina nezvěštná; GG I., s. 149–150).¹

Ed. GG I., s. 134–135; P. Krafl, Kostomlaty, s. 16–17, č. 2.

Reg. GG VI/3, s. 8, č. 34.

Lit. P. Krafl, Ves klášteru zaslíbená, s. 79; Týž, Inkorporacja kościołów, s. 313, 314; Týž, Pro nostrorum ac parentum nostrorum redemptione, s. 604.

In nomine Domini amen. Nos Arnestus, Dei et apostolice sedis sancte Pragensis ecclesie archiepiscopus, ad perpetuam rei memoriam. Cura pastoralis officii nos sollicitat et || inducit, ut accumulemus votis, pia vota hec inquam, que salutem animarum concernunt, pervigili quoque ac benigno prosequamur affectu illa tamen precipue, que Deodicatorum et presertim || religiosorum locorum, in quibus cultus divinus augetur et monastici viget ordinis disciplina, comodum, ut ipsorum inhabitatores quociens Domino famulari valeant, respiciunt et profectum. Cum || igitur monasterium Montis sancte Marie in civitate Glacensi, ordinis sancti Augustini, in quo prepositus et nonnulli canonici regulares omnipotenti Deo ac ipsius genitrici et omnibus sanctis devote et assidue famulantur, de novo per nos ad laudem et gloriam omnipotentis Dei ac ipsius genitricis virginis Marie fundatum et dotatum, prout in litteris nostris super ipsa fundacione confectis clarius et plenius continetur, propter parvitatem reddituum ipsius monasterii plurima incomoda ac expensarum onera sustinere cogatur. Nos itaque volentes eidem monasterio paterna pietate succurrere ac de oportuno remedio providere, ne propter defectum vite necessariorum in eo profectus monastici ordinis possit quomodolibet inpediri habito prius cum honorabilibus viris et dominis Przedwogio decano, Sdeslao scolastico totoque nostre Pragensis ecclesie capitulo maturo ac diligenti

tractatu ceterisque sollempnitatibus observatis de predictorum dominorum connivencia et expresso consensu ad laudem et gloriam divini nominis et ob reverenciam sanctissime Marie virginis totiusque curie celestis ac ob meliorem fratrum sustentacionem seu canonicorum in predicto monasterio degencium et precipue, ut predictum monasterium sufficere valeat ad incumbencia, onera et expensas supportandas, ecclesiam parochialem in Kostomlat nostre dyocesis, in qua memorati prepositus et conventus canonicorum regularium obtinent ius patronatus, eidem monasterio Montis sancte Marie in Glacz¹ auctoritate ordinaria incorporamus, ipsamque ecclesiam cum omnibus bonis mobilibus et immobilibus, iuribus, utilitatibus, fructibus et pertinentiis suis universis, quocumque nomine censeantur, in ius et proprietatem prefati monasterii Montis sancte Marie transferimus et ipsam eidem monasterio quoad bona ipsius temporalia in totum subicimus et cum pleno iure, nostris et archidiaconalibus iuribus tamen salvis, universis annectimus et presentibus tradimus et donamus, sic quod cedente vel decedente rectore eiusdem ecclesie prepositus, qui pro tempore fuerit, sui conventus ad hoc acedente concensu, possint et debeat fratrem seu canonicum sui monasterii, personam ydoneam in eadem ecclesia instituendam nobis presentare, que regimen spiritualium et temporalium curamque a nobis recipiat animarum. In quorum omnium testimonium et robur perpetuo valiturum presentes incorporacionis litteras fieri iussimus tam nostri, quam predicti capituli nostri Pragensis sigillorum appensione et munimine roboratas. Actum et datum apud ecclesiam Pragensem in refectorio annexo ipsi Pragensis ecclesie anno Domini millesimo trecentesimo quinquagesimo secundo, die vicesima prima mensis Marcii.

¹⁾ Viz níže přetisk (edice č. 4).

3.

5. prosinec 1352. Praha.

Purkart, purkrabí v Děvíčkách, brabě z Hardeggu, dvorský sudí království českého, vyblašuje výrok ve sporu Arnošta, arcibiskupa pražského, a probošta a konventu kláštera v Kladsku z jedné strany a dědiců Juřaty z Mělníka ze strany druhé o ves Kostomlaty.

Orig. perg. lat., AJK, sign. A 3 b.

Na dorsu: Karoli imperatoris.

Sig. Na pergamenovém proužku přivěšena kulatá pečeť červené barvy, dochovaná ve dvou zlomcích, na jednom zlomku v pečeti poli ruka s mečem, opis na jednom zlomku v jedné řadě, na druhém ve dvou řadách: [KA]RO[L]VS DEI GRACIA RO[...] [...]M[...] EMPERA[TOR] [R]EX BOEMIAM.

Ed. GG I., s. 142–143; P. Krafl, Kostomlaty, s. 17–18, č. 3.

Reg. GG VI/3, s. 9, č. 39.

Lit. P. Krafl, Ves klášteru zaslíbená, s. 79.

Nos Purchardus, purcravius Meydburgensis,¹ iudex curie regie per Boemiam, recognoscimus tenore presencium universis publice || profitentes, quod cum materia litis, que inter venerabilem in Christo patrem et dominum dominum Arnestum, sancte Pragensis ecclesie archiepiscopum, vice et || loco honorabilium et religiosorum virorum prepositi et conventus monasterii montis sancte Marie canonicorum regularium in Glacz, ipsius || domini archiepiscopi nove fundacionis, ex una et heredes Iurzate quondam de Melnico³ vertebatur parte ex altera super quibusdam hereditatibus in villa Costomlat obligatis heredibus Iurzate predicti, iuxta quod in tabulis zude Melnicensis plenius continetur, per invictissimum dominum nostrum dominum Karolum, Romanorum regem semper Augustum et Boemie regem, nobis peraudienda et fine debito concludenda^a specialiter commissa extitisset, nos vero audientes et intelligentes, quod dominus Arnestus archiepiscopus memoratus ipsas hereditates predicto monasterio in Glacz iusto empcionis titulo comparavit et earundem hereditatum disbrigatores habere dinoscitur, id detulimus baronibus terre in quatuor temporibus Penthecostes vigoroso iudicio presidentibus, qui visis et auditis tabulis zude Melnicensis, pro iure invenerunt, quod heredes

Iurzate prefati in iure suo debent iuxta tenorem tabularum zude Melnicensis per beneficiarios Melnicensis provincie promoveri et dominus Arnestus archiepiscopus sepedictus pro libertacione earundem hereditatum disbrigatores suos monebit et monere debebit. Demum anno Domini millesimo trecentesimo quinquagesimo secundo, feria tertia post festum beatorum Symonis et Iude apostolorum per litteram regiam heredes Iurzate de Melnico nominati ad iudicium fuerunt ad instanciam domini Lewe dicti de Costomlat evocati. In eodem termino nobis Purchardo pro tribunali sedente fuit propositum per ipsum dominum Lewam contra eosdem heredes Iurzate, quod ipse per plures annos dictam villam Costomlat cum hereditatibus et aliis obvencionibus singulis ac universis dudum sine omni iuris impedimento possiderat, sibi non constante de aliqua obligacione in villa eadem, petens cum iure et iusticia, ut in predicta villa de cetero non impediretur tamquam disbrigator eiusdem ville cum aliis fratribus et amicis ad dominum Arnestum archiepiscopum sepedictum vice et nomine dictorum prepositi et conventus monasterii sue fundacionis in Glacz tytulo empconis hereditarie devolute, cum hoc eciam domino Henrico de Luchtemburk³ palam profitente, eiusdem ville disbrigatorem fuisse quoad dominum Lewam prelibatum. Et domini barones in eodem iudicio pro iure adinvenerunt, ex quo dictus dominus Lewa dictam villam Costomlat per annos tres et sex septimanas habens disbrigatorem prefatum sine impedimento racionabili ac impetitione quorumpiam tenuerat pacifice et possedit, quod de cetero circa disbrigacionem eiusdem ville ipse et dominus archiepiscopus prefati prepositi et conventus nomine non debent nec possint per quospiam impediri. Actum in castro Pragensi in palacio regio presentibus baronibus et dominis Henrico de Luchtemburch, Benessio de Wartenberch,⁴ Andrea de Duba, summo zudario zude Pragensis,⁵ Tassone de Skuhrow,⁶ Wylhelmo de Skaly,⁷ Sdenkone de Sternberch,⁸ Bohuslao de Crassicow⁹ et aliis quam pluribus fide dignis. In cuius rei testimonium sigillum iudicii curie regie presentibus duximus appendendum. Datum Prage anno Domini milesimo trecentesimo secundo in vigilia beati Nicolai confessoris.

- ¹⁾ Purkart, purkrabí v Děvíčkách, hrabě z Hardegga (Děvíčky, brad Pavlova). –
²⁾ Juřita z Mělníka. – ³⁾ Jindřich II. z Lichtenburka. – ⁴⁾ Beneš z Vartemberka, nejvyšší komorník království českého (1365–1368). – ⁵⁾ Ondřej z Dubé, nejvyšší sudí království českého (1343–1394). – ⁶⁾ Tas ze Skubrova. – ⁷⁾ Vilém ze Skal. –
⁸⁾ Zdeněk ze Šternberka. – ⁹⁾ Bobuslav ze Švamberka (Krasíkov, Švamberk, kdysi brad u Konstantinových Lázní).

4.

27. leden 1354. Avignon.

Papež Inocenc VI. potvrzuje listinu Arnošta z Pardubic, kterou je klášteru řeholních kanovníků sv. Augustina v Kladsku inkorporován farní kostel v Kostomlatech pod Řípem.

Ed. GG I., s. 149–150 (podle dnes nezvěstného orig. perg. lat., AJK, sign. A 2 b; následuje přetisk této edice); P. Krafl, Kostomlaty, s. 18–19, č. 4 (podle GG). Reg. GG VI/3, s. 10, č. 42.

Lit. P. Krafl, Ves klášteru zaslíbená, s. 79; Týž, Inkorporacjia kościołóu, s. 315, 317.

Innocentius episcopus, servus servorum Dei, ad perpetuam rei memoriam. Hiis, que pro ecclesiarum et monasteriorum statu salubriter confovendo provide acta sunt, libenter adicimus apostolici muniminis firmitatem. Sane petitio pro parte venerabilis fratris nostri Arnesti, archiepiscopi Pragensis, et dilectorum prepositi et conventus monasterii Montis sancte Marie in Glacz¹ per prepositum soliti gubernari, ordinis sancti Augustini, Pragensis diocesis, nobis exhibita continebat, quod olim prefatus archiepiscopus, qui, sicut asserunt, dictum monasterium ad laudem et gloriam omnipotentis Dei et beate Marie virginis genitricis ipsius de novo fundavit, attendens quod monasterium ipsum propter paucitatem reddituum multa cogeatur incomoda sustinere, parrochiales ecclesias in Kostomlat² dicte diocesis, in qua dicti prepositus et conventus ius patronatus obtinebant, prout continent, cum omnibus iuribus et pertinenciis suis de concensu dilectorum filiorum decani, scolastici et capituli ecclesie Pragensis, super hoc cum eis solenni tractatu prehabito, imperpetuum annexuit et univit, prout in patentibus litteris inde confectis dictorum archiepiscopi et capituli sigillis munitis, quarum tenorem de verbo ad verbum presentibus inseri fecimus plenius continetur. Nos itaque ipsorum archiepiscopi, prepositi et conventus supplicationibus inclinati et unionem predictas ratas et gratas habentes, eas auctoritate apostolica ex certa scientia confirmamus et presentis scripti patrocinio communimus, suplentes omnem defectum, si quis forsan intervenerit in eisdem. Volumus autem, quod de ipsius parrochialis ecclesie fructibus, redditibus et proventibus congrua pro perpetuo vicario inibi instituendo portio ad diocesani arbitrium reservetur et eciam assignetur, ex qua idem vicarius possit commode sustentari,

archiepiscopalia iura solvere et alia sibi incumbentia onera supportare. Tenor vero dictarum litterarum talis est: „In nomine Domini amen. Nos Arnestus ...“.¹ Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostre confirmationis, communionis, suppletionis et voluntatis infringere vel ei ausu remerario contraire. si quis autem hoc attemptare presumpserit, indignationem omnipotentis Dei et beatorum Petri et Pauli apostolorum eius se noverit incursurum. datum Avinione VI kal. Februarii, pontificatus nostri anno secundo.

¹ *Listina Arnošta z Pardubic z 21. března 1352; viz výše č. 2.*

5.

25. únor 1384. Neapol.

Papež Urban VI. klášteru řeholních kanovníků sv. Augustina v Kladsku potvrzuje inkorporaci farního kostela v Kostomlatech pod Řípem.

Orig. perg. lat., AJK, sign. A 2 c (=A).

Na plíce vpravo: Registrata gratis N[icolaus] de Glywicz.¹

Na dorsu: K. – Jo. Bevelnheim.

Sig. Přivěšena bula Urbana VI.

Ed. GG I., s. 237–238; P. Krafl, Kostomlaty, s. 19–20, č. 5.

Reg. GG VI/3, s. 15, č. 77; MVB V/1, s. 74, č. 101 (podle GG I.).

Lit. P. Krafl, Ves klášteru zaslíbená, s. 79.

Urbanus episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis preposito et conventu monasterii Montis sancte Marie in Glacz per prepositum || soliti gubernari, ordinis sancti Augustini, Pragensis diocesis, salutem et apostolicam benedictionem. Sacre religionis, sub qua devotum exhibetis Domino famulatum, promeretur honestas, || ut votis nostris in hiis presertim, per que statui et commoditatibus vestris ac vestri monasterii salubriter consulatur, quantum cum Deo possumus, favolabiliter || annuamus. Dudum siquidem exposito felicitis recordacionis Innocencio pape VI predecessori nostro,³ quod olim bone memorie Arnestus, archiepiscopus Pragensis, fundator et dotator eiusdem monasterii attendentes, quod monasterium ipsum propter paucitatem redditum multa cogebatur incomoda sustinere, parochialem ecclesiam ville Kostomalt, Pragensis diocesis, in qua ius patronatus obtinebatis,

prout obtinetis, cum omnibus iuribus et pertinenciis suis de consensu dilectorum filiorum decani, scolastici et capituli ecclesie Pragensis auctoritate ordinaria in perpetuum annexerat et univerat, idem predecessor annexionem et unionem predictas ratas habens et gratas, eas per suas litteras ex certa sciencia auctoritate apostolica confirmavit supplendo omnem defectum, siquis forsan intervenisset in eisdem, prout in dictis litteris plenius continetur. Cum autem sicut exhibita nobis nuper pro parte vestra peticio continebat, vos dubitetis predictas annexionem et unionem, que nodum sortite sunt effectum, fuisse per sedem apostolicam revocatas pro parte vestra fuit nobis humiliter supplicatum, ut eandem parrochiam ecclesiam dicte ville, in qua, ut asseritis, temporale dominium obtinetis, vobis et eidem monasterio vestro de novo unire et incorporare de benignitate apostolica dignaremur. Nos itaque huiusmodi supplicationibus inclinati parrochiam ecclesiam^a eidem vestro monasterio, cuius centum et viginti marcharum argenti puri fructus, redditus et proventus secundum communem extimacionem valorem annum, ut asseritis, non excedunt cum omnibus iuribus et pertinenciis suis auctoritate apostolica incorporamus imperpetuum, annectimus et unimus ita, quod cedente vel decedente rectore ipsius ecclesie, qui nunc est, vel ecclesiam ipsam alias quomodolibet dimittente liceat vobis possessionem eiusdem ecclesie propria auctoritate apprehendere et perpetuo retinere ordinarii loci et alterius cuiuscunque licencia super hoc minime requisita, reservata tamen de fructibus, redditibus et proventibus eiusdem ecclesie pro perpetuo vicario in ea instituendo domino perpetuo servituro congrua portione per loci ordinarium assignanda, de qua ipse vicarius valeat congrue sustentari archiepiscopalia iura solvere et alia incumbencia sibi onera supportare. Non obstantibus, si aliqui super provisionibus sibi faciendis de huiusmodi ecclesiis vel aliis beneficiis ecclesiasticis in illis partibus speciales vel generales predicte sedis vel legatorum eius litteras impetrarint, eciam si per eas ad inhibitionem, reservacionem et decretum vel alias quomodolibet sit processum, quasquidem litteras et processus habitos per easdem ad ecclesiam predictam volumus non extendi, sed nullum per hoc eis, quo ad assecucionem parrochialium ecclesiarum vel beneficiorum aliorum preiudicium generari et quibuscunque privilegiis, indulgenciis et litteris

apostolicis generalibus vel specialibus quoruncunque tenorum existant, per que presentibus non expresa vel totaliter non inserta effectus earum impediri valeat quomodolibet vel differi et de quibus quorumque totis tenoribus habenda sit in nostris litteris mencio specialis. Nos enim extunc irritum decernimus et inane, si fecus super hiis a quoquam quavis auctoritate scienter vel ignoranter contigerit attemptari. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostre incorporacionis, annexionis, unionis, constitucionis et voluntatis infringere vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attemptare presumpserit, indignacionem omnipotentis Dei et beatorum Petri et Pauli apostolorum eius se noverit incursurum. Datum Neapoli³ apud maiorem ecclesiam Neapolitanam VI kalendas Marcii, pontificatus nostri anno sexto.

^{a)} *Sequitur:* cuius viginti A.

¹⁾ *Gliwice.* – ²⁾ *Inocenc VI. (1352–1362).* – ³⁾ *Neapol (Napoli).*

6.

25. červen 1384. Křivoklát.

Václav IV., král římský a český, potvrzuje proboštu a konventu kláštera řeholních kanovníků sv. Augustina v Kladsku dvě privilegia Karla IV. týkající se obcí v majetku kláštera.

Orig. perg. lat., AJK, sign. A 4 a.

Na dorsu: Littere ... regis Wenceslay comprehendens tenores auree bulle et litterarum super Costomlath, Lunka, Chodum et reliquorum censuum ...pio mente. *Druhou rukou:* Super dona *Třetí rukou (druhá polovina 15. století):* Littera super bona, que sunt in Boemia ... confirmatio et exemptio ... villarum Lubam, Sluppow, Brzan, Chodum, Westud, Dussnyk, Costimlad cum villis Swerlddorff inferior et Swey superior et Berthdorff et Eystensdorff cum exemptione et aliis steuris etc. 1384. Si quis infringeret in ...rum puri auri in

Sig. Majestátní pečeť krále Václava IV.

Ed. GG I., s. 239–240; P. Krafl, Kostomlaty, s. 21–22, č. 6.

Reg. GG VI/3, s. 15, č. 78.

Wenzeslaus, Dei gracia Romanorum rex semper augustus et Boemie rex, notum facimus tenore presencium universis, quod pro parte religiosorum prepositi, conventus et canonicorum regularium monasterii sancte Marie Montis in Glacz devotorum || nostrorum dilectorum maiestati nostre humiliter supplicatum existit, quatenus ipsis et dicto eorum monasterio infrascripta privilegia et omnia contenta in eisdem a divo quondam genitore nostro carissimo super fundacionem || et dotacionem ipsorum tradita et concessa unacum bonis infrascriptis ipsorum terre tabulis annotatis villa videlicet Lonkam¹ cum fortalicio, navigio, pisciwallo alias Sluppow, rippis, molendino, piscinis, || pratis, pascuis, ortis, iudicio et taberna ibidem, item in villa Brzon² tres homines cum vinea et orto, item villam Chodum³ cum lacu, pleno iure et universis pertinenciis ac eciam infrascriptas villas eciam pro ipsorum usibus comparatas, in villa videlicet Westut octo sexagenas census annui cum aquarum decursibus, item in villa Krziwenicz⁴ octo sexagenas cum flumine Albee Lamis,⁵ que volgariter Kri dicuntur, item in villa Dussnik⁶ prope Obrzistew⁷ duas marcas graves, item in Costomlad iudicium cum taberna et pleno iure ac eciam cum universis eorundem pertinenciis, prout eciam earundem possessionem legitimam, pacificam et realem habent, tenent et possident, approbare, ratificare, appropriare, iustificare, incorporare et confirmare auctoritate regia graciosius dignemur. Predictorum vero privilegiorum tenor primi talis est: „Karolus ... anno quarto“.⁸ Secundi vero tenor sequitur in hec verba: „Karolus ... anno sexto“.⁹ Nos itaque predictorum prepositi, conventus et canonicorum, qui flagranti studio et continuato devocionis amore cum fidei perfecta constancia sincerum ad nos et regnum nostrum Boemie semper gerunt affectum devocionis supplicacionibus inclinati, considerantes quoque pium et meritorium aput Deum existere personas sacre religioni dicatas specialibus confoveri favoribus et ipsas et eorum monasteria circa ipsarum libertates et gracias liberaliter conservare ad omnipotentis Dei et intemerate sue genitricis virginis matris Marie reverenciam et honorem nec non in progenitorum nostrorum ac eciam nostri animarum remedium salutare predicta privilegia et omnia et singula contenta in eis, prout de verbo ad verbum presentibus sint inserta, in omnibus suis tenoribus, sentenciis, punctis, clausulis et articulis unacum predictis bonis singulis partim intabulatis

et partim non intabulatis et per eosdem comparatis, prout eadem hactenus legitime possiderunt et possident, predictis preposito, conventui et canonicis monasterii memorati approbamus, ratificamus, appropriamus, invisceramus, incorporamus, annectimus et presentis scripti patrocínio regia benignitate de certa nostra sciencia confirmamus. Nulli ergo hominum liceat hanc nostre approbacionis, ratificacionis, appropriacionis, incorporacionis et confirmacionis paginam infringere vel ei ausu temerario quolibet contraire sub pena indignacionis nostre gravissime, quam qui secus attemptare presumpserit se noviter graviter incursum. Presencium sub regie nostre maiestatis sigillo testimonio litterarum datum in Burtleins¹⁰ anno Domini millesimo trecentesimo octuagesimo quarto, indiccione septima die XXV Iunii, regnorum nostrorum anno Boemie XXI°, Romanorum vero VIII°.

¹⁾ Lounky, obec severně od Roudnice nad Labem. – ²⁾ Brzánky, obec severně od Roudnice nad Labem. – ³⁾ Chodouň, obec jihozápadně od Berouna. – ⁴⁾ Křivenice, obec u Mělníka. – ⁵⁾ Labe. – ⁶⁾ Dlušnice nad Vltavou, obec severně od Kralup nad Vltavou. – ⁷⁾ Obříství. – ⁸⁾ Listina Karla IV. z 23. října 1350; viz GG I., s. 119–122. – ⁹⁾ Listina z 25. června 1384; viz výše edice č. 1, sigla B. – ¹⁰⁾ Křivoklát.

7.

10. březen 1400. Řím.

Bonifác IX. potvrzuje proboštu a konventu kláštera řebolních kanovníků sv. Augustina v Kladsku právo dosazovat správce farního kostela v Kostomlatech (pod Řípem), který byl klášteru inkorporován.

Orig. perg. lat., AJK, sign. A 2 d.

Na plíce vpravo: Gratis de mandato domini pape Eckardus.

Pod plikou vpravo: A. de Portugrario.

Sig. Na červených a žlutých nitích přivěšena bula Bonifáce IX.

Ed. GG I., s. 300–301; P. Krafl, Kostomlaty, s. 22–23, č. 7.

Reg. GG VI/3, s. 21, č. 100; MVB V/2, s. 872, č. 1570 (podle GG I.).

Lit. P. Krafl, Ves klášteru zaslíbená, s. 79; Týž, Inkorporacja kościołów, s. 316.

Bonifacius episcopus, servus servorum Dei, ad perpetuam rei memoriam. || Sacre religionis sub quo dilecti filii prepositus et conventus monasterii sancte Marie in Glacz canonicorum regularium per prepositum || soliti gubernari ordinis sancti Augustini, Pragensis diocesis, devotum et sedulum exhibent Domino famulatu promeretur honestas, ut votis eorum illis presertim, || que ipsorum et dicti monasterii utilitatem concernunt, quantum cum Deo possumus favorabiliter annuamus. Hinc est, quod nos dictorum prepositi et conventus in hac parte supplicacionibus inclinati eis auctoritate apostolica tenore presencium indulgemus, ut cedente vel decedente perpetuo vicario parochialis ecclesie sanctorum Petri et Pauli apostolorum in Costomlat dicte diocesis prefato monasterio, ut asseritur, canonicè unite et que de iure patronatus dicti monasterii existit et per unum ex canonicis eiusdem monasterii hactenus regi consuevit, quamque prefati prepositus et conventus per plures annos in proprios usus tenuerunt et possederunt, prout tenent et possident de presenti, vel vicario ipso perpetuam vicariam dicte parochialis ecclesie alias quomodolibet dimittente, liceat ex tunc de cetero perpetuis futuris temporibus ipsis preposito et conventui in dicta ecclesia debitis ipsius oneribus supportatis per unum ex huiusmodi canonicis dicti monasterii ad hoc ydoneum loci ordinario pro commissione animarum presentandum et ad nutu prepositi ipsius monasterii pro tempore existentis et dictorum conventus, quociens eis videbitur, amovendum, in divinis facere deserviri, alicuius super hiis licentia minime requisita, non obstantibus constitutionibus apostolicis ac statutis et consuetudinibus monasterii et ordinis predictorum contrariis quibuscunque, aut si aliqui super provisionibus sibi faciendis de huiusmodi vel aliis beneficiis ecclesiasticis in illis partibus speciales vel generales apostolice sedis vel legatorum eius litteras impetrarint, eciam si per eas ad inhibitionem, reservacionem et decretum vel alias quomodolibet sit processum. Quas quidem litteras et processus earum auctoritate habitos vel habendos ad eandem vicariam volumus non extendi, sed nullum per hoc eis, quo ad assecucionem beneficiorum aliorum preiudicium generari, et quibuscunque privilegiis, indulgenciis et litteris apostolicis generalibus vel specialibus, quorumcunque tenoris existant, per que presentibus non expressa vel totaliter non inserta

effectus earum impediri valeat quomodolibet vel differri et de quibus quorumque totis tenoribus habenda sit in nostris mentio specialis, proviso tamen, quod propter hoc ecclesia ipsa debitis non fraudetur obsequiis et animarum cura in ea nullatenus negligatur. Nos enim ex nunc irritum decernimus et inane si secus super hiis a quoquam quavis auctoritate scienter vel ignoranter contigerit attemptari. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostre concessionis, voluntatis et constitutionis infringere vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attemptare presumpserit, indignacionem omnipotentis Dei et beatorum Petri et Pauli apostolorum eius se noverit incursum. Datum Rome apud sanctum Petrum VI idus Marcii, pontificatus nostri anno undecimo.

Odpuštěkové listiny pro kladský klášter

V rámci listin dochovaných v kladském archivu tamní bývalé kanonie tvoří malou skupinku odpuštěkové listiny, které byly vydány ve prospěch kladského kláštera. Pro předhusitské období se zde nachází pět odpuštěkových listin. První z nich listin vydal 10. října 1365 pražský arcibiskup Jan Očko z Vlašimi,¹ druhou 25. listopadu 1386 Jan z Jenštejna.² Pozornost budeme dále věnovat třem listinám arcibiskupa Zbyňka Zajíce z Házmburka. Pocházejí z 6. prosince 1404,³ 12. května 1405⁴ a 23. června 1411.⁵ O dalších, nedochovaných odpuštěkových listinách, se dozvídáme z listiny Jana z Jenštejna, který je potvrzuje. Jejich vydavateli byli Arnošt z Pardubic, olomoucký biskup Jan (v úvahu přichází Jan VIII. Očko z Vlašimi a Jan IX. ze Středý, popř. též Jan VII. Volek), Petr, biskup v Auxerre, a Jan, biskup ve Vácu.⁶

Jan Očko z Vlašimi v naraci své listiny připomíná, že klášter je poddán jeho jurisdikci; jeho záměrem je zvýšit počet křesťanů navštěvujících klášter. Odpuštěk čtyřiceti dnů měli obdržet poutníci, kteří před větším oltářem nebo k jiným oltářům klášterního kostela ve svátky Těla Páně, apoštolů, patriarchů, mučedníků, vyznavačů, panen a vdov, Všech svatých pronesou „quinque salutaciones angelicas“, ti, kteří ze zbožných důvodů navštíví klášter ve svátky Narození, Obřezání, Zjevení Páně, na Zelený čtvrtek, Velký pátek, Vzkříšení Páně, Den svátostí, Nanebevstoupení Páně, Letnice, sv. Trojice, Těla Páně, dále ve svátky Početí P. Marie, Zvěstování P. Marii, Narození, Očišťování

¹ Sign. A 6 a. Viz příloha 1.

² Sign. A 6 b. Viz příloha 2.

³ Sign. A 6 c. Viz příloha 3.

⁴ Sign. A 6 d. Viz příloha 4.

⁵ Sign. A 6 e. Viz příloha 5.

⁶ Viz příloha 2.

a Nanebevzetí P. Marie, ve svátky sv. andělů, Narození Jana Křtitele, sv. Petra a Pavla a dalších apoštolů a evangelistů, ve svátky sv. Vavřince, Štěpána, Víta, Václava, Přenesení sv. Vojtěcha, Pěti bratří, ve svátky sv. Řehoře, Ambrože, Augustina, Přenesení sv. Jeronýma, Martina, Mikuláše, Prokopa, Marie Magdalény, Marty, Kateřiny, Markéty, Doro-ty, Ludmily a Alžběty, ve svátek Všech svatých, památky zesnulých a ve svátek patrocina klášterního kostela. Odpustek v uvedené výši dále měli obdržet ti, kteří by se modlili za zakladatele kláštera Arnošta z Pardubic nebo za zemřelé křesťany, ti, kteří při mši nebo v hodinky připojí klausuli „Et famulum tuum imperatorem atque antistitem nostrum“, ti, kteří by doprovodili eucharistii, když bude nesena k nemocnému, a nakonec ti, kteří by byli přítomni jitřní mši, modlili se k Bohu za krále, arcibiskupa nebo za mír v království.

Nejpodrobnější, a snad lze říci nejpropracovanější je odpustková listina Jana z Jenštejna. Arengu má totožnou s listinou Jana Očka z Vlašimi. Vydavatel slibuje opět odpustek čtyřiceti dnů ze stanovného pokání. Obdrží jej osoby, které ze zbožných příčin navštíví kláš-ter, budou přítomny kázání, ti, kteří budou ráno při mši zpívat antifonu „Salve regina“ nebo „Regina coeli“, kteří budou přítomni antifonám po kompletoriu, ti, kteří budou ráno přítomni čtené mši, kteří „sabbatis vel infra hebdomadem diebus, quando missa de domina pro summa tenetur, intererunt totidem“, ti, kteří přijmou před mší nebo po ní „pacem“, budou se modlit za mír, ti, kteří se pomodlí Otčenáš nebo pět Zdravas před vystaveným dřevem ze svatého kříže nebo ostatky svatého či svatých, případně to učiní před sv. Veronikou, před deskou většího oltáře, ti, kteří před větší oltářem nebo před jiným, totiž Těla Páně, apoštolů, patriarchů a proroků, mučedníků, vyznavačů, panen a vdov a Všech svatých, pronesou Otčenáš nebo pět Zdravas Maria, ti, kteří uvedené molitby prosloví u obrazu či sochy Krucifixu nebo Panny Marie. Čtyřicetidenní odpustky čekaly rovněž na věřící, kteří tiše odříkali modlitbu s incipitem „O veri luciferi luminare“, kteří kolektu „Concede nos famulos“ nebo jinou o Bohorodičce, o sv. Kateřině nebo o sv. Augustinovi při mši tiše prosloví, ti, kteří při jitřní mši a při nešporách klausuli „Et famulum tuum“ připojí. Uvedené odpustky rovněž měli obdržet osoby, které by se modlily za krále, za arcibiskupa, ti, kteří ráno či večer, když zvoní zvon, poklekli a modlili se

Zdravas Maria, ti, kteří se modlili za všechny zemřelé věřící, za zakladatele kláštera Arnošta z Pardubic, za císaře Karla IV., za strýce vydavatele kardinála Jana Očka z Vlašimi. Čtyřicetidenní odpustek bylo možno obdržet rovněž při přihlížení Tělu Páně, obdrželi jej věřící očekávající požehnání od kněží, konečně ti, kteří svátost oltářní doprovázejí, když je nesena k nemocnému nebo k nemocným.

Všechny tři listiny Zbyňka Zajíce z Házmburka byly vydány v Roudnici nad Labem. Narace listin dokládá různorodou motivaci pro jejich vydání. První a třetí z odpustkových listin arcibiskupa Zbyňka měly prostý cíl: rozšířit množství poutníků, kteří do klášterního kostela zavítají („...ut ecclesia in Glacz ... frequencius a Christi fidelibus visitetur...“; „...ut monasterium ... frequentetur...“). Druhá z listin měla klášteru zajistit pomoc a pomocníky při stavbě věže kostela („...in monasterio predicto turris ... exstruatur nequiveritque in suis structuris debite consumari, nisi Christi fideles sua caritativa subsidia ad perfectionem ipsius adhibeant et manus suas porrigant adiutrices...“). První listina uděluje odpustky při návštěvě kostela ve vyjmenované svátky, konkrétně Narození, Obřezání a Zjevení Páně, na Zelený čtvrtek, Velký pátek, Vzkříšení Páně, Nanebevstoupení Páně, Letnice, ve svátek sv. Trojice, Těla Páně, v mariánské svátky Nanebevzetí, Narození, Očištvání a Zvěstování, ve svátky sv. Petra a Pavla a dalších apoštolů, ve svátky českých patronů sv. Víta, Václava, Vojtěcha a Zikmunda, ve svátky sv. vyznavačů Mikuláše, Martina, Prokopa a Augustina, ve svátky sv. panen Kateřiny, Markéty, Doroty a Anežky, dále ve svátek patrona a zasvěcení kostela. V třetí odpustkové listině Zbyňek Zajíc z Házmburka uděluje odpustky všem, kteří v jakoukoliv denní hodinu navštíví kostel, pokleknou před některým z oltářů a pomodlí se sedmkrát Zdravas Maria, a dále těm, kteří při pozdvihování pokleknou a pomodlí se modlitbu Páně. Druhá z listin umožňuje získání odpustků věřícím, kteří přivezou pro stavbu věže kámen, vápno a dřevo, konkrétně za každý přivezený vůz. Zdůrazněno je, že se tak má dít v běžný den, nikoliv v den sváteční. Všemi třemi listinami jsou uděleny odpustky ve výši čtyřiceti dnů. Třetí listina arcibiskupa Zbyňka navíc obsahuje confirmaci všech starších odpustkových listin, které klášter obdržel od arcibiskupů a biskupů.

V příloze lze nalézt edici listin.

PŘÍLOHA

Edice odpustkových listin z archivu kladského kláštera

1.

10. říjen 1365. Kladsko

Jan Očko z Vlašimi, arcibiskup pražský, papežský legát, uděluje návštěvníkům klášterního kostela řeholních kanovníků sv. Augustina v Kladsku v jisté svátky odpustek.

Orig. perg. lat., AJK, sign. A 6 a.

Na dorzu: 1. rukou poč. 15. stol.: Indulgentiarum; 2. rukou 2. pol. 15. stol.: Littera de indulgenciis.

Sig. na pergamenovém proužku přivěšena pečeť Jana Očka z Vlašimi, arcibiskupa pražského.

Ed. GG II., s. 187–189.

Iohannes, dei gracia sancte Pragensis ecclesie archiepiscopus et apostolice sedis legatus, universis Christi fidelibus, || ad quos presentes pervenerint, in Christo Iesu salutem. Etsi loca singula ad honorem Dei omnipotentis sanctorumque || ipsius divino cultui dedicata honorum muneribus et dignis laudum preconiiis attollere debeamus, ibi tamen || prompcius et uberius hoc facere astringimur, ubi regularis et Deo placita viget observancia Christique puerpere Marie semper virginis benedictae, que singulari quadam excellencia super omni specie civium supernorum tanquam sydus radiat matutinum, constant titulo insignita. Igitur cum monasterium Glacense per prepositum gubernari solitum, in quo est sacer regularium canonicorum conventus, qui sua exemplari conversacione suos devocionis funiculos extendit, et in honore virginis predictae sit erectum, nobis quoque iure ordinario subiectum existat. Nos proinde et aliis certis et legitimis ex causis ipsum donis spiritualibus volentes copiosius premiare quodque Christi fideles idem monasterium eo accedant frequencius, quo se beneficiis spiritualibus habundancius senserint consolatos, omnibus vero penitentibus, confessis et contritis, qui idem monasterium intrantes ante maius altare seu aliorum videlicet Corporis Christi, apostolorum, patriarcharum, martirum, confessorum, virginum et viduarum necnon et omnium sanctorum quinque salutaciones angelicas dixerint, quinymo qui prefatum monasterium

in Nativitatis, Circumcisionis, Epyphaniarum, Cene dominice, Passionis, Resurreccionis, Lancee, Ascensionis Domini, Penthecostes, Trinitatis, Corporis Christi, item, qui in Concepcionis, Annunciacionis, Nativitatis, Purificationis, Assumpcionis virginis benedecte, insuper, qui in sanctorum angelorum, Nativitatis Iohannis Baptiste, item, qui beatorum Petri et Pauli, Andree, Iohannis, Iacobi utriusque, Bartholomei, Symonis et Iude, Thome, Mathie, Mathei, Marci, Luce apostolorum et evangelistarum necnon, qui in beatissimorum Laurencii, Stephani prothomartiris, Viti, Wenczeslai, translacionis et transitus Adalberti, Quinque fratrum minorum gloriosorum, item qui in Gregorii, Ambrosii, Augustini, transitus et translacionis Ieronimi, Martini, Nicolai, Procopii, confessorum beatorum, qui eciam Marie Magdalene, Marthe, Katherine, Margarethe, Dorothee, Ludmile et Elyzabeth virginum et viduarum, item, qui in Omnium Sanctorum, in Commemoracione omnium animarum et dedicacione chori monasterii memorati festivitatum devocionis causa accesserit seu accesserint seu beneficium quodcunque a manu, lingua vel obsequio impederint, postremo quocienscunque, quis sermoni ibidem interfuerit, antiphonam „Salve regina“ cantaverit vel interfuerit, item qui pro predecesore nostro domino Arnesto fundatore monasterii predicti vel pro fidelibus defunctis oraverit vel qui clausulam „Et famulum tuum imperatorem atque antistitem nostrum“ etc.^a in missa vel aliis horis adiunxerit vel, quando Corpus Domini nostri Iesu Christi ad infirmum seu infirmos deportatur et deportabitur seu ipsum Corpus Dominicum conduxerit, item, qui misse, que mane de virgine benedicta legi consuevit interfuerit, pro rege, archiepiscopo vel pro pace regni preces domino deo fuderit, de omnipotentis Dei misericordia et beatissimorum apostolorum Petri et Pauli eius, sanctissimorum quoque martirum Viti, Wenczeslai, atque Adalberti patronorum nostrorum meritis et intercessione confisi pro vice qualibet et nichilominus singulis predictarum festivitatum et ipsarum octavis, que tamen octavas habere dinoscuntur diebus singulas, quadraginta dies^b indulgenciarum ipsis misericorditer in domino condonamus, harum, quibus sigillum nostrum maius appensum est testimonio litterarum datum in Glacz anno Domini Millesimo trecentesimo LXV°, X die Octobris.

^a *Sequitur:* adiunxerit (*cancellatum*). – ^b *Corr. Kra. In autogr. dierum legitur.*

2.

25. říjen 1386. Kladsko

Jan z Jenštejna, arcibiskup pražský, papežský legát, uděluje návštěvníkům klášterního kostela řebolních kanovníků sv. Augustina v Kladsku v jisté svátky odpustek.

Orig. perg. lat., AJK, sign. A 6 b.

Na dorzu: rukou poč. 15. stol.: Summa ... indulgenciarum M^c LX d... omnibus s... large computat.

Sig. na pergamenovém proužku přivěšena pečeť Jana Očka z Vlašimi, arcibiskupa pražského.

Ed. GG II, s. 244–246 (výtah z listiny).

Iohannes, dei gracia sancte Pragensis ecclesie archiepiscopus et apostolice sedis legatus, universis Christi fidelibus presentes auditis vel lectis in Christo || Iesu salutem. Etsi loca singula ad honorem Dei omnipotentis sanctorumque ipsius divino cultui dedicata honorum muneribus et dignis laudum preconiiis || attollere debeamus, ibi tamen prompcius et uberius hoc facere astringimur, ubi regularis et Deo placita viget observancia Christique puerpere Marie semper || virginis benedictae, que singulari quadam excellencia super omni specie civium supernorum tanquam sydus radiat matutinum, constant titulo insignita. Igitur cum monasterium Montis sancte Marie in Glacz per prepositum gubernari solitum, in quo est sacer canonicorum regularium conventus, qui sua exemplari conversacione suos devocionis funiculos extendit, et in honore virginis predictae sit erectum, nobis quoque iure ordinario subiectum existat. Nos proinde et aliis certis et legitimis ex causis ipsum donis spiritualibus volentes copiosius premiare quodque Christi fideles idem monasterium eo accedant frequencius et fervencius, quo se beneficiis spiritualibus abundancius senserint consolatos, omnibus vero penitentibus, confessis et contritis, qui idem monasterium visitacionis devocionisque causa accesserit seu accesserint seu beneficium quodcumque a manu, lingua vel obsequio impenderint, XL, qui vero sermoni ibidem interfuerint, totidem, qui autem antiphonas „Salve Regina“ vel „Regina celi“ mane ante missam virginis Marie cantaverit vel interfuerit similiter XL, qui vero predictis anthiphonis post completorium interfuerit, totidem, illis quoque, qui misse, que

mane de virgine benedicta legitur, interfuerint XL, eis autem, qui sabbatis vel infra ebdomadem diebus, quando missa de domina pro summa tenetur, intererunt totidem, pacem vero infra vel post missas recipientibus pro qualibet vice XL, pro pace orantibus XL, lignum^a Sancte Crucis vel reliquie unius sancti vel plurimorum cum exposite fuerint, oracionem dominicam vel quinque Ave Maria dicentibus ante easdem XL, coram Veronica maiori oracionem dominicam vel quinque Ave Maria dicentibus XL, coram tabula maioris altaris, cum aperta fuerit, oracionem dominicam vel V Ave Maria dicentibus, pro qualibet vice XL, qui vero ante maius altare seu aliorum videlicet Corporis Christi, apostolorum, patriarcharum et prophetarum, martirum, confessorum, virginum et viduarum necnon et Omnium Sanctorum oracionem Dominicam vel V Ave Maria dixerit, de quolibet altari XL, coram ymagine depicta seu sculpta Crucifixi vel Marie Virginis matris benedictae oracionem Dominicam vel V Ave Maria dicentibus de qualibet XL, qui autem oracionem, que sic incipit „O veri luciferi luminare“ etc., dixerit silens XL^a, qui collectam „Concede nos famulos“ vel aliam silens de Dei genitrice in missa imposuerit vel de sancta Katherina seu de sancto Augustino, de qualibet XL^a, qui vero clausulam „Et famulum tuum“ etc. in matutina missa et in vesperis adiunxerit, pro qualibet vice XL^a, qui pro domino rege oraverit XL^a, pro domino archiepiscopo XL^a, mane vero sive vespere, cum ad Ave Maria pulsatum fuerit, flectentibus ac Ave Maria dicentibus pro qualibet vice XL^a, qui pro omnibus fidelibus defunctis oraverit XL^a, qui pro domino Arnesto, monasterii predicti fundatore, preces ad Dominum fuderit XL^a, pro domino Karolo imperatore totidem, item pro domino Iohanne cardinali patruo nostro XL^a, item pro domino Paulo, patre nostro, similiter XL^a, Corpus domini nostri Iesu Christi intuentibus XL^a, benedictionem sacerdotalem expectantibus totidem, item qui corpus dominicum, quando ad infirmum seu infirmos deportatur et deportabitur, conduxerit, de omnipotentis Dei misericordia, Marie Virginis benedictae matris et beatissimorum apostolorum Petri et Pauli, sanctissimorumque martirum Viti, Wencezlai atque Adalberti patronorum nostrorum meritis et intercessione confisi, XL^a dies indulgenciarum de iniunctis eis penitenciis in domino misericorditer relaxamus has perpetuis futuris temporibus valituras. Insuper donacionem indulgenciarum factam per reverendos

in Christo patres et dominos dominos, videlicet dominum Arnestum, dominum Iohannem, cardinalem Pragensem, dominum Petrum Altisiodorensem,¹ dominum Iohannem Olomucensem,² dominum Iohannem Waciensem,³ dominum Petrum, curatorem monasteriorum nostre dyocesis, scripto auctoritate ordinaria ex certa nostra sciencia ratificamus, approbamus, confirmamus presencium sub sigillo nostro minori appenso testimonio litterarum eo tempore sigillum nostrum maius penes nos habentes. Datum in Glacz, loco quo supra. Anno Domini M^o CCC^o LXXXVI die sancte Katherine virginis et martiris gloriose.

^a *Corr. Kra. In autogr. erronee lingnum.*

¹⁾ *Auxerre, město ve Francii (Burgundsko). Biskup Petr doložen k roku 1362; C. Eubel, Hierarchia catholica, s. 120. – ²⁾ Jan VII. Volek (1334–1351), Jan VIII. Očko z Vlašimi (1351–1380) nebo Jan IX. ze Středy (1364–1380). – ³⁾ Vác, město, dnes v Madarsku. Biskup Jan doložen před rokem 1382; C. Eubel, Hierarchia catholica, s. 515.*

3.

6. prosinec 1404. Roudnice nad Labem

Zbyněk Zajíc z Házmburka, arcibiskup pražský, papežský legát, uděluje návštěvníkům klášterního kostela řeholních kanovníků sv. Augustina v Kladsku v jisté svátky odpustek.

Orig. perg. lat., AJK, sign. A 6 c.

Na dorzu: 1. rukou: Littera indulgenciarum domini archiepiscopi Sbinko, veneracio reliquia[rum] est littera, remissio peccatorum; 2. rukou: Summa indulgenciarum M^o CCCC^o quad[ring]lenti quinque (sic!) dies omnibus sum[...] putatis.

Sig. na pergamenovém proužku přivěšena pečeť Zbyňka Zajíce z Házmburka, arcibiskupa pražského.

Ed. GG II., s. 16 (výtah z listiny); P. Krafl, Odpustkové listiny Zbyňka Zajíce z Házmburka pro kladský klášter. Edice pramene, KS 7, 2006, s. 202–203, č. 1.

Reg. GG VI/3, s. 23, č. 124.

Sbinco, Dei gracia sancte Pragensis ecclesie archiepiscopus, apostolice sedis legatus, universis Christi fidelibus, ad quos presentes pervenerint, || salutem in filio virginis illibate. Quia pia noster ecclesia de filiorum, quos specialiter genuit, salute sollicita devocionem ipsorum quasi quibusdam || allectivis muneribus indulgenciis videlicet et preteritorum remissionibus invitare consuevit ad debiti famulatus honorem omnipotenti Deo et intemellrate virgini genitrici eius, sanctisque omnibus impendendum, ut quanto crebrius et devocius illuc populus confluit Christianus tanto celerius delictorum suorum veniam et eterna gaudia consequi mereatur. Cupientes igitur, ut ecclesia in Glacz canonicorum regularium dedicata in honore beatissime Dei genitricis virginis Marie, que est regina celi et terre gloriosissima plena deliciis et omnium virtutum floribus insignita, que virginitatis flore servato florem inmarciscibilem Ihesum Christum dominum nostrum mundo protulit, salvatorem congruis honoribus veneretur et eo frequencius a Christi fidelibus visitetur quanto magis se donis spiritualibus senserint consolatos omnibus vere penitentibus, confessis et contritis, qui ad dictam ecclesiam in festivitatibus Domini nostri Ihesu Christi Nativitatis, Circumcisionis, Epiphanie, Cene Domini, Passionis, Resurreccionis, Ascensionis, Penthecostes, Trinitatis et Corporis Christi, item in festivitatibus beatissime Marie virginis Assumpcionis, Nativitatis, Purificacionis et Annunciacionis, item in festis sanctorum Petri et Pauli et aliorum apostolorum, item in festivitatibus sanctorum Viti, Wenceslai, Adalberti et Sigismundi nostrorum, item in festis sanctorum Nicolai, Martini, Procopii et Augustini confessorum, item in festivitatibus sanctarum Katherine, Margarethe, Dorothee et Agnetis virginum, item in die patroni et dedicacionis supradicte ecclesie et chori ipsius prefatam ecclesiam cum devocione in humilitate spiritus accesserint et oraciones suas ibidem devote suderint, de omnipotentis Dei misericordia et beatorum Petri et Pauli apostolorum eius meritis et intercessione confisi quadraginta dies indulgenciarum de iniunctas eis penitenciis in Domino misericorditer relaxamus omnesque indulgencias et prerogativas per predecesores nostros Pragenses archiepiscopos pro predicta ecclesia sancte Marie in Glacz concessas, ratas habentes et gratas approbamus, ratificamus, auctorisamus et extra nostra sciencia presentibus

confirmamus. In cuius rei evidenciam presentem litteram fieri et sigilli nostri armoris appensione iussimus roborari. Datum in Rudnicz anno Domini M^o quadringentesimo quarto die VI Decembris.

4.

12. květen 1405. Roudnice nad Labem

Zbyněk Zajíc z Házmburka, arcibiskup pražský, papežský legát, uděluje odpustek těm, kdo přispějí při stavbě věže kláštera řeholních kanovníků sv. Augustina v Kladsku.

Orig. perg. lat., AJK, sign. A 6 d.

Na dorzu: Littera de turri si manus adiutricis apportari quadraginta dies indulgentiarum.

Sig. na pergamenovém proužku přivěšena pečeť Zbyňka Zajíce z Házmburka, arcibiskupa pražského.

Ed. GG II., s. 19 (úseky vypuštěny); P. Krafl, Odpustkové listiny, s. 203–204, č. 2.

Reg. GG VI/3, s. 24, č. 126.

Sbinco, Dei gracia sancte Pragensis ecclesie archiepiscopus, apostolice sedis legatus, sane ex relatione || veridica venerabilis domini Augustini, prepositi monasterii sancte Marie virginis canonicorum regularium || in Glacz, accepimus, qualiter in monasterio predicto turris quedam ad honorem Dei omnipotentis || et beate Dei genitricis predicte ex novo satis sumptuoso opere exstruatur nequiveritque in suis structuris debite consumari, nisi Christi fideles sua caritativa subsidia ad perfeccionem ipsius adhibeant et manus suas porrigant adiutrices. Nos igitur cupientes, ut Christi fideles eo fervencius ad predictum opus caritatis subsidia adhibeant et manus porrigant ad intrites, quanto se donis spiritualibus senserint consolatos, omnibus vere penitentibus, confessis et contritis, qui ad consumacionem predicte turris in Glacz lapides, cementum, ligna et alia ad predictum opus necessaria diebus tamen feriatis et non festivis adduxerint seu adduci procuraverint, pro adduccionem uniuscuiuslibet plaustrum de omnipotentis Dei misericordia et beatorum Petri et Pauli apostolorum eius auctoritate confisi quadraginta dies indulgentiarum de iniunctis eis penitentiis

misericorditer in Domino relaxamus. In cuius rei testimonium presentes litteras fieri et sigilli nostri minoris appensione iussimus communiri. Datum in Rudnicz anno Domini millesimo quadringentesimo quinto die duodecima mensis Maii.

5.

23. červen 1411. Roudnice nad Labem

Zbyněk Zajíc z Házmburka, arcibiskup pražský, papežský legát, uděluje návštěvníkům klášterního kostela řeholních kanovníků sv. Augustina v Kladsku odpustek.

Orig. perg. lat., AJK, sign. A 6 e.

Na dorzu: 1411 indulgentiae con[...] ab archiepiscopo Sbincone.

Sig. chybí původně na pergamenovém proužku přivěšená pečeť Zbyňka Zajíce z Házmburka, arcibiskupa pražského.

Ed. GG II., s. 45–46 (výtab z listiny); P. Krafl, *Odpustkové listiny*, s. 204–205, č. 3.

Reg. GG VI/3, s. 28, č. 147.

Sbinco, Dei gracia sancte Pragensis ecclesie archiepiscopus, apostolice sedis legatus, || universis Christi fidelibus, ad quos presentes pervenerint, salutem in omnium salvatore. Gloriosus || Deus in sanctis suis et in ipsorum glorificatione congaudens in veneratione beate Marie semper virginis || eo iocundus delectatur, quo ipsa utpote mater eius effecta meruit alcius sanctis ceteris in celestibus collocari. Cupientes igitur, ut monasterium Montis sancte Marie virginis in Glacz ordinis sancti Augustini canonicorum regularium congruis honoribus frequentetur et ut Christi fideles ad id causa devocionis eo libencius confluant, quo ex hoc ibidem dono celestis gracia uberius conspexerint se refectos, de omnipotentis Dei misericordia et beatorum Petri et Pauli apostolorum eius meritis et intercessione confisi omnibus vere penitentibus contritis et confessis predictum monasterium quacunque hora diei visitantibus ac coram altaribus in eodem signanter coram altari quolibet flexis genibus septem Ave Maria in ipso vero monasterio stando vel flectendo, quantum ex devocione inspiratum fuerit, orantibus, eciam omnibus infra elevationem corporis Christi quocienscunque

genua flectentibus et unam oracionem dominicam ob reverenciam eiusdem corporis Christi in humilitate spiritus dicentibus de quolibet actu premissorum quadraginta dies indulgenciarum de iniunctis eis penitenciis in Domino misericorditer relaxamus, ratificantes insuper omnes indulgencias a quibuscunque reverentis in Christo patribus dominis archiepiscopis vel episcopis catholicis predicto concessas monasterio et ad concedendas prebentes assensum ipsas in Dei nomine confirmantes. In cuius rei testimonium presentes litteras et sigillorum nostrorum appensione iussimus communiri. Datum in Rudnicz anno Domini M^o CCCC^o undecimo die XXIII mensis Iunii.

Okolnosti přijetí Mikuláška Jindřichova z Kladska za člena kladského kláštera (1410)

Obzvláštní péči v kláštorech, včetně domů řeholních kanovníků sv. Augustina, se těšila výchova noviců. Sám arcibiskup Jan z Jenštejna inicioval vznik spisu, který posloužil jako návod pro novice vstupujícího do kláštera augustiniánských kanovníků. Text *Dietarius observancie regularis*, rozdělený do tří částí, připravil Petr Clarificator. V části první je kandidát poučen o vznešenosti společného života a o ústavě řeholních kanovníků sv. Augustina, v druhé o řeholních slibech, v třetí o posvěcení času liturgií a plněním denních povinností.¹ Přijetí nového člena do konventu mohlo znamenat zásah do organismu řeholní komunity. Alespoň zkráceně nahlédneme do okolností, které provázely roku 1410 pokus o přijetí Mikuláška Jindřichova z Kladska za člena kladského kláštera řeholních kanovníků sv. Augustina. Neocenitelnou pomoc pro poznání běžných strastí konventu a problémů kladského kláštera augustiniánských kanovníků představuje klášterní kronika Michala Czacheritze (1456–1489).² O událostech roku 1410 jsme zpraveni díky opisu listiny arbitra pořázené 30. října a Czacheritzem začleněné do kroniky. Spor stručně zmiňuje Ivan Hlaváček ve stati věnované Czacheritzově kronice.³

Konflikt vznikl mezi čtvrtým proboštem kláštera Augustinem Liebsteinem (1403–1413) a částí konventu kladského kláštera, členové konventu se neshodli právě ve věci přijetí či nepřijetí zmíněného

¹ J. KADLEC, *Literární činnost*, s. 180.

² *Cronica*, o. c. Podkapitolku „De discordiis inter praepositum et fratres“ nalezneme na s. 13–16.

³ I. HLAVÁČEK, *O kronice Michala Czacheritze*, s. 318.

Mikuláška Jindřichova. Příčiny nesouladu nejsou specifikovány, pozadí dějů a událostí zůstává částečně zastřeno. Můžeme spekulovat, zda konflikt vyvolala Mikulášskova nezpůsobilost nebo snad vnitřní pnutí v konventu. V druhém případě by spor o přijetí novice byl jen zástupným problémem vyhrocujícím situaci. Nový člen mohl také posílit jednu ze znesvářených stran. Jak naznačuje níže uvedené rozhodnutí arbitra, hybatelem událostí mohla být nespokojenost části konventu se svévolným rozhodováním převora. Náznakem, který tuto úvahu podporuje, je nařízení vzešlé z vizitace kláštera uskutečněné roku 1406. Tehdy vizitátoři kladskému proboštovi stanovili povinnost řešit obtížnější záležitosti, jako byly stavby, koupě a prodeje, po poradě s konventem.⁴ Na jedné straně vády o přijetí či nepřijetí Mikuláška Jindřichova stál probošt Augustin spolu s pěti bratry, a sice s Lipardem, Vincencem z Kladska, Petrem Konrádovým, Kalvem Erhardem a Janem Leopoldovým z Kladska. K nim se s jistou nespécifikovanou podmínkou připojil bratr Pavel. Protivnou stranu tvořili převor Ondřej a šest bratrů, jmenovitě Lukáš Říman, Václav, Mikuláš Kožešníkův, Konrád, Blažej a Jindřich. Spor došel až k arcibiskupovi Zbyňkovi Zajíci z Házmburka, ten poté přes konvrše Václava proboštovi vzkázal, aby s bratry „tempore medio“ uzavřel dohodu. Nestalo-li by se tak, měla být kauza přísněji řešena při vizitaci. Hrozba případné vizitace a současně zásahu autority, vizitátora pověřeného arcibiskupem, přiměla probošta Augustina k řešení kauzy prostřednictvím arbitra. Vyzval Jakuba, probošta kláštera řeholních kanovníků Panny Marie v Jaroměři, aby se ujal role rozhodčího sporu,⁵ v této roli jej potvrdil i konvent.

⁴ *Cronica*, s. 18.

⁵ W. Mrozowicz návštěvu jaroměřského probošta v kladském klášteře nesprávně prohlašuje za vizitaci; W. MROZOWICZ, *Kronika klasztoru*, s. 135. Probošt Jakub je ovšem v listině jasně uveden jako „arbitrator, laudator, diffinitor et amicable compositor vocatus per ... Augustinum prepositum...“, vystupoval tedy jako arbitr. Označení vizitátora v listině uvedeno není; ostatně vizitátora by nezval probošt, byl by vyslán arcibiskupem, který držel nad klášteřem jurisdikční pravomoc.

Jaroměřský probošt Jakub rozhodl, že probošt Augustin nemá sám nebo s jakýmsi přibranými bratry vyřizovat náročnou agendu týkající se vinic, polí, luk, obdělávání polí, míst, rolníků, platů jak věčných tak doživotních, klenoty, svobody, jurisdikce. Pečeť konventu má přenechat jiné osobě a nemá činit změny, které vyžadují její užití. Nemá uskutečňovat koupě. Rovněž nemá přijmout do konventu žádnou osobu bez souhlasu všech bratří nebo jejich většiny. Jakub dále specifikuje, jak má být stanovena kvalifikovaná většina potřebná k vyjádření souhlasu. Tvořit ji mají dvě třetiny konventu; v případě, že je konvent složen z patnácti bratrů, pak je pro konsensus potřebných přinejmenším deset hlasů, v případě, že je konvent šestnáctičlenný, pak má vyjádřit souhlas jedenáct členů. V záležitosti Mikuláška Jindřichova, kvůli kterému spor vznikl, arbitr Jakub rozhodl, že nemá být přijat za člena konventu toliko na základě rozhodnutí probošta Augustina, musí být splněna podmínka souhlasu konventu. V situaci, kdy dvě třetiny konventu vyjádří souhlas s přijetím zmíněného novice, má představený kláštera usilovat o souhlas dalších řeholníků; přednost má být dána jednotnému rozhodnutí bratrů. K členům konventu je směřována arbitrova výzva k jasnému formulování a vyjádření stanoviska, souhlasu či nesouhlasu; cílem bylo zabránit odkazování se na stanovisko jiných nebo zaujímání neutrálního postoje, tedy postojů, které neumožňují situaci vyřešit.

Listina sepsaná Jakubovým prokurátorem Štěpánem nám umožnila nahlédnout do správních mechanismů upravujících chod a rozhodování konventu, kdy se vyžadoval souhlas kvalifikované většiny. Pramen současně vyjadřuje měření sil mezi proboštem a konventem, které skončilo defenzívou představeného kláštera, a naznačuje, jak probíhalo přijímání nových členů konventu, za standardních okolností samozřejmě bez stigmatu konfliktu.

Závěr

Přehled výzkumů naznačuje šíři a různorodost zpracovávaných témat (a pramenů) a mezioborový charakter výzkumu (monasteriologie, dějiny správy, editorství, kodikologie, teologie, klasická filologie, prosopografie, dějiny umění), vyžadující účast a spolupráci mnoha badatelů rozličného zaměření a vzdělání. Teprve po edičním zpracování uvedených pramenů a jejich obsahové analýze je možné přistoupit k solidnějšímu syntetickému shrnutí problematiky řádu na území Čech a Moravy a dosahu jeho vlivu v okolních zemích. Na okraji zájmu se více méně ocitly moravské kanonie řeholních kanovníků. Je třeba ustálit názvosloví a vyloučit z užívání pojmy společné s řádem sv. Augustina, stejně tak pojmy podobné. Konstatujeme setrvačnost slovníkové tvorby, kdy se terminologie přebírá od jednoho k druhému, bez přihlídnutí k aktuálnímu vývoji, ke kterému dochází prohloubením vědění či exaktnějším pojetím.

Lze konstatovat poměrně bohatou produkci k dějinám řádu ve střední Evropě ve středověku. Proměnlivou kvalitu mají svazky ediční řady Österreichischer Chorherrenbuch. Die Klöster der Augustiner-Chorherren in der ehemaligen Österreich-Ungarischen Monarchie, kterou vydává Probst-Gebhart-Koberger-Institut für die Erforschung der Geschichte der Augustiner-Chorherren. Polská badání k dějinám řeholních kanovníků sv. Augustina našla své útočiště na univerzitě v Opole, konkrétně ve výzkumech A. Pobóg-Lenartowicz a v konferencích *Klasztor... etc.*, jejichž organizátorkou je táž badatelka, spolu s Markem Derwichem. Významným centrem studia dějin augustiniánských kanovníků ve středověku i v novověku se stala akademie ve Windesheimu,¹ která vydává dvě ediční řady: *Publikationen* (v letech 1998–2005 vydáno šest svazků) a *Schriftenreihe* (v letech 1996–2004

¹ O akademii: Rainer A. MÜLLER, *Genese, Geschichte und Perspektiven der Akademie der Augustiner-Chorherren von Windesheim*, in: *Die Augustinerchorherren in Bayern*, s. 97–98.

vydáno devět svazků). Zatímco v některých vybraných regionech středozápadní Evropy se kláštery augustiniánských kanovníků dočkaly systematického monografického zpracování, pro středovýchodní Evropu je zase příznačná bohatá produkce studií a článků k dílčím aspektům. Závažným předmětem výzkumů je knižní kultura řeholních kanovníků.

Kladský klášter zaujímal významné místo mezi fundacemi pražského arcibiskupa Arnošta z Pardubic. Nový konvent byl mimo jiné konfrontován s rivalitním jednáním ze strany místních johanitů, kteří duchovní péči ve městě do té doby opanovali. Možnosti bádání skýtají právní a správní dějiny kláštera. Poměrně zanedbávaným institutem byla inkorporace farního kostela klášteru. Inkorporovat mohl jak papež, tak diecézní biskup. Inkorporující biskup je často totožný s fundátorem; využívá své pozice k hmotnému zajištění kanonie. Předstupněm pro inkorporaci byla logicky držba patronátního práva kostela. Vikář inkorporovaného kostela mohl být buď konfirmován biskupem, nebo přímo jmenován proboštem (v závislosti na formě provedené inkorporace). Zpraveni jsme též o podobě volby probošta kláštera. V jednom případě se dochovala prezentační listina a konfirmační listina, další písemnosti jsou deperditní (listina a notářský instrument, které dokumentovaly volbu probošta, další konfirmační listiny). Mnohé z voleb se konaly po rezignaci předcházejícího představeného. Jeden z proboštů, Lukáš, byl zvolen specificky, prostřednictvím kompromisníků. Prosopografickým výzkumem bylo identifikováno cirka sedmadvacet kapitulárů kladské kanonie předhusitského období. Tři a možná ještě další dva z nich v době do husitské revoluce též zemřeli (spolehlivě první probošt Jan, kněz Vincenc z Kladska a kněz Petr II.). Kostomlaty jsme představili jako modelový příklad vsi, která byla více vazbami provázána s církevní institucí: klášter byl vlastníkem, držitelem patronátního práva farního kostela a záhy vlastníkem inkorporovaného kostela. Poutním místem se klášter stal prostřednictvím odpustkových listin, které obdržel od pražských arcibiskupů a dalších biskupů z krajů blízkých i vzdálenějších (Olomouc, Vác, Auxerre).

Přehled pramenů a literatury

Archivní prameny

Archiv kláštera jezuitů Kladsko, sign. A 1 e, sign. A 1 c, sign. A 1 h, sign. A 2 c, sign. A 2 d, sign. A 3 g, sign. A 3 h, sign. A 4 a, sign. A 6 a, sign. A 6 b, sign. A 6 c, sign. A 6 d, sign. A 6 e, sign. A 7 a.

Archiwum Państwowe Wrocław, Rep. 135, ms. sign. 419.

Národní knihovna Praha, sign. XIII D 20, sign. XIX B 3.

Publikované prameny

Additamentum primum ad J. F. Böhmer, Regesta imperii, VIII., ed. Alfons HUBER, Innsbruck 1889.

J. BISTRŮCKÝ – F. SPURNÝ – L. VÁCLAVEK – M. ZEMEK, *Moravské a slezské listiny liechtenštejnského archivu ve Vaduzu*, I., Mikulov–Rajhrad–Hodonín–Znojmo–Brno 1991.

J. BOUBÍN – J. ZACHOVÁ, *Žaloby katolíků na Mistra Jana z Rokycan*, Rokycany 1997.

Codex diplomaticus et epistolaris Moraviae, X.-XV., ed. Vincenz BRANDL – B. BRETHOLZ, Brünn 1878–1903.

Cronica monasterii canonicorum regularium (s. Augustini) in Glacz, ed. W. MROZOWICZ, Wratislaviae 2003.

Die Wiener Konstitutionen für Regulierte Augustiner Chorberren in Österreich im 15. Jahrhundert. Edition und Kommentar, ed. H. FASCHING, BKNÖ 16, GBSPD 33, St. Pölten 2008.

J. EMLER, *Diplomatář kláštera blaboslavené Panny Marie řeholních kanovníků řádu sv. Augustina v Roudnici*, VKČSN, TFHF, 1893, č. 17. Praha 1894.

Fontes rerum Austriacarum, I. Abt. *Scriptores*, VI. *Geschichtsschreiber der Husitischen Bewegung in Böhmen*, II., ed. K. HÖFLER, Wien 1865.

Fontes rerum Bobemicarum, IV., ed. J. EMLER, Praha 1884.

Geschichtsquellen der Grafschaft Glatz, I., ed. P. A. VOLKMER – HOHAUS, Habelschwerdt 1883.

Geschichtsquellen der Grafschaft Glatz, VI/3 *Das Pfarreiarchiv in Glatz und das Koeplersche Urkunden- u. Aktenarchiv in der Pfarrei Ullersdorf*, ed. B. BRETHER, Glatz 1928.

Z. HLEDÍKOVÁ – J. ZACHOVÁ, *Život Arnošta z Pardubic podle Valentina Krautwalda*, Pardubice 1997.

V. CHALOUPECKÝ, *Materiálíe k dějinám umění v Čechách. Č. 1.–62. Zprávy v nekrologu kláštera roudnického*, ČSPSČ 15, 1907, 1, s. 101–106.

Libri confirmationum ad beneficia ecclesiastica Pragensem per archidicesim, I.-V., VII., ed. F. A. TINGL – J. EMLER, Praga 1867–1886.

Libri erectionum archidioecesis Pragensis saeculo XIV. et XV., III., ed. C. BOROVIČ, Praga 1879.

J. LOSERTH, *Ein Necrolog des Augustinerklosters in Wittingau*, MVGD 17, 1878–1879, s. 220–222.

Mistra Jana Husi sebrané spisy, II., ed. M. SVOBODA – V. FLAJSŠANS, Praha 1904.

Monumenta Vaticana res gestas Bobemicas illustrantia, I.-II., V., ed. L. KLICMAN – J. B. NOVÁK – C. KROFTA, Praga 1903–1907.

A. NEUMANN, *Neznámá statuta moravská z 15. století*, IV. *Statuta kanovníků-augustiniánů v Olomouci*, Hlídka 34, 1917, s. 13–19, 80–84, 157–161, 216–220, 281–285, 351–354, 396–399, 461–464, 533–536, 614–617, 686–693, 744–752; 35, 1918, s. 156–163, 240–244.

Regesta diplomatica nec non epistolaria Bobemiae et Moraviae, IV.-VII/5, ed. Josef EMLER – Bedřich MENDEL – Milena LINHARTOVÁ – Jiří SPĚVÁČEK – Jana ZACHOVÁ, Praga 1892–2005.

Regesta Bohemiae et Moraviae aetatis Venceslai IV. (1378 dec.–1419 aug. 16.), V. *Fontes Archivi nationalis*, I. *Litterae monasteriorum*, 1. (1378–1397), 2. (1398–1419), ed. K. BERÁNEK – V. BERÁNKOVÁ, Praeae 2006–2007; VII. *Fontes terrae Moraviae Brunae*, ed. P. KRAFL, Praha 2010.

Regesty Śląskie, II., ed. K. BOBOWSKI – M. CETWIŃSKI – J. GILEWSKA-DUBIS – A. SKOWROŃSKA – B. TUROŃ, Wrocław–Warszawa–Kraków–Gdańsk–Łódź 1983.

S. RYŁKO, *Reguła św. Augustyna z klasztoru kanoników regularnych w czeskim Rudniku (pierwsza połowa XIV w.)*, Kraków 1993.

Monumenta Vaticana res gestas Bobemicas illustrantia, II., V/2, ed. J. F. NOVÁK – C. KROFTA, Praeae 1905–1907.

R. ZELENÝ, *The Quaestiunculae of Stephan of Roudnice*, Roma 1966.

Literatura

900 Jahre Augustiner Chorberrenstift Reichenberg, Linz 1983.

S. ACHT, *Das Entstehen der Augustinerchorberrenbewegung*, in: *Die Augustinerchorherren in Bayern. Zum 25-Jährigen wiederstehen des Ordens*, red. P. Mai, BZR, KSch 16, Regensburg 1999, s. 11–16.

S. ACHT, *Die Bischöfe Altmann von Passau, Adalbert von Würzburg und Erzbischof Gebhard von Salzburg als Wegbereiter des regulierten Kanonikertums in Bayern*, in: *Die Augustinerchorherren in Bayern. Zum 25-Jährigen wiederstehen des Ordens*, red. P. Mai, BZR, KSch 16, Regensburg 1999, s. 19–24.

S. ACHT, *Die Windesheimer Augustinerchorberren-Kongregation gestern und heute*, in: *Die Augustinerchorherren in Bayern. Zum 25-Jährigen wiederstehen des Ordens*, red. P. Mai, BZR, KSch 16, Regensburg 1999, s. 57–60.

Z. BANIA, *Architektura kościołów kanoników regularnych laterańskich ze szczególnym uwzględnieniem kongregacji Bożego Ciała na Kazi-*

mierz w Krakowie, in: Przemijanie i trwanie. Kanonicy Regularni Laterańscy w dawnej i współczesnej Polsce. Materiały z Międzynarodowej Konferencji zorganizowanej z okazji 600-lecia fundacji opactwa Bożego Ciała w Krakowie, red. K. Łatak – I. Makarczyk, Kraków b. d., s. 59–66.

F. M. BARTOŠ, *Matouš Beran, roudnický augustinián a spisovatel*, ČČM 101, 1927, s. 13–14.

O. BASTL, *Rušení klášterů v Čechách a na Moravě za Josefa II.*, HG 28, 1995, s. 155–182.

R. BERGER, *Liturgický slovník*, Praha 2008.

Z. BOHÁČ, *Středověké kláštery v Čechách a na Moravě v době předbusitské*, HG 28, 1995, s. 137–143.

Z. BOHÁČ, *Topografický slovník k církevním dějinám předbusitských Čech. Pražský archidiakonát*, Praha 2001.

K. BOLDAN, *Die Augustiner-Chorherren aus Raudnitz und Sadská im Exil in der Hussitenzeit als Schreiber der Handschriften*, StR 29, 1992, s. 79–93.

K. BRZEZINA, *Dziela rzeźbiarza Wojciecha Maciejowskiego w świątyniach kanoników regularnych*, in: Przemijanie i trwanie. Kanonicy Regularni Laterańscy w dawnej i współczesnej Polsce. Materiały z Międzynarodowej Konferencji zorganizowanej z okazji 600-lecia fundacji opactwa Bożego Ciała w Krakowie, red. K. Łatak – I. Makarczyk, Kraków b. d., s. 67–73.

M. BUBEN, *Encyklopedie řádů a kongregací v českých zemích*, II/1 *Řeholní kanovníci*, Praha 2003.

S. BYLINA, *Wpływy Konrada Waldhausena na ziemiach polskich w drugiej połowie XIV i pierwszej połowie XV wieku*, Wrocław-Warszawa-Kraków 1966.

G. CIPOLLONI, *I Canonici Regolari Lateranensi italiani visitano e raccontano i confratelli polacchi*, in: Przemijanie i trwanie. Kanonicy Regularni Laterańscy w dawnej i współczesnej Polsce. Materiały z Międzynarodowej Konferencji zorganizowanej z okazji 600-lecia

fundacji opactwa Bożego Ciała w Krakowie, red. K. Łatak – I. Makarczyk, Kraków b. d., s. 91–95.

G. CIPOLLONI, *Provocati da un Santo... Stanislao Casimiritano*, in: Klasztor Bożego Ciała Kanoników Regularnych Laterańskich w Krakowie w okresie przedtrydenckim. Ludzie – wydarzenia – budowle – kultura, red. K. Łatak, Łomianki 2012, s. 135–137.

W. ĆWIEKAŁA, *Echa kanonizacji Stanisława Kazimierczyka CRL w polskich środkach masowej komunikacji*, in: Klasztor Bożego Ciała Kanoników Regularnych Laterańskich w Krakowie w okresie przedtrydenckim. Ludzie – wydarzenia – budowle – kultura, red. K. Łatak, Łomianki 2012, s. 125–133.

M. DERWICH – L. SPYCHAŁA – M. L. WÓJCIK – A. TARNAS-TOMCZYK – A. ŻUREK, *State of reseach on a daily life of monks and canons regular in East-Central Europe during Middle and Modern Ages*, in: La vie quotidienne des moines et chanoines réguliers au Moyen Age et Temps modernes. Actes du Premier Colloque International du L.A.R.H.C.O.R, Wrocław – Książ, 30 novembre – 4 decembre 1994, red. M. Derwich, Wrocław 1995, s. 51–98.

Diderot. Velká všeobecná encyklopedie, I., Praha 2000.

Die Augustinerchorherren in Bayern. Zum 25-Jährigen wiederstehen des Ordens, red. P. MAI, BZR, KSch 16, Regensburg 1999.

Die ehemaligen Stifte der Augustiner-Chorherren in Österreich und Südtirol, red. F. RÖHRIG, Klosterneuburg 2005.

Die Geschichte des Christentums. Religion – Politik – Kultur, V. Machtfülle des Papsttums (1054–1274), red. A. VAUCHEZ, Freiburg–Basel–Wien 1994.

Die Stifte der Augustiner-Chorherren in Böhmen, Mähren und Ungarn, red. F. RÖHRIG, Klosterneuburg–Wien 1994.

Die Stiftskirche in Südwestdeutschland: Aufgaben und Perspektiven der Forschung. Erste wissenschaftliche Fachtagung zum Stifikirchenprojekt des Instituts für Geschichtliche Landeskunde und Historische Hilfswissenschaften der Universität Tübingen (17.–19. März 2000),

Weingarten), red. S. LORENZ – O. AUGÉ – D. R. BAUER – S. ALBUS, SchSWDL 35, s. I. 2003.

R. DITTRICH, „...zur Ehr des grossen Gottes, und zu deinem Ergötzen...“. *Über die Musikpflege in bayerischen Augustinerchorherrenstiften*, in: Die Augustinerchorherren in Bayern. Zum 25-Jährigen widerstehen des Ordens, red. P. Mai, BZR, KSch 16, Regensburg 1999, s. 77–96.

S. DZIEDZIC, *Restauracja ołtarza relikwii św. Stanisława Kazimierczyka*, in: Klasztor Bożego Ciała Kanoników Regularnych Laterańskich w Krakowie w okresie przedtrydenckim. Ludzie – wydarzenia – budowle – kultura, red. K. Łatak, Łomianki 2012, s. 139–147.

W. DZIEWULSKI, *Skład osobowy klasztoru kanoników regularnych w Kłodzku w początku XV wieku*, PL 45, 1954, 1, s. 141–144.

C. EUBEL, *Hierarchia catholica medii aevi sive summorum pontificum, s. r. e. cardinalium, ecclesiarum antistitum series ab anno 1198 usque ad annum 1431 perducta*, Monasterii 1913.

O. FELCMAN – L. HLADKÝ – J. ŠŮLA, *Právní postavení Kladska v českém státě do roku 1742 (K ústavněprávnímu, politickoprávnímu a církevněprávnímu vývoji Kladska)*, I., KS 2, 1998, s. 3–32.

O. FELCMAN – E. SEMOTANOVÁ, *Kladsko. Proměny středoevropského regionu. Historický atlas*, Hradec Králové–Praha 2005.

D. FOLTÝN a kol., *Encyklopedie moravských a slezských klášterů*, Praha 2005.

M. FRIEDBERG, *Inwentarz Archiwum miasta Kazimierza pod Krakowem 1335–1802*, Warszawa 1966.

H. FUHRMANN, *Papst Urban II. und der Stand der Regularkanoniker*, BAW, PhHK, Sitzungsberichte 1984, 2, München 1984.

F. FUCHS, *Die literarischen und wissenschaftlichen Leistungen der bayerischen Augustinerchorherren im Mittelalter*, in: Die Augustinerchorherren in Bayern. Zum 25-Jährigen widerstehen des Ordens, red. P. Mai, BZR, KSch 16, Regensburg 1999, s. 61–66.

F. FUCHS, *Die Bibliothek des Augustiner-Chorherrenstift St. Mang (Stadtambhof – Regensburg) im späten Mittelalter und in der frühen Neuzeit*, in: Kloster und Bibliothek. Zur Geschichte des Bibliothekswesens der Augustiner-Chorherren in der Frühen Neuzeit, red. R. A. Müller, PAACHW 2, Paring 2000, s. 59–78.

H. GAPSKI, *Zakony kanonicze w Europie Środkowo-Wschodniej w czasach nowożytnych (XVI-XVIII). Ciągłość i zmiana*, in: Przemijanie i trwanie. Kanonicy Regularni Laterańscy w dawnej i współczesnej Polsce. Materiały z Międzynarodowej Konferencji zorganizowanej z okazji 600-lecia fundacji opactwa Bożego Ciała w Krakowie, red. K. Łatak – I. Makarczyk, Kraków b. d., s. 121–127.

Š. GILAR, *Neznámá listina lanškrounskébo kláštera z roku 1436*, in: Slavme chvíli... Sborník k 70. narozeninám Jana Bistříckého, red. Marie Macková – Jana Oppeltová, Ústí nad Orlicí 1999, s. 46–52.

S. GOŁUB, *Z notatnika archeologa*, in: Kościół Wniebowzięcia Najświętszej Marii Panny w Kraśniku, red. J. Zamorski, Kraśnik 2013, s. 33–59.

W. GRACZYK, *Opaci kanoników regularnych z Czerwińska w kapitule kolegiaty św. Michała w Płocku*, in: Przemijanie i trwanie. Kanonicy Regularni Laterańscy w dawnej i współczesnej Polsce. Materiały z Międzynarodowej Konferencji zorganizowanej z okazji 600-lecia fundacji opactwa Bożego Ciała w Krakowie, red. K. Łatak – I. Makarczyk, Kraków b. d., s. 129–136.

W. GRACZYK, *Kontakty klasztoru Kanoników Regularnych Laterańskich z opactwem w Czerwińsku nad Wisłą*, in: Klasztor Bożego Ciała Kanoników Regularnych Laterańskich w Krakowie w okresie przedtrydenckim. Ludzie – wydarzenia – budowle – kultura, red. K. Łatak, Łomianki 2012, s. 401–406.

T. GRAFF, *Ks. Dzierław Borzymowski CRL w służbie państwa polskiego i Kościoła*, in: Klasztor Bożego Ciała Kanoników Regularnych Laterańskich w Krakowie w okresie przedtrydenckim. Ludzie – wydarzenia – budowle – kultura, red. K. Łatak, Łomianki 2012, s. 157–176.

J. GRUBER, *Das Reformkreis von Rottenbuch*, in: Die Augustinerchorherren in Bayern. Zum 25-Jährigen widerstehen des Ordens, red. P. Mai, BZR, KSch 16, Regensburg 1999, s. 25–30.

J. GRUBER, *Reformbestrebungen in den Bistümern Freising, Augsburg und Eichstätt im 12. Jahrhundert*, in: Die Augustinerchorherren in Bayern. Zum 25-Jährigen widerstehen des Ordens, red. P. Mai, BZR, KSch 16, Regensburg 1999, s. 47–50.

S. HAIDER, *Stift Reichersberg zwischen Blüte und Reform (1169 bis 1495)*, in: 900 Jahre Augustiner Chorherrenstift Reichenberg, Linz 1983, s. 69–109.

M. HEIMBUCHER, *Die Orden und Kongregationen der katholischen Kirche*, I., Paderborn 1896.

Helvetia sacra, IV. *Die Orden mit Augustinerregel*, 2. *Die Augustiner-Chorherren und die Chorfrauen-Gemeinschaften in der Schweiz*, red. E. GILOMEN-SCHENKEL – B. ANDENMATTEN – B. DEGLER-SPRENGEL – P. ZIMMER, Basel 2004.

R. HEYDENREUTER, *Die Bibliotheken der bayerischen Augustiner-Chorherrenstifte und die Bayerische Akademie der Wissenschaften im 18. Jahrhundert*, in: Kloster und Bibliothek. Zur Geschichte des Bibliothekswesens der Augustiner-Chorherren in der Frühen Neuzeit, red. R. A. Müller, PAACHW 2, Paring 2000, s. 193–216.

P. HINSCHIUS, *Zur Geschichte der Inkorporation und des Patronat-rechtes*, in: Festgaben für A. W. Heffner, Berlin 1873, s. 1–28.

I. HLAVÁČEK, *Zum alltagsleben in böhmischen Klöstern des Spätmittelalters mit besonderer Berücksichtigung der Augustiner-Chorherren. Die Aussagen des Raudnitzer Nekrologs*, in: Klösterliche Sachkultur des Spätmittelalters, Wien 1980, s. 169–193.

I. HLAVÁČEK, *O kronice Michala Czacheritze z Nisy a některých možnostech jejího využití*, ZMK 21, 1980, 1, s. 313–327.

I. HLAVÁČEK, *Poznámky k vnějším vztahům a knižní kultuře moravských augustiniánů-kanovníků do sklonku 15. století*, HO 3, 1980, s. 32–41.

- I. HLAVÁČEK, *Knihy a knihovny v českém středověku*, Praha 2005.
- Z. HLEDÍKOVÁ, *Úřad generálních vikářů pražského arcibiskupa v době předbusitské. Ze správních dějin pražské arcidiecéze*, Praha 1971.
- Z. HLEDÍKOVÁ, *Arnošt z Pardubic. Arcibiskup, zakladatel a rádce*, Praha 2008.
- J. HOBZEK, *Kláštery v českých zemích z hlediska památkové hodnoty*, Praha 1987.
- K. HOLTER, *Mittelalterliche Buchkunst in Reichersberg*, in: 900 Jahre Augustiner Chorherrenstift Reichenberg, Linz 1983, 295–312.
- F. HRADIL, „*Congregatio Lateranensis in Moravia*“ a problematika voleb řeholních lateránských proboštů v 16.–18. století, in: Miscellanea ze semináře starších dějin, red. R. Pavlíčková – M. Elbel, Olomouc 2005, s. 59–69.
- F. HRADIL, „*Salvator mundi salva nos omnes Lateranensis aulae servulos.*“ Čtyři století existence lateránské kanonie ve Šternberku, in: Šternberk. Klášter řeholních lateránských kanovníků, red. F. Hradil – J. Kroupa, Šternberk 2009, s. 9–34.
- F. HRADIL, *Rezidence a fary šternberské kanonie v 18. století*, in: Šternberk. Klášter řeholních lateránských kanovníků, red. F. Hradil – J. Kroupa, Šternberk 2009, s. 135–150.
- F. HRADIL – M. MARGHOLD, *Odkaz šternberských augustiniánů*, in: Šternberk. Klášter řeholních lateránských kanovníků, red. F. Hradil – J. Kroupa, Šternberk 2009, s. 151–155.
- I. A. HRDINA, *Problém vlastnického práva k nemovitostem na tzv. inkorporovaných farách*, RCP 1, 1995, 1, s. 8–9.
- I. A. HRDINA, *K pojmu „řeholní kanovník“*, RCP 3, 1996, 1, s. 11–15.
- I. A. HRDINA, *Inkorporace farnosti řeholnímu domu v kodexech kanonického práva 1917 a 1983*, DE 14, 2004, 1–4, s. 76–82.
- V. CHALOUPECKÝ, *Arnošt z Pardubic. První arcibiskup pražský (1346–1364)*, SV 14–15, Praha 1946².

A. CHLEWICKA, *Dary dla bibliotek kanoników regularnych na ziemiach polskich*, in: Przemijanie i trwanie. Kanonicy Regularni Laterańscy w dawnej i współczesnej Polsce. Materiały z Międzynarodowej Konferencji zorganizowanej z okazji 600-lecia fundacji opactwa Bożego Ciała w Krakowie, red. K. Łatak – I. Makarczyk, Kraków b. d., s. 75–90.

Ilustrovaný encyklopedický slovník, I., red. J. KOŽEŠNÍK – M. ŠTĚPÁNEK, Praha 1980.

A. JANKOWSKI, *Geneza reguły zakonnej w nowożytnej katechezie obrazowej kanoników regularnych z Trzemeszna*, in: Przemijanie i trwanie. Kanonicy Regularni Laterańscy w dawnej i współczesnej Polsce. Materiały z Międzynarodowej Konferencji zorganizowanej z okazji 600-lecia fundacji opactwa Bożego Ciała w Krakowie, red. K. Łatak – I. Makarczyk, Kraków b. d., s. 137–152.

L. JIRÁSKO, *Církevní řády a kongregace v zemích českých*, Praha-Strahov 1991.

W. JUNGSCHAFFER, *Gerloch von Reichersberg und seine Zeit*, in: 900 Jahre Augustiner Chorherrenstift Reichenberg, Linz 1983, s. 43–68.

J. KADLEC, *Začátky kláštera augustiniánů kanovníků v Roudnici*, StR 21, 1981, s. 65–86.

J. KADLEC, *Das Augustinerkloster Sankt Thomas in Prag. Vom Gründungsjahr 1285 bis zu den Hussitenkriegen mit Edition seines Urkundenbuches*, Würzburg 1985.

J. KADLEC, *Literární činnost augustiniánských kanovníků kláštera roudnického*, MORST 10, 1993, 1, Praha 1994, s. 179–185.

J. KADLEC, *Klášter augustiniánských kanovníků v Třeboni*, Praha 2004.

R. KARPIŃSKA, *Z kart historii mista i kościoła*, in: Kościół Wniebowzięcia Najświętszej Marii Panny w Kraśniku, red. J. Zamorski, Kraśnik 2013, s. 11–23.

R. KARPIŃSKA, *Domina nostra*, in: Kościół Wniebowzięcia Najświętszej Marii Panny w Kraśniku, red. J. Zamorski, Kraśnik 2013, s. 25–31.

Kdo byl kdo v našich dějinách do roku 1918, Prachatice 1992.

S. KELLNER, „...wir fanden einige der glänzendsten Ausgaben von berühmten Werken...“. *Die Bibliothek von St. Nikola bei Passau am Ende des 18. Jahrhunderts*, in: *Kloster und Bibliothek. Zur Geschichte des Bibliothekswesens der Augustiner-Chorherren in der Frühen Neuzeit*, red. R. A. Müller, PAACHW 2, Paring 2000, s. 149–170.

Klasztor Bożego Ciała Kanoników Regularnych Laterańskich w Krakowie w okresie przedtrydenckim. Ludzie – wydarzenia – budowle – kultura, red. K. ŁATAK, Łomianki 2012.

H. KLEZL, *Die Übertragung von Augustiner-Chorherrenstiften an den Deutschen Orden zwischen 1220 und 1323. Ursachen, Verlauf, Entwicklungen*, DH 66, Darmstadt 1996.

J. KLIMCZYK, *Przygotowania do kanonizacji ks. Stanisława Kazimierczyka CRL*, in: *Klasztor Bożego Ciała Kanoników Regularnych Laterańskich w Krakowie w okresie przedtrydenckim. Ludzie – wydarzenia – budowle – kultura*, red. K. Łatak, Łomianki 2012, s. 99–114.

L. KLIMEŠ, *Slovník cizích slov*, Praha 1985³.

Kloster und Bibliothek. Zur Geschichte des Bibliothekswesens der Augustiner-Chorherren in der Frühen Neuzeit, red. R. A. MÜLLER, PAACHW 2, Paring 2000.

Th. KOCK, *Zur Produktion und Verbreitung von Handschriften im 15. Jahrhundert – Das Rechnungsbuch aus dem Augustiner-Chorherrenstift Kirschgarten*, in: *Kloster und Bibliothek. Zur Geschichte des Bibliothekswesens der Augustiner-Chorherren in der Frühen Neuzeit*, red. R. A. Müller, PAACHW 2, Paring 2000, s. 23–58.

A. KOCMAN – M. MUSILOVÁ – V. PLETKA – J. RADIMSKÝ – M. ŠVÁBENSKÝ – M. TRANTÍREK – L. URBÁNKOVÁ – M. WURMOVÁ, *Průvodce po Státním archivu v Brně*, Brno 1954.

M. KOGUT, *Dzieje kanoników regularnych w Sobótce – Górcie do połowy XV wieku*, in: *Przemijanie i trwanie. Kanonicy Regularni Laterańscy w dawnej i współczesnej Polsce. Materiały z Międzynarodowej Konferencji zorganizowanej z okazji 600-lecia fundacji opactwa Bożego Ciała w Krakowie*, red. K. Łatak – I. Makarczyk, Kraków b. d., s. 153–180.

W. KOHL, *Das Bistum Münster*, II. *Die Klöster der Augustiner-Chorherren*, GS, NF 5 (Die Bistümer der Kirchenprovinz Köln), Berlin 1971.

L. KOMARYNSKA, *Kontakty kanoników regularnych z bonifratrami w Krakowie na przestrzeni dziejów*, in: Przemijanie i trwanie. Kanonicy Regularni Laterańscy w dawnej i współczesnej Polsce. Materiały z Międzynarodowej Konferencji zorganizowanej z okazji 600-lecia fundacji opactwa Bożego Ciała w Krakowie, red. K. Łatak – I. Makarczyk, Kraków b. d., s. 181–196.

U. KÖPF, *Kann man von einer Spiritualität der Augustiner-Chorherren sprechen?*, in: Die Stiftskirche in Südwestdeutschland: Aufgaben und Perspektiven der Forschung. Erste wissenschaftliche Fachtagung zum Stiftkirchenprojekt des Instituts für Geschichtliche Landeskunde und Historische Hilfswissenschaften der Universität Tübingen (17.–19. März 2000, Weingarten), red. S. Lorenz – O. Auge – D. R. Bauer – S. Albus, SchSWDL 35, s. I. 2003, s. 141–158.

A. KOPICZKO, *Zbiory archiwalne dotyczące kanoników regularnych laterańskich w Archiwum Archidiecezji Warmińskiej w Olsztynie*, in: Przemijanie i trwanie. Kanonicy Regularni Laterańscy w dawnej i współczesnej Polsce. Materiały z Międzynarodowej Konferencji zorganizowanej z okazji 600-lecia fundacji opactwa Bożego Ciała w Krakowie, red. K. Łatak – I. Makarczyk, Kraków b. d., s. 197–208.

Kościół Wniebowzięcia Najświętszej Marii Panny w Kraśniku, red. J. ZAMORSKI, Kraśnik 2013.

K. KOZIEŁ, *Problematyka konserwatorska ołtarza relikwii św. Stanisława Kazimierczyka*, in: Klasztor Bożego Ciała Kanoników Regularnych Laterańskich w Krakowie w okresie przedtrydenckim. Ludzie – wydarzenia – budowle – kultura, red. K. Łatak, Łomianki 2012, s. 149–155.

P. KRAFL, *Kláster augustiniánů kanovníků v Lanškrouně 1371–[1421?]*, ČMM 119, 2000, s. 177–216.

P. KRAFL, *Dokumenty konfraterni českých, moravských i slánských kláštorů z první poloviny XV věku. Z archivu kláštoru ka-*

noników regularnych laterańskich w Krakowie-Kazimierzu, RBNK 48, 2003, s. 9–29.

P. KRAFL, *Dokument konfraterni klasztoru kartuzów Lapis Refugii na Spiszu dla kanoników regularnych w Kazimierzu pod Krakowem z 1495 roku*, RBNK 49, 2004, s. 9–13.

P. KRAFL, *Pozdněšředověké konfraternity kazimierzských augustiniánů kanovníků s českými a moravskými konventy v praxi. Z nekrologia kláštera Božího těla v Kazimierzi pod Krakovem*, VS 4, 2004, s. 37–46.

P. KRAFL, *Konfraternita lanškrounského kláštera s kladským z roku 1382*, KS 6, 2005, s. 201–206.

P. KRAFL, *Odpustkové listiny Zbyňka Zajíce z Házmburka pro kladský klášter. Edice pramene*, KS 7, 2006, s. 201–206.

P. KRAFL, „*Obiit frater...*“ *Sonda do personálního složení východočeských konventů řeholních kanovníků sv. Augustina do busitské revoluce*, in: *Cestou dějin. K počtĕ prof. PhDr. Svatavy Rakové, CSc., II.*, red. E. Semotanová, PHÚAVČR, řada C Miscellanea, sv. 16/2, Praha 2007, s. 199–225.

P. KRAFL, *Ves klášteru zaslíbená. Kostomlaty pod Řípem a řeholní kanovníci v Kladsku v období předbusitském*, in: *Per saecula ad tempora nostra. Sborník k šedesátým narozeninám prof. Jaroslava Pánka*, red. J. Mikulec – M. Polívka, PHÚAVČR, řada C Miscellanea, sv. 18/1, Praha 2007, s. 79–81.

P. KRAFL, „*Inter ipsum et aliquos fratres fuit discordia magna...*“ *Spor kladského probošta Augustina Liebsteina*, in: *Od knížat ke králům. Sborník u příležitosti 60. narozenin Josefa Žemličky*, red. E. Doležalová a R. Šimůnek ve spolupráci s D. Dvořáčkovou a A. Pořízkou, Praha 2007, s. 273–275.

P. KRAFL, *Počátky konfraternit řeholních kanovníků sv. Augustina v Kazimierzi s konventy z Čech a Moravy. Edice konfraternitních listin kláštera Těla Páně z moravských archivů*, in: *Przemijanie i trwanie. Kanonicy Regularni Laterańscy w dawnej i współczesnej Polsce*. Ma-

teriały z Międzynarodowej Konferencji zorganizowanej z okazji 600-lecia fundacji opactwa Bożego Ciała w Krakowie, red. K. Łatak – I. Makarczyk, b. m. [Kraków] b. d. [2008], s. 209–216.

P. KRAFL, *Výzkumy středověkých dějin středoevropských klášterů řeholních kanovníků sv. Augustina*, AUR, FP – Humanistica 1, 2008, s. 171–182.

P. KRAFL, „*Debemus caritatis operibus ferventer intendere.*“ *Výzkumy dějin řeholních kanovníků sv. Augustina v Čechách a na Moravě období středověku za uplynulá desetiletí*, ČMM 128, 2009, s. 147–169.

P. KRAFL, *Inkorporacja kościołów do czeskich kanoników regularnych św. Augustyna w czasach przedbusyckich. Przykład Rudnicy, Lanckorony i Kłodzka*, in: *Klasztor w kościele średniowiecznym i nowożytnym*, red. M. Derwich – A. Pobóg-Lenartowicz, Warszawa–Wrocław–Opole 2010, s. 311–319.

P. KRAFL, „*Pro nostrorum ac parentum nostrorum redemptione.*“ *Založení kladského kláštera řeholních kanovníků*, in: *Klio viae et invia*. Opuscula Marco Cetwiński dedicata, red. A. Odrzywolska-Kidawa, Warszawa 2010, s. 601–607.

P. KRAFL, *Konfraternita kartuziánů ze spišského Lapis Refugii s řeholními kanovníky z Kazimierze u Krakova z roku 1495*, SHT 14–15, 2012, s. 96–100.

P. KRAFL, *Písemnosti týkající se voleb a rezignací proboštů kladského kláštera řeholních kanovníků v období předbusitském*, in: *Písmienictwo sakralne w dziejach Polski do końca XVIII wieku na tle powszechnym*, red. S. Bułajewski – J. Gancewski – A. Wałkowski, Jozefów 2012, s. 251–257.

P. KRAFL, *Kapitoly z hospodářských dějin třeboňské kanonie*, in: *Klasztor w gospodarce średniowiecznej i nowożytnej*, red. M. Derwich, Wrocław 2013, s. 379–384.

P. KRAFL, *Kostomlaty pod Řípem a klášter řeholních kanovníků v Kladsku. Edice listin z kladského archivu*, SPPFMU, ŘSV, 27, 2013, 1, s. 13–23.

P. KRAFL – F. MUSIL, *Kláster řeholních kanovníků sv. Augustina v Lanškrouně*, Lanškrounsko 7, 2008, s. 5–10.

P. KRAFL – P. MUTLOVÁ – D. STEHLÍKOVÁ, *Řeholní kanovníci sv. Augustina v Lanškrouně. Dějiny a diplomatář kláštera*, PHÚAVČR, řada B Editiones, sv. 7, Praha 2010.

B. KRASNOWOLSKI, *Średniowieczne wnętrze kościoła Bożego Ciała w świetle kroniki ks. Stefana Ranatowicza CRL*, in: *Klasztor Bożego Ciała Kanoników Regularnych Laterańskich w Krakowie w okresie przedtrydenckim. Ludzie – wydarzenia – budowle – kultura*, red. K. Łatak, Łomianki 2012, s. 269–284.

E. KRAUSEN, *Das Augustinerchorherrenstift Dietramszell*, GS, NF 24 (Die Bistümer der Kirchenprovinz Salzburg, Das Bistum Freising, 1), Berlin–New York 1988.

J. KROUPA, *Barokní architektura šternberského kláštera*, in: *Šternberk. Klášter řeholních lateránských kanovníků*, red. F. Hradil – J. Kroupa, Šternberk 2009, s. 37–67.

J. KUBIENIEC, *Średniowieczny zespół antyfonarzy z archiwum krakowskiego klasztoru Kanoników Regularnych Laterańskich*, in: *Klasztor Bożego Ciała Kanoników Regularnych Laterańskich w Krakowie w okresie przedtrydenckim. Ludzie – wydarzenia – budowle – kultura*, red. K. Łatak, Łomianki 2012, s. 293–303.

H. LAWRENCE, *Dějiny středověkého mnišství*, Brno–Praha 2001.

Lexikon des Mittelalters, I., München–Zürich 1980.

Lexikon für Theologie und Kirche, I., Freiburg im Breisgau 1930.

D. LINDNER, *Die Lehre von der Inkorporation in ihrer geschichtlichen Entwicklung*, München 1951.

K. W. LITTGER, *Die Bibliothek des Augustiner-Chorherrenstifts Rebdorf*, in: *Kloster und Bibliothek. Zur Geschichte des Bibliothekswesens der Augustiner-Chorherren in der Frühen Neuzeit*, red. R. A. Müller, PAACHW 2, Paring 2000, s. 109–138.

- K. ŁATAK, *Kanonicy regularni laterańscy na Kazimierzu w Krakowie do końca XVI wieku*, Elk 1999.
- K. ŁATAK, *Kongregacja krakowska kanoników regularnych laterańskich na przestrzeni dziejów*, Kraków 2002.
- K. ŁATAK, *Poczet rządców opactwa Bożego Ciała Kanoników Regularnych Laterańskich w Krakowie*, Kraków 2005.
- K. ŁATAK, *Dwór królewski wobec klasztoru kanoników regularnych Bożego Ciała w Krakowie w XV i XVI wieku*, in: *Klasztor w państwie średniowiecznym i nowożytnym*, red. M. Derwich – A. Pobóg-Lenartowicz, Wrocław-Opole-Warszawa 2005, s. 118–123.
- K. ŁATAK, *Bazylika i klasztor Bożego Ciała Kanoników Regularnych Laterańskich na Kazimierzu w Krakowie*. Przewodnik, Kraków 2005.
- K. ŁATAK, *La vocazione e missione dei canonici regolari della prevo-stura del Corpus Christi di Cracovia nel periodo pretridentino alla luce delle consuetudines e die trattati di Pietro Clareta di Roudnice*, Roma 2005.
- K. ŁATAK, *Kanonicy regularni w dawnej i współczesnej Polsce*, in: *Przemijanie i trwanie. Kanonicy Regularni Laterańscy w dawnej i współczesnej Polsce*. Materiały z Międzynarodowej Konferencji zorganizowanej z okazji 600-lecia fundacji opactwa Bożego Ciała w Krakowie, red. K. Łatak – I. Makarczyk, Kraków b. d., s. 17–37.
- K. ŁATAK, *Augustianie czy kanonicy regularni. Głos w sprawie poprawnej denominacji*, in: *Przemijanie i trwanie. Kanonicy Regularni Laterańscy w dawnej i współczesnej Polsce*. Materiały z Międzynarodowej Konferencji zorganizowanej z okazji 600-lecia fundacji opactwa Bożego Ciała w Krakowie, red. K. Łatak – I. Makarczyk, Kraków b. d., s. 39–44.
- K. ŁATAK, *Kult eucharystyczny w parafii i w klasztorze Bożego Ciała w Krakowie na przestrzeni wieków. (Zarys problematyki)*, in: *Przemijanie i trwanie. Kanonicy Regularni Laterańscy w dawnej i współczesnej Polsce*. Materiały z Międzynarodowej Konferencji zorganizowanej z okazji 600-lecia fundacji opactwa Bożego Ciała w Krakowie, red. K. Łatak – I. Makarczyk, Kraków b. d., s. 217–231.

K. ŁATAK, *Wokół rodziny św. Stanisława Kazimierczyka. Studium prosopograficzne w świetle ksiąg miejskich kazimierzskich, ksiąg krakowskiego konsystorza biskupiego oraz innych dokumentów z lat 1407–1789*, in: *Klasztor Bożego Ciała Kanoników Regularnych Laterańskich w Krakowie w okresie przedtrydenckim. Ludzie – wydarzenia – budowle – kultura*, red. K. Łatak, Łomianki 2012, s. 45–66.

K. ŁATAK, *Łaskami słynące obrazy Matki Bożej z okresu przedtrydenckiego w kościele Bożego Ciała*, in: *Klasztor Bożego Ciała Kanoników Regularnych Laterańskich w Krakowie w okresie przedtrydenckim. Ludzie – wydarzenia – budowle – kultura*, red. K. Łatak, Łomianki 2012, s. 305–328.

K. ŁATAK, *Traktaty Collectio super statuta oraz Formula novitiorum ks. Piotra Clarety, kanonika regularnego prepozytury roudnickiej, jako źródła do poznania ruchu devotionis modernae*, in: *Klasztor Bożego Ciała Kanoników Regularnych Laterańskich w Krakowie w okresie przedtrydenckim. Ludzie – wydarzenia – budowle – kultura*, red. K. Łatak, Łomianki 2012, s. 415–430.

K. ŁATAK, *Notaty historyczne ks. Krzysztofa Łoniewskiego CRL (1576–1656) na temat początków kościoła i klasztoru Bożego Ciała Kanoników Regularnych Laterańskich na Kazimierzu w Krakowie*, in: *Klasztor Bożego Ciała Kanoników Regularnych Laterańskich w Krakowie w okresie przedtrydenckim. Ludzie – wydarzenia – budowle – kultura*, red. K. Łatak, Łomianki 2012, s. 431–450.

K. ŁATAK – S. NALBACH, *Ze studiów nad kulturą umysłową kanoników regularnych krakowskiej prepozytury Bożego Ciała w XV i XVI wieku*, Kraków 2009.

F. MACHÁČEK, *Hus a Rokycany*, BK 6, 1913–1914, s. 146–151.

F. MACHILEK, *Die Augustiner-Chorherren in Böhmen und Mähren*, AKBMS 4, Königstein-Taunus 1976, s. 107–144.

P. MAI, *Der Regensburger Reformkreis unter Bischof Heinrich I (1132–1155) von Regensburg*, in: *Die Augustinerchorherren in Bayern. Zum 25-jährigen wiederstehen des Ordens*, red. P. Mai, BZR, KSch 16, Regensburg 1999, s. 41–46.

P. MAI, *Die Augustiner-Chorherren in Bayern. Einst und heute*, SchAW 4, Paring 1999.

I. MAKARCZYK, *Refleksje wokół międzynarodowej konferencji naukowej na temat polskiego kanonikatu regularnego kongregacji laterańskiej z okazji 600-lecia fundacji opactwa Bożego Ciała w Krakowie*, in: Przemijanie i trwanie. Kanonicy Regularni Laterańscy w dawnej i współczesnej Polsce. Materiały z Międzynarodowej Konferencji zorganizowanej z okazji 600-lecia fundacji opactwa Bożego Ciała w Krakowie, red. K. Łatak – I. Makarczyk, Kraków b. d., s. 45–58.

I. MAKARCZYK, *Procesy informacyjne biskopów polskich z zakonu kanoników regularnych laterańskich*, in: Przemijanie i trwanie. Kanonicy Regularni Laterańscy w dawnej i współczesnej Polsce. Materiały z Międzynarodowej Konferencji zorganizowanej z okazji 600-lecia fundacji opactwa Bożego Ciała w Krakowie, red. K. Łatak – I. Makarczyk, Kraków b. d., s. 233–263.

Malá československá encyklopedie, I., Praha 1984.

J. MALINA – I. KLIMASZEWSKA, *Bibliografie dějin Kladska. Výběrová speciální bibliografie české a polské knižní a časopisecké literatury*, KS, supplementum 2, Hradec Králové–Wrocław 1999.

J. MANDZIUK, *Dzieje kanoników regularnych św. Augustyna na Śląsku*, in: Przemijanie i trwanie. Kanonicy Regularni Laterańscy w dawnej i współczesnej Polsce. Materiały z Międzynarodowej Konferencji zorganizowanej z okazji 600-lecia fundacji opactwa Bożego Ciała w Krakowie, red. K. Łatak – I. Makarczyk, Kraków b. d., s. 265–296.

F. MAREŠ, *Literární působení kláštera třeboňského*, ČMKČ 70, 1896, s. 521–547.

G. P. MARCHAL, *Die Welt der Kanoniker. Das Institut des weltlichen Kollegiatstifts unter historisch-antropologischer Sicht*, in: Die Stiftskirche in Südwestdeutschland: Aufgaben und Perspektiven der Forschung. Erste wissenschaftliche Fachtagung zum Stiftkirchenprojekt des Instituts für Geschichtliche Landeskunde und Historische Hilfswissenschaften der Universität Tübingen (17.–19. März 2000, Weingarten), red. S. Lorenz – O. Auge – D. R. Bauer – S. Albus, SchSWDL 35, s. 1. 2003, s. 73–84.

M. MAROSZ, *Kodeks klasztorny kanoników regularnych laterańskich prepozytury Bożego Ciała w Krakowie na Kazimierzu (nekrolog, kalendarz) w zbiorach Archiwum Państwowego w Krakowie*, in: *Klasztor Bożego Ciała Kanoników Regularnych Laterańskich w Krakowie w okresie przedtrydenckim. Ludzie – wydarzenia – budowle – kultura*, red. K. Łatak, Łomianki 2012, s. 329–332.

J. MARSZALSKA, *Źródła do badań nad dziejami klasztoru kanoników regularnych Bożego Ciała w Krakowie w zbiorach Archiwum OO. Cystersów w Szczyrzczyu*, in: *Przemijanie i trwanie. Kanonicy Regularni Laterańscy w dawnej i współczesnej Polsce. Materiały z Międzynarodowej Konferencji zorganizowanej z okazji 600-lecia fundacji opactwa Bożego Ciała w Krakowie*, red. K. Łatak – I. Makarczyk, Kraków b. d., s. 297–307.

J. MARSZALSKA, *Stanisław Kazimierczyk w przekazach bibliograficznych do połowy XVII wieku*, in: *Klasztor Bożego Ciała Kanoników Regularnych Laterańskich w Krakowie w okresie przedtrydenckim. Ludzie – wydarzenia – budowle – kultura*, red. K. Łatak, Łomianki 2012, s. 75–81.

W. MARTUSZEWSKI, *Archiwalia dotyczące polskich kanoników regularnych laterańskich w Archiwum Generalnym w Rzymie*, in: *Przemijanie i trwanie. Kanonicy Regularni Laterańscy w dawnej i współczesnej Polsce. Materiały z Międzynarodowej Konferencji zorganizowanej z okazji 600-lecia fundacji opactwa Bożego Ciała w Krakowie*, red. K. Łatak – I. Makarczyk, Kraków b. d., s. 309–318.

Masarykův slovník naučný. Lidová encyklopedie všeobecných vědomostí, I., Praha 1925.

L. MATUSIK, *Stan badań nad klasztorem kłodzkim na tle klasztorów augustiańskich w Polsce*, A UW 23, Historia 8, 1964, s. 111–146.

L. MATUSIK, *Kontakty kanoników regularnych w Kłodzku z klasztorem św. Doroty w Wiedniu w XV wieku*, ŚKHS 19, 1964, s. 66–77.

L. MATUSIK, *Michał Czacheritz z Nysy na tle kultury kanoników regularnych XV wieku*, A UW 70, Historia 14, 1965, s. 83–127.

L. MATUSIK, *Niektóre aspekty dziejów klasztoru kanoników regularnych w Kłodzku a zagadnienia «Psalterza Floriańskiego»*, ŚKHS 20, 1965, s. 277–317.

L. MATUSIK, *Wpływy myśli czeskiej na Śląsku w świetle rękopisów kanoników regularnych św. Augustyna w XIV i XV wieku*, A UW 109, Historia 17, 1970, s. 45–66.

M. MAURILLE, *Chanoines reguliers polonais en mission au Zaire Des berges de la vistule aux rives du Zaire*, in: Przemijanie i trwanie. Kanonicy Regularni Laterańscy w dawnej i współczesnej Polsce. Materiały z Międzynarodowej Konferencji zorganizowanej z okazji 600-lecia fundacji opactwa Bożego Ciała w Krakowie, red. K. Łatak – I. Makarczyk, Kraków b. d., s. 319–341.

M. MEJOR, *Łaciński tekst Psalterza Floriańskiego. Wstępny rekonesans*, in: Przemijanie i trwanie. Kanonicy Regularni Laterańscy w dawnej i współczesnej Polsce. Materiały z Międzynarodowej Konferencji zorganizowanej z okazji 600-lecia fundacji opactwa Bożego Ciała w Krakowie, red. K. Łatak – I. Makarczyk, Kraków b. d., s. 343–353.

L. MEZEY, *Die Devotio moderna der Donauländer Böhmen, Österreich, Ungarn*, MB 3, 1970, s. 177–192.

J. MEZNÍK, *Lucemburská Morava 1310–1423*, Praha 1999.

A. MICCINILLI, *Don Arcangelo Sysk CRL, un Polaco del sec. XX nel Nuovo Mondo*, in: Przemijanie i trwanie. Kanonicy Regularni Laterańscy w dawnej i współczesnej Polsce. Materiały z Międzynarodowej Konferencji zorganizowanej z okazji 600-lecia fundacji opactwa Bożego Ciała w Krakowie, red. K. Łatak – I. Makarczyk, Kraków b. d., s. 355–374.

H. MIEKISCH, *Das Augustiner-Chorberrenstift Neukirchen am Brand als Musterkonvent der Raudnitzer Reform in Franken und seine Auflösung in der Reformationszeit*, in: Reform – Sequestration – Säkularisation. Die Niederlassungen der Augustiner-Chorherren im Zeitalter der Reformation und am Ende des Alten Reiches, ed. W. Müller, PAACHW 6, Paring 2005, s. 25–38.

J. MITÁČEK, *Jobanitský řád v Kladsku za vlády Lucemburků. Příspěvek k roli kladských jobanitů v životě české řádové provincie*, KS 7, 2006, s. 17–40.

W. MROZOWICZ, *Difficilis restitutio disciplinae. Die Reform des inneren Lebens im Kloster der regulierten Chorberren (Augustiner) in Glatz im 15. Jahrhundert*, in: *La vie quotidienne des moines et chanoines réguliers au Moyen Age et Temps modernes. Actes du Premier Colloque International du L.A.R.H.C.O.R.*, Wrocław – Książ, 30 novembre – 4 decembre 1994, red. M. Derwich, Wrocław 1995, s. 287–298.

W. MROZOWICZ, *Augustianina Jana Ulrichsdorffa z Kłodzka wędrowki po Europie*, ŚLK 7, 1995, s. 121–125.

W. MROZOWICZ, *Szkoła klasztoru kanoników regularnych – augustinianów w Kłodzku w średniowieczu*, in: *Klasztor w kulturze średniowiecznej Polski*, red. A. Pobóg-Lenartowicz – M. Derwich, Opole 1995, s. 63–81.

W. MROZOWICZ, *Die Chronik der Augustiner-Chorberren von Glatz. Aspekte zur Gestaltung eines Geschichtswerkes im Rahmen einer Klosterreform am Ausgang des Mittelalters*, in: *De ordine vitae. Zu Normvorstellungen, Organisationformen und Schriftgebrauch im mittelalterlichen Ordenswesen*, red. M. Gert, Münster 1996, s. 361–379

W. MROZOWICZ, *Michael Czacheritz aus Neisse und seine Chronik der Glatzer Augustiner-Chorberren*, in: *Die Anfänge des Schrifttums in Oberschlesien bis zum Frühhumanismus*, red. G. Kosellek, TSHO 7, Frankfurt am Main 1997, s. 193–210.

W. MROZOWICZ, *Iam miserrime mortuus. O samobójczej śmierci brata Ernesta w klasztorze kanoników regularnych (augustinianów) w Kłodzku (1456)*, in: *Śmierć w dawnej Europie. Zbiór studiów*, AUW 1863, Historia 129, Wrocław 1997, s. 149–160.

W. MROZOWICZ, *Ze studiów nad tradycją rękopiśmenną żywota Arcybiskupa praskiego Ernesta z Pardubic*, ŚKHS 53, 1998, 1–2, s. 19–32.

W. MROZOWICZ, *Kanonicy regularni św. Augustyna (Augustianie) na Śląsku*, ŚKHS 53, 1998, 3–4, s. 401–413.

W. MROZOWICZ, *Konflikty między miastem Wrocław a klasztorem kanoników regularnych Na Piasku w późnym średniowieczu*, in: *Klasztor w mieście średniowiecznym i nowożytnym*, red. Marek Derwich – Anna Pobóg-Lenartowicz, Wrocław–Opole 2000, s. 393–400.

W. MROZOWICZ, *Kronika klasztoru kanoników regularnych w Kłodzku. Ze studiów nad średniowiecznym dziejopisarstwem klasztornym*, AUW 2234, Historia 143, Wrocław 2001.

W. MROZOWICZ, *Wokół przeniesienia klasztoru kanoników regularnych św. Augustyna z Nowogrodu Bobrzańskiego do Żagania (w świetle nieznanego dokumentu z 20 IX 1284 r.)*, in: *Memoriae amici et magistri. Studia historyczne poświęcone pamięci Prof. Waclawa Korty (1919–1999)*, red. M. Derwich – W. Mrozowicz – R. Żerelik, Wrocław 2001, s. 101–108.

W. MROZOWICZ, *Schlesien und die „Devotio moderna“. Die Wege der Durchdringung und Verbreitung der „neuen Frömmigkeit“*, in: *Die „neue Frömmigkeit“ in Europa im Spätmittelalter*, red. M. Derwich – M. Staub, VMPIG 205, Göttingen 2004, s. 133–150.

W. MROZOWICZ, *Kronika Stefana Ranatowicza o fundacji klasztoru Bożego Ciała na krakowskim Kazimierzu*, in: *Przemijanie i trwanie. Kanonicy Regularni Laterańscy w dawnej i współczesnej Polsce. Materiały z Międzynarodowej Konferencji zorganizowanej z okazji 600-lecia fundacji opactwa Bożego Ciała w Krakowie*, red. K. Łatak – I. Makarczyk, Kraków b. d., s. 375–384.

W. MROZOWICZ, *Kontakty krakowskiego klasztoru Kanoników Regularnych Laterańskich z ośrodkiem macierzystym w Kłodzku*, in: *Klasztor Bożego Ciała Kanoników Regularnych Laterańskich w Krakowie w okresie przedtrydenckim. Ludzie – wydarzenia – budowle – kultura*, red. K. Łatak, Łomianki 2012, s. 389–399.

R. A. MÜLLER, *Genese, Geschichte und Perspektiven der Akademie der Augustiner-Chorberren von Windesheim*, in: *Die Augustinerchorherren in Bayern. Zum 25-Jährigen widerstehen des Ordens*, red. P. Mai, BZR, KSch 16, Regensburg 1999, s. 97–98.

S. NALBACH, *Spór klasztoru Bożego Ciała Kanoników Regularnych Laterańskich z radą miasta Kazimierza o szkołę farną*, in: *Klasztor Bożego Ciała Kanoników Regularnych Laterańskich w Krakowie w okresie przedtrydenckim. Ludzie – wydarzenia – budowle – kultura*, red. K. Łatak, Łomianki 2012, s. 355–364.

J. NECHUTOVÁ, *Latinská literatura českého středověku do roku 1400*, Praha 2000.

A. NEUMANN, *Výbor z předbusitských postil*, AL 2, 1921, Olomouc 1922, s. 184–189.

E. NIEBELSKI, *Kanonicy regularni laterańscy w powstaniu 1863 roku i ich późniejsze losy*, in: *Przemijanie i trwanie. Kanonicy Regularni Laterańscy w dawnej i współczesnej Polsce. Materyały z Międzynarodowej Konferencji zorganizowanej z okazji 600-lecia fundacji opactwa Bożego Ciała w Krakowie*, red. K. Łatak – I. Makarczyk, Kraków b. d., s. 385–402.

Ottiv slovník naučný. Ilustrované encyklopaedie obecných vědomostí, II., Praha 1996².

A. PACEVIČIUS, *Kanonické marginalia i proveniencje w zbiorach bibliotecznych Litwy*, in: *Przemijanie i trwanie. Kanonicy Regularni Laterańscy w dawnej i współczesnej Polsce. Materyały z Międzynarodowej Konferencji zorganizowanej z okazji 600-lecia fundacji opactwa Bożego Ciała w Krakowie*, red. K. Łatak – I. Makarczyk, Kraków b. d., s. 403–410.

M. PAKNYS, *Artyści w budowie kościoła Św. Piotra i Pawła i klasztoru kanoników laterańskich w Wilnie*, in: *Przemijanie i trwanie. Kanonicy Regularni Laterańscy w dawnej i współczesnej Polsce. Materyały z Międzynarodowej Konferencji zorganizowanej z okazji 600-lecia fundacji opactwa Bożego Ciała w Krakowie*, red. K. Łatak – I. Makarczyk, Kraków b. d., s. 411–420.

J. PÁNEK – S. RAKOVÁ – V. HORČÁKOVÁ, *Scholars of Bohemian, Czech and Czechoslovak History Studies*, II., Prague 2005.

J. PAVLA, *Dějepis prvního kláštera řeholních kanovníků svatého Augustina v Čechách, v městě Roudnici nad Labem*, Praha 1850.

M. PAVLÍČEK, *Sochařská výzdoba lateránské kanonie a kostela Zvěstování Panny Marie ve Šternberku*, in: Šternberk. Klášter řeholních lateránských kanovníků, red. F. Hradil – J. Kroupa, Šternberk 2009, s. 69–87.

F. V. PEŘINKA, *Augustiniáni kanovníci ve Fulneku do války třicetileté*, SHK 32, 1931, s. 27–34, 112–123, 201–225, 252–263.

V. PETRÁČKOVÁ – J. KRAUS a kol., *Akademický slovník cizích slov*, I., Praha 1995.

I. PIETRZKIEWICZ, *Konwent kanonikůw regularnych w Krakowie i jego kontakty intelektualne w XV i XVI wieku w świetle biblioteki klasztornej*, in: Klasztor w mieście średniowiecznym i nowożytnym, red. M. Derwich – A. Pobóg-Lenartowicz, Wrocław–Opole 2000, s. 407–418.

I. PIETRZKIEWICZ, *Biblioteka kanonikůw regularnych w Krakowie w XV i XVI wieku*, APKENK, PM 365, Kraków 2003.

I. PIETRZKIEWICZ, *Księgozbiory prepozytów generalnych kanonikůw regularnych w Krakowie (XV–XVIII wiek)*, in: Klasztor w państwie średniowiecznym i nowożytnym, red. M. Derwich – A. Pobóg-Lenartowicz, Wrocław–Opole–Warszawa 2005, s. 363–373.

I. PIETRZKIEWICZ, *Biblioteki kanonikůw regularnych laterańskich na ziemiach Wielkiego Księstwa Litewskiego – zarys problematyki badawczej*, in: Przemijanie i trwanie. Kanonicy Regularni Laterańscy w dawnej i współczesnej Polsce. Materiały z Międzynarodowej Konferencji zorganizowanej z okazji 600-lecia fundacji opactwa Bożego Ciała w Krakowie, red. K. Łatak – I. Makarczyk, Kraków b. d., s. 421–431.

E. PIWOWARCZYK, *Klientela możnych w późnośredniowiecznym klasztorze Kanonikůw Regularnych Laterańskich na Kazimierzu w świetle poczynionych donacji*, in: Klasztor Bożego Ciała Kanonikůw Regularnych Laterańskich w Krakowie w okresie przedtrydenckim. Ludzie – wydarzenia – budowle – kultura, red. K. Łatak, Łomianki 2012, s. 221–236.

E. PIWOWARCZYK, *Postrzeżenie klasztoru i kościoła Bożego Ciała w późnośredniowiecznym Krakowie w świetle legatów mieszczańskich*, in: *Klasztor Bożego Ciała Kanoników Regularnych Laterańskich w Krakowie w okresie przedtrydenckim. Ludzie – wydarzenia – budowlę – kultura*, red. K. Łatak, Łomianki 2012, s. 237–268.

W. M. PLÖCHL, *Geschichte des Kirchenrecht*, II., Wien-München 1961.

A. POBÓG-LENARTOWICZ, *Uposażenie i działalność gospodarcza klasztoru kanoników regularnych NMP na Piasku we Wrocławiu do początku XVI wieku*, Opole 1994.

A. POBÓG-LENARTOWICZ, *Attending the sick in Augustinian monasteries in Silesia in the Middle Ages*, in: *La vie quotidienne des moines et chanoines réguliers au Moyen Age et Temps modernes. Actes du Premier Colloque International du L.A.R.H.C.O.R.*, Wrocław – Książ, 30 novembre – 4 decembre 1994, red. M. Derwich, Wrocław 1995, s. 203–214.

A. POBÓG-LENARTOWICZ, „*Chronica abbatum beate Marie Virginis in Arena*“ jako źródło poznania życia wewnętrznego klasztoru *Na Piasku we Wrocławiu*, in: *Klasztor w kulturze średniowiecznej Polski*, red. A. Pobóg-Lenartowicz – M. Derwich, Opole 1995, s. 181–193.

A. POBÓG-LENARTOWICZ, *Kanonicy regularni na Śląsku. Życie konwentów w śląskich klasztorach kanoników regularnych w średniowieczu*, Opole 1999.

A. POBÓG-LENARTOWICZ, *Wzajemne kontakty polskich i śląskich klasztorów kanoników regularnych w średniowieczu*, in: *XVI powszechny zjazd historyków polskich*. Wrocław 15–18 września 1999 roku. *Pamiętnik*, II/1, Wrocław 1999, s. 97–108.

A. POBÓG-LENARTOWICZ, *Kanonicy regularni a miasto na przykładzie Żagania*, in: *Klasztor w mieście średniowiecznym i nowożytnym*, red. M. Derwich – A. Pobóg-Lenartowicz, Wrocław–Opole 2000, s. 383–392.

A. POBÓG-LENARTOWICZ, *Kult świętych w śląskich klasztorach kanoników regularnych w średniowieczu*, in: *Ecclesia et civitas. Kościół i życie religijne w mieście średniowiecznym*, red. H. Manikowska – H. Zaremska, *CMV* 3, Warszawa 2002, s. 439–452.

A. POBÓG-LENARTOWICZ, *Księżniczki śląskie wobec śląskich klasztorów kanoników regularnych*, in: *Klasztor w państwie średniowiecznym i nowożytnym*, red. M. Derwich – A. Pobóg-Lenartowicz, Wrocław-Opole-Warszawa 2005, s. 57–64.

A. POBÓG-LENARTOWICZ, *A czyny ich były liczne i godne pamięci. Konwent klasztoru kanoników regularnych NMP na Piasku we Wrocławiu do początku XVI wieku*, ZDKChŚ 40, Opole 2007.

A. POBÓG-LENARTOWICZ, *Próby reform w klasztorach kanoników regularnych w Polsce i na Śląsku w XV wieku*, in: *Przemijanie i trwanie. Kanonicy Regularni Laterańscy w dawnej i współczesnej Polsce*. Materiały z Międzynarodowej Konferencji zorganizowanej z okazji 600-lecia fundacji opactwa Bożego Ciała w Krakowie, red. K. Łatak – I. Makarczyk, Kraków b. d., s. 433–449.

A. POBÓG-LENARTOWICZ, *Kontakty klasztoru krakowskiego Kanoników Regularnych Laterańskich z Opactwem NMP na Piasku we Wrocławiu*, in: *Klasztor Bożego Ciała Kanoników Regularnych Laterańskich w Krakowie w okresie przedtrydenckim. Ludzie – wydarzenia – budowle – kultura*, red. K. Łatak, Łomianki 2012, s. 379–387.

I. PODEDWORNY, *Nauczanie w klasztorze kanoników regularnych w Mstowie na przełomie średniowiecza i czasów nowożytnych*, in: *Przemijanie i trwanie. Kanonicy Regularni Laterańscy w dawnej i współczesnej Polsce*. Materiały z Międzynarodowej Konferencji zorganizowanej z okazji 600-lecia fundacji opactwa Bożego Ciała w Krakowie, red. K. Łatak – I. Makarczyk, Kraków b. d., s. 451–464.

J. PÖRNBACHER, *Die Bibliothek des Augustiner-Chorherrenstifts Rottenbuch am Vorabend der Säkularisation*, in: *Kloster und Bibliothek. Zur Geschichte des Bibliothekswesens der Augustiner-Chorherren in der Frühen Neuzeit*, red. R. A. Müller, PAACHW 2, Paring 2000, s. 171–192.

Sz. T. PRASKIEWICZ, *Czy najstarsza elewacja i translacja ciała św. Stanisława Kazimierczyka była próbą kanonizacji?*, in: *Klasztor Bożego Ciała Kanoników Regularnych Laterańskich w Krakowie w okresie przedtrydenckim. Ludzie – wydarzenia – budowle – kultura*, red. K. Łatak, Łomianki 2012, s. 67–73.

A. PRAŠMANTAITE, *Dzieje kanoników regularnych laterańskich w Kronice Antokolskiej*, in: Przemijanie i trwanie. Kanonicy Regularni Laterańscy w dawnej i współczesnej Polsce. Materiały z Międzynarodowej Konferencji zorganizowanej z okazji 600-lecia fundacji opactwa Bożego Ciała w Krakowie, red. K. Łatak – I. Makarczyk, Kraków b. d., s. 465–479.

A. PROFOUS, *Místní jména v Čechách*, II., Praha 1949.

Przemijanie i trwanie. Kanonicy Regularni Laterańscy w dawnej i współczesnej Polsce. Materiały z Międzynarodowej Konferencji zorganizowanej z okazji 600-lecia fundacji opactwa Bożego Ciała w Krakowie, red. K. ŁATAK – I. MAKARCZYK, Kraków b. d.

J. RACZEK, *Organy w Bazylice Bożego Ciała w Krakowie na Kazimierzu u Kanoników Regularnych Laterańskich – AD 2008*, in: Przemijanie i trwanie. Kanonicy Regularni Laterańscy w dawnej i współczesnej Polsce. Materiały z Międzynarodowej Konferencji zorganizowanej z okazji 600-lecia fundacji opactwa Bożego Ciała w Krakowie, red. K. Łatak – I. Makarczyk, Kraków b. d., s. 481–489.

Reform – Sequestration – Säkularisation. Die Niederlasungen der Augustiner-Chorberren im Zeitalter der Reformation und am Ende des Alten Reiches, red. W. MÜLLER, PAACHW 6, Paring 2005.

Regula Sancti Augustini. Normative Grundlage differenter Verbände im Mittelalter, red. G. MELVILLE – A. MÜLLER, PAACHW 3, Paring 2002.

M. RICHTER, *Nové poznatky o osídlení podhradí v Jaroměřu*, in: Středověká archeologie a studium počátků měst. Sborník příspěvků přednesených na celostátní konferenci středověkých archeologů v Hradci Králové, 22.–27. září 1975, red. M. Richter, Praha 1977, s. 49–61.

F. RÖHRING, *Die Augustiner Chorberren*, in: 900 Jahre Augustiner Chorherrenstift Reichenberg, Linz 1983, s. 15–21.

F. ROZEN, *Pobożność mieszczan Kazimierza w świetle cudów św. Stanisława Kazimierczyka z lat 1489–1490*, in: Klasztor Bożego Ciała Kanoników Regularnych Laterańskich w Krakowie w okresie przedtrydenckim. Ludzie – wydarzenia – budowle – kultura, red. K. Łatak, Łomianki 2012, s. 83–97.

S. RYŁKO, *Droga do kanonizacji bl. Stanisława Soltysa zwanego Kazimierczykiem*, Kraków 1997.

J. SALABA, *K dějinám někdejšího augustiniánského kláštera v Třeboni*, ČMKČ 73, 1899, s. 271–285, 422–435.

A. SCĄBER, *Rzeczymskie uroczystości kanonizacji Stanisława Kazimierczyka CRL 16–18 października 2010 roku*, in: *Klasztor Bożego Ciała Kanoników Regularnych Laterańskich w Krakowie w okresie przedtrydenckim. Ludzie – wydarzenia – budowle – kultura*, red. K. Łatak, Łomianki 2012, s. 115–123.

A. SEDLÁČEK, *Hrady, zámky a tvrže království českého*, VIII., Praha 1935.

A. SEDLÁČEK, *Místopisný slovník historický království českého*, Praha 1998².

A. SCHARNAGL, *Die Inkorporation mit besonderer Berücksichtigung der Baupflicht*, Eichstätt 1936.

G. SCHAUBER, *Die Pfarren des Stifts Reichersberg*, in: *900 Jahre Augustiner Chorherrenstift Reichenberg*, Linz 1983, 379–401.

W. SCHERBAUM, *Studien zur Bibliotheksgeschichte des Augustiner-Chorherrenstifts Bernried*, in: *Kloster und Bibliothek. Zur Geschichte des Bibliothekswesens der Augustiner-Chorherren in der Frühen Neuzeit*, red. R. A. Müller, PAACHW 2, Paring 2000, s. 139–148.

Ch. SCHLEICHER, *Wirtschaftsgeschichte der Augustiner Chorherrenstifts Reichersberg am Inn*, in: *900 Jahre Augustiner Chorherrenstift Reichenberg*, Linz 1983, s. 349–377.

A. SCHMIDT, *Klosterbumanismus im Augustiner-Chorherrenstift Polling*, in: *Kloster und Bibliothek. Zur Geschichte des Bibliothekswesens der Augustiner-Chorherren in der Frühen Neuzeit*, red. R. A. Müller, PAACHW 2, Paring 2000, s. 79–107.

A. SCHMIDTOVÁ, *Husova collecta Ad te levavi jako pramen epištolní postily br. Václava Paška, řeholníbo kanovníka kláštera v Rokycanech*, LF 4 (79), 1956, s. 71–78.

J. SIEGWART, *Die Chorherren- und Chorfrauengemeinschaften in der deutschsprachigen Schweiz vom 6. Jahrhundert bis 1160. Mit einem Überblick über die deutsche Kanonikerreform des 10. und 11. Jh.*, SF, NF 30, Freiburg 1962.

Slovník naučný, red. F. L. RIEGER, I., Praha 1885.

Slovník spisovného jazyka českého, I., Praha 1960.

R. W. SMIDT, *Die Musik im Stift Reichersberg*, in: 900 Jahre Augustiner Chorherrenstift Reichenberg, Linz 1983, s. 317–347.

J. SPĚVÁČEK, *Devotio moderna, Čechy a roudnická reforma (K úsilí o změnu mentalit v období rostoucí krize morálních hodnot)*, MHB 4, 1995, s. 171–197.

N. STAUBACH, *Von Deventer nach Windesheim – Buch und Bibliothek in der Frühzeit der Devotio moderna*, in: Kloster und Bibliothek. Zur Geschichte des Bibliothekswesens der Augustiner-Chorherren in der Frühen Neuzeit, red. R. A. Müller, PAACHW 2, Paring 2000, s. 1–22.

M. STAWSKI, *Prepozytura czerwińskiego opactwa kanoników regularnych P. W. św. Jerzego w Warszawie*, in: Klasztor w mieście średniowiecznym i nowożytnym, red. M. Derwich – A. Pobóg-Lenartowicz, Wrocław–Opole 2000, s. 401–406.

M. STAWSKI, *Opactwo czerwińskie w średniowieczu. Opactwo kanoników regularnych w Czerwińsku w średniowieczu*, Warszawa 2007.

R. STELMACH, *Dokumenty do dziejów kanoników (i kanoniczek) regularnych na Śląsku zachowane w Archiwum Państwowym we Wrocławiu*, in: Przemijanie i trwanie. Kanonicy Regularni Laterańscy w dawnej i współczesnej Polsce. Materiały z Międzynarodowej Konferencji zorganizowanej z okazji 600-lecia fundacji opactwa Bożego Ciała w Krakowie, red. K. Łatak – I. Makarczyk, Kraków b. d., s. 491–514.

W. STÖRMER, *Gründungs- und Frühgeschichte des Stifts Reichersberg am Inn*, in: 900 Jahre Augustiner Chorherrenstift Reichenberg, Linz 1983, s. 23–42.

J. SVÁTEK, *Organizace řeholních institucí v českých zemích a péče o jejich archivy*, SAP 20, 1970, s. 503–624.

J. SVOBODA, *Stefano di Roudnice. Studio storico-giuridico delle Quaestiunculae*, PUL, ThDIC, Roma 2000.

J. SVOBODA, *Štěpán z Roudnice a jeho Quaestiunculae*, in: *Sacri canones servandi sunt. Ius canonicum et status ecclesiae saeculis XIII-XV*, red. P. Krafl, PHÚAVČR, řada C Miscellanea, sv. 19, Praha 2008, s. 379–384.

J. SWASTEK, *Kanonicy regularni we Wrocławiu na Piasku do 1810 roku*, in: *Przemijanie i trwanie. Kanonicy Regularni Laterańscy w dawnej i współczesnej Polsce. Materiały z Międzynarodowej Konferencji zorganizowanej z okazji 600-lecia fundacji opactwa Bożego Ciała w Krakowie*, red. K. Łatak – I. Makarczyk, Kraków b. d., s. 515–528.

A. SYLWIA, *Wątki kanonickie w dekoracji kościoła pw. śś. Piotra i Pawła na Antokolu w Wilnie*, in: *Przemijanie i trwanie. Kanonicy Regularni Laterańscy w dawnej i współczesnej Polsce. Materiały z Międzynarodowej Konferencji zorganizowanej z okazji 600-lecia fundacji opactwa Bożego Ciała w Krakowie*, red. K. Łatak – I. Makarczyk, Kraków b. d., s. 97–119.

W. W. SZETELNICKI, *Apokaliptyczny symbol węża – smoka w średniowiecznej twórczości śląskich kanoników regularnych*, in: *Przemijanie i trwanie. Kanonicy Regularni Laterańscy w dawnej i współczesnej Polsce. Materiały z Międzynarodowej Konferencji zorganizowanej z okazji 600-lecia fundacji opactwa Bożego Ciała w Krakowie*, red. K. Łatak – I. Makarczyk, Kraków b. d., s. 529–559.

W. W. SZETELNICKI, *Brat Jan z Nysy CRL i jego malarstwo. Przyczynek do dziejów kultury artystycznej w krakowskim klasztorze Kanoników Regularnych Laterańskich*, in: *Klasztor Bożego Ciała Kanoników Regularnych Laterańskich w Krakowie w okresie przedtrydenckim. Ludzie – wydarzenia – budowle – kultura*, red. K. Łatak, Łomianki 2012, s. 177–220.

W. SZYMBORSKI, *Średniowieczne dokumenty odpustowe ze zbiorów Archiwum Klasztoru Bożego Ciała*, in: *Klasztor Bożego Ciała Kanoników Regularnych Laterańskich w Krakowie w okresie przedtrydenckim. Ludzie – wydarzenia – budowle – kultura*, red. K. Łatak, Łomianki 2012, s. 333–353.

- M. ŠEFERISOVÁ LOUDOVÁ, *Nástěnné malby Jana Kryštofa Handkeho a Františka Antonína Šebesty-Sebastiniho ve šternberském klášteře*, in: Šternberk. Klášter řeholních lateránských kanovníků, red. F. Hradil – J. Kroupa, Šternberk 2009, s. 101–132.
- J. ŠIMANDL – O. MÁDR – J. BARTOŇ – J. HLAVSOVÁ, *Jak zacházet s náboženskými výrazy. Pravopis, výslovnost, tvary, význam*, Praha 2004.
- F. ŠMAHEL, *Husitská revoluce, I. Doba vymknutá z kloubů*, Praha 1993. Šternberk. Klášter řeholních lateránských kanovníků, red. Filip HRADIL – Jiří KROUPA, Šternberk 2009.
- M. ŠVÁBENSKÝ, *Augustiniánské kláštery*, I., Brno 1959. *Theologische Realenzyklopädie*, IV., Berlin–New York 1979.
- M. TOGNER, *Barokní malíři v areálu šternberské kanonie*, in: Šternberk. Klášter řeholních lateránských kanovníků, red. F. Hradil – J. Kroupa, Šternberk 2009, s. 89–99.
- J. UHLÍŘ, *Význam kláštera řeholních augustiniánů kanovníků v Jaroměři*, JJZ 1999, září, č. 9, s. 9.
- J. UHLÍŘ, *Klášter augustiniánů kanovníků v Jaroměři (1349–1421)*, SDN 7, 2001, s. 125–134.
- B. ULM, *Zum Kunstschaffen im Stift Reichersberg*, in: 900 Jahre Augustiner Chorherrenstift Reichenberg, Linz 1983, s. 245–294. *Universum. Všeobecná encyklopedie*, I., Praha 2000. *Universum*, I., Praha 2006.
- J. VAČKÁŘ, *Dějiny někdejší slavné Řeholní kanonie svatého Augustina v Třeboni*, Praha 1867.
- P. VLČEK – P. SOMMER – D. FOLTÝN, *Encyklopedie českých klášterů*, Praha 1997.
- J. B. VOLLMANN, *Eine Mariologie aus den Werken des Thomas von Kempen*, PAACHW 4, Paring 2002.

Všeobecná encyklopedie v osmi svazcích. Encyklopedie Diderot 1999, I., Praha 1999.

J. K. VYSKOČIL, *Arnošt z Pardubic a jeho doba*, Praha 1947.

C. WEBER, *Die Raudnitzer und Indersdorfer Reform*, in: *Die Augustinerchorherren in Bayern. Zum 25-Jährigen wiederstehen des Ordens*, red. P. Mai, BZR, KSch 16, Regensburg 1999, s. 51–56.

S. WEINFURTER, *Salzburger Bistumreform und Bischofpolitik im 12. Jahrhundert. Der Erzbischof Konrad I. von Salzburg (1106–1147) und die Regularkanoniker*, KHA 24, Köln–Wien 1975.

S. WEINFURTER, *Funktionalisierung und Gemeinschaftsmodell. Die Kanoniker in der Kirchenreform des 11. und 12. Jahrhunderts*, in: *Die Stiftskirche in Südwestdeutschland: Aufgaben und Perspektiven der Forschung. Erste wissenschaftliche Fachtagung zum Stiftkirchenprojekt des Instituts für Geschichtliche Landeskunde und Historische Hilfswissenschaften der Universität Tübingen (17.–19. März 2000, Weingarten)*, red. S. Lorenz – O. Auge – D. R. Bauer – S. Albus, SchSWDL 35, s. 1. 2003, s. 107–121.

S. WIĘZIK, *Konstytucje kanoników regularnych laterańskich kongregacji krakowskiej dawniej i dziś*, in: *Przemijanie i trwanie. Kanonicy Regularni Laterańscy w dawnej i współczesnej Polsce. Materiały z Międzynarodowej Konferencji zorganizowanej z okazji 600-lecia fundacji opactwa Bożego Ciała w Krakowie*, red. K. Łatak – I. Makarczyk, Kraków b. d.s. 575–583.

S. WIĘZIK, *Najstarsze statuty (konstytucje) kanoników regularnych laterańskich obediencji krakowskiej*, in: *Klasztor Bożego Ciała Kanoników Regularnych Laterańskich w Krakowie w okresie przedtrydencim. Ludzie – wydarzenia – budowle – kultura*, red. K. Łatak, Łomianki 2012, s. 407–414.

E. WINTER, *Frühbumanismus. Seine Entwicklung in Böhmen und deren europäische Bedeutung für die Kirchenreformbestrebungen im 14. Jahrhundert*, Berlin 1964.

R. WITKOWSKI, *Kanonicy regularni i kartuzi: dwa zakony późnego średniowiecza i ruch devotio moderna*, in: *Przemijanie i trwanie*.

Kanonicy Regularni Laterańscy w dawnej i współczesnej Polsce. Materiały z Międzynarodowej Konferencji zorganizowanej z okazji 600-lecia fundacji opactwa Bożego Ciała w Krakowie, red. K. Łatak – I. Makarczyk, Kraków b. d., s. 561–573.

V. WOLF, *Jaroměřské lesy v Království*, AUPO, FPh, Historica 30, 2001, s. 153–155.

F. WOLNIK, *Liturgia w konwentach śląskich kanoników regularnych w średniowieczu. Wybrane zagadnienia*, in: Przemijanie i trwanie. Kanonicy Regularni Laterańscy w dawnej i współczesnej Polsce. Materiały z Międzynarodowej Konferencji zorganizowanej z okazji 600-lecia fundacji opactwa Bożego Ciała w Krakowie, red. K. Łatak – I. Makarczyk, Kraków b. d., s. 585–630.

L. WRATISLAVOVÁ-MITROVICOVÁ, *Illuminované rukopisy augustiniánského kláštera v Třeboni*, PAM 39 (3), 1933, s. 1–13.

P. ZAHRADNÍK, *Klášter augustiniánů-řebolních kanovníků v Rokycanech a jeho knihovna*, BS 4–5, 2001, s. 115–153.

J. ZBUDNIEWEK, *Życie religijne między wzgórzem na Skalce a doliną kościoła Bożego Ciała do połowy XVII w.*, in: Przemijanie i trwanie. Kanonicy Regularni Laterańscy w dawnej i współczesnej Polsce. Materiały z Międzynarodowej Konferencji zorganizowanej z okazji 600-lecia fundacji opactwa Bożego Ciała w Krakowie, red. K. Łatak – I. Makarczyk, Kraków b. d., s. 631–649.

M. ZEDNÍČEK, *Vztah mezi farností a řebolní společností*, DE 14, 2004, 1–4, s. 73–74.

E. ZIELIŃSKA, *Biblioteka klasztoru kanoników regularnych w Kraśniku w drugiej połowie XV wieku*, in: Klasztor w kulturze średniowiecznej Polski, red. A. Pobóg-Lenartowicz – M. Derwich, Opole 1995, s. 105–112.

E. ZIELIŃSKA, *Kontakty konwentu kanoników regularnych w Kraśniku z jego otoczeniem społecznym w drugiej połowie XV i XVII wieku w świetle księgozbioru klasztornego*, in: Klasztor w społeczeństwie średniowiecznym i nowożytnym. Materiały z międzynarodowej konferencji naukowej zorganizowanej w Turawie w dniach 8–11 V 1996

przez Instytut Historii Uniwersytetu Opolskiego i Instytut Historyczny Uniwersytetu Wrocławskiego, red. M. Derwich – A. Pobóg-Lenartowicz, Opole-Wrocław 1996, s. 233–238.

E. ZIELIŃSKA, *Siedemnastowieczna pieczęć klasztoru kanoników regularnych laterańskich w Kraśniku*, in: *Pieczęć w Polsce średnio-wiecznej i nowożytnej. Zbór studiów*, red. P. Dymmel, Lublin 1998, s. 63–71.

E. ZIELIŃSKA, *Kultura intelektualna kanoników regularnych z klasztoru w Kraśniku w latach 1469–1563*, Lublin 2002.

E. ZIELIŃSKA, *Rękopis średniowiecznych statutów klasztoru kanoników regularnych św. Augustyna w Kraśniku*, *RHist* 13, 2002, s. 87–104.

E. ZIELIŃSKA, *Nekrolog klasztoru kanoników regularnych św. Augustyna w Kraśniku*, *RLTG* 2, 2010, s. 79–125.

E. ZIELIŃSKA, *Filia Fidelis. Klasztor Kanoników Regularnych w Kraśniku a klasztor Kanoników Regularnych w Kazimierzu w drugiej połowie XV i pierwszej połowie XVI wieku*, in: *Klasztor Bożego Ciała Kanoników Regularnych Laterańskich w Krakowie w okresie przedtrydenckim. Ludzie – wydarzenia – budowle – kultura*, red. K. Łatak, Łomianki 2012, s. 365–377.

E. ZIELIŃSKA – M. ROGOWSKA – D. SZULC, *Odkrycia poczynione podczas remontu*, in: *Kościół Wniebowzięcia Najświętszej Marii Panny w Kraśniku*, red. J. Zamorski, Kraśnik 2013, s. 61–75.

E. ZIELIŃSKA – D. SZULC, *Depozyt znaleziony w ołtarzu kościoła Wniebowzięcia Najświętszej Marii Panny w Kraśniku*, in: *Między tekstem a znakiem. Prace ofiarowane Profesor Barbarze Trelińskiej w siedemdziesiątą rocznicę urodzin*, red. A. Jaworska – S. Górzyński, Warszawa 2013, s. 231–249.

J. ŻMUDZIŃSKI, *Monstrancja tzw. gotycka ze skarbcza kościoła Bożego Ciała w Krakowie*, in: *Klasztor Bożego Ciała Kanoników Regularnych Laterańskich w Krakowie w okresie przedtrydenckim. Ludzie – wydarzenia – budowle – kultura*, red. K. Łatak, Łomianki 2012, s. 285–292.

Použité zkratky

AJK	Archiv jezuitů Kladsko
AKBMS	Archiv für Kirchengeschichte von Böhmen-Mähren-Schlesien
AL	Archiv literární
AÖG	Archiv für österreichische Geschichte
APKENK	Akademia Pedagogiczna im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie
APW	Archiwum Państwowe Wrocław
AUPO	Acta Universitatis Palackianae Olomucensis
AUR	Acta Universitatis Reginaehradecensis
AUW	Acta Universitatis Wratislaviensis
BAW	Bayerische Akademie der Wissenschaften
BK	Brdský kraj
BKNÖ	Beiträge zur Kirchengeschichte Niederösterreich
BS	Bibliotheca Strahoviensis
BZR	Bischöfliches Zentralarchiv und Bischöfliche Zentralbibliothek Regensburg
CMP	Colloquia mediaevalia Pragensia
CMV	Colloquia Mediaevalia Varsoviensia
ČČH	Český časopis historický
ČČM	Časopis Českého muzea
ČMKČ	Časopis Musea Království českého
ČMM	Časopis Matice moravské
ČSPSČ	Časopis Společnosti Přátel Starožitností Českých w Praze
DA	Deutsches Archiv für Erforschung des Mittelalters
DE	Dialog Evropa XXI
DH	Deutsche Hochschuledition
FP	Facultas Paedagogica
FPh	Facultas philosophica
FRA	Fontes rerum Austriacarum

FRB	Fontes rerum Bohemicarum
GBSPD	Geschichtliche Beilagen zum St. Pölten Diözesenblatt
GG	Geschichtsquellen der Grafschaft Glatz
GS	Germania sacra
HG	Historická geografie
HO	Historická Olomouc a její současné problémy
JJZ	Jaroměřský a josefovský zpravodaj
KHA	Kölner historische Abhandlungen
KS	Kladský sborník
KSch	Kataloge und Schriften
LC	Libri confirmationum ad beneficia ecclesiastica Pragensem per archidiocesim
LF	Listy filologické
MB	Mediaevalia Bohemica
MHB	Mediaevalia historica Bohemica
ML	Medioevo Latino. Bolletino bibliografico della cultura europea da Boezio a Erasmo (secoli VI–XV)
MORST	Miscellanea oddělení rukopisů a starých tisků
MVB	Monumenta Vaticana res gestas Bohemicas illustrantia
MVGDB	Mittheilungen des Vereins für Geschichte der Deutschen in Böhmen
NF	Neue Folge
PAACHW	Publikationen der Akademie der Augustiner-Chorherren von Windesheim
PAM	Památky archeologické a místopisné
PhHK	Philosophisch-historische Klasse
PHÚAVČR	Práce Historického ústavu AV ČR
PL	Pamiętnik literacki
PM	prace monograficzne
PUL	Pontificia Universitas Lateranensis
RBM	Regesta diplomatica nec non epistolaria Bohemiae et Moraviae

RBNK	Rocznik Biblioteki Naukowej PAU i PAN w Krakowie
RCP	Revue církevního práva
RHist	Res Historica
RLTG	Rocznik Lubelskiego Towarzystwa Genealogicznego
RŚ	Regesty Śląskie
ŘSV	řada společenských věd
SAP	Sborník archivních prací
SASM	Studia Archaeologica Slovaca Mediaevalia
SDN	Stopami dějin Náchodska. Sborník Státního okresního archivu Náchod
SF	Studia Friburgensia
SHK	Sborník Historického kroužku
SHT	Studia Historica Tyrnaviensia
SchAW	Schriftenreihe der Akademie der Augustiner-Chorherren von Windesheim
SchSWDL	Schriften zur südwestdeutschen Landeskunde
SPPFMU	Sborník prací Pedagogické fakulty Masarykovy univerzity
StR	Studie o rukopisech
SV	Stopami věků
ŚKHS	Śląski kwartalnik historyczny Sobótka
ŚLK	Śląski Labirynt Krajoznawczy
TFHF	třída filosoficko-historicko-filologická
ThDIC	Theses ad Doctoratum in Iure Canonico
TSHO	Tagungsreihe des Stiftung Haus Oberschlesien
VKČSN	Věstník Královské české společnosti nauk
VMPIG	Veröffentlichungen des Max-Planck-Instituts für Geschichte
VS	Vyškovský sborník
ZDKChŚ	Z dziejów kultury chrześcijańskiej na Śląsku
ZMK	Zpravodaj Místopisné komise ČSAV

Jmenný a místní rejstřík

V rejstříku jsou zohledněna osobní a místní jména, přihlédnuto není ke jménům autorů a editorů publikací citovaných v poznámkovém aparátu. Upuštěno je od hesla sv. Augustin, Kladsko a od názvů zemí. V případě personálního složení kladského konventu odkazují na přehlednou tabulku *Prokázání členové konventu v Kladsku* (viz s. 100–107). Při řazení osobních jmen byl upřednostněn přídomek či přízvisko, vyskytuje-li se.

A

Adam z Nežetic – viz z Nežetic
Acht Stephan 25
z Amelie Tomáš 86
Augsburg 25
Augustin, probošt kanonie v Kladsku – viz Liebstein
Auxerre 131, 148

- biskup: Petr 131

B

Bartoloměj z Chlumce – viz z Chlumce
Bartoš František Michálek 15
Basel 29
Bastl Ondřej 17
Bazilej – viz Basel
Beneš z Chusniku – viz z Chusniku
Beran Matouš 58
Berger Rupert 22
Blažej, člen konventu v Kladsku 144
Boháč Zdeněk 17, 111
Boldan Kamil 45, 58
z Bologně Jan de Thomariis 86
Bonifác IX. 79, 80, 82, 83, 84, 114
Borovany 43
Boubín Jaroslav 16
Branda z Castello – viz z Castello
Brloh 78, 79

Brno 13, 60
Buben Milan 14, 15, 21, 44
Bychóm 31
Bylina Stanisław 50
Bytom 41

C

z Campli Montes 86
z Castello Branda, biskup v Piacenze 85
Clarificator Petr 49, 58
Cunczlin, rychtář ve Dolní Štívnici 70
Czacheritz Michael 10, 44, 47, 48, 49, 52, 54, 67, 88, 95, 96, 143
Czerwińsk 33

Č

z Čehovic Mikuláš, syn Filipův 85, 86

D

Děvíčky 112
Dietramszell 26
Dittrich Raymond 25
Dolina 78, 79
Dolní Štívnice – viz Szalejów Dolny
z Dražic Jan IV., pražský biskup 75, 79, 80, 81, 83, 84, 86
Dziewulski Władysław 53, 96

E

Eichstätt 25
Emler Josef 15, 61, 77
Erhard, plebán v Dolní Štívnici 74

F

Fasching Heinrich 28
Felquin, farář v Roudnici nad Labem 83
Flajšhans Václav 18
Fogel Mikuláš 114
Foltýn Dušan 43
Freising 25, 26, 27
Frenswegen 24
Fuchs Franz 25
Fulnek 43, 60

G

z Gattica Jan, hamburský probošt 85, 86

Genf 29

Gilar Štěpán 43, 56

z Glaubitz 74

- Kateřina 69
- Mikuláš 68, 69
- Otto 69, 74
- Renczo 68, 69

z Głucholaz Jošt 41

Gołub Stanisław 38

Górka 41

Graz 29

Gruber Johann 25

H

Hamburg 86

z Házmburka Zbyněk Zajíc, pražský arcibiskup 55, 79, 81, 83, 131, 133, 144

Heimbucher Max 14

Henlín, plebán v Dolní Štívnici 74

Hennel, rychtář v Starkově 70

Herzogenburg 28

Hlaváček Ivan 15, 44, 45, 54, 59, 96, 143

Hledíková Zdeňka 67, 74

Hobzek Josef 14

Horní Štívnice – viz Szalejów Górny

Hradec Králové 70

Hradil Filip 18, 51, 59

Hus Jan 18

Ch

Chaloupecký Václav 18, 62, 67

Charvatice 78, 79, 84

z Chlumce Bartoloměj 49

Chrobak Werner

Chur 29

z Chusniku Beneš 69

I

Indersdorf 25

Innocenc VI. 82, 85, 113, 114

J

- Jakub, komendátor johanitů v Kladsku 74
Jakub, probošt klášteřa v Jaroměři 144, 145
Jakubec Ondřej 43
Jan, biskup ve Vácu 131
Jan, komentátor johanitů v Kladsku 73
Jan I., probošt kanonie v Kladsku 73, 75, 88, 92, 98, 99, 148
Jan II., probošt kanonie v Kladsku 88, 89, 90, 92, 98, 99
Jan (II.), člen konventu v Kladsku 99
Jan, vikář kostela v Lanškrouně, člen kanonie 85
Jan z Gattica, hamburský probošt – viz z Gattica
Jan z Kladska – viz z Kladska Jan
Jan Leopoldův z Kladska – viz z Kladska Jan Leopoldův
Jan Sládek z Kladska – viz z Kladska Jan Sládek
Jan de Thomariis z Bologně – viz z Bologně
Jan Hus – viz Hus Jan
Jan Ulrichsdorff – viz Ulrichsdorff
Jan Volek – viz Volek Jan
Jan Žibřidův, plebán v Dolní Štívnici 74
Jaroměř 43, 55, 56, 57, 75, 144
z Jaworova Mikuláš 75
Jelito Petr, olomoucký biskup, magdeburský arcibiskup 79, 81, 82, 83, 86
z Jenštejna Jan, pražský arcibiskup 131, 132
Jevíčko 13
Jindřich I., řezenský biskup
Jindřich, člen konventu v Kladsku 144
Jirásko Luděk 15, 21, 43
Josef II. 13
Josefov 55
Jošt z Głucholaz – viz z Głucholaz

K

- Kadlec Jaroslav 16, 21, 44, 45, 46, 47, 58, 59
Kalvus Erhard, člen konventu v Kladsku 144
Karel IV. 68, 70, 71, 72, 112, 113, 133
Karpińska Renata 38
Kazimierczyk – viz Sołtys Stanisław
Kazimierz u Krakova – viz Kraków
Kempen 26

Kempenský Tomáš 24
z Kladska Jan 10, 63, 76
z Kladska Jan Leopoldův 144
z Kladska Jan Sládek 74
z Kladska Mikuláš Jindřichův 143–145
z Kladska Václav, farář v Kostomlatech 115
z Kladska Vincenc (Vavřinec), člen konventu v Kladsku 99, 114, 115, 144, 148
Klaret – viz z Chlumce Bartoloměj
Klezl Helmut 24
Kliment VI. 75, 81
Klimeš Lumír 20
Klosterneuburg 28, 61
Kłobuck 31
Kohl Wilhelm 24
Köniz 24
Konrád, člen konventu v Kladsku 144
Konrád I., solnohradský arcibiskup 25, 27, 28
Konstanz 29
Köpf Ulrich 23
Kostnice – viz Konstanz
Kostomlaty pod Řípem 55, 70, 71, 72, 78, 79, 80, 82, 85, 111–115

- z Kostomlat: Léva 70, 111, 112
- faráři a vikáři inkorporovaného kostela: Mikuláš Fogel 114; Pavel 99, 115; Václav 115; Vincenc/Vavřinec 114; Zikmund 114

Krafl Pavel 40, 49, 54, 55, 56, 57, 59, 95, 96
Krakov – viz Kraków
Kraków 10, 31, 32, 34, 36, 40, 55, 61, 95, 114

- Kazimierz 10, 31, 32, 33, 34, 39, 40, 55, 57, 61, 62, 95, 96, 97, 98, 99, 114, 115

Krašník 33, 38
Krautwald Valentin 10, 76
Krausen Edgar 26
z Kravař Lacek, olomoucký biskup 86
Kroupa Jiří 43, 51
z Krzanowic Vojtěch 68
Křivoklát 112
Kurozwięki 31

L

Lanškroun 43, 45, 49, 56, 57, 60, 77, 78, 79, 81, 82, 83, 84, 85

- farář: Ondřej 83
- vikář kostela: 85

Lausanne 29

z Lemberka Havel 73

z Lestkova Vilém 10, 76

Lhota u Vysokého Mýta 73

Liebstein Augustin, probošt kanonie v Kladsku 54, 88, 90, 91, 92, 143, 144, 145

Lipard, člen konventu v Kladsku 144

Litomyšl 79, 80

- biskup: Albrecht ze Šternberka 79, 81, 83

Lublin 31

Lukáš, probošt kanonie v Kladsku 88, 91, 92, 114, 148

Lukáš Říman, člen konventu v Kladsku – viz Říman

Ľ

Latak Kazimierz 31, 32, 33, 34, 39

M

Magdeburg 81, 82

- arcibiskup: Petr Jelito 81, 82

Macháček Fridolin 18

Machilek Franz 45

Mai Paul 25

Marghold Marián 18, 51

Marchal Guy P. 23

Mariendonk 25

Matusik Leokardia 52, 53, 54

Maxmilián II. 57

Mayerhofer Josef 25

z Mělníka Juřata 70, 112

Mezey László 59

Mezník Jaroslav 16

Michael Czacheritz – viz Czacheritz

Mikuláš, probošt kanonie v Roudnici 75

Mikuláš, syn Filipův z Čehovic – viz z Čehovic

Mikuláš Fogel, farář v Kostomlatech – viz Fogel

Mikuláš Jindřichův z Kladska – viz z Kladska

Mikuláš Kožešníkův, člen konventu v Kladsku 144
Montes z Campli – viz z Campli
Mrozowicz Wojciech 10, 38, 39, 42, 47, 48, 52, 53, 54, 55, 67, 96
Musil František 56
Mutlová Petra 50

N

Nalbach Stanisław 33
Neumann Augustin 15, 62
Neustift 28
Nezamyslice 56, 79, 81, 82, 83, 85

- farář: Heřman z Tlustomas 83

z Nežetic Adam 89
Nowgorod Bobrzański 40

O

Olešna 41
Olešnica 40
Olešnice – viz Olešnica
Olomouc 13, 43, 60, 61, 148

- biskup: Jan Volek 131; Jan Očko z Vlašimi 131; Petr Jelito 79, 83, 86; Lacek z Kravař 86
- oficiál: Sander Rambov 82, 85

Ondřej, farář v Lanškrouně 83
Ondřej, převor konventu v Kladsku 144
Opava 13, 60, 61
Opole 31, 38, 147

P

z Pardubic

- Arnošt, pražský arcibiskup 8, 10, 52, 62, 67, 68, 69, 70, 71, 72, 73, 74, 76, 79, 80, 81, 82, 86, 112, 113, 131, 132, 133, 148
- Smil 67, 68, 70
- Vilém 67, 68, 70

Pasov – viz Passau
Passau 27
Pavel, člen konventu v Kladsku 144
Pavel, člen konventu Kladsku, vikář v Kostomlatech 99, 115
Pavla Jan 15
Pavlíček Martin 51
Peřinka František Václav 15

Petr, biskup v Auxerre 131
Petr, probošt kanonie v Kladsku 88, 89, 90, 92, 115
Petr, rychtář ve Dolní Štívnici 70
Petr (II.), člen konventu v Kladsku 99, 148
Petr Clarificator – viz Clarificator
Petr Jelito, olomoucký biskup, magdeburský arcibiskup – viz Jelito
Petr Konrádův, člen konventu v Kladsku 144
Piacenza 85

- biskup: Branda z Castellio 85

Pietrzkiwicz Iwona 32, 33, 39
Pobóg-Lenartowicz Anna 38, 40, 41, 42, 52, 147
Porstendorf 24
Praha 18, 28, 43, 56, 60, 62

- Malá Strana 18
- Nové Město pražské 43
- biskup: Jan IV. z Dražic 75, 79, 80, 81, 83, 84, 86
- arcibiskup: Arnošt z Pardubic 8, 10, 52, 62, 67, 68, 69, 70, 71, 72, 73, 74, 76, 79, 80, 81, 82, 86, 112, 113, 131, 132, 133, 148; Jan Očko z Vlašimi 131, 132, 133; Jan z Jenštejna 131, 132; Zbyněk Zajíc z Házmburka 55, 79, 81, 83, 131, 133, 144

Profous Antonín 111
Prostějov 43
Purchard, děvíčský purkrabí 112

R

Rambov Sander 82, 85
Regensburg 25

- biskup: Jindřich I. 25

Reichenberg 28
Richter Miroslav 43, 55
Rogowska Monika 38
Röhring Floridus 27, 28, 45
Rokycany 43, 57
Rottenbuch 25
Roudnice nad Labem 15, 25, 43, 44, 45, 50, 58, 75, 76, 77, 78, 80, 81, 83, 84, 86, 88, 89, 97, 98, 111, 133

- probošt kanonie: Mikuláš 75
- farář: Felquin 83

z Roudnice Štěpán 44, 50, 51, 58
Rylko Stefan 34, 50

Ř

Řehoř Veliký 58

Řezno – viz Regensburg

Říman Lukáš, člen konventu v Kladsku 144

S

Sadská 43, 45, 56, 58

Salzburg 25, 27, 28

- arcibiskup: Konrád I. 25, 27, 28

Sander Rambov – viz Rambov

Sedláček August 111

ze Seidenberka Jeroným 86

Schaer 24

Schiffenberg 24

Schmidtová Anežka 15, 19

Schulz Dominik 38

Siegwart Josef 30

Sitten 29

Słonim 31

Solnohrad – viz Salzburg

Sołtys Stanisław 34

Sommer Petr 43

Spěváček Jiří 16, 59

Spiš 40

St. Florian 28

St. Pölten 28

Starkov – viz Starków

Starków (Starkov) 68, 69, 70

- plebán: Jan 75
- rychtář: Hennel 70

Stawski Marek 33, 39

Stehlíková Dana 50

Stenzel Gustav Adolf 48

Sucha 31

ze Sulcz Ekhard 69

Svátek Josef 15

Svoboda Jiří 51, 58

Szalejów Dolny (Dolní Štívnice) 68, 69, 70, 71, 74

- plebán: Erhard/Henlín? 74; Jan Sládek z Kladska 74; Jan Žibřidův 74
- rychtář: Cunczlin 70; Petr 70

Szalejów Górny (Horní Štívnice) 69, 71, 74

Š, Ś

Šeferisová Loudová Michaela 51

Śląž 40

Šmahel František 16, 21

Štěpán, prokurátor Jakuba, probošta klášteřa v Jaroměři 145

Šternberk 13, 43, 51, 56, 60, 61

ze Šternberka Albrecht, litomyšlský biskup 79, 81, 83

Štýřský Hradec – viz Graz

Švábenský Mojmír 13–14

T

z Tlustomas Heřman, farář v Nezamyslicích 83

Togner Michal 51

Trapé A. 50

Trident 24

Třeboň 43, 47, 59, 60, 62

U

Uhlíř Jiří 17, 55

Ulrichsdorff Jan 54

Urban VI. 79, 82, 85, 114

V

Vác 131, 148

- biskup: Jan 131

Václav, člen konventu v Kladsku 144

Václav, člen konventu v Kladsku, správce kostela v Kostomlatech 115

Václav, konvrš kanonie v Kladsku 144

Václav IV. 112

Vačkář Josef 15

Vavřinec, člen konventu v Kladsku – viz z Kladska Vincenc

Velká Krzydlina – viz Wielka Krzydlina

Velký Paleč 78, 79, 84

Vetlá 78, 79, 84

Vídeň – viz Wien

Vilém z Lestkova – viz z Lestkova

Vilnius 31

Vincenc/Vavřinec, člen konventu v Kladsku – viz z Kladska Vincenc

Vítek Tomáš 43

z Vlašimi Jan Očko, olomoucký biskup, pražský arcibiskup 131, 132, 133
Vlček Pavel 43
Volek Jan VII., olomoucký biskup 131
Vollmann Josef Bertrand 24
Vratislav – viz Wrocław
Vyskočil Jan Kapistran 67
Vysoké Mýto 73

W

Waldhauser Konrád 45, 50
Wawrzyn 41
Weber Camilla 25
Weinfurter Stefan 23, 27, 28
z Weitmile Beneš Krabice 10, 76
Wielka Krzydłina 41
Wien 28, 53, 61
Windesheim 23, 25, 26, 147
Wolbrom 31
Wolf Vladimír 55
Worms 30
Wrocław 31, 38, 40, 41, 48, 53, 56, 61

Z

Zaháň – viz Žagaň
Zahradník Pavel 17, 57, 58
Zachová Jana 16
Zelený Rostislav 50
Zemek Metoděj 46
Zielińska Ewa 33, 38, 39
Zielona Góra 41
Zikmund, člen konventu v Kladsku 114
Zschillen 24

Ž, Ž

Žagaň 40, 41, 53, 98
Želazno – viz Želazno
Želazno (Želazno) 69, 71
Žibřidův Jan – viz Jan Žibřidův
Žichlínek 85

Chapters from the history of the Kladsko/Kłodzko/Glatz canonry in the pre-Hussite period

Summary

The book is comprised of two parts – an overview of research into the history of the order of Regula Canons of St. Augustine in the German Lands, Poland and the Czech Lands and a collection of studies on the history of the canonry in Kladsko (in Czech) / Kłodzko (in Polish) / Glatz (in German). The overview of the research gives an indication of the scope and diversity of the topics considered (and sources used) and the interdisciplinary nature of the research (monasteriology, administrative history, editorship, codicology, theology, classical philology, prosopography, art history). The author draws attention to the necessity of settling the terminology in the specialised Czech literature and rejecting the use of terms common with the Order of St. Augustine and similar terms. Relatively extensive production on the history of the order in Central Europe originated in the Middle Ages. The more important works include the editorial series “*Österreichischer Chorherrenbuch. Die Klöster der Augustiner-Chorherren in der ehemaligen Österreich-Ungarischen Monarchie*” published by Probst-Gebhart-Koberger-Institut für die Erforschung der Geschichte der Augustiner-Chorherren. Research centres were established in Poland, notably in Opole and Cracow. The Academy in Windesheim has become an important centre for study of the history of the Augustinian canons in the Middle Ages and in modern times, and publishes two editorial series – “*Publikationen*” (six volumes published in the years 1998–2005) and “*Schriftenreihe*” (nine volumes published in the years 1996–2004).

Kladsko was part of the Czech Lands and the Prague archdiocese in the Middle Ages. The Kladsko monastery held an important position among the foundations of Archbishop of Prague Ernst of Pardubice. The new convent faced significant rivalry from the local Knights of St. John. The legal and administrative history of the monastery offers great possibilities for research. The incorporation of the parish church to the monastery has been a relatively neglected institution. Incorporation could be performed either by the pope or by the diocese bishop. A church's incorporating bishop is often one and the same as its founder, who takes advantage of his position for the material assurance of the canonry. The initial stage of incorporation was logically the possession of the patronage right of the church. We are also advised of the form of election of the provost of the monastery. The presentation document and confirmatory deed have been preserved in one case, though other documents have been lost. Many such elections were held following the resignation of the preceding superior. One provost, Provost Lucas, was elected specifically through compromisers. Around twenty-seven members of the Kladsko canonry of the pre-Hussite period have been identified by prosopographic research. The author has put forward the village of Kostomlaty as a model example of a village that had numerous links with church institutions: the monastery was owner of the village, held patronage right to the parish church and was soon owner of the incorporated church. The monastery in Klodzko became a pilgrimage site by means of indulgence deeds it received from Archbishops of Prague and other bishops from regions near and far (Olomouc, Vác, Auxerre).

Pavel Otmar Krafl:
Ecclesia in Glacis frequentius a Christi fidelibus visitetur.
Kapitoly z dějin kladské kanonie v době předhusitské

Vydala Masarykova univerzita roku 2015.
1. elek. vydání, 2015.

Návrh obálky a sazba: Ludmila Rybková.

ISBN 978-80-210-7987-8

muni
PRESS